

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BELEDİYELERİN
KENTSEL YAŞAM KALİTESİNE ETKİLERİ
DENİZLİ KARŞIYAKA MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. S. Evinç TORLAK**

Denizli, 2005

TEZ SINAV SONUÇ FORMU

Bu tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ
(Başkan)

Prof. Dr. İnan ÖZER
(Üye)

Yrd.Doç. Dr. S.Evinç TORLAK
(Üye)

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nuntarih ve
..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Nazım K. EKİNCİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

“Yaşam Kalitesi”, birçok bilim dalında araştırılan, çok boyutlu ve geniş bir kavramdır. Yaşam kalitesi ile ilgili faktörler, kentlere ya da kültürlere göre değişebilen, evrensel olmayan faktörlerdir. Kentsel yaşam kalitesi; kentlerde, kentsel alt yapı, iletişim, ulaşım, konut vb. olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçütler üstünde olması durumudur.

Tüm kentliler, uygar, sağlıklı, düzenli ve güvenli bir ortamda yaşama hakkına sahiptirler. Kentlilerin hak ettikleri bu ortamları sağlamakla görevli olan kurumlar da belediyelerdir. Bu çalışmada da, belediyelerin kentsel yaşam kalitesine etkilerini incelenmekte ve Denizli Karşıyaka Mahallesi örnek verilmektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde; araştırmanın konusu, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde; kentsel yaşam kalitesi ile ilgili kavramlar ve tanımlar ortaya konarak, kavramsal çerçeve çizilmiştir. Kalite kavramından yola çıkarak, yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi kavramları ve kriterleri belirlenmiştir. Yaşanabilirlik, sürdürülebilir kentler ve sağlıklı kentler üzerinde durulmuştur. Ayrıca, bu bölümde kentsel yaşam kalitesinin dünyada ve Türkiye’de tarihsel gelişimi anlatılmıştır. Yaşam kalitesi çerçevesinde, Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç kavramları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; kısaca Türkiye’de belediye kurumu, ele alınarak Avrupa Kentsel Şartı’nın belirlediği ve Avrupa’da yaşayan kentlilerin sahip olduğu kentli hakları çerçevesinde, 1580 ve 5272 sayılı Belediye Kanunları ile Avrupa Kentsel Şartı karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Denizli Karşıyaka Mahallesi’nde yapılan uygulama çalışmasının analizi yapılmıştır. Anket sonuçları ışığında, belediyelerin kentlilerin, kentsel yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Son bölümde elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve belediyelere, merkezi yönetime, STK’lara ve özel sektöre yönelik önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Yaşam kalitesi, kentsel yaşam kalitesi, belediye, Denizli.

ABSTRACT

“Quality of Life” is a multi-dimensional and a wide concept which is researched among many science fields. Factors related to quality of life are non-universal factors that can change according to culture and cities. Urban Quality of Life is; the situation of servicing infrastructure, communication, arrival, house etc. services better than the determined measures or standarts about these areas.

All the citizens deserve to live in modern, healthy, regular and secure cities. All these services are the municipalities’s duties. In this study the effects of municipal services on urban quality of life is examined. Denizli Karşıkaya neighborhood is taken as an example for this study.

The thesis consists of four chapters. In the first chapter; the subject, aim and importance of this study are explained.

In the second chapter; conceptual limitation is presented by explaining the concepts related with quality of life and urban quality of life. The definitions about quality of life and urban quality of life is also given in this chapter. In the framework of such definitions as Livable Cities, Sustainable Cities and Healthy Cities are discussed. In this chapter, the historical development of quality of urban life in the world and in Turkey is explained. Urban Rights and Crime Against City concepts are studied.

In the third section of the thesis; Turkish municipalities are shortly overviewed. Turkish municipalities laws (1580 and 5272) and The European Urban Charter which is presented among 20 headlines are analysed comparatively.

In the last section; the practical study which is applied to Denizli Karşıkaya neighborhood is analyzed. According to the results of this study the affects of municipalities on urban quality of life is discussed. Last section presents also some concluding remarks and proposals for municipalities, non-governmental organizations and private sector.

Key Words : Quality of life, urban quality of life, municipality, Denizli.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VI
TABLolar DİZİNİ....	VII
KISALTMALAR.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Varsayımı.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

2.1. Kalite Kavramı	6
2.2. Yaşam Kalitesi	7
2.2.1. Yaşam kalitesi kriterleri.....	11
2.3 Kentsel Yaşam Kalitesi.....	18
2.3.1. Kentsel yaşam kalitesinin önemi.....	18
2.4. Kentsel Yaşam Kalitesi İle İlgili Kavramlar.....	20
2.4.1. Yaşanabilirlik.....	20
2.4.2. Sürdürülebilir kentler.....	24
2.4.3. Sağlıklı kentler.....	30
2.5. Kentsel Yaşam Kalitesinin Tarihsel Süreci.....	33
2.5.1. Dünyada kentsel yaşam kalitesinin tarihsel gelişimi.....	33
2.5.1.1. Kentsel sorunlara ilişkin uluslar arası konferanslar.....	37
2.5.2. Türkiye'de kentsel yaşam kalitesinin tarihsel gelişimi.....	39
2.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri.....	40
2.7. Kentli Hakları.....	45

2.7.1. Kentli haklarının gerçekleştirilmesi için gerekli koşullar.....	48
2.7.2. Kentli hakları ile ilgili uluslararası anlaşmalar.....	51
2.8. Kente Karşı Suç.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELEDİYELER VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

3.1. Türkiye’de Belediye Kurumu ve Tarihçesi.....	57
3.2.1580 ve 5272 sayılı Belediye Kanunu İle Avrupa Kentsel Şartı'nın Karşılaştırılması	60
3.2.1. Güvenlik.....	60
3.2.2. Kirlenmemiş sağlıklı bir çevre.....	62
3.2.3. İstihdam.....	67
3.2.4. Konut.....	69
3.2.5. Dolaşım.....	72
3.2.6. Sağlık.....	74
3.2.7. Spor ve dinlenme.....	77
3.2.8. Kültür.....	80
3.2.9. Kültürler arası kaynaşma.....	82
3.2.10. Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre.....	83
3.2.11. İşlevlerin uyumu.....	85
3.2.12. Katılım.....	85
3.2.13. Kentlerde ekonomik kalkınma.....	91
3.2.14. Sürdürülebilir kalkınma.....	93
3.2.15. Mal ve hizmetler.....	93
3.2.16. Doğal zenginlikler ve kaynaklar.....	94
3.2.17. Kişisel bütünlük.....	95
3.2.18. Belediyeler arası işbirliği.....	96
3.2.19. Finansal yapı ve mekanizmalar.....	98
3.2.20. Eşitlik.....	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Araştırma Evreni Denizli İli ve Karşıyaka Mahallesi	103
4.1.1. Denizli ili genel tanıtımı ve tarihçesi.	103

4.1.2. Yeri ve coğrafi durumu.....	104
4.1.3. Ulaşım durumu.....	104
4.1.4. Nüfus özellikleri ve durumu.....	104
4.1.6. Sosyo- ekonomik yapısı.....	105
4.2. Karşıyaka Mahallesi Hakkında Genel Bilgi.....	105
4.2.1. Denizli Belediyesi YG 21'in Karşıyaka Mahallesi'nde yaptığı çalışmalar.....	106
4.3. Araştırmanın Yöntemi.....	107
4.3.1. Araştırmanın sınırlılıkları.....	107
4.3.2. Araştırmanın değişkenleri.....	108
4.3.2.1. Araştırmanın bağımlı değişkeni.....	108
4.3.2.2. Araştırmanın bağımsız değişkeni.....	108
4.3.3. Araştırmanın evreni ve örnekleme.....	108
4.3.4. Araştırmanın hipotezleri.....	109
4.4. Kişisel Bilgiler İle İlgili Soruların Cevap Dağılımları.....	110
4.5. Çalışma Yaşamı İle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı.....	113
4.6. Hane İle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı.....	116
4.7. Belediye Hizmetleri İle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı.....	118
4.8. Araştırmanın Değerlendirilmesi.....	135
SONUÇ.....	138
KAYNAKÇA	145
EKLER.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	167

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1: Yaşam Kalitesi ile İlgili Bilim Dalları.....	8
Şekil 2.2.: Yaşam kalitesine etki eden faktörlerin kavramsal modeli.....	41

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Denizli Haritası Üzerinde Karşıyaka Mahallesi'nin Yeri.....	159
Harita 2: Karşıyaka Mahallesi Haritası Üzerinde Anket Yapılan Sokaklar.....	160

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1: Yaşam Kalitesi Kriterleri.....	17
Tablo 3.1: 1580 ve 5272 sayılı Belediye Yasaları ile Avrupa Kentsel Şartı'nın Karşılaştırılması.....	102
Tablo 4.1: Cinsiyete Göre Yaşların Dağılımı.....	110
Tablo 4.2: Cinsiyete Göre Öğrenim Durumu.....	110
Tablo 4.3: Deneklerin Medeni Durumu.....	111
Tablo 4.4: Deneklerin Çocuk Sayısı.....	111
Tablo 4.5: Mahallede Oturma Süresi.....	112
Tablo 4.6: Bölgeye Nereden Gelindiği.....	112
Tablo 4.7: Denizli'ye gelme sebebi.....	112
Tablo 4.8: Deneklerin çalışma durumu.....	113
Tablo 4.9: Çalışanların Dağılımı.....	113
Tablo 4.10: Çalışmayanların dağılımı.....	113
Tablo 4.11: Deneklerin çalıştığı yerdeki görevi.....	114
Tablo 4.12: Deneklerin sosyal güvenlik durumu.....	114
Tablo 4.13: İşten memnuniyet * Cinsiyet.....	115
Tablo 4.14: Çalışanların işlerinden memnuniyetsizliklerinin sebebi.....	115
Tablo 4.15: İşten memnuniyet*Bir ayda elde edilen gelir.....	115
Tablo 4.16: Bu konutta oturma nedeni.....	116
Tablo 4.17: Evde kaç kişi yaşandığı.....	117
Tablo 4.18: Komşulardan şikayet.....	117
Tablo 4.19: Evde kullanılan suyun kaynağı* Suyun güvenilirliği.....	118
Tablo 4.20: Belediye Hizmetlerinin Yeterliliği.....	119
Tablo 4.21: Güvenlikle ilgili sorunlar ..	120
Tablo 4.22: Yaş Grubu*Oturduğu bölgede çevre kirliliğinden rahatsızlık.....	120
Tablo 4.23: Mahallede oturma süresi*Oturulan bölgede çevre kirliliğinden rahatsız olma durumu.....	121
Tablo 4.24: Cinsiyet*Bölgedeki eğitim hizmetlerinin yeterliliği.....	122
Tablo 4.25: Mahallede belediyenin yaptığı çalışmalar.....	123
Tablo 4.26: Mahalle veya evi daha yaşanabilir kılmak için nereden yardım isteneceği.....	124

Tablo 4.27: Belediyeden, Karşıyaka Mahallesi'nde ilk olarak ne yapması istendiği	124
Tablo 4.28: Mahallede oturma süresi*Belediyenin Karşıyaka Mahallesinde ilk yapması gereken hizmetler.....	125
Tablo 4.29: Mahallede bulunması istenilen sosyal tesisler.....	126
Tablo 4.30: Cinsiyet* Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için ne tür bir katkıda bulunulacağı.....	127
Tablo 4.31: Yaş grubu* Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için sizden bir katkıda bulunmanız istenirse ne yaparsınız?	128
Tablo 4.32: Bir ayda eve giren gelir * Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için ne tür bir katkıda bulunulacağı.....	129
Tablo 4.33: Denizli'de yaşamaktan memnuniyet.....	130
Tablo 4.34: İşten memnuniyet*Denizli'de yaşamaktan memnuniyet.....	130
Tablo 4.35: Bir ayda eve giren gelir*Denizli'de yaşamdan memnuniyet.....	130
Tablo 4.36: Mahallede oturma süresi * Genel olarak bu kentte yaşamdan memnuniyet	131
Tablo 4.37: Kaliteli yaşamdan ne anlaşıldığı.....	132
Tablo 4.38: Cinsiyet*Kaliteli yaşamdan ne anlaşıldığı.....	132
Tablo 4.39: Cinsiyet*Yaşam kalitesi.....	133
Tablo 4.40: Bir ayda eve giren gelir*Yaşam kalitesi.....	134
Tablo 4.41: Belediye hizmetlerinin yeterliliği ile kentte yaşamdan memnuniyet arasındaki ki-kare analiz sonuçları.....	78
Tablo 4.42: Kişisel özellik ve nesnel değişkenlerle yaşam kalitesi arasındaki ki-kare analiz sonuçları.....	135

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AKŞ:** Avrupa Kentsel Şartı
- AYBİK:** Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Kongresi
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BRÖ:** Basit Rasgele Örnekleme
- DÇKK :** Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
- DİE:** Devlet İstatistik Enstitüsü
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- DSÖ:** Dünya Sağlık Örgütü
- FAO:** Food and Agriculture Organization of the United Nations
- GSYİH:** Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- HABİTAT:** Human Settlements Programme
- ILO:** International Labour Organization
- ISO:** International Organization for Standardization
- OECD:** Organisation for Economic Co-operation and Development
- P Değeri:** Önem değeri
- QOL:** Quality of Life
- SKP:** Sağlıklı Kentler Projesi
- SPSS:** Statistical Package for Social Science
- TÇSV:** Türkiye Çevre Sorunları Vakfı
- TQM:** Total Quality Management
- UÇEP:** Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
- UILA:** Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
- UNDP:** United Nations Development Programme
- UNEP:** United Nations Environment Programme
- UNESCO:** United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
- UNICEF:** The United Nations Children's Fund
- WHO:** World Health Organization
- YG21:** Yerel Gündem 21

ÖNSÖZ

Öncelikle, bu çalışmanın gerçekleştirilmesi sırasında çalışma azmi ile bana her zaman destek olan ve zaman ayıran, titizliği ve planlamacı karakteriyle çalışmanın düzenli, esprili karakteriyle de bir o kadar keyifli ilerlemesini sağlayan değerli danışman hocam Yard.Doç.Dr.S.Evinç TORLAK'a çok teşekkür ederim.

Bölüm başkanımız Prof.Dr.İnan ÖZER başta olmak üzere, tüm bölüm hocalarıma ve asistan arkadaşlarıma çalışma boyunca desteklerini, güvenlerini ve yardımlarını esirgemedikleri için teşekkür ederim. Keyifle, tezlerimizi beraber bitirdiğimiz ve her bir sorunda birbirimize destek olduğumuz, oda arkadaşlarım Rezzan Ayhan Türkbay ve Umut Bekcan'a teşekkür ederim. Ayrıca, araştırmanın uygulama bölümündeki analizleri yapmama sabırla yardımcı olan ve bana SPSS'i öğreten hocam Yard.Doç.Dr.Andım Oben Balce'ye ve her tür teknik sorunumda yardımına koşan Arş.Gör.Hilmi Çoban'a çok teşekkür ederim.

Her konuda olduğu gibi bu konuda da bana sonuna dek destek olan aileme; başta biricik kızım Ecem'e ve eşim Ahmet'e çok teşekkürler.

GİRİŞ

Günümüzde kalite bir ayrıcalık değil haktır. Alınan ürünlerin veya hizmetlerin kaliteli olmasına dikkat ederken, yaşamın kendisinde de kalite aranması çok doğaldır. Bütün insanlar kaliteli bir yaşamı hak ederler. Yaşam kalitesi kısaca, kişinin yaşadığı hayattan memnun olması, kendini iyi hissetmesidir.

Yaşam kalitesi üzerine çok uzun yıllardır, farklı disiplinlere mensup, pek çok bilim adamı çalışmaktadır. Bu araştırmalarda yaşam kalitesi bileşenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yaşam kalitesi araştırmaları, dünyada ilk kez A.B.D.'de başlamış, zaman içinde İngiltere, Kanada ve diğer Avrupa ülkeleriyle tüm dünyaya yayılmıştır. Ülkemizde yaşam kalitesi kavramı henüz yeni bir kavramdır. Bu konuda çok fazla çalışma yoktur. Yaşam kalitesi araştırmaları, sosyal göstergelerin yardımlarıyla, dikkatleri ekonomik konulardan sosyal konulara çekmiştir. Konu ile ilgili araştırmalar, bazı kurumlarca yapılmakta veya destek görmektedir. Bunlar arasında; Birleşmiş Milletler, OECD, Dünya Bankası, UNICEF, WHO vb. kurumlar sayılabilir. Ayrıca, yaşam kalitesini incelemek için farklı dallardan araştırmacılar biraraya gelerek Sosyal Göstergeler Araştırması (Social Indicators Research) isimli bir dergi de çıkarmışlardır

Gelişmekte olan ülkelerdeki kaynakların dağılımı ve kişilere sunulan refah ve yaşam şartlarındaki eşitsizlikler, sosyal ve ekonomik problemler yaratmaktadır. Karar verici konumundaki yetkililer, kısıtlı kaynakları, insanların ihtiyaçları, beklentileri ve öncelikleri doğrultusunda etkin olarak kullanmak isterler. Sosyal ve ekonomik problemlerin çözümü için problemin tespit edilmesinde, yaşam kalitesi ölçüt olarak alınabilir. Başka bir deyişle, yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalar, kaynak dağıtımını konusundaki karar verme süreçlerinde veri olarak kullanılabilir. Bu tip çalışmalar yetkililer için uygun politikalar üretme araçlarıdır.

Kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, mekansal ve ekonomik öğeler açısından kent tanımına giren yerlerde kentsel altyapı, iletişim, ulaşım, konut vb. olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçütlerin üzerinde olması durumudur.¹ Kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kentte sağlanması

¹ Cevat Geray (Aralık 1998). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler", *Türk İdare Dergisi*, Yıl 70, Sayı 421, s. 326.

yanında, kentlilere kentli haklarının sağlanmasını da içerir. Kentsel yaşam kalitesi yeni nüfus gruplarının kente gelmesinde, kente çok uluslu şirketlerin yatırımlarını çekmede, bir anlamda kentin tanıtımında önemli yer tutar. Kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu kentlerde bireyler, yer değiştirme eğilimine girerler ki bu da bölgelerarası dengesizlikleri ve göç sorununu doğurur. Kentsel yaşam kalitesi yüksek bir kent, yaşanabilir, sürdürülebilir ve sağlıklı bir kent demektir. Bu şartları yerine getirmek üzere, “yerleşmelerde daha iyi yaşam” sloganı ile Avrupa Kentsel Şartı, 1992’de Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı’nda kabul edilmiştir. Şart metninde iyi bir kent yönetimi için gerekli ilke ve yükümlülükler tanımlanmıştır. Şartın hedefi, kentliler için yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Bu Şart ile Avrupa’da yaşayan kent sakinlerinin sahip oldukları haklar, 20 başlık altında toplanmıştır.

Bu çalışmada; “kalite”, “yaşam kalitesi” ve “kentsel yaşam kalitesi” kavramlarından yola çıkarak, kentte yaşayan kişilerin kentli haklarını ortaya koyup, Türkiye’deki vatandaşlara bu hakların ne kadarının uygulandığını belirlemek amaçlanmıştır. Avrupa Kentsel Şartı’ndaki kentli haklarının ne kadarının ülkemizde uygulandığı, kentli haklarını sağlamakla görevli olan belediyelerin, sunduğu hizmetlerle, kentsel yaşam kalitesini ne derecede etkilediği saptanmak istenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; araştırmanın konusu, amacı ve önemi belirtilmiştir.

Kentsel Yaşam Kalitesi başlıklı, ikinci bölümde; konu kavramsal çerçevede ele alınmıştır. Kalite, yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi kavramları ve kriterleri analiz edilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin tarihsel gelişimi anlatılarak, bu çerçevede Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç kavramları açıklanmıştır.

Belediyeler ve Kentsel Yaşam Kalitesi başlıklı, üçüncü bölümde; Türkiye’de belediye kurumu ve tarihçesi ele alınıp, Avrupa Kentsel Şartı’nın belirlediği ve Avrupa’da yaşayan kentlilerin sahip olduğu kentli hakları çerçevesinde, 1580 ve 5272 sayılı Belediye Kanunları ile belediyelerimizin kentte yaşayanlara bu hakları ne derecede, sağladığı tartışılmıştır.

Alan araştırması sonuçlarının değerlendirildiği, dördüncü bölümde; Denizli Karşıyaka Mahallesi’nde yapılan uygulama çalışmasının analizi yapılarak, anket

sonuçları ışığında, belediyelerin, kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise; alan araştırmasında elde edilen bulgular doğrultusunda, çalışmanın başında belirlenen hipotezlerin ne ölçüde doğrulandığı veya reddedildiği açıklanmıştır. Ayrıca, sonraki çalışmalara ve uygulayıcılara yol gösterici olması amacıyla öneriler geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Kentsel mekan kalitesinin, kişinin yaşam kalitesinin de belirleyicisi olduğunun farkına varılmıştır. Yaşam kalitesi kavramıyla birlikte belediyeler ve verdikleri hizmetler gündeme gelmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için, önemli olan sağlıklı bir kent yapısının oluşturulmasıdır. Bunun için de ekonomik, kültürel, çevresel, toplumsal ve siyasal ihtiyaçların karşılanması ve bunların birer hak olarak görülüp, uygulanması, korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bölümde, yapılan araştırmanın amacı ve diğer araştırmalardan farkı ortaya konulacaktır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmada; kentli haklarını sağlamakla görevli olan belediyelerin, sundukları hizmetlerle, yaşam kalitesini ne ölçüde sağladıkları belirlenmek, istenmiştir. Bu çerçevede, Denizli Karşıyaka Mahallesi'nde yaşam kalitesinin bileşenleri ve Denizli Belediyesi'nin bunları karşılama kapasitesi ele alınmıştır.

Örneklem olarak alınan, Denizli Karşıyaka Mahallesi, 270 bin nüfuslu Denizli'nin en kalabalık semtlerinden biri olup, resmi rakamlara göre 25 bin, resmi olmayan rakamlara göre de 30-35 bin nüfuslu bir bölgedir. Karşıyaka Mahallesi, Denizli'nin en yoksul semtlerinden biridir ve yaşam koşulları itibariyle, kentten daha çok bir köyü andırır. Bu bölgeye belediyenin götürdüğü hizmetler ve bu doğrultuda kentsel yaşam kalitesi düzeyi tespit edilmek istenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma aşağıda belirlenen amaçlar çerçevesinde geliştirilmiştir.

1. Kalite, yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi kavramlarından yola çıkarak, kentte yaşayan kişilerin kentli haklarını ortaya koyup, Türkiye'deki vatandaşlara bu hakların ne kadarının uygulandığını belirlemek, amaçlanmıştır. Avrupa Kentsel Şartı temel alınarak, mevcut kentli haklarımız ve kentsel yaşam kalitemiz sorgulanmak istenmiştir.

2. Örneklem olarak alınan Denizli Karşıyaka Mahallesi'nde, daha evvel yapılan çalışmalardan da yararlanarak, alan araştırması yapmak ve bu mahallede yaşayanların hak ettikleri kentli haklarından ne derece haberdar olduklarını

belirlemek, yaşam kalitelerini ortaya koymak ve belediyelerin bunları yerine getirmek için ne gibi çalışmalar yürüttüğünü, ortaya koymak amaçlanmıştır. Kişilerin, yaşadığı çevreyi geliştirmek ya da düzeltmek için katılımını tespit etmek, sivil toplum örgütlerinin mahallede yürüttükleri ya da yaptıkları çalışmaları belirlemek istenmiştir.

3. Bu çalışmada, belediyelerin kentsel yaşam kalitesine etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Örneklem olarak seçilen, Denizli Karşıyaka Mahallesi oturanların yaşam kalitelerinin, hangi göstergelerin etkisi altında kaldığı belirlenmiştir. Farklı (öznel ve nesnel) değişkenler kullanılarak, uygulama alanında yaşayanların, Denizli Belediyesi'nin sunduğu kentsel hizmetlerden memnuniyeti saptanmaya çalışılmıştır.

4. Bu çalışmanın, uygulamaya da yol gösterici olması beklenmektedir. İçinde bulunduğumuz çağa yakışan kentlerin, mekanların oluşumuna katkıda bulunulması ve kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için; belediyelere düşen görevleri, çözüm önerileriyle birlikte ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yapılan literatür taramasında, konuyla ilgili yabancı yayınların oldukça fazla olmasına rağmen, Türkiye'de kentsel yaşam kalitesi ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu, saptanmıştır. Çalışma, kentli hakları çerçevesinde nerede olduğumuzun saptanmaya çalışılması, bu konuda yerel yönetimlerin yapması gerekenleri ortaya koymak ve uygulamada da kullanılabilirliği açısından oldukça önemlidir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Varsayımı

Kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesinden öncelikle sorumlu olan kurumun belediyeler olması varsayımından hareketle, araştırmada Avrupa'da yaşayan bir kentlinin minimum kentsel yaşam standartlarını hak olarak savunan Avrupa Kentsel Şartı'nın kriterleri esas alınmıştır. Avrupa Kentsel Şartı ile 1580 ve 5272 sayılı Belediye Yasaları karşılaştırılmıştır.

Alan araştırmasında, bu karşılaştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan anket soruları Bölüm 4.3'de açıklanan yöntemlerle uygulanmıştır. Araştırmanın hipotezleri de Bölüm 4.3.4.'de ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

2.1. Kalite Kavramı

Kalite kavramı Latince'deki "qualitas" kelimesinden türetilmiştir ve "şey" anlamına gelmektedir. Çiçero ve diğer yunanlı yazarların, bu kelimeyi "mahiyet" ya da "nitelik" anlamında kullandıkları görülmektedir.² Kalite ne bir fikirdir, ne de bir maddedir; her ikisine birden bağlı bir kavramdır. Bir şeyin kalitesiyle ilgili bir değerlendirme göreceli bir olgu olduğu gibi, kalitenin ne olup, ne olmadığı ile ilgili yapılan tanımlarda da üzerinde anlaşılacak ortak bir ibareye rastlamak zordur.

Kalitenin sözlükteki tanımı: "Yüksek derecede iyi" veya "mükemmelliktir."³ İyi kalite, mükemmelliğin bir şartı olarak algılanır. Kalite kavramı, ortaya çıktığından bu yana, içinde bulunduğu koşullardan da etkilenecek şekilde değişik tanımlara sahip olmuştur.

Kalite ile ilgili ilk kayıtlar, M.Ö. 2150 yılına dek uzanmaktadır. Tarihin bilinen ilk yazılı kalite güvence belgesi; Hammurabi Kanunlarının 229'uncu maddesindeki "...eğer bir inşaat ustası bir kişiye ev yapar ve yapılan ev yeterince sağlam olmayıp ev sahibinin üstüne çökerek ölümüne neden olursa, o inşaat ustasının başı uçurulur" şeklinde bir hükümdür. Finikeliler bazı kişileri, hatalı üretim yapanların elini kesmek ile görevlendirilmişlerdi. Ancak, kalitenin bugün kullandığımız anlamı ile bilimsel bir kavram olarak ortaya çıkması 19. yüzyıla rastlamaktadır.⁴

Arnold Vallin Feigenbaum'a göre kalite; bir mühendisin, bir pazarlamacının veya bir yönetim biriminin değil, bir müşterinin kararıdır. Kalite, müşterinin mal ve hizmetlerle ilgili gerçek deneyimlerine bağlıdır. Bu anlamda bir ürün veya hizmetin kalitesi, kullanılan mal veya hizmete bağlı olarak onun, üretim, pazarlama ve tutundurulması gibi özelliklerinin toplam bileşiminin müşterinin beklentilerine cevap vermesidir. Feigenbaum, ürün veya hizmet kalitesini şöyle tarif etmektedir; "Bir

² Bo Bergman & Bengt Klesfjö (1996). *Quality From Customer Needs to Customer Satisfaction*, Sweden: Mc Graw- Hill Book Company, s. 16.

³ Richard S Johnson (1993). *TQM Management Processes for Quality Operations*, Milwaukee: ASQC Quality Press, s. 238.

⁴ Türk Standartları Enstitüsü (2001). *Kalite Notları*, Ankara: TSE Yayınları, s. 4.

ürünün veya hizmetin kalitesi, tüketici ihtiyaçlarını mümkün olan en ekonomik seviyede karşılamayı amaçlayan mühendislik, imalat, kalitenin idamesi ve pazarlama özelliklerinin bileşimidir.”⁵

ISO 8402 Kalite Sözlüğünde ve ISO 9000 Serileri’nde; “Kalite, açıkça belirtilen ve ifade edilmemiş gizli ihtiyaçları tatmin edebilme konusunda bir yeteneğe sahip olan mal ve veya hizmetin özellik ve karakteristiklerinin, görülebilir ayırıcı niteliklerinin toplamıdır, şeklinde tanımlanmıştır.⁶

Kalite kavramı hemen her sektörde kullanılan önemli bir kavramdır. 1980’li yılların başında, yükselen refah düzeyi ile birlikte, öncelikle üretim alanında Toplam Kalite Kavramı gelişmiş ve diğer sektörlerde de kullanılmaya başlamıştır. Teknik bir kavram olarak “kalite”, uygunluk ve güvenilirliktir. Gelişmiş ülkelerde kalite, kişisel bir beğeni ve seçme ölçütü değildir, toplumsal bir içerik kazanmıştır.⁷

2.2. Yaşam Kalitesi

Kalite insan yaşamının bir parçasıdır. Bu durumda, kişiler yaşamdan da bir kalite beklenmektedir. İnsanların, satın aldıkları ürünlerin veya hizmetlerin kalitesi kadar yaşadıkları hayatın kalitesini sorgulamaları da son derece doğaldır.

Kalite bir bilinçlenme sürecidir. Bu yüzden, kaliteye yönelme, kaliteyi uygulama, halkın kalite konusunda bilinçlenmesi süreci, yakın bir geçmişi işaret etmektedir. Bugünkü anlamıyla yaşam kalitesine ilişkin araştırmalar, 1960’larda ABD’de oluşan sosyal göstergeler hareketine dayanmaktadır.⁸ 1960’larda halkın ve hükümetlerin ilgisini, öncelikle ekonomiye ilişkin konular çekmekte iken, son on yılda sosyal göstergeler daha çok dikkat çekmeye başlamıştır. Tüm bunlar ışığında yaşam kalitesi ile ilgili araştırmalar, sosyal değişimleri analiz ederken bir tarafta yaşam koşullarını kontrol eden “nesnel faktörleri”, bir tarafta da “öznel refahı” ele almaktadır.⁹

⁵ Arnold Vallin Feigenbaum (1991). *Total Quality Control*, Singapore, Fourtieth Anniversary Edition. Mc Graw Inc., s. 7.

⁶ Bergman & Klesfjo (1994). s. 17.

⁷ Nilay Evcil Türksever (2001). *Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İTÜ, s. 7.

⁸ Robert W.Marans (2003). The Policy and Research Benefits of Quality Of Urban Life Studies, *International Conference On Quality Of Urban Life*, İstanbul, s. 33.

⁹ Veronika Gössweiner vd. (2005). *Quality of Life and Social Quality*, http://europa.eu.int/comm/employment_social/eoss/downloads/workingpapers_12_en.pdf, (15/02/2005, 12:00)

Zamanla, araştırmacılar, Amerikan toplumundaki değişiklikleri izleyebilecekleri istatistiksel verileri ve göstergeleri toplamaya ve tartışmaya başlamışlardır. Tartışmalar, toplumların sosyal ilerleme, durgunluk ve gerilemesini yansıtan kapsamlı bir nicel ölçüm setinin olmadığını ortaya koymuştur. ABD ve İngiltere’de bu göstergeleri içeren raporlar, yaşam kalitesinin bileşenleri olan konut, çevre ve güvenlik gibi çeşitli başlıkları içermektedir.¹⁰

Bu konu hakkında, “yaşam kalitesi” başlığı altında birçok makale ve araştırma yayımlanmıştır. Yaşam kalitesi, farklı dalları temsil eden araştırmacıların incelediği bir kavramdır. Çok boyutlu bir kavram olan yaşam kalitesi, hem sosyal bilimler, hem mühendislik ve fen bilimleri, hem de sağlık bilimlerinde araştırma konusu olmuştur. Bu nedenle, her bilim dalına göre yaşam kalitesi konusunda çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Hatta, yaşam kalitesi refah ve mutluluk kavramları yerine de kullanılabilir. ¹¹

Şekil 2.1: Yaşam Kalitesi ile İlgili Bilim Dalları
Kaynak: Evcil Türksever, s 13

Yaşam kalitesi, kişinin kendini iyi hissetmesi, yaşadığı hayattan tatmin olup olmaması, mutluluk veya mutsuzluğudur. Fakat bu tanımlardaki ortak nokta insan faktörü ve onun değerlendirme sistemidir.¹²

Yaşam kalitesi insanın sağlıklı bir ortamda yaşayabilme, beslenme, korunma, barınma gereksinimlerini karşılayabilmesini, bedensel, tinsel gelişmesine uygun olanakları bulabilmesini, yaratıcı gücünü kullanabilmesini, içinde yaşadığı çevreye

¹⁰ Marans (2003), s. 34.

¹¹ Ruut Veenhoven (2000). “The Four Qualities of Life”, *Journal of Happiness Studies*,1, s. 1-39.

¹² N.B.Wish (1986). “Are We Really Measuring the Quality of Life? Well Being Has Subjective Dimensions, As Well As Objective Ones”, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 45 (1), s. 94.

ve topluma olumlu katkılarda bulunabilmesini, doğal ve yapay yaşam ortamlarının birbirleriyle dengeli uyumunu yansıtmıştır.¹³

1996-1998 yılları arasında DPT'nin öncülüğünde, Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanan, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının öngördüğü,¹⁴ Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) yaşam kalitesini “bedensel, ruhsal, zihinsel ve kültürel gelişme üzerinde olumlu etkileri olan etmenlerin niteliği ve niceliği ile bu etmenlerden yararlanma biçimi ve düzeyi” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵

Çırıkçı, tezinde, her bir bireyin maksimize etmeye çalıştığı yaşam kalitesinin fiziksel (nesnel) ve psikolojik (öznel) olmak üzere iki tür girdinin sonucu olduğunu ifade etmiştir. Kişinin yaşam potansiyelinin yenilenmesi ve güvenli bir çevreye sahip olması gerekmektedir. Yaşanabilir çevre kalitesi, sadece nesnel olarak ölçülebilen fiziksel çevre standartlarına bağlı değildir. Öznel göstergelerin etkisi ile oluşan sosyal ortam ile ilgili kabul edilebilir sosyal-kültürel eşiklerin de doğal fiziksel eşikler gibi saptanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁶ Öznel değerlendirme ile ilgili olarak Erkut da, kentsel mekanda yaşayan insanların sadece yaşamak için gerekenin üzerinde bir yaşam kalitesi elde etmesi hedeflendiğinde; yaşam kalitesinin önemli bileşenlerinden olan kentsel çevre kalitesinin nesnel bileşenleri ile birlikte, bu çevrede yaşayan insanların öznel değerlendirmelerinin de ele alınacağı yaklaşım ve yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁷

Yaşam kalitesi tanımının içerdiği iki temel gösterge: a) hoşnutluk duygusu oluşturan psikolojik/fizyolojik mekanizma, b) bu mekanizma ile bağlantılı dışsal olgulardır. Toplumbilimciler yaşam kalitesi ile ilgili iki farklı sosyal gösterge tanımlamışlardır: i) insanların yaşadıkları çevreyi algılama ve değerlendirme biçimlerini ölçen öznel ölçümler ve ii) insanların içinde barındığı, çalıştığı çevrelere ilişkin ölçümleri içeren nesnel ölçümler.¹⁸

¹³ Geray (1998), s. 327.

¹⁴ DPT (1996). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*, Ankara, s. 25.

¹⁵ DPT (1999). *Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı*, Ankara: DPT Yayınları, s. 2.

¹⁶ Aysu Özlem Çırıkçı (1997). *Kentsel Tasarım Açısından Çevresel Standartların Yükseltilmesinde Teknoparkların Rolü İzmir-Alaçatı Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 6.

¹⁷ Gülden Erkut (1995). “Kentsel Mekan ve Yaşam Kalitesi”, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu*, Bildiriler, İTÜ. Mimarlık Fakültesi. İTÜ Çevre ve Şehircilik UYG-AR Merkezi, Taşkışla, İstanbul, s. 41.

¹⁸ Erkut (1995), s. 42.

Akder; yaşam kalitesine, iki farklı şekilde yaklaşıldığını belirtmiştir. İskandinav yaklaşımı, nesnel yaşam koşullarına, edinilmiş kaynaklara odaklıdır. Amerikan yaklaşımı ise koşulların ve süreçlerin sonucu olarak erişilen durumun, ilgili birey tarafından değerlendirilmesini esas almakta ve "mutlu musun?" sorusuna cevap aramaktadır. Nesnel göstergelerle ölçülmeye çalışılan İskandinav-kaynak anlayışının karşısında, Amerikan-yaşam kalitesi yaklaşımı, ihtiyaçların giderilmesinin, birey tarafından, sübjektif olarak doyum, hayatından memnun olmak ya da mutluluk olarak değerlendirilmesini, algılanmasını esas almaktadır.¹⁹

Kadınların ve erkeklerin değer sistemlerini, yaşam kalitelerini ve değer sistemlerinin yaşam kalitesi üzerindeki rolünü belirlemeyi amaçlayan yüksek lisans tezinde Özmete, yaşam kalitesinin sadece ekonomik ve fiziksel değişkenlerle açıklanmasının yeterli olmadığını, sevgi, ait olma, nefret, saygı, sorumluluk, bağımlılık, güven gibi öznel ve insani öğelerin de incelenmesinin gerekli olduğu üzerinde durmuştur. Yaşamın nesnel ve öznel koşulları arasındaki ilişkinin, bireylerin yaşam deneyimleri, yaşam koşullarına ilişkin algı, düşünce ve beklentilerinin belirlenmesi yaşam kalitesi araştırmalarında ulaşılması gereken önemli bir noktadır. Bireylerin nesnel koşullarının yetersiz olduğu koşullarda bile yaşamdan duydukları tatminin yüksek olabileceği; bu noktada da istekler, beklentiler, ihtiyaçlar ve değerler gibi öznel belirleyicilerin önem kazanacağı belirtilmiştir.²⁰

Temel ihtiyaçların karşılanması ve değerlerin gerçekleştirilmesi şeklinde de ifade edilen yaşam kalitesi nesnel ve öznel olarak bireysel, ailesel ve toplumsal düzeyde açıklanabilir. Bireysel düzeyde öznel yaşam kalitesi ölçümleri mutluluk ya da üzgünlük, huzur ya da huzursuzluk, tatmin ya da tatminsizliktir. Standartlara uygun bir konut ve konutun fiziksel koşulları ailesel düzeyde yaşam kalitesinin nesnel belirleyicisi, konuttan duyulan tatmin ise yaşam kalitesinin öznel belirleyicisidir. Nüfus artışı, işsizlik, evsizlik oranları toplumsal düzeyde nesnel yaşam kalitesi göstergeleridir. Nesnel yaşam koşulları bireylere olumlu ve tatmin

¹⁹ A. Halis Akder (2005). *Türkiye’de İnsani Gelişme ya da Yaşam Kalitesi: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Raporlarına Göre Bir Değerlendirme*, www.asomedy.org , (31/1/2005, 15:56)

²⁰ Emine Özmete (1997). *Değerlerin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Rolü* (Tokat Örneği), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s. 4.

edici yaşam deneyimleri kazandırarak yaşamlarını öznel olarak değerlendirme olanağı sağlar.²¹

Bireysel düzeyde optimal yaşam kalitesi ‐ahlaki olgunluk‐, ‐iyi insan olma‐ kavramları ile de ifade edilmektedir. Mutluluk ve yaşamdan duyulan tatmin öznel yaşam kalitesinin açıklanmasında kullanılan diğer terimlerdir. Yaşamdan duyulan tatminin belirlenmesinde sosyo-ekonomik düzey, konut, kırsal-kentsel yaşam gibi değişkenler kullanılırken, mutluluk için zevk, sevinç, eğlence, memnuniyet gibi kavramlar kullanılmaktadır.²²

Yukarıdaki tanımlar da birleştirildiğinde, yaşam kalitesi ile ilgili şu genel görüşlere ulaşılmıştır:²³

- Yaşam kalitesi çok boyutlu, geniş bir kavramdır.
- Yaşam, sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel (doğal ve yapılanmış çevre) olmak üzere farklı çevrelerden oluşmaktadır. Yaşam kalitesi, bu çevrelerin ayrı ayrı kalitelerinin birbirleriyle etkileşiminden ortaya çıkan bir bileşkedir.
- Genel olarak nesnel ve öznel göstergelerden söz edilebilir. Yaşama ait donelerin algılanması gerekliliği ve öznel değerlendirmelerin yapılması genel kabul görmektedir.
- Yaşam kalitesi bileşenleri, kültürden kültüre, ülkeden ülkeye değişebilir. Esas olan temel faktörlerin (sağlık, spor, eğitim, alışveriş, ulaşım, kültür hizmetleri, konut ve güvenlik vb.) o toplum tarafından nasıl algılandığının ölçülmesidir.

2.2.1. Yaşam kalitesi kriterleri

Yaşam kalitesi ile ilgili faktörler, kentlere ya da kültürlere göre değişebilir ve evrensel değillerdir. Avrupalının yaşam kalitesi ile ilgili iyi olarak değerlendirdiği bir konuyu, bir Türk ya da Japon iyi olarak algılamayabilir. Burada önemli olan

²¹ M. M. Bubolz, M. S. Sontag (1993). *Human Ecology Theory in: P.G. Boss, et.al., (Editors), Source Book of Family Theories and Methods A Contextual Approach*, New York: Plenum Press, (Söz konusu bilgiyi Özmete, Bubolz, Sontag'ın kitabından aktarmaktadır.)

²² Özmete (1997), s. 5.

²³ Evcil Türksever (2001), s. 16.

kültürel görelilik fikrinin vurgulanmasıdır. Fakat kültürel görelilik problem olarak düşünülmemelidir. Bu faktörler evrensel değildir ama transfer edilebilirdir.²⁴

Mancini'nin 1979 yılında, 979 evli kişi ile yaptığı, erkek ve kadının aile yaşamından tatmini isimli araştırmasında, nesnel ve öznel değerleri karşılaştırmıştır. Bağımsız değişkenleri araştırmacı üç kategoride incelemiştir, bunlar: ailevi karakterler, kişisel karakterler ve tatmini sağlayan değişkenlerdir. Çoklu regresyon analizi sonucunda, erkeklerin, ailevi tatmini ile boş zamanların, arkadaşlıklarının, evliliklerinin ve işleri arasında doğru orantı bulunurken; eşlerinin işyerlerindeki statüleri ve ekonomik tatminleri ile de ters orantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Bayanların ailevi tatmini ile arkadaşlıkları, evlilikleri, boş zamanları hayat, ilk evliliklerindeki yaşları ve işyerlerindeki görevleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.²⁵

Türkiye'de Büyükşehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine yönelik doktora tezinde, büyükşehir ilçe/alt kademe belediyelerinde sorguladığı yaşam kalitesi kriterleri şunlardır; (i) iklim özellikleri, (ii) çevre kirliliği düzeyi, (iii) kalabalıklık, (iv) konutun konfor şartları, (v) komşularla ilişkiler, (vi) sağlık imkanları, (vii) suç oranı seviyesi, (viii) trafik durumu (sıkışıklık, yoğunluk), (ix) sinema-tiyatro sayısı, (x) iş bulma imkanları, (xi) sportif faaliyet olanakları, (xii) geçim zorluğu (hayat pahalılığı), (xiii) eğitim imkanları, (xiv) parklar, yeşil alanlar, (xv) alışveriş imkanları, (xvi) işe gidiş geliş için harcanan süre, (xvii) toplu taşıma imkanlarından yararlanma.²⁶

Dökmeci ve arkadaşları tarafından, Marmara Bölgesi'nde sanayi şehirlerinde halkın memnuniyetinin araştırılması isimli çalışmada; sanayileşmeye bağlı olarak kentsel gelişim ve kentsel hizmetlerin yeterliliği konusunda halkın görüşleri alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmada kullanılan yaşam kalitesi kriterleri ise; (i) gelir dağılımı, (ii) göç, (iii) kamu yatırımları, (iv)

²⁴ Sanjoy Mazumdar (2003). "Sense Of Place Considerations For Quality Of Urban Life", 3-5 December 2003 International Conference On Quality Of Urban Life, İstanbul: s. 94.

²⁵ J.A.Mancini (1979). "Social Indicators of Family Life Satisfaction: A Comparison of Husband and Wives". *International Journal of Sociology of the Family* Vol. 9 (2), s. 221-231.

²⁶ Evcil Türksever (2001), s. 78.

konut sorunu, (v) sağlık ve eğitim tesislerinin kalitesi ve (vi) mevcut sanayinin yapısı ve etkileridir.²⁷

Yeşilirmak Bölgesel Kalkınma Birliği tarafından hazırlanan, Yeşilirmak Havzası İlleri ve İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu Raporunda yaşam kalitesi için kullanılan kriterler; altyapı göstergeleri olarak; (i) illerde, kırsal yerleşmeler ile il ve devlet yollarında asfalt yol oranları ve kırsal nüfus içinde yeterli içme suyuna sahip nüfus oranı refah göstergeleri olarak da; (ii) illerde, onbin kişiye düşen özel otomobil, motorlu kara taşıtı ve faks aboneli sayısı ile fert başına düşen telefon kontür değeri ve elektrik tüketim miktarıdır.²⁸

Kentsel yaşam kalitesi yaklaşımı ile küçük yerleşimlerde (belde ve kasabalarda) yaşam kalitesi kriterleri başlığı altında; (i) beldenin coğrafi konum ve özellikleri, (ii) orta ve büyük ölçekli kentlere ulaşılabilirlik ve yakınlık, (iii) asgari nüfus şartı, (iv) doğal kaynak özellikleri, (v) belediyelerin gelir imkanları, (vi) rastlantısal, kişisel/bireysel ve tarihsel özellikler (tarihsel birikim) kriterleri sıralanmıştır.²⁹

Kanada’da, 13 kenti yaşam kalitesi açısından inceleyen Giannis (1998), konut koşullarının yaşam kalitesi üzerine vurgu yaparak, dokuz kriterin üçünü konut özelliklerine (konutların yaşı, oda sayısı ve banyo sayısına) ayırmıştır. Bu çalışmaya esin kaynağı olabilecek diğer kriterler arasında ise ortalama hava sıcaklığı, bulutlu gün sayısı, hava kirliliği düzeyi, suç oranı, nüfus yoğunluğu yer almaktadır.³⁰

Yaşam kalitesine ilişkin çok sayıda kriter öneren ve her kriter için de 1-4 arası alt kriter ekleyen Findlay, Morris ve Rogerson ise şu kriterlere yer vermiştir; (i) suç oranı, (ii) sağlık imkânları, (iii) hayat pahalılığı, (iv) alışveriş olanakları,

²⁷ Vedia Dökmeci vd. (1997). “Marmara Bölgesi’nde Sanayi Şehirlerinde Halkın Memnuniyetinin Araştırılması”, 7. Ulusal Bölge Bilimi Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Ekim, Kongre Bildiriler Kitabı, s. 54.

²⁸ Yeşilirmak Bölgesel Kalkınma Birliği (2004). *Yeşilirmak Havzası İlleri ve İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu*, <http://sehircim.netfirms.com/yesilirmakrapor.htm>, (22 Kasım 2004, 13:42)

²⁹ Hüseyin Özgür, Pınar Savaş Yavuzçehre (2004). “Kentsel Yaşam Kalitesi Çerçevesinde Ege Bölgesinden Başarılı Belde Belediyesi, Yaşanabilir Kasaba Örnekleri: Yeşilyuva-Acıpayam, Atça-Sultanhisar, Alaçatı-Çeşme”, *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, Biga-Çanakkale,Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 3-4 Aralık 2004, s. 440.

³⁰ Dimitrios A.Giannias (1998). “A Quality of Life Based Ranking of Canadian Cities”, *Urban Studies*, Vol 35, No 12, s. 2241- 2251. (Sözkonusu bilgiyi Türksever, Giannias’ın makalesinden aktarmıştır.)

(v) kirlilik, (vi) ırk uyumu, (vii) eğitim olanakları, (viii) iş bulma düzeyi, (ix) ücret/maaş kademeleri, (x) çevrenin manzara durumu, (xi) işsizlik düzeyi, (xii) ev sahipliği düzeyi, (xiii) iklim, (xiv) sosyal konutların durumu, (xv) işe gidiş süresi, (xvi) spor olanakları, (xvii) boş vakitleri değerlendirme imkânları, (xviii) sosyal konuta geçiş durumu, (xix) kiralık ev.³¹

Bir dizi yaşam kalitesi kriteri ise --Findlay'den etkilenmiş gözükken-- Rogerson tarafından önerilmiştir. Rogerson'a göre, yaşam kalitesi kriterleri şunlar olabilir; (i) suç oranı (adi olmayan suçlar), (ii) yerel sağlık hizmeti imkânları, (iii) adi suç oranı, (iv) yaşama bedeli (hayat pahalılığı), (v) eğitim olanakları (vi) kirlilik düzeyleri (vii) iş bulma durumu, (viii) konut bedelleri, (ix) alışveriş olanakları (x) işsizlik düzeyi (xi) işe gidiş ve geliş süresi, (xii) çalışma alanında manzara durumu, (xiii) iklim, (xiv) sportif faaliyetler için imkânlar, (xv) boş vakitleri değerlendirme imkânları, (xvi) ücret/maaş kademeleri, (xvii) ev sahipliği düzeyi, (xviii) ortalama kira bedelleri, (xix) ırk harmonisi.³²

Rapoport ise yaşam kalitesini belirleyen faktörleri fiziksel ve sosyal bileşenler olarak iki boyutta toplamıştır: 1. Fiziksel Bileşenler; (i) çevrenin genel görünümü, (ii) mimari çeşitlilik ve zenginlik, (iii) çevre kimliği, (iv) estetik ve güzellik, (v) işletme bakım ve onarımı, (vi) yoğunluk, (vii) topoğrafya, (viii) gürültü düzeyi. 2. Sosyal bileşenler; (i) çevrede sağlanan servislerin çeşitliliği ve kalitesi, (ii) suçluluk oranı ve güvenilirlik, (iii) sosyal özellikler ve sosyal kompozisyon, (iv) çevrenin prestiji, (v) komşuluk ilişkileri, (vi) sosyal homojenlik.³³

Bu sınıflandırmalara ek olarak Vitruvius'un antik çağda faydalılık (utilitas), sağlamlık (firmitas) ve zevklilik (venustas) şeklinde ifade ettiği ve halen geçerliliğini koruyan yapı sanatının temel kategorileri çerçevesinde bir sınıflandırma da yapılabilir. Daha açık ve günümüz terminolojisine daha yakın olarak : a) Faydalılık: Eylemlerin yapılabilmesi için gereklilikler, b) Sağlamlık: Yapı ve yapım

³¹ A.M.Findlay vd. (1988). "Where to Live in Britain in 1988: QOL in British Cities", *Cities*, Vol 5, No 3, s. 323-345. (Sözkonusu Bilgiyi Türksever , Findlay'in makalesinden aktarmaktadır.)

³² R.J.Rogerson (1997). "Quality of Life in Britain", Glasgow: Quality of Life Research Group, University of Strathclyde.(Sözkonusu bilgiyi Türksever, Rogerson'dan aktarmaktadır.)

³³ T.Amos Rapoport (1977). *Human Aspects Of Urban Form: Towards A Man-Environment Approach To Urban Form And Design*, Oxford: Pergamon Press, (Sözkonusu bilgiyi Cırıkcı Rapoport'dan aktarmaktadır)

sistemleriyle ilgili gereklilikler, c) Zevklilik: Toplumsal ve psikolojik gereklilikler; şeklinde tanımlanabilir.³⁴

Avrupa Çevre Ajansı'nın çevre konusundaki göstergeleri tarım, enerji, ulaşım, doğa, turizm, iklim değişikliği, kıyılar ve denizler, hava kalitesi, katı atıklar, toprak, su, eve ait kullanımlar başlıkları ile sıralanmıştır. Kentsel atık suların arıtılması, nehirlerdeki oksijen düzeyinin yükseltilmesi, çevreye dost ulaşım araçlarının kullanımının artırılması, ev içi tüketimlerin azaltılması v.b. yaşam kalitesi için belirlenen kriterlerdir.³⁵

2001'de, Kanada'da 26 farklı topluluk üzerinde kentleşme, yaşam kalitesi ve alt yapı verimliliğini birbiriyle ilişkilendiren bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma ile 26 kentin; kentsel düzeni, yaşanabilirliği ve ekonomik yaşamı test edilmiştir. Bu gözlemler ile akıllı gelişmelerin daha çevreye duyarlı, mali yönden tedbirli ve yaşam kalitesi amaçları ile de tutarlı yönde olabileceği şeklinde özetlenebilir. Bu araştırmada kentsel yaşam kalitesi göstergeleri olarak şunlar ele alınmıştır: (i) Nüfus yoğunluğu (tarıma ayrılan alanlar dışında, belediyenin vergiye tabi alanlarında yaşayan toplam nüfus), (ii) hane yoğunluğu (tarıma ayrılan alanlar dışında belediyenin vergiye tabi alanlarında bulunan toplam hane rakamı), (iii) müstakil konut oranı, (iv) 1000 kişiye düşen cadde, sokak ve ara sokak uzunluğu, (v)1000 kişiye düşen kanalizasyon ve alt yapı uzunluğu, (vi) banliyödeki evi ile kentteki iş arasında her gün gidip gelen otomobil sürücüleri, (vii) banliyödeki evi ile işyeri arasındaki mesafe 5 kilometreden az olanların oranı, (viii) işe gidişte katedilen ortalama yol (kilometre olarak).³⁶

Mercer adlı danışmanlık şirketinin Mart 2005'de yayınladığı, 'Dünya Çapında Yaşam Kalitesi' adlı raporda, politik ve sosyal ortam, çevre, güvenlik ve kamu hizmeti gibi 39 kritere göre yaşam standardı en yüksek ilk 10 kent şöyledir: Cenevre (İsviçre), Zürih (İsviçre), Vancouver (Kanada), Viyana (Avusturya), Frankfurt (Almanya), Münih (Almanya), Düsseldorf (Almanya), Auckland (Yeni Zelanda),

³⁴ Nezih Ayıran (1995). "Mimari Çevre Problemlerine Geniş Açıdan Yaklaşım Gereği", *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Taşkışla İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İTÜ Çevre ve Şehircilik UYG-AR Merkezi, s. 45-52.

³⁵ European Environment Agency (2004). *Indicators*, <http://themes.eea.eu.int/indicators/> (6/12/2004, 15:38)

³⁶ BC Sprawl Report, (2005). *Economic Vitality and Livable Communities 2004*, www.smartgrowth.bc.ca, (15/2/2005, 12:30)

Bern (İsviçre), Kopenhag (Danimarka). 'En yaşanılabilir' 50 kentin 25'i Batı Avrupa'dan çıkmıştır.³⁷

Türkiye'de yaşam kalitesini belirlemeye yönelik olarak yapılan, İllerin Gelişmişlik Sıralaması adlı çalışmada; 81 ilin valileri, belediye başkanları, üniversite rektörleri, sanayi - ticaret odaları başkanları ile uzman kişi ve kuruluşların ortak çalışmasıyla iki yılda gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, birçok ekonomik ve sosyal istatistikî bilgi kullanılmıştır. İllerin gelişmişlik ortalamaları; nüfus, okur - yazarlık, okullaşma, kişi başına gelir, kentleşme oranı, il doğumlu olanlar / il nüfusu, ortalama hanehalkı büyüklüğü, doğurganlık, bebek ölüm hızı, kadın başına çocuk oranı, yüksek öğretimdeki öğrenci sayısı, yatak başına hasta, doktor başına hasta sayısı, işsizlerin işgücüne oranı, suç oranı, kişi başına elektrik ve su tüketimi, milli hasıla gelişme hızı gibi verilere göre saptanmıştır. Bu verilere göre, en gelişmiş ilk on ilimiz; İzmir, Ankara, Eskişehir, Bursa, Kocaeli, İstanbul, Çanakkale, Denizli, Isparta, Muğla'dır. En son sırada yer alan beş ilimiz ise, Hakkari, Ağrı, Iğdır, Bingöl, ve Muş'tur.³⁸

Tablo 2.1.'de literatürde bu konuda çalışma yapan ve önemli görülen araştırmacıların yaşam kalitesi kriterleri verilmektedir. Tablonun yıllara göre, detaylandırılmış hali EK 1a, 1b ve 1c'de verilmiştir.

³⁷ "...” (12/4/2005). *Cenevre'de Olmak Var*, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=146611&tarikh=16/03/2005>, (12/4/2005, 11:53)

³⁸ "...” (11/1/2005). *En Gelişmiş İl İzmir Çıktı*, <http://www.milliyet.com.tr/2005/01/11/ekonomi/index.html>, (11/1/2005: 9:25)

Tablo 2.1.: Yaşam Kalitesi Kriterleri

ARAŞTIRMACI	DEĞİŞKEN
Liu (1976) ³⁹	1.hava kirliliği 2.görsel kirlilik 3.gürültü 4.katı atık 5.su kirliliği 6.iklim 7.eğlence yerleri ve etkinlikleri
Zenhner (1977) ⁴⁰	1.boş zaman 2.sağlık 3.aile yaşamı 4.evlilik 5.iş
Boyer & Savageau(1981) ⁴¹	1.iklim 2.konut 3.sağlık ve çevre 4.suç oranı 5.ulaşım 6.eğitim 7.sanat 8.eğlence 9.ekonomi
Hughey & Bardo (1987) ⁴²	1.toplumdan hoşnutluk
Sheets & Manzer(1991) ⁴³	1.kentsel bitki örtüsü
Bloomquest & Berger & Hoehn (1988) ⁴⁴ ; Stover & Leven (1992) ⁴⁵	1.yağış 2.nem 3.sıcak gün sayısı 4.soğuk gün sayısı 6.rüzgar hızı 7.güneş ışığı 8.sahil 9.suç 10.öğrenci/öğretmen oranı 11.kent estetiği 12.kent merkezi
Sufian (1993) ⁴⁶	1.yaşam alanı (oda başına düşen kişi sayısı) 2.konut standartları (su ve elektriğe sahip olan konut oranı) 3.iletişim (100 kişi başına düşen telefon sayısı) 4.eğitim(ortaokuldaki öğrenci oranı) 5.bebek ölüm oranı(her 1000 canlı doğumda gerçekleşen ölüm oranı)
İnsani gelişim endeksi (Human Dev. Index, UNDP, 1994) ⁴⁷	1.beklenen yaşam süresi 2.yetişkin /cahil oranı 3.toplam satın alma gücü
Fiziksel yaşam kalitesi endeksi (Physical QOL Index,ICPQL, 1996) ⁴⁸	1.bebek ölümleri 2.beklenen yaşam süresi 3.cahil / yetişkin oranı
Ulengin & Ulengin & Güvenç (1998) ⁴⁹	1.tatminkar bir iş bulma olasılığı 2. altyapı ve belediye hizmetleri 3. trafik 4.yaşam maliyeti 5.konut maliyeti 6.toplu taşımacılık araçları 7.iletişim araçları 8.güvenlik 9.eğlence yerleri

³⁹ Ben-Chief Liu (1976). *Quality of Life Indicators in US Metropolitan Areas:A Statistical Analysis*, New York: Praeger Publishers, s. 15.

⁴⁰ Robert Zenhner (1977). *Indicators of the Quality of Life in New Communities*. Cambridge: M.A. Ballinger Publishing Co. s. 155.

⁴¹ R.Boyer & D.Savageau (1981). *Places Rated Almanac*, Rand Mc Nelly, Chicago. (Sözkonusu bilgiyi Güvenç, Boyer & Savageau'dan aktarmaktadır)

⁴² D.R.Evans (1994). "Enhancing quality of life in population at large", *Social Indicators Research*, 33, 47-88'dan Evcil Türksever, s. 58. (Sözkonusu bilgiyi Evcil Türksever, Evans'ın makalesinden aktarmaktadır.)

⁴³ Evans (1994), s. 49.

⁴⁴ Glenn C Blomquist vd. (1988). "New Estimates of Quality of Life in Urban Areas", *American Economic Review*, Vol 78, s. 89-107.

⁴⁵ M.E.Stover, C.L.Leven (1992). "Methodological Issues in the Determination of the Quality of Life in Urban Areas", *Urban Studies*, Vol 29 (5), s. 737-754.

⁴⁶ Abu Jafar Mohammad Sufian (1993). "A Multivariate Analysis of the Determinants of Urban Quality of Life in the World's Largest Metropolitan Areas", *Urban Studies*, Vol.30 No.8, s. 1319-1329.

⁴⁷ Luis Vargas Aybar (2005). *Human Development Report 2002*, http://hdr.undp.org/reports/view_reports.cfm, (15/2/2005, 12:25)

⁴⁸ The Independent Commission on Population and Quality of Life (2005). *Caring for the Future*, <http://66.201.75.104/org/di660.htm>, (15/2/2005: 13:30)

⁴⁹ Burc Ulengin vd. (1998). "Urban quality of life in İstanbul: Priorities and segmentation," European Regional Science Association, *ERSA Conference Papers*, s. 297.

2.3. Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesi, mimarlar, kent plancıları ile kentleşme, çevre sorunları ve yerel yönetimler konusunda uzman kişilerce yıllar boyunca geliştirilmiş bir kavramdır.

“Kentsel Yaşam Kalitesi, dar anlamıyla, toplumsal,ekonomik ve mekansal ögeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel alt yapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin üstünde olması durumudur. Geniş anlamıyla, “kentsel yaşam kalitesi” kavramı, toplumsal, kültürel, siyasil öge ve süreçleri de içerir. Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan örgütler, katmanlar içinde yaşayan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri oranında yararlanması, eğitsel, sanatsal, ekinsel, siyasil etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olabilmesi söz konusudur.”⁵⁰

Kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kentte sağlanmasının yanında, kentli haklarının da herkese sağlanmış olması ile doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda Torunoğlu'na göre; kentsel yaşam kalitesi kavramını, Türkiye gibi kentsel sorunları kriz noktasına gelmiş bir ülkede değerlendirmek ve yorumlamak hiç de kolay değildir. Temel insan hak ve özgürlükleri ile birlikte, dayanışma hakları arasında sayılan “çevre hakkı” kavramı ve sonrasında “kentli hakkı” anlayışı, çağdaş ve yaşanabilir çevre, planlı kentsel mekanlar, kentsel yaşamın standartlarını artırmada birer girdi olarak ele alınabilir. Fakat sorun tek başına iyi tasarlanmış konutların yapılması, sağlıklı içme suyunun temini veya çöplerin düzenli toplanmasında yatmamaktadır. Bunların yanında, yanıt verilmesi gereken soru kentin işlevlerini nasıl yerine getirdiğidir. Kentte yaşayan insanların toplumcu bir tarzda demokratik geleneklere sahip olmaları ile bağlantı kurulmalıdır.⁵¹

2.3.1.Kentsel yaşam kalitesinin önemi

Dünya nüfusunun ve buna oranla kentli nüfusunun sürekli arttığı, kentli nüfusunun %30'u gecekonduda yaşarken, 1 milyar insanın da temiz su ve

⁵⁰ Geray (1998), s. 326.

⁵¹ Ethem Torunoğlu (1997). “Kentleşme-Çevre Sorunları ve Kentsel Yaşam Kalitesi”, G.Demirer vd. *Ve Kirlendi Dünya.....*, Ankara: Öteki Yayınevi, s. 218.

kanalizasyondan yoksun olduğu göz önüne alındığında, kentsel yaşam kalitesi kavramının önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi, kente yeni nüfus grupları çekmede bir anlamda kentin reklamında, önemli bir yer tutar. Pek çok yerel yönetim, internet yoluyla kenti tanıtırken, öncelikle doğal güzelliklerinden ve insanlara sunduğu kentsel yaşam kalitesinden bahsetmektedir.⁵²

Yaşam kalitesini yükseltecek yönde kararlar almak ve uygulamak yetkililer için çok önemlidir. Zira, küreselleşme ve bölgeselleşme hareketleri uluslar arasındaki fiziksel ve ekonomik engelleri kaldırıncaya, çok uluslu şirketler, global ekonomik sistemin aktörleri olmuşlar, ülkeler yerine de kentler bu sistemin yapıtaşları haline gelmişlerdir. Sonuçta, bir kentler sistemi hiyerarşisi oluşmuştur. Çok uluslu şirketlerin yatırımlarını kendilerine çekmek isteyen kentler birtakım şartları da yerine getirmek durumundadırlar. Yüksek kaliteli altyapı, iletişim olanakları, ulaşım ve güvenlik hizmetleri, iyi yetişmiş insan kaynağı ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak gerekli teknolojik birikim bunların en önemlilerindedir. Tüm bunlar da zamanla halkın yaşam kalitesinde artış sağlayacaktır. Büyük bir ekonomik patlama gösteren Çin'in sahil şeridindeki kentler, buna iyi birer örnek teşkil etmektedir.⁵³

Kentsel yaşam kalitesi düşük olduğu yerlerde, bireylerde yer değiştirme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç bölgeler arası dengesizliğe ve göç sorununa neden olmaktadır. Kent ve bölge planlama faaliyetlerinde, ele alınması gereken kavramlardan, kentsel yaşam kalitesi kavramı, yeni bir araç olarak görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, planıcı, politikacı ve halk kitleleri arasında da bütünleştirici olabilecek bir kavramdır. Yaşam kalitesi araştırmalarında elde edilecek sonuçlar üç gruba da etkileyecektir. Yaşam kalitesinin yüksek olması kentsel alanda ekonomik canlılığın artmasına, yerleşimin ekonomik anlamda zenginliğine de katkıda bulunacaktır.⁵⁴

⁵² Evcil Türksever (2001), s. 61.

⁵³ İ.Ümit Güvenç (1998). *A Multi Dimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul*: (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ, Bilim ve Teknoloji Enstitüsü, İstanbul, s. 11.

⁵⁴ Evcil Türksever (2001), s. 70.

2.4. Kentsel Yaşam Kalitesi ile İlgili Kavramlar

2.4.1 Yaşanabilirlik

Yaşanabilirlik; bireysel ve toplumsal refah ve mutluluk ile, kişilerin bir yerleşimde yaşamaktan duyduğu doyum ve bunu etkileyen mekansal özellik ve niteliklerle ilgilidir. Habitat II’de, yaşanabilirlik, bir yerleşmenin iyi olarak nitelendirilebilmesi için, toplumların üzerinde uzlaştıkları yerleşmenin, gerçekleştirilmesi gereken başarı ölçütleri olarak tanımlanmıştır.⁵⁵

Yerel ve değişken performans kriterleri ile ölçülmeye elverişli bir kavram olan yaşanabilirlik, tüm dünya vatandaşlarının yaşam kalitesine ilişkin kaygılarına daha iyi yanıt bulunmasına olanak tanımaktadır. Çünkü, en zor koşullarda bile insanlar, temel ihtiyaçlarının karşılanmasının ötesinde, daha iyi bir hayatın özlemini duymaktadır.⁵⁶ Dünya üzerindeki çoğu kentte insanlar, yaşamlarını (doğal afet yada savaşlar sonrası) yeniden düzene sokmak için, zor ve acı dolu bir süreçten geçmiştir. Gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde, hatta gelişmiş ülkelerin bazı bölgelerinde, bu süreç halen devam etmektedir.

1960’da dünya nüfusunun %22’sinden azı kentlerde yaşamakta idi, 1990’da bu oran %34’e çıkmıştır. 2020 yılı itibariyle beklenen kentli oranı %50 olup, 4 milyar insana yaklaşması söz konusudur. Kentlerde yaşayanların da dörtte biri yoksuldur. Yoksullar için de bir şehri yaşanabilir kılmak için öncelikle içilebilir, güvenli suyun ve elektriğin sağlanması, yolların yapılması, çöplerinin toplanması, çukurların kapatılması ve ulaşımlarının sağlanması gereklidir.⁵⁷

Her toplumun kültürüne göre değişen standartları vardır. Bu standartlar yanında tüm toplumlar tarafından kabul gören tartışmasız standartlar da vardır. Örneğin, kişinin beden ve akıl sağlığı için gerekli koşulların sağlanması gibi. Bu açıdan düşünülürse insan haklarıyla temellendirilmiş yaşanabilirlik ilkesinin bir sosyal harekete kaynaklık edebilecek potansiyele sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Yerleşme hareketinin dayanağı yaşanabilirlik ilkesidir. Yaşanabilirlik ilkesinin

⁵⁵ Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (1996). *Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı*, s. 76.

⁵⁶ Efza Evrengil (1996). “Habitat II’nin Yeni Gündemi, Yaşanabilirlik İşleyen Bir Demokrasi Gerektiriyor”, *Ada Kentliyim*, Yıl. 2, S. 5, s. 3-4-5.

⁵⁷ Patricia Annez (May/June 1998). “Livable Cities for the 21st Century”, *Society*, Vol 35, Issue 4, s. 45.

amacı, var olanı aşarak, daha iyi koşullara ulaşmayı hedeflemektir. Çabalar Bayrak, çalışmasında yaşanabilirliğin boyutlarını aşağıdaki şekilde detaylandırmıştır⁵⁸:

- Can ve mal güvenliği
- Yeterli ve sağlıklı su
- Atıkların uzaklaştırılması
- Temiz hava
- Ucuz ve temiz enerji sağlanması
- Doğal afet riski taşımaması
- Haberleşme
- Konut edinebilme gücü
- Tarihi ve kültürel miras
- Kimlik
- Ulaşım
- Gürültü

2001 yılında Dünya Bankası tarafından yayımlanan “Kentsel Çevre Öncelikleri Raporu”ndaki yaşanabilir kent, yoksullara diğer ihtiyaçlarının yanında sağlıklı ve onurlu yaşam alanı sağlayan kenttir. Yaşanabilir kentler ayrıca, “yarışabilir” (iyi idare edilen ve yönetilen) ve ekonomik olarak da sürdürülebilir olmaları gerekir. Bunlar için çalışmada üç ana strateji belirlenmiştir.⁵⁹

- Kent yoksulu için temel çevresel hizmetlerin tesis edilmesi
- Temiz hava, temiz su ve sağlıklı kentler sunulması
- Kentlerdeki kişiler için mali kaynak bulunması.

Ertan, yaşanabilir kenti, yaşayan kentin temeli olarak tanımlamıştır. Kentin, yaşayan kent olması için, “çağdaş planlama” anlayışına göre yaşamak, çalışmak, dinlenmek ve dolaşmak işlevlerinin yanı sıra, üretmek, eşit dağıtmak ya da bölüşmek, korumak ve geliştirmek, öğrenmek ve ilerlemek işlevlerine de sahip olması gerekmektedir. Ertan, bu işlevlerin uyum içinde ve sağlıklı şekilde işleyebilmesi için, kentleşme politikasının dayanması gereken kentin üç çevresel boyutunu içeren, üç temel ilke önermektedir.⁶⁰

1. Sağlıklı Çevre

- Temiz hava
- İçilebilir ve bol su
- Gürültüden uzak kent

⁵⁸Nilüfer Çabalar Bayrak (2001). *Yaşanabilirlik Kavramı Ve Ankara 2025 Metropolitan Alan Planlama Çalışmaları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5.

⁵⁹World Bank (2004). *Urban Environmental Priorities*, <http://wbln0018.worldbank.org/essd.nsf/GlobalView/Urbanprio.pdf>, (7/12/2004, 11:25)

⁶⁰Birol Ertan (1997). “Yaşayan Kent”, G. Demirel vd., *Ve Kirlendi Dünya....*, Ankara: Öteki Yayınevi, s. 175.

- Atık sorununu çözümlemiş kent
- 2. *Planlı Çevre*
 - Konut gereksinimini çözmüş kent
 - Yeşil alanı bol kent
 - Trafik sıkışıklığı ve park yeri sorunu olmayan, geniş kaldırımları ve yaya yolları bulunan kent
 - Düşük veya orta yoğunluklu yapılanma ile desteklenmiş estetik görünüş
- 3. *Demokratik Kültürel Çevre*
 - Katılımcı kent yönetimi ile yaygın iletişim ağı temelinde güçlü yerel yönetimler ve dernekleşme
 - Tarihi ve kültürel değerlerin korunduğu, kültürel etkinlikleri bol kent
 - Kadın - erkek eşitliği üzerine kurulu kentsel sistem
 - Kentli haklarının gerçekleştiği ve kentsel şiddetin önlendiği kent.

Yaşanabilirliği, yerleşmelerde gerçekleştirilmesi gerekenler konusunda toplumların uzlaştıkları performans ölçütlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan bir ilke olarak tanımlarsak, bu performans ölçütlerini Kevin Lynch'in ön plana çıkardığı beş boyutuyla ele alabiliriz. Bunlar:⁶¹

1. *Yaşama Uygunluk*: Bu boyut içinde, yeterli ve sağlıklı içme suyunun ve enerjinin varlığından, atıkların sağlık koşullarına uygun olarak uzaklaştırılmasından, güvenliğe ve insanların gürültüye maruz kalmamasına kadar pek çok şey yer alabilir.
2. *Anlamlı Olmak*: Bu boyutta, çevreyi öğrenebilme, kimlik, çoğulcu yaşam biçimlerinin gerçekleştirilebilmesi, yaşadığı çevreyi anlamlı bulmak gibi değişik öğeler bulunmaktadır.
3. *Kullanım Amacına Uygun Olmak*: Bu boyut içinde ise, herkese yeterli konuttan, trafik sıkışıklığı dolayısıyla zaman kaybedilmemesine, özürülülerin gereksinimlerine uygun kaldırımların bulunmasına kadar pek çok şey kendisini bulacaktır.
4. *Erişilebilir olmak*: Bir yerleşmede yaşayanların, diğer insanlara, faaliyetlere, kaynaklara, hizmetlere, bilgiye ve yerlere erişebilir olmasıdır. Tabii ki, erişilenler yeterli miktarda ve çeşitlilikte olmalıdır.
5. *Yaşayanlarca denetleme*: Mekanların ve faaliyetlerin yaratılması, yararlanılması, geliştirilmesi ve işletilmesinde orada yaşayanlar,

⁶¹ İlhan Tekeli (2002). "İnsan Haklarının Yerleşmeye ve Mekana İlişkin Boyutları Üzerine", *İnsan, Çevre, Kent*, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, s. 19-20.

kullananlar ve çalışanların söz sahibi olmasıdır. Tekeli'ye göre Lynch'in ilk dört maddesi ve onun altında sıralanabilecek öğeler, geniş bir yerleşme hakları listesi oluşturacaktır.

Geller “Akıllı Büyüme: Yaşanabilir Kentler İçin Bir Reçete” isimli makalesinde; son yıllarda, A.B.D'nin bir çok eyaletinde uygulanan ve daha sağlıklı bir kenti amaçlayan “Smart Growth America” projesinden bahsetmektedir. Bu projeye göre, obeziteden, trafik kazalarına, hatta çevresel bozulmaya dek problemlere çözümler üretilmektedir. Konut sahipliğini kolaylaştırmak, özgürlüğü arttırmak ve kent içi ulaşımı rahatlatmak için, düşük yoğunluklu banliyölerin artırılması gerekliliği savunulmaktadır. Banliyöleşmeyi bazı çevreler de ekonomik ve sosyal açıdan eleştirmektedirler. Çünkü, bu alanların cadde, kanalizasyon, yol vb. hizmetleri için vergilerinin yeterli olamayacağı ve ekonomik açıdan zarar doğuracağı ileri sürülmektedir. Ayrıca bu projede, otomobil bağımlılığı, trafik kazalarına, obeziteye ve hava kirliliğine yol açtığı için eleştirilmekte ve bunların önüne geçmek için de dar caddeler, daha fazla yaya yolları, yaya köprüleri ve trafik adaları önerilmektedir. Bu proje için çeşitli disiplinlerden profesyonellere ihtiyaç duyulmaktadır, bunlar; plancılar, müteahhitler, ulaşım memurları, polis, çevreciler, politikacılar, halk sağlığı savunucuları ve halk kesimidir. Daha yaşanabilir kentleri amaçlayan bu proje, Milwaukee, Portland, Dallas, Maryland, New Jersey'de uygulanmış ve olumlu sonuçlar vermiştir.⁶²

Amaçları daha yaşanabilir toplumlar olan ve 26 Kanada kentinde bu yönde araştırmalar yapan Smart Growth BC'nin yaşanabilirlik ile ilgili olarak kullandığı göstergeler de şunlardır; (i) gelirlerinin %30'undan fazlasını konuta harcayan ev sahiplerinin oranı, (ii) gelirlerinin %30'undan fazlasını konuta harcayan kiracıların oranı, (iii) konut çeşitliliği indeksi (müstakil, apartman..), (iv) 1000 kişiye düşen orta öğretim sonrası eğitim kurumları (bu aralık geniş bir alanı kapsamaktadır, üniversiteler, kolejler, meslek okulları, sanat okulları, spor okulları vb.) (v) 10000 kişiye düşen kitapçı sayısı, (vi) 1000 kişiye düşen park ve oyun alanlarının büyüklüğü, (vii) 10000 kişiye düşen sanat galerileri veya sanatla ilgili kurumlar,

⁶² Alyson L. Geller (September 2003). “Smart Growth: A Prescription for Livable Cities”, *American Journal of Public Health*, Vol 93, No 9, s. 1410-1415.

(viii) 10000 kişiye düşen özgün restaurantlar, (ix) 1946'dan önce inşa edilmiş konutların oranı.⁶³

“Yaşamınızı Tekrar Keşfedebileceğiniz En İyi 15 Kent” başlıklı makalede 50 yaş ve üzerinde kişilerle yapılan anketler sonucunda yaşanabilirlik ile ilgili 10 kriter sorgulanarak A.B.D’de yaşanabilir 15 kent öngörülmüştür. Bunlar: (i) İş imkanları, (ii) uygun maliyetli konut, (iii) kültür ve eğlence, (iv) güvenlik, (v) eğitim imkanları, (vi) toplumun duyarlılığı, (vii) sağlık imkanlarının kalitesi, (viii) dolaşım kolaylığı (kamu taşımacılığı, trafik, havaalanına geçiş vb.), (ix) iyi okullar, (x) doğa sporları imkanları.⁶⁴

Ravenscroft’un “Kent Merkezlerinin Canlılığı ve Yaşanabilirliği” isimli makalesinde, kullandığı göstergeler ise şöyledir; (i) uzun dönemde bu bölgeye yatırım yapacaklar için kentin karlılığı, (ii) alışveriş merkezlerine yakın yerlerin kiralari (iii) gece ve gündüz farklı zamanlarda, farklı caddelerde yaya dolaşan insanların sayısı, (iv) kamu taşımacılığının sıklık oranı, kalitesi ve yayalara sağlanan imkanlar ayrıca otolar için belirlenen park yerleri ve bunların ücretleri, (v) şehrin fiziksel yapısı, (vi) merkezde çalışan, merkezde çalışmak isteyen ya da işyerini kapatmak isteyen temsilcilikler, (vii) birincil ticaret merkezlerindeki boş alanların oranı, (viii) kent merkezinde olan gelişmeler ya da kent yönetiminin verimliliği hakkında kentlilerin bakış açısı.⁶⁵⁶⁶

2.4.2 Sürdürülebilir kentler

BM Genel Sekreter Yardımcısı İsveçli Anders Wijkman’ın “Bütün insanlar ortalama bir İsveçli gibi tüketecek olsa üç tane dünya gerekir”⁶⁷ ifadesi ile günümüzün en önemli sorunu olan aşırı üretim ve aşırı tüketim dengesizliğine vurgu yapılmıştır. Amerika’da bir yılda kişi başına düşen enerji tüketimi 12 ton kömüre eşittir. Dünyada herkes bu şekilde tüketecek olursa eğer, mevcut olan tüm enerji kaynakları 14 yılda bitecektir. Bu tip ekolojik sorunların başlıca nedeni de aşırı

⁶³ BC Sprawl Report (2004). s. 14.

⁶⁴ Grace Lichtenstein vd. (2003). *The 15 Best Places to Reinvent Your Life*, AARP: The Magazine (online), www.aarpmagazine.org/travel/Articles/a2003-03-27-mag-bestplaces.html, (16/2/2005, 15:13)

⁶⁵ Neil Ravenscroft (2000). “The Vitality and Viability of Town Centres”, *Urban Studies*, Vol 37, No 13, s. 2537.

⁶⁶ EK:1d’de, Yaşanabilirlik İçin Performans Kriterleri listesi sunulmuştur.

⁶⁷ Göksel N. Demirel vd. (1999). *YDD Kısacasında Çevre ve Kent*, İstanbul: Ütopya Yayınevi, s. 39.

üretim ve aşırı tüketimdir.⁶⁸ Bu soruna eşlik eden bir diğer sorun da, üretimin eşitsiz dağılımıdır.⁶⁹

Kalkınmanın odak noktaları olarak kentlerin üzerindeki nüfus, üretim ve tüketim baskıları, bu alanları çevresel sorunların yoğunlaştığı alanlar haline getirmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik kararların çevrebilimsel ilkelere uygun olarak alınmadığı kentlerde, bir yandan bugünkü neslin yaşam kalitesi düşerken, diğer yandan gelecek kuşaklara “yaşanabilir” bir kent bırakabilme olanakları sınırlanmaktadır. Bu bağlamda, kentlere sürdürülebilir kentler niteliğinin kazandırılması da, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin önemli bir halkasını oluşturmaktadır. Bir ülkede, sürdürülebilir kalkınmanın amaçları ve hedeflerine ulaşmada kentsel sorunların çözümü önemli bir yer tutmaktadır.⁷⁰ “Kalkınma” olarak adlandırılan aşırılığın yaratacağı sorunları, Başkaya dört başlık altında toplamıştır. Bunlar; kirlenme, yenilebilir kaynakların azalması veya zayıflaması, yenilemeyen kaynakların tükenmeye yüz tutması, canlı türlerinin yok olmasıdır.⁷¹

Sürdürülebilir kalkınma kavramının temelleri Haziran 1972’de Stockholm’de yapılan ve 113 ülkeyi bir araya getiren, “İnsan ve Çevresi Stockholm Konferansı”nda atılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının teknik bir kavram olarak kullanılmaya başlanması, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (D.Ç.K.K) raporunun Birleşmiş Milletlerce kabul edilmesi ile başlamıştır. Nitekim, BM, raporun temelini oluşturan sürdürülebilir kalkınma konusunda kendisine bağlı organların ve üye devletlerin etkinliklerde bulunması çağrısında bulunmuştur. DÇKK raporunda sürdürülebilir kalkınma, “gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağını yok etmeden, bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma” olarak tanımlanmaktadır.⁷² Bu kalkınma; insanlığın temel gereksinimlerinin karşılanması,

⁶⁸ Fikret Başkaya (1996). “Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Politik Ekonomik Boyutları”. *Sürdürülebilir Kalkınma Sempozyumu* 14-20 Mayıs 1996, Ankara: TMMOB, s. 15.

⁶⁹ Sultan Kavili (2001). *Kent Yönetimine Katılım ve Türkiye’de Yerel Gündem 21 Uygulamaları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s. 150.

⁷⁰ Hasan Ertürk (1996). “Sürdürülebilir Kentler”, *Habitat II Özel Sayısı*, Ankara: Yeni Türkiye, Yıl 2, Sayı 8, s.174.

⁷¹ Başkaya (1996). s. 150-151.

⁷² World Commission on Environmental and Development (WCED) (1987). *Our Common Future*, New York: Oxford University Press (Söz konusu bilgiyi Ertürk (1996) s. 175’de aktarmaktadır.)

herkes için yaşam standardının iyileştirilmesi ve güvenli bir geleceğin sağlanması ile oluşturulabilir.⁷³

Sürdürülebilir kalkınma, içinde iki kavramı barındırır; birincisi “ihtiyaç” kavramıdır. Özellikle dünyanın yoksullarının temel ihtiyaçları kavramı. İkincisi de, çevrenin bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçları karşılayabilme yeteneğine teknolojinin ve sosyal örgütlenmenin getirdiği sınırlamalar düşüncesidir.⁷⁴

Kalkınmanın başta gelen amacı; insanlığın ihtiyaçlarının ve beklentilerinin karşılanmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerdeki çok sayıda insanın temel ihtiyaçları (yiyecek, giyecek, barınak ve iş bulma ihtiyaçları) karşılanamamaktadır. İnsanların temel ihtiyaçlarının giderilmesinin ötesinde, daha iyi yaşam kalitesi konusunda da beklentileri vardır. Yoksulluğun ve eşitsizliğin yaygın olduğu bir dünyada, her zaman ekolojik ve diğer krizlere eğilim olacaktır. Sürdürülebilir kalkınma; herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamayı ve herkese daha iyi bir hayatla ilgili beklentilerini karşılama fırsatı sağlamayı gerektirir.⁷⁵

Sürdürülebilirlik, nesiller arası adalet prensibidir. Habitat II, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik kavramlarına ek olarak her toplum için çok önemli olan, yerleşimin yaşanabilir ve sürdürülebilir olması için şart olan *adalet* prensibini gündeme getirmiştir. Bu kavram, bir nesildeki; kadın ya da erkek, genç ya da yaşlı, ırk, din, politik ayırım gözetmeksizin, tüm insanlara, hayatları boyunca adalet getirmektedir.⁷⁶

Sürdürülebilir kentler kavramı; insan ihtiyaçlarına günümüz kentlerinden daha iyi yanıt veren kentlerin oluşturulmasının yanı sıra, kent sistemlerinin gelecek kuşakların ihtiyaçlarının karşılanmasını engellemeyecek şekilde geliştirilmesi gerekliliğini tanımlamaktadır. Sürdürülebilir kentler düşüncesi, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin kavramsal içeriğine uygun düşmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kentler düşüncesinin içeriği, amaçları ve hedefleri ile bu konuda

⁷³ S. Evinç Torlak (2004). “Yerel Gündem 21: Yerel İnisiyatiflerin Kentsel Ekonomik Kalkınmadaki Yeri”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, Cilt II, s. 264.

⁷⁴ Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını (1991). *Ortak Geleceğimiz Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu*, Ankara: s. 71.

⁷⁵ Türkiye Çevre Sorunları Vakfı (1991). s. 72.

⁷⁶ Zuhail Özcan vd. (2005). “Sustainability Versus Metropolitan Development: Mudanya’s War of Survival as a Liveable City”, *38th Congress Of The European Regional Science Association* 28 August-1 September 1998 Vienna, [www.ersa.org/ersaconfs/ersa98/papers/28.pdf+livable+cities,mudanya,\(7/2/2005,14:32\)](http://www.ersa.org/ersaconfs/ersa98/papers/28.pdf+livable+cities,mudanya,(7/2/2005,14:32))

alınması gereken önlemler ve politika araçları, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin genel bilgilerden çıkartılabilir.⁷⁷

Ertürk, makalesinde sürdürülebilir kentler düşüncesinin gerçekleştirilmesi için gerekli şartları şu şekilde sıralamıştır; (i) kentlerde nüfus artışı kontrol altına alınmalı, eğitimde, sağlık hizmetlerinde, beslenmede, barınmada sağlanacak iyileştirmeler yoluyla nüfusun niteliksel gelişimi sağlanmalıdır, (ii) kentlerdeki işsizlik sorunu çözümlenip, iş güvenliği sağlanmalıdır, (iii) toprak kaynakları üzerindeki olumsuzluklar giderilerek, besin güvenliğinin sağlanması gerekmektedir, (iv) kent ekosistemlerinin, ekolojik olanaklarının ötesinde bir yaşam biçimi olan tüketim toplumu anlayışının terk edilmesi gerekmektedir, kaynak kullanımında verimliliği artırıcı, atıkları azaltıcı, yeniden kullanım ve değerlemeyi teşvik edici teknolojilere ve düzenlemeler gerekmektedir, (v) sanayi üretiminde hava, su gibi değerlerin “bedava mallar” olarak görülüp, hoyratça kullanımını engelleyici uygulamalar yapılmalıdır, (vi) kent içi ulaşımda toplu taşıma özendirilerek, güvenli bisiklet ve yaya yolları yapılmalıdır, (vii) kentin yönetimine halkın katılımını sağlayıcı ve yerel yönetimleri güçlendirici uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekir, halkın yönetime ve yargıya başvuru hakkını genişletici yol ve yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.⁷⁸

Portney’in, Amerikanın 24 şehrinde karşılaştırmalı olarak yaptığı bir araştırma sonucuna göre, sürdürülebilir kentlerin oluşması için varılması gereken koşullar şu şekilde sıralanmıştır. Bunlar,

Sürdürülebilir göstergeler projesi;

1. Son 5 yılda aktif olan göstergeler projesi
2. Son 5 yılda göstergelerdeki ilerlemenin raporları
3. Göstergeler projesinin plan veya program çerçevesinde aktif bir planı içermesi

Rasyonel Büyüme (Smart Growth) etkinlikleri;

4. Ekolojik sanayi bölgelerinin gelişimi
5. Ekonomik gelişmeye odaklanma
6. Ekolojik köy projesi
7. Halk sağlığını tehdit eder duruma gelmiş sanayi alanlarının yeniden kullanıma kazandırılması

Planlama programları ve politikaları ;

8. Bölgelemenin tanımlanmasında, çevreye duyarlı davranma

⁷⁷ Ertürk (1996), s. 175.

⁷⁸ Ertürk (1996), s. 177-178.

9. Çevre sorunlarını da içeren geliştirilmiş arazi kullanım planları
10. Çevreci projelerin vergi teşviki
- Ulaşım planları, programları ve politikaları;*
11. Kamu taşımacılığının (otobüs/tren) düzenlenmesi
12. Kent merkezlerinde park alanlarının kısıtlanması
13. Geniş caddelerde park alanlarının belirlenmesi
14. Kent içi taşımacılıkta alternatif yakıt kullanım programları
15. Bisiklet kullanıcılarını artırma programları
- Kirliliği önleme ve azaltma çalışmaları;*
16. Evsel katı atıkların geri dönüşümü
17. Sanayi atıklarının geri dönüşümü
18. Tehlikeli atıkların geri dönüşümü
19. Hava kirliliğini azaltma programları
20. Yerel yönetim tarafından geri dönüşümlü ürünlerin satın alınması
21. Asbest kullanımını azaltma programları
22. Kurşun içeren boyaların kullanımının azaltılması
- Kaynakları koruma, kullanma ve etkinleştirme inisiyatifleri;*
23. Konutlarda güneş enerjisinden yararlanma projesi
24. Yerel yönetimler tarafından yenilenebilir enerji kullanılması
25. Enerji tasarrufu çabaları
26. Tüketicilere alternatif enerji kaynakları sunulması (güneş, rüzgar, buhar)
27. Suları koruma programı
- Organizasyon/ işletme/ yönetim/ koordinasyon/ yönetim;*
28. Sürdürülebilirlikten sorumlu, kar amacı gütmeyen tek bir otorite
29. Kent/ ilçe/ metropolitan konseyinin katılımı
30. Belediye başkanının ve üst düzey kişilerin katılımı
31. İş dünyasının katılımı (Ticaret odası vb.)
32. Halkın katılımı (Kamunun sesi)

Portney, nüfusları 42 000'den, 1milyon 300 bine dek değişen 24 kentte yaptığı araştırmasında; sürdürülebilir kentler için dört öneri ortaya koymaktadır. Bunlar; (i) nüfus yoğunluğu en çok olan kentlerde sürdürülebilirlik daha ciddiye alınmalıdır, (ii) kişi başı gelirin yüksek olduğu, konut maliyetlerinin yüksek olduğu, yoksulluğun düşük seviyelerde olduğu, işsizliğin az olduğu ve hükümet harcamalarının çok olduğu kentler sürdürülebilirliği en fazla ciddiye alan yerler olmalıdır, (iii) hizmet sektörüne oranla üretim sektöründe daha fazla işçi istihdam eden, daha az eğitilmiş ve daha çok yaşlı nüfusa sahip olan ülkeler sürdürülebilirliği daha az ciddiye alacaklardır, (iv) kamu taşıma araçlarından daha çok yararlanan, bireysel araçları ile işe gidenlerin daha az olduğu, geleneksel olarak çevreye daha

fazla para harcayan, batıdaki, demokratik tutum gösteren kentlilerin yaşadığı kentler sürdürülebilirliği daha çok ciddiye alacaklardır.⁷⁹

Granahan ve Satterthwaite'in sürdürülebilirlik kavramını değerlendiren makalesinde “Kentsel Alanlardaki Sürdürülebilir Gelişme İçin Kullanılabilecek Kriterler” başlığı altında yer alan konular şu şekilde sıralanmıştır; (i)ekonomik ihtiyaçlar (gelir adaleti, işsiz, hasta, özürlü vb. hallerde ekonomik güvence), (ii) çevresel ihtiyaçlar (sağlıklı ve güvenli olan, içme suyu ve tuvaleti olan konutlar; çevresel tehlikelerden uzak yaşam alanları; eğlence ve çocuklar için oyun alanları hizmetlerinin sunulması), (iii) sosyal, kültürel ve sağlıkla ilgili ihtiyaçlar, (iv) politik ihtiyaçlar (ulusal ve yerel siyasette yer alma özgürlüğü), (v) yenilenemeyen kaynakların kullanımının azaltılması (kıt bulunan madeni kaynakların kullanımının azaltılması, kentlerde bulunan kültürel, tarihi ve doğal alanların korunması), (vi) sosyal/insani sermaye (gelecek nesillerin, tüm ulusların ve sosyal grupların zengin kültürel mirasından, birikimlerinden ve deneyimlerinden yararlanmaları için, insan haklarını ve yönetişimi savunacak kurumsal yapılara ihtiyaçları olacaktır), (vii) sınırlı olan yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımı (verimli kullanım, geri dönüşüm ve tekrar kullanım yolları ile), (viii) çevreye zarar vermeyen atıkların oluşmasıdır.⁸⁰

Yerel yönetimlerin, sürdürülebilir kalkınma konusunda neler yapabileceklerini araştıran bir çalışmada, yaşam kalitesinin ekonomik (meslek, işsizlik, satın alma gücü gibi), sosyal güvenlik (suç işleme oranı, geceleri sokakta kendini güvende hissetme ve trafik kazaları gibi), sağlık (ortalama yaşam süresi, bebek ölüm oranları, kalp hastası oranları gibi), doğal çevre (hava kirliliği, çevreyi koruma görevli sayısı gibi), sosyal hareketlilik (kent dışına haftalık çıkış sayısı, ortalama seyahat eden yolcu sayısı), siyasal yönetsel (seçmen sayısı ve seçime

⁷⁹ Kent E.Portney (2002). “Taking Sustainable Cities Seriously: a comparative analysis of twenty – four US cities”, *Local Environment*, Vol 7, No 4, s. 371-377. Ayrıca, bu makale, Portney'in 2003, *Taking Sustainable Cities Seriously: Economic Development, Quality of Life and Environment in American Cities*, Cambridge, MA, MIT Press adlı kitabından temellendirilmiştir.

⁸⁰ Gordon McGranahan & David Satterthwaite (2003). “Urban Centers: An Assessment of Sustainability”, *Annual Review of Energy & The Environment*, Vol. 28, Issue 1, s. 252-253.

giderek oy kullananların oranı, en az iki yerel politikacı tanıma oranı), kültür ve boş zaman kullanma gibi göstergeleri olduğu belirtilmiştir.⁸¹

Katılımcılık, sorunların çözümüne yönelik olarak yapılan mevcut durumun analizi, kalkınma etkinliklerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde hedef grupların yol gösterici hatta belirleyici olduğu, yerel nüfus ile kalkınma görevlileri arasındaki iletişim sürecidir. Katılım olmadan, doğal kaynaklarda sürdürülebilirlik mümkün değildir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, hem doğrudan kullanıcılara hem de bilim adamları, kamu ve gönüllü kuruluşlara bağlıdır. Çünkü, bilim doğal kaynaklara ilişkin sorunların çözümünde, tek başına yeterli olamaz. Katılım, doğal kaynaklara ilişkin mümkün olan en geniş bakış açısının oluşturulması ve buna göre karar alınması için gerekli ön koşuldur. Özellikle, Türkiye gibi, devlet kamu kuruluşlarının ormanlar, hazineye ait tarım arazileri ve köy olarak kullanımındaki mer'alar üzerinde yasal ve geleneksel denetimlerinin yoğunlukla uygulandığı ülkelerde, bürokratik ve siyasal yapılar katılımcılığın yaygınlaşmasında önemli güçlükler çıkarmaktadır. Geçmişteki uygulamalar, yerel halkın katılımı olmaksızın yapılan uygulamaların beklenmeyen ve istenmeyen sonuçlar yaratmanın ötesinde, uzun vadede sürdürülebilir bir nitelik de taşımayacağını, göstermektedir.⁸²

2.4.3 Sağlıklı kentler

DSÖ'nün Sağlıklı Kentler projesi kapsamında sağlıklı kent tanımı: "Sağlıklı bir kent, devamlı olarak fiziksel ve sosyal çevre yaratan ve geliştiren maksimum potansiyellerini geliştirerek ve hayatın tüm fonksiyonlarını yerine getirerek, insanların birbirlerini karşılıklı desteklemesine imkan verecek toplum kaynaklarını geliştiren, yaşam koşullarının (kentte yaşayanların ekonomik ve sosyal durumları

⁸¹ Manfred Born (1997). Indikatoren zur Nachhaltigen Entwicklung, econetur, Bremen: s. 29-30. (Söz konusu bilgiyi M.Akif Çukurçayır (2002), Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Konya: Çizgi Kitabevi, s. 99'da aktarmaktadır.)

⁸² Ahmet Saltık (1998). "Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi: Kavramsal Bir Yaklaşım", *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı*, 11-12 Aralık 1997, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını, No:126, s. 29-30.

ile fiziksel çevre) sağlık ve yaşam kalitesini yükselttiği kenttir.”⁸³ DSÖ'nün belirlediği sağlıklı kent ölçütleri:⁸⁴

- Yüksek kalitede temiz ve güvenli çevre (konut kalitesini de içerecek şekilde)
- Dengeli ve sürdürülebilir bir ekosistem
- Tüm insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması (yiyecek, su, konut, gelir ve iş)
- Güçlü, birbirini destekleyen ve çıkarıcı olmayan bir toplum
- Yönetime yüksek derecede halk katılımı
- Kapsamlı iletişim, etkileşim ve haberleşme ile çok çeşitli deneyim ve kaynaklara sahip olabilme olanağı
- Tarihi ve kültürel mirası koruma ve geliştirme
- Ulaşılabilir sağlık hizmetleri
- Çeşitli, canlı ve yaratıcı bir kent ekonomik yaşamı olarak tanımlanmıştır.

DSÖ, yukarıda verilen özelliklere sahip ya da bu özelliklere sahip olmayı gündemine alan ve bu amaçla politikalar geliştirip bunları uygulamaya sokan kentleri sağlıklı kentler olarak tanımlar. Sağlıklı Kentler Projesi (SKP), uzun dönemli bir projedir. Projenin tek amacı ölüm ve hastalık oranlarını düşürmek değil, bireylerin toplumun, özel ve gönüllü örgütlerin ve yerel yönetimlerin sağlığı algılama anlama ve karar verme şekillerini de değiştirmeyi amaçlar. Buradaki anahtar nokta, kent yerel yönetiminin politik kararlılıkla bu projeye inanmasıdır.⁸⁵

SKP'ne, halkın katılımını zorlaştıran nedenler arasında, projenin savunulmasını da zorlaştıran, çabuk ve kolayca ölçülebilen, kısa dönemde sonuçlarının alınmamasıdır. Halk, projenin sağladıklarına konsantre olup, kısa dönemde sonuçlarını görmek istemektedir. Başarılı bir SKP için gerekli şartları Tsouros aşağıdaki şekilde sıralamaktadır.⁸⁶

- Güçlü bir politik destek
- Etkili bir lider
- Yaygın mülkiyet

⁸³ WHO (2004). *Healthy Cities and Urban Governance*, www.euro.who.int/healthy-cities, (6/12/2004, 11:30)

⁸⁴ WHO (2004). *What are the qualities of a healthy city?*, http://www.euro.who.int/healthy-cities/How2MakeCities/20010828_1, (6/12/2004, 13:35)

⁸⁵ Mehtap Tatar, Fahreddin Tatar (1998). *Yerel Yönetimler ve Sağlık*, Ankara: Türk Belediyecilik Derneği, s. 61.

⁸⁶ Trevor Hancock (1993). "The Healthy City from concept to application", *Healthy Cities Research and Practice*, Ed. John K. Davies, Michael P. Kelly, New York: Routledge Publ., s. 21. (Söz konusu bilgiyi Hancock, Agis Tsouros, WHO Healthy Cities Project: A Project Becomes a Movement (Review of Progress 1987 to 1990), WHO/FADL, Copenhagen'dan aktarmaktadır.)

- Geniş bir vizyon
- Stratejik ortaklık
- Yeterli ve uygun kaynak aktarımı
- Güvenilir proje yönetimi
- Etkili toplumlar
- Güçlü halk katılımı
- Sektörler arası işbirliği
- Politik ve yönetsel hesap verilebilirliktir.

Projeye katılmak isteyen kentler ilk olarak, kentin sağlık profilini çıkarmalıdır. Kent sağlık profili, DSÖ'ye göre; “kentte yaşayanların sağlıklarının ve sağlıklarını etkileyen faktörlerin kalitatif ve kantitatif olarak ortaya konmasıdır.”⁸⁷

SKP'nin, en genel anlamda altı özelliğinden söz edilebilir, bunlar; (i) sağlığa bağlılık, sağlığın geliştirilmesi ve hastalığın önlenmesi, (ii) halk sağlığı için yerel yönetimlerin politik karar alması, (iii) yerel yönetimin değişik birimlerinin ve diğer örgütlerin, sektörler arası işbirliğini sağlaması, (iv) bireylerin, proje kararlarında, yerel birim ya da örgütlerin faaliyetlerinde, katılımının sağlanması, (v) sektörler arası işbirliği yoluyla sağlığı geliştirme ve hastalıkları önlemede yeni yöntem ve fikirler açık olmak, yaratıcı olmak, (vi) sağlıklı kamu politikaları oluşturulmasıdır.⁸⁸

Aicher, bir sağlıkçı olarak, “Sağlıklı Kentler Tasarlarken: Tavsiyeler, Prensipler ve Pratikler” adlı kitabında, çevreyi yaratırken kentsel planlamanın kişi sağlığını nasıl etkilediği üzerinde durmuştur. Yapısal çevrenin gelişimini kontrolde rol alan, plancılar, mimarlar, mühendisler ve karar organlarının işlerini yaparken, sağlıkla ilgili boyutları ne derece göz önüne aldıklarını sorgulamaktadır. Sağlıklı Kentler Tasarlarken, doğal çevre, yapısal çevre ve insan sağlığı arasındaki karmaşık ilişkilerin göz önünde bulundurulması gerektiği üzerinde durmuştur. Sağlıklı bir toplum yaratırken yazara göre, öncelikle toplum yapısı ortaya konmalıdır, ikinci olarak da, toplumu ilgilendiren plan ve projelerin insan sağlığını nasıl etkilediği

⁸⁷ “...” (2005). *Healthy Cities–International Implementation*, http://www.utoronto.ca/innis/urban/ini235Y_i.pdf , (22/02/2005, 12:30) Ayrıca, Agis Tsouros'un Şehrinizdeki Sağlık Göstergelerinin Rapor Edilmesi adlı çalışma Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Kasım 2001'de Türkçeye çevrilmiştir. İlgili kaynağa ulaşmak için web adresi; <http://www.sehirsagligiprofillerisaglikbakanligi.pdf>

⁸⁸ Tatar, Tatar (1998), s. 62-64 .

değerlendirilmelidir, son olarak da yeni, sağlıklı plan ve stratejilerin yapılması gereklidir.⁸⁹

Türkiye’de “Sağlıklı Şehirler Projesi” çalışmaları 1993 yılında başlamıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi, bu proje kapsamına girmek için 1995 yılında başvurmuş ve 2000 yılında kabul edilmiştir. Kabul edilen tek Türk yerel yönetimidir.⁹⁰ DSÖ üyesi Türkiye’nin, Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı içinde güçlü ve etkin bir şekilde temsilini sağlamak ve Türkiye’de bulunan Sağlıklı Kentleri ve aday kentleri bir araya getirmek amacıyla Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bursa’da kurulmuştur.⁹¹

2.5. Kentsel Yaşam Kalitesinin Tarihsel Gelişimi

2.5.1. Dünyada kentsel yaşam kalitesinin tarihsel gelişimi

Kentsel çevrenin yaşanabilir hale getirilmesine yönelik ilk girişim, salgın hastalıklar sonucu 1832’de İngiltere’de çıkarılan, sağlık koşullarını iyileştirici kanun olarak kabul edilmektedir. 1844-1845’te yayınlanan ve kentlerdeki mevcut durumu gösteren, Kraliyet Komisyon Raporuna göre; sağlık konusundaki görevlerin yerel yönetimlere devredilmesi, kanalizasyon sistemlerinin bitirilmesi, yolların genişletilmesi, konutlar için sağlık standartları konulması, sanayi kentlerinde parklar yapılması önerilmekteydi. Bu komisyon raporu, sağlık yasalarının kent planlaması yaklaşımları ile iç içe geçeceğinin habercisiydi.⁹²

1890’lı yıllardan sonraki dönemde ise kent estetiğini öne çıkartan, Güzel Kent akımı, kent estetiğinin ortaçağ ya da feodal kent yapısıyla sağlanabileceğini savunan Camillo Sitte akımı, kentle kırım üstünlüklerinin içeren Ebenezer Howard’ın Bahçe Kent akımı,⁹³ alt ve orta sınıfa yönelik planlama şeklini savunan Berlage akımı, Tony Garnier’in polis, mahkeme, kilise gibi kurumlara ihtiyaç duymayan, farklı kullanımların yeşil kuşaklarla ayrıldığı Endüstri Kenti akımı gibi bir çok akım ortaya çıkmıştır.⁹⁴

⁸⁹ J.M.Westphal (2000). “Book Reviews: Designing Healthy Cities Prescriptions, Principles and Practice” Joseph Aicher, *Landscape and Urban Planning*, 49, s.192.

⁹⁰ Murat Özyaba (2005). <http://www.kentli.org/makale/saglikli.htm>, (29/01/2005, 12:39)

⁹¹ “...”, (2005). *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bursa’da Kuruldu...*, <http://www.Bursa-bld.gov.tr/haber/haber.asp?HaberID=615>, (25/02/2005, 12:25)

⁹² İlhan Tekeli (1980). *Türkiye’de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri, Türkiye’de Kent Planlaması*, Ankara: ODTÜ, ŞBPB, s. 12.

⁹³ Ruşen Keleş (2004). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi, s.48.

⁹⁴ Çabalar Bayrak (2001), s. 11.

1930'larda özel otomobil sahipliğinin artmasıyla, bu dönemde gelişen ideal kent yaklaşımları genelde otomobil önceliklidir. Le Corbusier'nin ideal kent önerilerinde genelde hızlı ve kademeli bir karayolu ulaşım ağı önerilmektedir.⁹⁵

1933'te Atina'da Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM) yapılmıştır. Burada tespit edilen şehircilik anlaşması ilkeleri, 1941'de Paris'te "Atina Anlaşması" başlığı altında anonim bir eserde toplanmıştır. Modern kent planlama ilkelerini belirleyen uluslararası düzeydeki bu çalışmanın ikinci bölümünde; Kentlerin Bugünkü Durumu Tenkitler ve Çareler başlıklı, mesken, boş zamanların değerlendirilmesi, çalışma, gidiş geliş imkânları, kentlerin tarihi serveti konuları ayrıntılı olarak, ele alınmıştır. Güneş, yeşillik ve mekan şehircilikte, birinci derecede rol oynayan üç unsur olarak kabul edilmiş, planlamada göz önüne alınması gerekenler, ekolojik bir yaklaşımla yaşanabilirlik düzeyinde belirlenmiştir.⁹⁶

Kentli hakları ile ilgili tarihsel süreçte özellikle BM'de tavsiye niteliğinde bir çok karar alınmıştır.⁹⁷

⁹⁵ Çabalar Bayrak (2001), s. 11.

⁹⁶ İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü, Sosyal Araştırma Dairesi-32 (1969). *Atina Anlaşması*, Ankara: s. 19-111.

⁹⁷ ".....", (2004). *Önemli BM Zirveleri ve Konferansları*, <http://www.youthforhab.org.tr/tr/kaynaklar/icerikler/bm/bm-04.html>, (23/07/2004, 14:31)

1946 Dünya Sağlık Örgütü'nün Düzenlemesi; Sağlıklı olma hakkı ilk kez anıldı. 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1961 Birleşmiş Milletler Ekonomik Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966 Uluslar arası Ekonomik Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (11md) 1982 Dünya Doğa Şartı, 1989 Uluslar arası Lahey Hagve Bildirgesi yaşanabilir bir çevre içinde onurlu olarak yaşama hakkını içerir, 1990 Paris Şartı, 1990 Dünya Çocuk Zirvesi; 2000 yılı çocuklar için sağlık, gıda, eğitim ve temiz suya ulaşım yılı olarak belirlendi. Türkiye, bu zirvede Çocuk Hakları Konvansiyonu'nu imzaladı ve bu konvansiyon 1994'te yürürlüğe girdi. 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı- DÜNYA ZİRVESİ; Bu zirveyle birlikte hükümetler tüm ekonomik kararların çevreye etkilerini de hesaba katılmasını sağlamak için ulusal ve uluslararası plan ve politikaları tekrar gözden geçirmek gerektiğinin farkına varmışlardır. 1993 Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı ile insan hakları mekanizmasının şu andaki durumunu tartışmayı, insan haklarını uygulamayı, güçlendirmeyi; insan alanındaki ilerlemelerin desteklenmesini; uluslararası organizasyonlar ve ulusal kurumlar arasındaki işbirliğinin insan haklarına destek vermek için geliştirilmesini işaret eder. 1995 Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi, Kopenhag Deklarasyonu'nda; hükümetler sosyal kalkınmayı ve sosyal adaleti barışı ve güvenliği sağlamada ve korumada vazgeçilemez unsurlar olduğunu kabul etmişler; yoksullukla mücadele ve istihdam konularında hükümetlerin politikalarını oluşturmalarının gerekliliğinin altını çizmişler ve iletişimi, ticaret ve sermaye akışını, ekonomideki teknolojik gelişmeleri geliştiren ve ilerleten küreselleşmenin yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanmayı beraberinde getirmesi sonucunda hükümetlerin küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı politikalar oluşturmasını vurgulamışlardır. Türkiye: 1995 Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'ne katılmış ve taraf olmuş ülkelerdendir. 2002 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi; Gündem 21'e katılan ülkelerin bunu hayata geçirmek için neler yaptıkları; Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri'ni hazırlayıp hazırlamadıkları; sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çalışmalarındaki deneyimleri ve karşılaştıkları engeller gibi konulara odaklandı.

a)1972 *Birleşmiş Milletler Birinci Çevre Konferansı*; Stockholm’de düzenlenen konferans; çevre konusunda küresel ölçekte yapılan ilk değerlendirme olması bakımından önem taşır.⁹⁸ "Stockholm Deklarasyonu"nda; çevrenin korunması ve geliştirilmesi tüm insanlığın esenliği ve ekonomik gelişmenin temel ögesi olarak nitelendirilerek, tüm hükümetlere görev verilmekte (madde 2) ve bu bağlamda; uluslararası işbirliği ve dayanışmanın önemi vurgulanmaktadır (madde 24).⁹⁹

Stockholm Konferansı'nın "bir tek dünyamız var" sloganıyla; tek olan dünyadan yararlanmanın eşit hak ve sorumluluklar doğurduğu anlayışı ortak kabul görmüştür. Bu bağlamda küresel düzeyde, tüm canlıların ve insanın varlığını sürdürebileceği, ekolojik açıdan dengeli koşullara sahip, böyle bir çevreyi sağlama, koruma ve geliştirmenin de tüm insanlığın ortak sorumluluğu olduğu kabul edilmiştir.¹⁰⁰

Dünya Çevre Deklarasyonu’nda, çevre hakkının savunulması ile yaşama hakkının savunulması ve hatta tüm temel insan hak ve özgürlüklerinin savunulması arasında bir fark olmadığını; insanların ister “çevreci” olsun, ister ”özgürlükçü politik akımların” savunucusu olsun “yaşanabilir bir dünya” için aynı amaç uğruna savaşım verdikleri şu madde ile ifade edilmiştir: “İnsanın şerefli ve huzurlu bir hayata izin verecek kalitede bir çevrede, özgürlük, eşitlik ve elverişli hayat şartları içinde yaşaması temel hakkıdır. Bu sebeple ırk ayrımını, sömürgeciliği ve diğer eziyet çeşitlerini, yabancı tahakkümünü destekleyen ve devamlı kılan politikalar yasaktır ve kaldırılmalıdır.”¹⁰¹

Konferans sonunda yayınlanan “İnsan ve Çevresi Deklarasyonu” doğrultusunda, Birleşmiş Milletler Çevre Programı kurulmuş ve Konferans’ın başlangıç tarihi olan 5 Haziran da Dünya Çevre Günü olarak kabul edilmiştir.¹⁰²

19-20 Ekim 1972’de Paris’te toplanan Paris Zirvesi’nde, devlet ve hükümet başkanlarının “Yaşam kalitesinde ve standartlarında ekonomik gelişmenin yanı sıra

⁹⁸ Hilal Zilelioğlu (1992). *Avrupa Topluluklarında Çevre Politikası ve Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 1.

⁹⁹ Gülün Egeli (1996). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, s. 16.

¹⁰⁰ TÇSV Yayını (1991), s. 23.

¹⁰¹ Oktay Ekinci (1997). “Kıyıları ve Toplum Yararı”, *İnsan Çevre Toplum*, Ed.Ruşen Keleş, Ankara: İmge Kitabevi, s. 157

¹⁰² Egeli (1996), s. 16.

çevrenin de korunması sağlanmalıdır” görüşüyle, ilk olarak Avrupa Topluluğu nezdinde çevre politikası hükümetler düzeyinde ele alınmıştır. Böylece, topluluk organlarına çevre politikasının belirlenmesi için eylem programının hazırlanması hakkında bir mesaj gönderilmiştir.¹⁰³

b)1976 *Habitat I*, Vancouver’da toplanmıştır. Habitat I’in İnsan Yerleşimleri Bildirgesi’nde ve Eylem Planı’nda da, çevreye ilişkin önemli ilkeler yer almıştır.

c)1994 *Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı*, Kahire’de gerçekleşen konferansa, 180 ülke ve 1500’ü aşkın sivil toplum kuruluşu katılmıştır. BM Nüfus Fonu ve BM Ekonomik ve Sosyal Bilgi ve Politika Analizi Nüfus Birimi’nin hazırladığı konferansta, 2015 yılına kadar ulusal ve uluslararası nüfus ve kalkınma politikaları eylem planı oluşturulmuştur.¹⁰⁴

“Küresel nüfus, kalkınma ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığın giderek daha iyi anlaşılması”, bunun sonucunda “bütün ülkelerdeki sürekli ekonomik büyümeyi yerleştirecek uygun makro ve sosyo ekonomik politikaların uygulanmasını”, bunu yaparken de sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde kaynakların kısa dönemde yok edilmesini önlemeyi amaçlamaktadır.¹⁰⁵

Kahire toplantısı “insan hakları” kavramını öne çıkarmıştır. Neredeyse bütün olaylar insan hakları çerçevesinde ele alınmıştır. “Üreme hakkı”, “düşük yapma hakkı”, “vücudunu tanıma ve kullanma hakkı” gibi pek çok hak yanında, “ailelerin birleştirilmesi hakkı” da konferansın en çok üzerinde durduğu konulardır.¹⁰⁶

Bu eylem planı aynı zamanda; HIV/AIDS önleme, iç ve dış göç ve sürdürülebilir olmayan tüketim ve üretim kalıpları konusunda önerileri içerir.¹⁰⁷

d)1996 *İkinci BM İnsan Yerleşimleri Konferansı*, Habitat II Konferansı, kentsel ve kırsal yerleşimlerin sürdürülebilirliğini ve yeterli barınak ve konut sorunlarını global düzeyde sorgulamış, ülkelerin bu sorunlarla baş edebilmesi için yönetsel, toplumsal ve ekonomik bir dizi çağdaş politika ve reforma işaret ederek "Herkes Yeterli Konut" ve "Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri"ni temel amaç

¹⁰³ Egeli (1996), s. 17.

¹⁰⁴ Aykut Toros (1998). “Kahire Konferansı’nın Getirdikleri ve Türkiye”, *Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı*, 13-14 Kasım 1997, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını, s. 120.

¹⁰⁵ Toros (1998). s. 120.

¹⁰⁶ Toros (1998). s. 120.

¹⁰⁷“...” (2004). *Birleşmiş Milletler Zirveleri*, <http://www.youthforhab.org.tr/tr/kaynaklar/icerikler/bm/bm-04.html>, (11/12/2004, 11:25)

edinmiştir. Bu amaçlara ulaşmak için ise; Habitat felsefesi olarak "Kentine Sahip Çıkmak", "Çözümde Ortaklık", ve "Aktif Katılım" kabul edilmiştir. Habitat II Konferansı, devletlerin insan yerleşimleri yönetimine ilişkin varolan sorumluluklarının bir kısmını, kabul edilir ölçüler içinde farklı düzeylere devretmesi gerektiğinin farkına varıldığı bir konferans olmuştur.¹⁰⁸

e)2001 *İstanbul+5*, kentsel fakirliğin önlenmesi konusunda, ülkelerin, Birleşmiş Milletlerin ve diğer ilgili uluslararası kuruluşların işbirliğini artırması ve yeni kaynaklar yaratma konusunda gayretlerini artırmaları gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca ülkeler, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer Habitat ortaklarının sürdürülebilir insan yerleşimleri konularında daha etkin bir rol oynamak üzere güçlendirilmelerine karar vermişlerdir. Bu güçlendirmenin de, sorumlulukların, politika-yönetiminin, karar-alma mekanizmalarının adem-i merkeziyetçiliği ve katılım ve ortaklıklar kurulması şeklinde gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Kadınların ve gençlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve kent hayatındaki rollerinin artırılması da Deklarasyonda önemle vurgulanmıştır.¹⁰⁹

2.5.1.1. Kent sorunlarına ilişkin uluslararası konferanslar

Kent sorunlarına ilişkin, Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Kongresinin (AYBİK) kabul ettiği karar ve görüşler AYBİK tarafından veya AYBİK himayesinde düzenlenen kentsel içerikli uluslararası konferanslar şunlardır:¹¹⁰

- a. "Kentsel Şiddet ve Emniyetsizlik Yerel Politikaların Rolü" Konferansı, Strazburg, 15-16 Eylül 1986.
- b. "Avrupa'daki Kentsel Emniyetsizliğin Azaltılmasında İzlenecek Yerel Stratejiler" Konferansı, Barselona, 17-20 Kasım 1987.
- c. "Avrupa ve Amerika Kentsel Çevrelerinin İyileştirilmesi: Özel ve Kamu Sektör İşbirliğinin Rolü" Konferansı, Indianapolis, 27-29 Ocak 1988.
- ç. "Kentlerde Sağlık-Yerel Yönetimlerde Yeni Halk Sağlığı Stratejileri" Konferansı, Viyana, 24-26 Mayıs 1988.
- d. "Avrupa Kentlerinde Hava Kirliliği Kontrolü" Sempozyumu, Winterthur, 5-7 Ekim 1988.
- e. "Yerleşimlerde iyi yaşam koşullarına ulaşmada yerel yönetim, mimar ve toplum işbirliği" Konferansı, Strazburg, 18-20 Ekim 1988.
- f. "Kentsel Miras ve Başarılı Kent Yenilenmesi" Konferansı, Halifaks, 24-27 Ekim 1988.

¹⁰⁸ "... (2004). *Birleşmiş Milletler Zirveleri*, <http://www.youthforhab.org.tr/tr/kaynaklar/icerikler/bm/bm-04.html>, (11/12/2004, 11:35)

¹⁰⁹ <http://www.youthforhab.org.tr/tr/kaynaklar/icerikler/bm/bm-04.html>, (11/12/2004, 11:35)

¹¹⁰ A.K.Ş. (1996), s. 52-53. Türkiye'nin taraf olduğu kent ve çevre ile ilgili anlaşmalar için bakınız EK 2.

- g. “Kent ve Metropolitan Bölgeler” Konferansı, Taormina, 2-7 Kasım 1988.
- ğ. Tarihi Yerleşimler, Altıncı Avrupa Sempozyumu-”Tarihi Yerleşimler ve Turizm”, Cambridge, 20,22 Eylül 1989.
- h. “Kentsel Gelişmenin Yönetimi: Kuzey Güney Dayanışması” Konferansı, Lizbon, 18-20 Ocak 1989.
- ı. “Avrupa Yerleşimleri: Strateji ve Programlar” Konferansı Strazburg, 6-8 Haziran 1990.
- i. Kuzey Amerika ve Avrupa Yerleşimlerindeki “crack” vakalarına ilişkin duyuru, Strazburg, 14 Kasım 1990.
- j. “Avrupa’da Yerel Ekonomik Kalkınma” Konferansı, Blackpool, 8-10 Mayıs 1991
- k. Tarihi Yerleşimler 7. Avrupa Sempozyumu- ‘Tarihi Kentsel Koruma ve Kentsel Gelişme arasındaki dengeyi oluşturmak”, İstanbul, 16-18 Eylül 1992.

2.5.2. Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin tarihsel gelişimi

Türkiye’de yaşam kalitesinin ortaya çıkışı ve değerlendirilmesi aşamaları, dünyadaki durumla paralellik göstermemiştir. Benzerlik, Türkiye’de de dünyadaki oluşuma paralel, önce araştırma ve planlamada sosyal olaylara önem verilmesi şeklinde olmuştur. 1960’lı yıllarda, sosyal, kültürel ve toplumsal konular dikkate alınmaya başlanıp, bunlarla ilgili istatistik veriler toplanmaya başlanmış ve bu görev kurumsal olarak Devlet İstatistik Enstitüsüne (DİE) (1962) verilmiştir. 1961 yılında ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmayı planlı şekilde yürütmek için Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. DPT’nin “İllerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” isimli araştırmalarının ilki 1965 yılında yapılmıştır. Konuyla ilgili 1995 yılına dek çeşitli aralıklarla 8 araştırma yapılmıştır. DPT’nin yaptığı araştırmalarda genelde, DİE’nin temin ettiği sosyal ve ekonomik göstergeler kullanılmıştır. 1970’li yıllarda gelişmeyi ölçen göstergelerde değişim olmuş ve gelişme; sosyal ve ekonomik göstergeler arasında bir etkileşim yapısını sergileme eğilimine girmiştir.¹¹¹ Hem DİE’nin derlediği istatistikler, hem de DPT’nin hazırladığı raporlar bu değişimden etkilenmiştir.¹¹² Örneğin, DPT’nin 1996 yılında hazırladığı İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması’nda sosyal ve ekonomik göstergeler; demografik, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, mali, altyapı ve diğer refah göstergeleri olarak, 10 ana başlıkta 58 farklı değişkenden oluşmaktadır.¹¹³

¹¹¹Bülent Dinçer (2004). *İllerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/dincerb/il/>, (12/11/2004, 12:28)

¹¹² Evcil Türksever (2001), s. 40.

¹¹³ <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/dincerb/il/13.pdf>, (12/11/2004, 12:28)

Dünyada sosyal göstergelere olan ilgi, 1970’li yıllarda doruğa ulaşmışken, Türkiye’de konuya yoğunlaşılması, veri derleme ve sunumu 1990’lı yıllara rastlamaktadır. 1998’de DPT bu verileri içeren “Various Indicators Related to Provinces and Regions in Turkey” isimli bir kitap yayımlamıştır. Bu kitapta 69 ayrı tabloda, 18 farklı sosyal ve ekonomik gösterge verileri yer almıştır.

DİE’nin, 1998 yılında ilk kez her il için Ekonomik ve Sosyal Göstergeler isimli yayınları başlamıştır. 1997 yılında da bu verileri kullanarak, “Coğrafi Bölge Ayırımında İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Gruplarının ve Gelişmişlik Seviyelerinin Belirlenmesi” isminde bir araştırma yapmıştır. Son olarak da DİE, kişinin genel mutluluk algılamasını, temel yaşam alanlarındaki (sağlık ve sosyal güvenlik, örgün eğitim, çalışma hayatı, gelir, kişisel güvenlik ve adalet hizmetleri, kişisel gelişim ve kişisel destek ağları) genel memnuniyetini ölçmek ve bu memnuniyet düzeyinin zaman içindeki değişimini takip etmek amacıyla, 2003 ve 2004’de Yaşam Memnuniyeti Araştırması’nı yapmıştır.¹¹⁴

2001-2005 yıllarına ait hedefleri içeren Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının “Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) başlığını taşıyan ikinci bölümünde, toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi uzun dönemli gelişme stratejisinin nesnel amaçlarından birisi olarak yer almıştır. Planın “Temel Amaç, İlke ve Politikaları (2001-2005)” başlıklı Üçüncü Bölümde ise, plan döneminin toplumun yaşam kalitesinin yükseltildiği bir dönem olacağı vurgulanmıştır.¹¹⁵

BM Kalkınma Programı tarafından yayımlanan "Human Development Index" (HDI) raporunda, Türkiye'deki yaşam kalitesinin 1980'li yıllardan bu yana büyük ölçüde arttığı belirtilmiştir. 177 ülkedeki yaşam kalitesini, eğitim durumunu ve sefaleti araştıran raporda, yaşam kalitesindeki artış açısından 12 ülke arasında 6. sırada gösterilen Türkiye’de, 1990’lı yıllardan bu yana cep telefonu ve internet kullananların sayısının da büyük ölçüde arttığına dikkat çekilmiştir. Raporda, Türkiye’de 1970’li yıllardan bu yana insanların ortalama olarak daha uzun

¹¹⁴ DİE (2004). www.die.gov.tr, (12/11/2004, 12:00)

¹¹⁵ DPT (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*, Ankara.

yaşadığına, çocuk ölümlerinin de aynı dönem içinde büyük ölçüde gerilediğine işaret edilmiştir.¹¹⁶

Çeşitli bilimsel toplantılar ve sempozyumlarda da insan, çevre, konut, kalite konuları ele alınmıştır. 1995’de Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, 1996’da İstanbul 2020 Sempozyumu, 2003 Uluslar arası Kentsel Yaşam Kalitesi Konferansı (International Conference on Quality of Urban Life: Policy Versus Practice) bunlara örnektir. 23/01/03 Tarihinde ülkemiz, Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına kabul edilmiştir.¹¹⁷

Sayıları çok fazla olmamakla beraber kentsel yaşam kalitesi hakkında yüksek lisans ve doktora tezleri de vardır. Özellikle, tıp, ekonomi, kent ve çevre bilimleri, şehir planlama ve işletme dallarından araştırmacılar, kendi alanları ışığında araştırmalar yapmaktadır. Tüm bunların sonucunda, Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi, kavram ve araştırma konusu olarak oldukça yeni olduğunu söyleyebiliriz.

2.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Nüfusu artan, alanda yayılan kentler, plansız kentleşmenin de bir sonucu olarak, kentte yaşayanlara giderek düşen bir yaşam standardı sunmaktadır. Yeterince iş alanı ve konut bulunamayışı, gecekondulaşma, doğal kaynakların sorumsuzca tüketilmesi, trafik sorunu, toplumdaki sosyal dengesizliğin artması gibi sorunlar kentsel yaşamı her geçen gün zorlaştırmaktadır. Tüm bunlar kentlilere sunulan günlük yaşamın her boyutundaki kaliteyi de düşürmektedir.¹¹⁸

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen faktörler çoktur. Evans, bu çok boyutlu yapıyı kuramsal bir model çerçevesinde incelemiştir. Modelde yaşam kalitesi öğeleri şöyle tanımlanmaktadır:¹¹⁹

1. Hoşnutluk: Yaşamdan hoşnutluk veya işinden hoşnutluk, ailesinden hoşnutluk gibi herhangi bir alanla ilgili hoşnutluk bireyin yaşam kalitesini etkilemektedir.

¹¹⁶ “.....”, (2004) *UNDP Raporu: Türkiye'deki Yaşam Kalitesi Artıyor*, <http://www.tv8.com.tr /scripts/news>, (13/11/2004, 13:49)

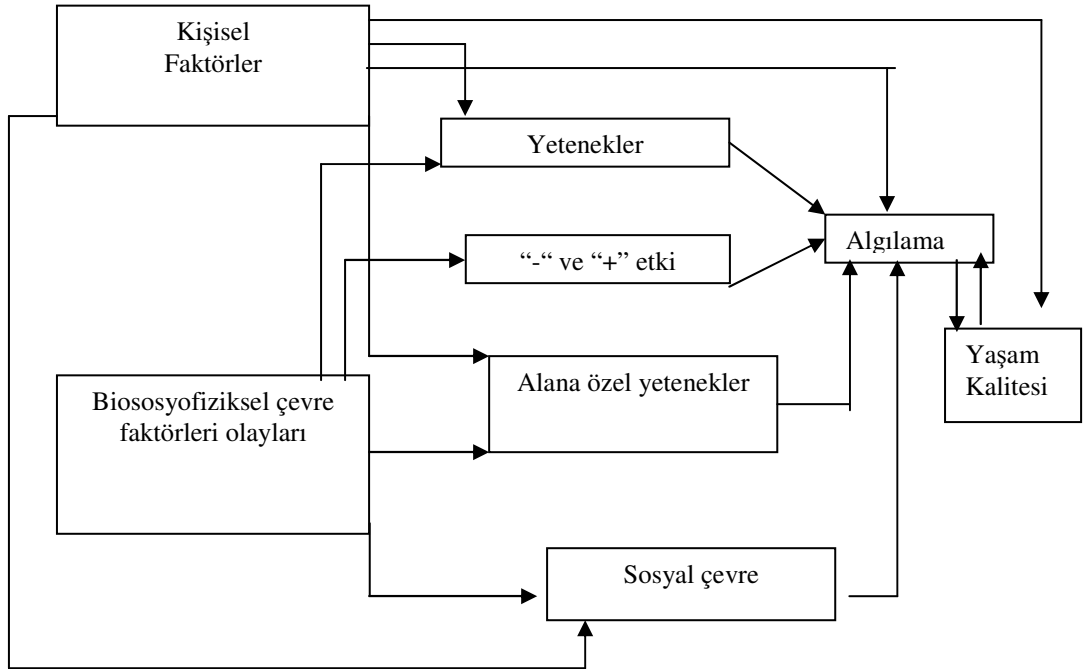
¹¹⁷ “.....” (2004). *Avrupa Çevre Ajansına ve Avrupa Bilgi Ve Gözlem Ağına Türkiye Cumhuriyetinin Katılımı ile İlgili Olarak Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Yapılan Anlaşmanın Kabul Edilmesi ile İlgili Müzakerelerin Nihai senedinin ve Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluğu Arasında Türkiye Cumhuriyetinin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Katılımı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*, http://www.yargitay.gov.tr/bilgi/kanun_liste/PC24794.HM2.text.html, (3/11/2004, 13:21)

¹¹⁸ Evcil Türksever (2001), s. 58.

¹¹⁹ Evans (1994), s. 69.

2. Yetenekler: Sosyal ilişki kurabilme, problem çözebilme gibi genel ve özel olarak incelenebilecek yetenekler.
3. Sosyal çevre
4. Bireyin karakteri ve yetenekleriyle ilgili kişisel faktörlerin etkisi: Bu gruptaki faktörlerin kişinin algılamasıyla ilgili olduğu kanıtlanmıştır.
5. Biososyofiziksel (biosociophysical) çevre faktörleri/olayları: Biyolojik, sosyal ve fiziki çevre bireyin yaşam kalitesini etkilemektedir. Örneğin, fakirlik/zenginlik, kirli/temiz hava, risk/sağlık faktörleri gibi.

Bu boyutlar çerçevesinde bireyin yaşam kalitesine etki eden unsurların ilişkilerinin şematik ifadesi Şekil 2.2’de gösterilmiştir.

Şekil 2.2.: Yaşam kalitesine etki eden faktörlerin kavramsal modeli

Kaynak: D.R.Evans (1994)

Modelin şemasından da anlaşılacağı gibi, bireyin çevresinde gelişen sosyal, fiziksel ve biyolojik faktörler ile kişinin kendisi ile ilgili özellikler algılamaya bağlı olarak sonuçta yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu faktörlerin değişimine paralel olarak yaşam kalitesi de değişecektir.

Yapılan araştırmaların çoğunda, bireyin sosyal çevresi içinde yer alan öğeler ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Bunların dışın da bireyin yaşadığı

yerde, yaşadığı konuttan metropoliten alana dek kentsel donatı ve servislerinin de yaşam kalitesine katkıları vardır. Bu ilişkiler bütünü de, kentsel yaşam kalitesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin çevresinden hoşnutluğu yaşam kalitesini etkiler. Birey çevreyi algıladığı, anladığı, kullandığı ya da beklentilerine cevap verdiği oranda değerlendirir. Kalite en basit şekliyle, mevcut durumdan eksikliklerin çıkarılmış halidir (kalite=mevcut durum-eksiklikler). Mevcut durum yaşamın bireye sundukları iken eksiklikler bireyin algılaması sonucu ortaya çıkanlardır. Bu formüle göre, bireyin yaşamdan algıladıkları eksiklikler ne kadar az olursa yaşam kalitesi de o kadar yüksek varsayılır.¹²⁰

Bunlara bağlı olarak, kentsel yaşam kalitesinin yüksek olduğu yerlerde kişilerin yaşamlarından ve çevrelerinden hoşnut, dolayısıyla üretken ve verimli olduklarından söz edilebilir. Kentlerdeki yaşam kalitesinin kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi de politikacılar ve plancılar için büyük önem taşımaktadır.¹²¹

Türk yerel yönetimlerince belirlenmiş bir kentli hakları olmamakla beraber, kentsel yaşam kalitesi normları da henüz belirlenmemiştir. 1990 yılında Nüfus Kriz Komitesi dünyanın nüfusu en yüksek olan 98 metropoliten şehirde kentsel yaşam standartlarını değerlendirirken şu kriterleri esas almıştır; (i) kamu güvenliği (100.000 kişi başına düşen cinayet), (ii) gıda maliyeti (gıda için harcanan gelir oranı), (iii) yaşama mekanı (oda başına kişi) , (iv) konut standardı (su ve elektriği olan ev oranı), (v) haberleşme (100 kişi başına telefon), (vi) eğitim (orta öğretimdeki çocuk oranı), (vii) kamu sağlığı (1000 canlı doğum başına çocuk ölümü), (viii) barış ve sessizlik (gürültü düzeyleri), (ix) trafik akımı (sıkışık aralıkta saat başı gidilen yol), (x) doğal çevre temizliği (kirlilik ölçümleri).¹²²

Güvenç tarafından yapılan, “İstanbul’un Kentsel Yaşam Kalitesine Çok Boyutlu Bir Yaklaşım” isimli yüksek lisans çalışmasında, anket sonuçları ile İstanbulluların kentsel yaşam kalitesi öncelikleri şu şekilde sıralanmıştır; tatmin edici

¹²⁰ Evcil Türksever (2001), s. 60.

¹²¹ Vedia Dökmeci vd. (1996). “İstanbul, Ankara ve İzmir’de Yaşam Kalitesinin Karşılaştırılması” *İstanbul 2020 Sempozyumu*, İTÜ, İstanbul: 17-19 Nisan, s. 469-474.

¹²² Population Crisis Committee, Sharon L. Camp, Ed.(1990). “Cities: Life in the World 's 100 Largest Metropolitan Areas: Statistical Appendix”, Population Crisis Committee, Washington D. C’den aktaran. William Ernest Baker (2003). “Defining Quality of Life in Alabama: A Perceptual Community Based Definition for Local Leaders”, *International Journal of Public Administration*, Vol.26, No.7, s. 738.

iş imkanları, yeterli altyapı ve belediye hizmetleri, rahat ve çabuk trafik akışı, düşük yaşam ve konut maliyeti, kamu taşımacılığı ve iletişimde etkinlik, güvenlik, eğlence, yaygın eğitim hizmetleri, kültürel aktiviteler, sağlık hizmetleri, yeşil alan, konut, sağlık hizmetleri ücretleri, eğitim hizmetleri ücretleri, konut düzenlemeleridir.¹²³

10 Aralık 1948’de imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesiyle tanınan insan hakları, 1992’de Avrupa Konseyince kabul edilen Avrupa Kentsel Şartındaki Avrupa Kentli Hakları deklarasyonu ile geliştirilmiş ve yaşanan mekanda şekillendirilmiştir. Avrupa Kentsel Şartı, 1980-1982 yılları arasında Konsey’ce düzenlenen “Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası” kapsamında, Konsey’in politikalarından yola çıkılarak geliştirildi. Şart, “*yerleşmelerde daha iyi yaşam*” sloganıyla,

- Fiziki kent çevresinin iyileştirilmesi,
- Mevcut konut stoklarının iyileştirilmesi,
- Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması,
- Toplum kalkınması ve halk katılımının özendirilmesi,

biçiminde dört ana başlıkta toplanabilen konulara ağırlık verir. Böylece kentsel gelişmenin nicelikselden çok niteliksel yönlerinin önemini ortaya koyar.¹²⁴

Yerinden yönetimin açık, belirli ve vurgulanmak istenen ipuçlarını içeren Şart her ülkede uygulanabilir. Şart metninde, iyi bir kent yönetimi için gerekli ilke ve yükümlülükleri de tanımlamıştır. Şartın hedefi, kentliler için yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Şart metninde; Şartın amacının sadece gelecekteki bir kentsel haklar anlaşmasının temelini oluşturmak olduğu belirtilmektedir.

Avrupa Kentsel Şartı içinde “kentli hakları” için genel bir tanım verilmemektedir. Şart içinde yer alan haklara bakıldığında, bu hakların yukarıda sözü edilen üç aşamada gelişmiş insan haklarının kent bağlamında yeniden yorumlanması olarak tanımlanabilir. Kentliler bu haklardan dayanışma içinde ve sorumlu bir yurttaş bilinciyle yararlanacaklar ve aynı zamanda bunların gerçekleştirilmesinden yükümlü olacaklardır. Türkiye Avrupa Kentsel Şartı, yerel özerklik şartnamesine çekince

¹²³ Güvenç (1998), s. 60.

¹²⁴ Zerrin Yener, Kumru Arapkirlioğlu (Haziran-Ağustos 1996). “Şart mı, Ne Şartı Avrupa Kentsel Şartı”, *Ada Kentliyim*, Yıl 2, Sayı 6, s. 100.

koymuştur. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonuna göre Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri şu haklara sahiptir¹²⁵:

1. **GÜVENLİK:** *Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent;*
2. **KİRLETİLMEMİŞ, SAĞLIKLİ BİR ÇEVRE:** *Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;*
3. **İSTİHDAM:** *Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;*
4. **KONUT:** *Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması;*
5. **DOLAŞIM:** *Toplu taşım, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzeninsağlanması;*
6. **SAĞLIK:** *Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması;*
7. **SPOR VE DİNLENCE:** *Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması;*
8. **KÜLTÜR:** *Çeşitli kültürel faaliyetleri, yaratıcı aktivitelerin ve benzeri olanakların sağlanması;*
9. **KÜLTÜRLER ARASI KAYNAŞMA:** *Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması;*
10. **KALİTELİ BİR MİMARİ VE FİZİKSEL ÇEVRE:** *Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması;*
11. **İŞLEVLERİN UYUMU:** *Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması;*
12. **KATILIM:** *Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;*
13. **EKONOMİK KALKINMA:** *kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması;*
14. **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA:** *Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin*

¹²⁵ T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*, çev. Zerrin Yener ve Kumru Arapkirlioğlu, Ankara: Yayın No: 10, (metnin İngilizcesi için bkz. <http://www.coe.fr/cplre/eng/etxt/echarturbaine.php> , internet belgesi)

korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması;

15. MAL VE HİZMETLER: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması;

16. DOĞAL ZENGİNLİKLER VE KAYNAKLAR: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi;

17. KİŞİSEL BÜTÜNLÜK: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması;

18. BELEDİYELERARASI İŞBİRLİĞİ: Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;

19. FİNANSAL YAPI VE MEKANİZMALAR: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması;

20. EŞİTLİK: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.

2.7. Kentli Hakları

İnsanlar bir mekan, bir toprak parçası üzerinde yaşarlar. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri mekana, “kent” ya da “köy” denir. Belli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlere kent, bu sınırların dışında kalan yerlere köy denilmektedir. Bu amaçla, belediye sınırları içindeki nüfusa, “kentli nüfus” denir.¹²⁶

Uluslararası istatistiklere göre, nüfusu 10 bini aşan yerleşmeler kent olarak değerlendirilmekte, sosyolojik araştırmalarda ise nüfusu 20-50 bin kişi arasındaki pek çok yerleşme, büyük kasaba olarak değerlendirilmektedir. Nüfusu 50 binin üzerindeki yerler kent tanımlamasına uygun özellik taşırlar. Türkiye’de ise, yönetsel yapı içinde bazen il ve ilçe merkezleri nüfus büyüklüğüne bakılmaksızın kent kabul edilmekte; bazen de belediye örgütünün kurulması yeterli görülmektedir.¹²⁷

Başka dillerde yurttaşlık ve kenttaşlık, hemşehrlik, kentlilik aynı kökten gelen sözcüklerle ifade edilmektedir. *Citoyen* Fransızca’da, *Citizenship* İngilizce’de yurttaş anlamına gelmektedir. Bunlar aynı zamanda hemşehri kavramı yerine de kullanılmaktadır. Öte yandan, batı ülkelerinde *civilisation* sözcüğü uygarlık anlamına

¹²⁶ Keleş (2004), s. 105-106.

¹²⁷ Enis Yeter (1993). “Kente Karşı Suç Kavramı Üzerine Düşünceler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Ankara: TODAİE, C.2, S. 5, s. 43.

da gelmektedir. Batı dilleri kavramsal olarak yurttaşlıkla, kenttaşlıkla uygarlık arasında bir ilişkinin olması gerektiğini varsaymaktadır. Kentler, hemşehrilere haklarını, ödevlerini ve sorumluluklarını öğrenmede ve kullanmada daha büyük bir bilinç kazandırmaya elverişli bir yerleşim ortamı olmalıdır.¹²⁸

İnsan hakları tarih içinde değişik aşamalardan geçerek oluşmuş bir haklar manzumesidir. Bu haklar önce savunulmakta, zaman içinde anayasalara girerek, uluslararası anlaşmalara konu olarak kurumsallaşmaktadır. Kentli hakları da henüz oluşma aşamasındadır.¹²⁹

Genel çizgileriyle, insan hakları nitelikleri ve oluşum tarihleri bakımından üç aşamadan geçtikleri söylenebilir.

Birinci Aşamada; burjuvazinin aristokrasi karşısında yükselmesiyle ortaya çıkan, Fransız Devrimi'nin İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nin getirdiği, daha çok bireyi devletten koruyucu, özgürlük hakkı, mülkiyet hakkı, yaşama hakkı, kişi güvenliği, düşünce, söz, yazı ve vicdan özgürlükleri gibi klasik hak ve özgürlükler gelişmiş ve kurumsallaşmıştır.¹³⁰ Hızla değişen ekonomik ve sosyal şartlar karşısında birbirine bağlı iki gerçek açıkça belirlemiştir. Bunlardan birincisi; 1789 model haklar ve hürriyetler listesi bütün insanlara, hak ve hürriyet sağlamak açısından yetersiz kalmıştır. İkincisi; devletin negatif tutumu yerine, vatandaşların kendine tanınan haklardan tam ve eşit olarak faydalanmalarını sağlamada, aktif olarak müdahalede bulunması, tedbirler alması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu da kişisel haklardan sosyal haklara geçiş gereksinmesini yaratmıştır.

İkinci Aşama; 1917'de sosyalist devrimi ve arkasından patlayan 1929 krizi sonrasında refah devleti kavramının gerçekleşmesiyle birlikte, çalışma, sosyal güvenlik, çalışanların örgütlenebilmesi, sağlık, eğitim, konut vb. sosyal haklar kurumsallaşmıştır.¹³¹

İnsan hakları günümüzde de gelişmesini ve çeşitlenmesini sürdürmektedir. Bu insanlığın gelişmesinin doğal sonucudur. Böylece bugün "dayanışma hakları" denen Üçüncü Aşama haklar oluşmaktadır. Çevre hakları; toplumsal ve kültürel "self-determination", insanlığın ortak varlığından faydalanma, uluslararası barış ortamında

¹²⁸ Ruşen Keleş (Aralık- Şubat 1998). "Kentli Olmak", *Ada Kentliyim*, Yıl 4, Sayı 12, s. 43.

¹²⁹ İlhan Tekeli (2001). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 175.

¹³⁰ Tekeli (2001), s. 174.

¹³¹ Metin Topçuoğlu (1998). *Çevre Hakkı ve Yargı*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını, s. 23.

yaşama vb. haklarıdır. Kentli hakları da bu aşamadaki haklar arasında değerlendirilmektedir.¹³²

Küresel süreçlerin etkisiyle, yerel değerlerin ön plana çıkması ve kentleşme hızının, hızla yükselmesinin sonucu olarak, gelişmiş ülkeler ve özellikle Avrupa Birliği ülkeleri, kentte yaşayan kişilerin (kentlilerin) daha modern, sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sürdürebilmeleri için kentsel haklar kavramını ön plana çıkartmışlardır. Kentsel haklar; yerel hizmetlerin kalite ve etkinliğinin yerel topluluklarda ekonomik, sosyal ve kültürel olanaklar yaratmayı, yerel topluluğun ve topluluk duygusunun geliştirilmesini ve etkin katılımını içerir.¹³³

Kentli haklarını, kenttaşlık hakları olarak tanımlayan, Cevat Geray'a göre; kenttaşlık hakları, temel hakların, ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların, siyasal hakların ve dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak, kent uzamında somutlaşmasıdır. İnsan hakları, evrensel boyutta soyut olarak düzenlenmiştir. Kentli hakları evrensellikten yerelliğe, soyutluktan somutluğa ve genelden özele giden eğilimin sonucu olan bir düzenlemedir. Genel, evrensel ve soyut nitelikteki insan haklarının yaşama geçmesi, uygulamaya yansımaları, kentliler için kentli haklarıyla somutlaşmış olmaktadır. Kentlinin, yaşadığı kent üzerindeki haklarının somut olarak gerçekleşebilmesi, kentin bu hakları sağlayacak özelliklere sahip olmasına bağlıdır. İnsanların ve toplulukların bu haklardan yararlanabilecekleri, bu haklarını güvence altına alabilecekleri "ideal kent" ya da "kaliteli kent" ortamının yaratılması gerekmektedir.¹³⁴

Dayanışma hakları kapsamındaki hakların, diğer haklardan ayırıcı özelliği, gerçekleştirilebilmeleri için toplumda yaşayanların gayretlerini birleştirmesi gereğidir. Bir anlamda toplumda yaşayanların tümü tarafından gerçekleştirilmesidir. Onlar yaşamın içinde doğar. Bu nedenle, "dayanışma hakları" adını almışlardır. Toplumdaki bireylere olduğu kadar, topluluğun tümüne ilişkin haklardır.

Yurttaş, kentli, hemşehri kavramları ikiye ayrılmış; pasif ve aktif yurttaş veya kentli kavramı gündeme gelmiştir. Bir insan kentli olduğu zaman gerçek anlamda

¹³² Tekeli 2001, s. 174

¹³³ Elif Karakurt (2004). *Avrupa Birliği Yolunda Türkiye'de Kentsel Haklar*, www.isguc.org, (26/11/2004, 13:15)

¹³⁴ Cevat Geray (2000). "Kenttaşlık Hakları", *Türkiye'de İnsan Hakları*, Der. Oya Çitçi, Ankara: TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, s. 499.

uygar bir vatandaş ise kentine, çevresinde olup bitenlere, çevre değerlerine sahip çıkma bilincini de kazanmış, bunu geliştirmiş olması gerekir. Çevresinde olup bitenlere, kentine verilen zararlara hiç ilgi, kaygı duymayan kimselerden gerçek anlamda kentli diye bahsetmek yanlış olur.¹³⁵

2.7.1. Kentli haklarının gerçekleştirilmesi için gerekli koşullar

Kentli haklarının gerçekleştirilmesi ve yaşama geçirilmesi için Tekeli üç farklı yöntemden söz etmektedir. Bunlar;¹³⁶

- 1) Kentte yaşayan bir kimsenin haklarını kullanırken, kentli haklarını gasp etmesinin ve onları tahrip etmesinin önlenmesi. Bu hakların savunulma yoluyla yaşama geçirilmesi.
- 2) Kentli haklarının her kentlinin davranışlarıyla oluşup geliştiği kabul edildiğine göre kişilerin kentli haklarını geliştirmesine olanak verilmesi.
- 3) Hak sahibinin bu hakların gerçekleştirilmesini, toplumsal düzeni kurmaktan sorumlu, devletten istemesi yoluyla gerçekleştirilmesi.

Kentlilerin, kentli haklarının gerçekleşmesi, korunması, geliştirilmesine ilişkin isteklerini kent yönetimine iletmeleri, bunlarla ilgili eylem ve hareketlerde bulunmaları, örgütlenmeleri, bunlara ilişkin kararlara katılmaları, bilgi istemeleri, denetlemeleri güvence altına alınmış olmalıdır. Bu da özerk, demokratik, katılımcı, çoğulcu, saydam bir kent yönetiminin varlığına bağlıdır. Kent yönetiminin iyi yönetim ilkelerine göre işlemesi, kentliye karşı saydam, açık, sorumlu olması, bilgi ve hesap verebilmesi, “çok ortaklı yönetim”, anlayışı içinde konuyla ilgili olan herkese katılım düzeneklerinin oluşturulması gerekmektedir.¹³⁷

Yerel yönetimler, kentli haklarının güvencesi olan kentlilik bilincinin de yaratılmasında gerekli olan fiziksel ve toplumsal ortamı yaratmalıdır. Kentli haklarının gerçekleşmesi özerk, güçlü akçal kaynaklara sahip, halkla iletişimini kaybetmeyen, katılımcı, saydam, demokratik bir yerel yönetim yapısını gerekli kılmaktadır.

Kentli bilincinin yerleşmediği, kentlileşmenin gerektirdiği katılımın gerçekleşmediği, belli bir duyarsızlık, günlük yaşamın zorluğundan kaynaklanan

¹³⁵ Keleş (1998), s. 43.

¹³⁶ Tekeli (2001), s. 180.

¹³⁷ Geray (2000), s. 500.

bıkkınlıkla, kişilerin kendi yakın çevreleri, mahalleleri, sokakları dahil, kentin bütünüyle ilgilenmemektedirler. İnsanların odalarını, evlerini çok güzel döşeyip, güzel temiz kıyafetler giyip, pahalı otomobiller alırken, apartman yönetimi de dahil kentle ilgili yerinden yönetim aşamalarına ilgilerinin çok az olması da kentin önemli problemlerinden biridir. Buna yönelik kentlilik bilgisine ve ilgisine dayalı projeler geliştirilmelidir. Bu projeler içinde kentin kimliğini, ne olduğunu belirli bir şekilde ortaya çıkaracak bir vakfın kurulması, eğitici çalışmaların yapılması, kentlinin ilgisini uyandıracak girişimlerde bulunulması gerekmektedir.¹³⁸

Dayanışma haklarının bireyler açısından hukuku , karşılıklı haklar, ödevler ya da borçlardan kurulur. Günümüzde üzerinde en çok durulan dayanışma hakkına örnek “çevre hakkı”dır. Her birey ekolojik dengesi korunmuş bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Aynı zamanda ekolojik dengenin bozulmaması için çaba göstermekle yükümlüdür. Bu açıdan devlete de önemli görevler düşmektedir.

Kentli hakları, kentsel yaşam kalitesinin özünü, gerçekleşme düzeyini belirleyen, kentsel yaşam kalitesinin artırılması için varılması gerekli, amaçları gösteren birer temel öge niteliğindedir.

Hukuki bir kavram olarak “hak”, bir insanın isteyebileceği, öne sürebileceği ve eylemli olarak kullanabileceği bir durumu ifade eder. Yukarıda bahsi geçen kentli haklarından yurttaşların gerçekten yararlanabilmeleri, gerçekteki koşullar bir yana bırakılsa bile, bu hakların öznesinin, konusunun, kime ve kimlere karşı savunulabileceğinin ve sorunlar ortaya çıktığı zaman, yararlanılabilecek yönetsel veya öteki yaptırımların neler olduğunun yasalarda açıkça tanımlanması gerekmektedir. Ülkemizde kentli hakları konusunda önemli eksiklikler vardır. Kentlilerin kent ve çevre değerlerinin korunmasına ilişkin bilinç düzeyi yeterli değildir. Kentlilerin içinde yaşadıkları koşullar göz önüne alınınca bu haklardan eylemli olarak ne denli yetersiz yararlanılmakta olduğu fark edilir.¹³⁹

Ankara Mimarlar Odası tarafından 1997’de başlatılan Kentli Hakları Araştırma Çalışması’nda 5 sorun alanından yola çıkılmıştır. Bunlar; (i) şiddetli bir teknik düzey yetersizliği, (ii) devam eden göç hareketi, (iii) 70-80 arasında

¹³⁸ Raci Bademli (Aralık- Şubat 1998). “Kentli Olmak” (Tartışma Toplantısı) Oturum Başkanı Ruşen Keleş, *Ada Kentliyim*, Yıl 4, Sayı 12, s. 43.

¹³⁹ Ruşen Keleş, Can Hamamcı (2002). *Çevrebilim*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 266.

keşfedilmiş bir takım tanımların tüketilmeye başlanması (tarih, kültürel kimlik, çarpık kentleşme), (iv) piyasaya çıkan meslektaşlarının eğitimi problemi, (v) kentin, kentli olmanın, kenti kullanmanın getirdiği kavramları tanımak, şeklinde sıralanmıştır.

Cumhuriyetin ilanı öncesinden başlanarak hukuk dayanaklarımız olan tüm yasalar, yönetmelikler, tüzükler, bakanlar kurulu kararları, kanun hükmünde kararname, kuruluş yasaları, ulus üstü belgeler tek tek taranmış ve toplam 415 yasa kentli hakları ile ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Her bir yasa maddesi sayısal ortama aktararak, hazırlanan veri tabanları ile ilişkilendirilip sonunda; *kentli olmaktan kaynaklanan haklarımız* belirlenmiştir. Bu hakların doğru kullanılmasını sağlayan ve/veya sınır koyan görevlilerin yetkileri, hakların kullanımı sırasında oluşan olumsuz sonuçlara yönelik suçlar ve bu suçlara yönelik cezalar sınıflandırılmış ve belirlenmiştir. Kentli Hakları Raporu 13 başlık altında hazırlanmıştır. Bunlar, Ulaşım ve Dolaşım, Doğa ve Çevre, Kentin Fiziki Yapısı, Tarihi Yapı Mirası, Konut Kent Güvenliği ve Suçların Önlenmesi, Engelliler, Spor ve Boş Zaman, Kültür, Kültürler Arası Kaynaşma, Sağlık, Kent Yönetimi ve Ekonomik Kalkınma'dır.

Ayrıca Ankara Mimarlar Odasının bu çalışması bize, insan hakları hukuku bakımından da veriler sunmuştur. Yasalar ve ilgili mevzuat her ne kadar kentli hakları bakış açısıyla düzenlenmemişse de, (şart bağlamında zaman açısından olanaklı değil) insan hakları hukuku bakımından hakların konularını ve öznelere saptamakta ve genel olarak merkezi ve yerel yönetimler olarak muhatabı belirlemede bir güçlük bulunmamaktadır. Ancak, bu araştırmada ortaya çıkan gerçekler de şu şekilde sıralanabilir.¹⁴⁰

1) Mevzuatın genel olarak dayanışma hakları, özel olarak da kentli hakları bakış açısıyla toplanmasıdır. Bu bağlamda, Anayasada ya dayanışma hakları başlığı altında ya da kentli hakları başlığı altında bir düzenlemeye gidilmesidir (Anayasanın tümüyle yeniden yapılandırılması ki bunun tek bir ilkesi vardır. Anayasa, ulus üstü insan hakları belgelerine dayalı olmalıdır).

2) Mevzuat bu düzenlemenin ardından anayasaya uyumlu hale getirilmelidir.

¹⁴⁰ Hüsnü Öndül (2004). *Kentli Haklarının Kavramsal Temelleri*, <http://www.ihd.org.tr/makale/kent4.html>, İnsan Hakları Derneği, (14/12/2004, 12:30)

3) Kentli hakları ile ilgili, yargı kurumları oluşturulmalıdır. Böylece, yargılamada uzmanlaşma sağlanacak, hukuksal süreçler hızlı ve etkin işleyecektir.

4) Kentli hakları ile ilgili yargı kurumlarına başvuru yargılama giderlerinden muaf olmalıdır. Oysa bugün, idari yargıya başvuru ve davayı sonuçlandırmak avukatlık ücreti hariç bilirkişi incelemesini ve keşfi gerektiren bir olayda, asgari ücretin en az altı katı bir harcamayı gerektirmektedir.

5) Yargı kararlarının uygulanması, özellikle yürütmenin durdurulması, kararların etkin bir biçimde uygulanması sağlanmalıdır. Yargı kararlarını uygulamayan kamu görevlileri için caydırıcı cezalar öngörülmalıdır.

6) İdari birimlerin aldığı her bir karar için ayrı ayrı dava açma zorunluluğu ortadan kaldırılmalıdır. Örnek, Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu'nun aldığı bir karar ile ilgili olarak, hem o karar için, hem Kültür Bakanlığı ve konusuna göre başka bakanlık için ve bir ruhsat işlemi söz konusu ise valilik için ayrı ayrı dava açma zorunluluğu doğabilmektedir. Bu ise hak arama yollarının kullanımının zorlaştırılması anlamına gelmektedir. Yargısal süreçlerle ilgili önerileri geliştirmek olanaklıdır.

Kentli haklarının korunduğu, işlediği bir kentsel sistem için, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel özerkliklerin artırılması, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki egemenliklerini azaltarak adem-i merkeziyetçi bir yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin ve yerel politikaların demokratikleşme yönünde önemli bir adım olduğunu fark eden gelişmiş ülkelerde bu yönde çalışmalar başlatılmıştır.¹⁴¹

2.7.2. Kentli haklarıyla ilgili uluslararası antlaşmalar

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), kentli haklarını ilgilendiren çeşitli haklara kaynaklık etmiştir. Eşitlik ve kardeşlik (m.1), işkenceye karşı durma (m.5), yasalar önünde eşitlik (m.7), gibi haklar yanında, temsilcilerini seçerek yönetime katılma, eşit söz sahibi olma hakları, dinlenme, eğlence, sağlık, eğitim, öğretim ve kültürel hakları da kentli haklarıyla ilgili görülmektedir.¹⁴²

¹⁴¹ Geray (2000), s. 505.

¹⁴² "...” (2005). *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, <http://www.tihv.org.tr/belgeler/bildirge.html>, (21/03/2005, 17:30)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), yurttaşlığa ve dolayısıyla kentliliğe ilişkin ve siyasal nitelikli birinci kuşak hakları içermektedir. Ayrım yapılmaksızın, bu hakların eşit olarak sağlanması vurgulanmıştır.¹⁴³

Avrupa Sosyal Şartı (1961), daha çok ekonomik ve toplumsal haklar üzerinde yoğunlaşmakla birlikte, Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesi ve Kentsel Şartı'nın bir habercisi niteliğindedir. İstihdamın geliştirilmesi, sosyal korumanın sağlanması, yönetim ve işgücü arasında diyalog oluşturulması, işgücü kaynağının geliştirilmesi gibi beş temel amacı konu etmektedir. Şartın pek çok maddesinde yer almış olan çalışma yaşamına ilişkin haklar, çocuklar, gençler ve kadınlar ile ilgili koruyucu nitelikteki haklar, mesleksel eğitim, özürllüler eğitimi, mesleğe ve topluma yeniden uyarlanma eğitimi hakları, ailenin, anaların, çocukların korunmasına ilişkin toplumsal ve ekonomik haklar, gelir getirici iş edinme, göçmen işçilerin ve ailelerin korunmasıyla ilgili yerel yönetimler açısından anlam taşıyan ikinci kuşak haklardır.¹⁴⁴ Yerel yönetimlerin de bu hakları sağlamakla ilgili çeşitli sorumluluklar yüklenmesi gerekmektedir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca benimsenmiş olan sözleşme ile diğer insan hakları belgeleri gibi yerel yönetimlerin toplumsal, ekonomik rolleriyle büyük ilgisi görülen, ikinci kuşak insan haklarına ilişkin çeşitli düzenlemeleri içermektedir. Bir anlamda kentli haklarının birçoğunun temellerini oluşturmaktadır. "Halkların kendi yazgılarını belirleme" hakkına ilişkin birinci maddesi yanında, ayrımcılık yasağı, cinsiyet eşitliği, sosyal güvenlik hakkı, ailenin, annenin ve çocukların ve gençlerin korunması hakkı, yaşama standardı hakkı, sağlık standardı hakkı, eğitim hakkı, kültürel yaşama katılma hakkı gibi kentli haklarının altyapısını oluşturan haklara yer vermiştir.¹⁴⁵

Paris Şartı (1990), Türkiye'nin de imzası olan bu sözleşmede, insan hakları ve demokrasi ilişkisi vurgulanmaktadır. Şartta çevre sorunlarına ayrı bir yer verilmiştir. Demokrasinin ilk görevinin insan haklarının korunması ve geliştirilmesi

¹⁴³ "... (2005). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, <http://www.tihv.org.tr/belgeler/aihs.html>, (21/03/2005, 17:50)

¹⁴⁴ Meryem Koray (2000). *Sosyal Politika*, Bursa: Ezgi Kitabevi, s. 89-91.

¹⁴⁵ "... (2005). *BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*, <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmekohak.html>, (21/03/2005, 17:55)

olduğu belirtilmiştir. “Yaşam kalitesinde ve standartlarında ekonomik gelişmenin yanı sıra çevrenin de korunması sağlanmalıdır” görüşüyle, ilk olarak Avrupa Topluluğu nezdinde çevre politikası hükümetler düzeyinde ele alınmış olup, Topluluk organlarına çevre politikası belirlemeleri için bir mesaj gönderilmiştir.¹⁴⁶

Maastricht Antlaşması (1993), 9-10 Aralık 1991’de Hollanda’nın Maastricht kentinde bir araya gelen AB Devlet ve Hükümet Başkanları, üye devletler arasında bir parasal birliğe geçilmesinin ve dış politika, güvenlik, adalet ve içişleri alanlarında da ortak politikaları kapsayan bir siyasi birliğin temelleri atmışlardır. Çevrenin korunması ilkesi, ilk kez açık bir biçimde, Avrupa Birliği hedefleri kapsamına alınmıştır. Antlaşmanın, 2. maddesinde, sürdürülebilir, enflasyonist olmayan ve çevreye saygılı bir büyümeyi, AB’nin amaçları arasında saymıştır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için araçların sayıldığı 3. maddede çevre politikası özel olarak vurgulanmıştır.¹⁴⁷

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1985), özerk yerel yönetim kavramı, yerel yönetimlerin “yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında, yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme, yönetme hakkı ve olanağı” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca kentlilerin yerel yönetimlere katılma hakkı da vurgulanmıştır.

Türkiye, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı 21.11.1988’de imzalamış, 21.5.1991’de 3723 sayılı yasa ile onaylamıştır.¹⁴⁸ Türkiye, Şartı imzalarken Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 12. maddesinde yer alan ve onaylama dışında bırakılabileceği gösterilen sayının altında maddeye çekince koymuştur.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Egeli (1996), s. 17.

¹⁴⁷ Türkiye Çevre Vakfı (2001). *Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Çevre Mevzuatı*, Ankara: TÇV Yayını, s. 38.

¹⁴⁸ 21 Mayıs 1991 tarihli *Resmi Gazete*, No:20877.

¹⁴⁹ 92/3398 karar sayısı ile 3 Ekim 1992 tarihli Resmi Gazete’de No:21364 ile Türkiye Yerel Yönetimler Özerklik Şartını imzalarken şu şartlara çekince koymuştur: -Onları doğrudan doğruya ilgilendiren konularla ilgili planlama ve karar alma süreçleri içinde, olabildiği ölçüde, uygun bir zamanda ve biçimde yerel yönetimlere danışılması (4.maddenin 6.fıkrası), -Yerel yönetimlerin yönetsel örgüt yapılarının kendilerince belirlenmesi (6.maddenin 1.fıkrası), - Seçimle gelinen görev yerlerinde bulunanların görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve etkinliklerin yasayla ve temel tüzel ilkelere göre belirlenmesi (7.maddenin 3.fıkrası), -Yönetsel denetime, ancak yönetsel denetimle korunmak istenen yararlarla orantılı olması durumunda izin verilmesi (8.maddenin 3.fıkrası), -Yerel yönetimlere kaynak sağlanmasında, hizmet maliyetlerindeki artışların olabildiğince hesaba katılması (9.maddenin 4.fıkrası), -Dağıtılan kaynakların yerel yönetimlere özgülenmesinin nasıl yapılacağı konusunda, kendilerine uygun biçimde danışılması (9.maddenin 6.fıkrası), -Yapılacak akçal yardımların, yerel yönetimlerin kendi politikalarını uygulama

Bunlar, şartın, 4. maddesinin 6., 7 maddesinin 3., 8. maddesinin 3., 9. maddesinin 4, 6, 7; 10. maddesinin 2. ve 3. fıkralarıyla 11. maddesidir.¹⁵⁰

2.8. Kente Karşı Suç Kavramı

Kentsel ve çevresel değerlerin hızla bozulma sürecine girmesi sonucu kentli haklarının çiğnenmesi, “kente karşı suç” kavramını gündeme getirmiştir. Kente karşı suç; devlet yetkilileri, kurumlar ya da kentliler tarafından işlenebilir. Kent hizmetlerinin yetersizliği, gecekondulaşmaya izin verilmesi, kent tarihine ve kimliğine sahip çıkılmaması, tarihsel dokuyu ve yapıları, çevreyi korumak konusunda gösterilen ilgisizlik, kente kaçak sokulan kömür, et, yakıt gibi kentli sağlığını ve kent estetiğini etkileyen olumsuz unsurlar, kent ve kentlilere karşı işlenen suçlardır.¹⁵¹ Kent planlarının nesnellik, ussallık, açıklık ilkelerine uygun olarak yapılmaması, planların denetlenmemesi ve plan dışı gelişmelerin kabul görmesi, kent mobilyalarının ve ortak kullanım alanlarının tahribi de kente karşı işlenen suçlar arasındadır.¹⁵²

Suç, toplumda belli normlara göre yasaklanmış davranış biçimleri, fiiller ve eylemlerdir. Ceza Yasası ve hukuk belgelerimizde *kent suçu* ya da *kente karşı suç* kavramı bulunmamaktadır. Kente ve kentlilere zarar veren bazı davranışlar farklı yasalar tarafından suç sayılmıştır.¹⁵³ Ceza hukuku anlamında bir suçun varlığından söz edebilmek için öncelikle, suçta kanunilik ilkesinin zorunlu sonucu olarak, işlenen fiilin yasadaki tanımına uygun olması gerekir. İkinci olarak, bir fiilin (maddi unsurun) bulunması gerekir. Üçünü olarak da, bu fiilin hukuka aykırı olması ve faile isnat edecek bir kusurun (manevi unsur) bulunması gereklidir.¹⁵⁴ Kente karşı suç, kentsel yaşam kalitesini olumsuz etkileyen, hukuka aykırı nitelikte, kentte

konusundaki temel özgürlüklerini ortadan kaldırmaması (9.maddenin 7.fıkrası), -Yerel yönetimlere, ortak çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için derneklere üye olma ve uluslararası birliklere katılma hakkının tanınması (10. maddenin 2. fıkrası), -Yerel yönetimlere, başka ülkelerdeki yerel yönetimlerle işbirliği yapma hakkının tanınması (10. maddenin 3/b fıkrası), -Yerel yönetimlerin, kendilerine iç tüzede tanınmış olan yetkileri serbestçe kullanabilmeleri ve özerk yerinden yönetim ilkesini koruyabilmeleri için yargı yollarına başvurma hakkının tanınması (11.madde).

¹⁵⁰ Ruşen Keleş (Kasım 1995). “Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Avrupa ve Türkiye”, Ankara: *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 6, s. 5.

¹⁵¹ Ertan (1997), s. 198.

¹⁵² Kuvılcım Akkoyunlu Ertan (1997). “Kentli Hakları”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 3, s. 44.

¹⁵³ Ruşen Keleş (1991). Kent Suçu ve Kent Hakkı, *Ankara Bülteni*, S. 6, s. 5.

¹⁵⁴ Yeter (1993). s. 44-45.

yaşayanları dolaylı ya da doğrudan olumsuz etkileyen etkinlikler olarak da tanımlanabilir.¹⁵⁵

Yasaya dayanmayan suç, suç olmaz ilkesine bağlı kalınarak düşünülürse, kente karşı işlenen suçlar kovuşturulup cezalandırılmaz. Çünkü, bireyler, bu haklarını savunabilseler dahi, kente karşı işlenen suçları toplum adına izleyebilecek kurumlara, yetkilere ve bu amaçla yapılacak yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır.¹⁵⁶ Örneğin, İtalya’da kentlilerin haklarını savunmak için iller ve belediyeler bir kent denetçisi (civic commissioner) atayabilirler.¹⁵⁷

Türk hukukunda, kente karşı suç kavramı yer almamakla birlikte, kente karşı suçların önlenmesi için 1930’da yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu başta olmak üzere, 1593 sayılı Genel Sağlığı Koruma Kanunu, 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu, 6785, 1805, 3194 sayılı İmar ve 3030 sayılı Belediye Kanunları dolaylı olarak sağlıklı kentler yaratılmasına yönelik düzenlemelerdir. Bunların yanında, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu çevre korumaya yönelik hükümleri kapsamaktadır. Bunlara karşılık, kentsel yaşam kalitesini tehdit eden yasal düzenlemeler de vardır. Çok partili siyasal yaşamın başladığı 1950’den sonra çıkarılan gecekondu affını içeren, İmar Affı Yasaları, gecekondu yasal bir nitelik kazandırmıştır. Bunlar da sağlıksız ve plansız kentsel çevreyi yaratmıştır.¹⁵⁸

Dünyanın sayılı metropollerinden olan İstanbul, tarihi ve doğal dokusunun yanı sıra, bu dokuya uymadığı gerekçesiyle davalık olan yapılarıyla da gündemdedir. Her biri İstanbul için büyük girişimler olarak sunulan onlarca proje, *kente karşı suç* işledikleri gerekçesiyle mahkemelik olmuştur. Büyük paralarla inşa edilen ve görkemli açılışlarla hizmete giren projelerin, tıpkı bir gecekondu gibi yıkılması tartışılmaktadır. Gökkafes, Kızkulesi, Dünya Ticaret Merkezi, Koç Üniversitesi gibi

¹⁵⁵ Akkoyunlu Ertan (1997), s. 44

¹⁵⁶ Ruşen Keleş (Ekim 1995). “Sağlıklı Kentte Yaşama Hakkı, Sağlıklı Kentler ve İnşaat Mühendisliği”, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Yay., İzmir, s. 174. (Sözkonusu bilgiyi Akkoyunlu Ertan Kentli Hakları adlı makalesinde s. 45’de aktarmaktadır.)

¹⁵⁷ Cevat Geray (Ocak 1997). “Ülke Ülke Yerel Yönetimler: İtalya’da Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 6, Sayı 1, s. 58.

¹⁵⁸ Keleş (1995), s. 175

tamamlanmış yapıların yanı sıra, imar izni aldığı halde henüz proje halindeki gökdelen, köprü, yol ve şehre yön veren imar planları da davalık olmuştur.¹⁵⁹

Varolan yasaların tam olarak uygulanamaması, yasal düzenlemelerdeki boşlukların doldurulamaması ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yürürlüğe giren yasaların günümüz koşul ve ihtiyaçlarına uyarlanamaması bu durumun sebepleri arasında sayılabilir. Kenti suçlulardan korumanın en iyi yolu, yasal düzenlemeler yanında fert düzeyinde hukukun üstünlüğünü benimsetmek, herkesin kentini sevmesi ve onu koruması fikrini vicdanında ve gönlünde yer ettirmektir.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Selim Efe Erdem (2005). *40 Davalı Metropol*, <http://www.arkitera.com/haberler/2004/05/25/metropol.htm>, (17/02/2005, 13:58)

¹⁶⁰ Yeter (1993), s. 46.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELEDİYELER VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

3.1. Türkiye’de Belediye Kurumu ve Tarihçesi

Komün idarelerinin gerçek ve klasik örneğini teşkil eden belediyeler, gelişmiş batı ülkelerinde köklü geçmişe sahipken, Türkiye’de 1930 yılından itibaren ortaya çıkmıştır.¹⁶¹ Yerel ortak ihtiyaçları karşılamak üzere kurulan belediyeler en önemli yerel yönetim birimleridir. Anayasamızın 127. maddesinde belediyeler de anılarak “Mahalli İdareler il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” denmektedir.¹⁶² Belediye başkanının seçimle işbaşına gelmesi belediyeleri halka yakınlaştırmaktadır.

Türkiye belediye yönetimini, Fransa’dan esinlenerek geliştirmiştir. Türkiye’de belediye idaresinin kurulması nüfus kriterine bağlanmıştır. Nüfusu 2000’i aşan her yerde belli bir prosedür dahilinde (ki bunlar 1580 sayılı belediye kanununun 7. maddesinde açıklanmıştır) belediye idaresi kurulabilmektedir. İl ve İlçe merkezlerinde ise nüfus durumuna bakılmaksızın belediye teşkilatı kurulması mecburidir.

Kente yönelik hizmetler, belediyelerin temelleri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılmıştır. Bugünkü modern belediye sistemine geçmeden önce, Cumhuriyet öncesi belediye yönetimleri üzerinde durmak konuya açıklık getirecektir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, kentsel hizmetler çoğunlukla merkezi hükümet tarafından yerine getirilmiştir. Klasik Osmanlı kent yönetiminde, kentin en üst yöneticisi olan kadı, sadece bir yargıç değil, aynı zamanda yönetsel, mali ve belediye ile ilgili fonksiyonları da kendinde toplamış bir memurdu.¹⁶³ 19. yüzyılın ilk yarısına kadar mahalleleri yönetenler kadılardı. İmamlar, padişah beratı ile tayin edilirdi ve aynı zamanda mülki ve belediye amiri olan kadının

¹⁶¹ A. Ulusoy, T. Akdemir (2001). *Mahalli İdareler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 145.

¹⁶² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (2003). Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 118.

¹⁶³ Zerrin Toprak Karaman (1992). *Yerel Yönetimler*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, s. 29.

mahalle düzeyindeki temsilcileriydi. II.Mahmut devrinde, kadılık makamının ve imamın fonksiyonları azaltıldı. Ancak kadı, kent yönetiminde nüfuzunu kaybettiği halde imamlar, muhtarlıklar kurulduktan sonra da mahalle yönetiminde söz sahibi oldular.¹⁶⁴

1839 Tanzimat'ın ilanını izleyen yıllarda batı ile ilişkiler artmıştı. Batıdan dönen Osmanlı aydınları, batıyı örnek alarak Osmanlı'da da belediye teşkilatının kurulmasını istiyorlardı. Nitekim, Ortaylı, "Tanzimatçı bürokratik kadrolar, mahalli yönetimi kurumlaştırırken, bir mahalli demokrasiyi geliştirme niyetinde değildiler; daha çok, vergilerin düzenli ve hakça toplanması, hizmetlerin iyi görülmesi, asayişin ve ekonomik gücün gelişip yerleşmesi niyetinde idiler" diye belirtmektedir.¹⁶⁵ İlk belediye idaresinin kurulması çalışmaları batı ile ilişkilerin yoğunlaşması sonucu başlamıştır.

Yasal olarak ilk belediyenin kuruluşu, 16 Ağustos 1854'de İstanbul Şehremaneti'dir.¹⁶⁶ Belediye İdaresi konusunda bilgi ve tecrübe sahibi olmayan kimselerden kurulu Şehremaneti başarılı olamamıştır. Padişah tarafından atanan ve belediyenin başında bulunan, Şehremini yanında 12 kişilik de bir kent kurulu (Şehir Meclisi) vardır.¹⁶⁷ Meclise, Şehremini başkanlık etmiştir. Şehir meclisi üyelerinin göreve gelmeleri de atamayla olmuştur. Ancak, meclis üyelerinin, 'güvenilir ve saygın', İstanbul'da oturan her sınıf Osmanlı tebaasından ve esnafın mutemet ve muteberlerinden olması gerekmektedir. Bu bize meclis oluşumundaki seçkinci yapıyı göstermektedir. Meclis üyelerinin her yıl üçte ikisinin yenilenmesi gerekmektedir. Bu meclis çalışmaya başlamadan önce, İstanbul'da belediye örgütlerine ilişkin önerilerde bulunmak üzere, İntizam-ı Şehir (Kent Düzeni) Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun üyeleri yabancı uyruklu kimselerdir.¹⁶⁸ Bu kurulun önerilerine uyularak, 1858 yılında İstanbul, Galata ve Beyoğlu semtlerini içine alan Altıncı Daire-i Belediye kurulmuştur.¹⁶⁹ 1869'da çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile, belediye teşkilatının bütün İstanbul'a yaygınlaştırılması kabul edilmiştir. İstanbul Şehreminliği teşkilatı

¹⁶⁴ İlber Ortaylı (1980). *Türkiye İdare Tarihi*, Ankara: TODAİE, s. 219.

¹⁶⁵ Ortaylı (1980), s. 6.

¹⁶⁶ Ulusoy, Akdemir (2001), s. 148.

¹⁶⁷ Ruşen Keleş (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi, s. 125.

¹⁶⁸ Keleş (2000), s. 125.

¹⁶⁹ Nuri Tortop (1999). *Mahalli İdareler*, Ankara: Yargı Yayınevi, s. 2.

kurulmuş, şehir 14 belediye dairesine ayrılmıştır. Bütün dairelerin bağlı olduğu Şehreminliği teşkilatının 3 organı bulunmaktadır.

1. Şehremini
2. Şehremaneti Meclisi
3. Cemiyet-i Umumiye.

Nizamnamenin 2. maddesine göre Şehremanetine aşağıdaki görevler verilmiştir:

1. Zorunlu ihtiyaç maddelerinin kolaylıkla bulunmasını sağlamak ve gözetlemek,
2. Narh tespiti ve denetimi,
3. Yol, kaldırım yapım ve onarımı,
4. Şehrin temizlik işlerinin yürütülmesi,
5. Çarşı, pazar ve esnaf denetimi, fiyat, kalite, ölçü ve tartı denetimi,
6. Devlete ait vergi ve resimleri toplayıp Maliyeye teslim etmek şeklinde sıralanmıştır.¹⁷⁰

1868'den itibaren İstanbul dışında da belediye örgütü kurma girişimleri başlamıştır. 1870 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi, vilayet, sancak ve kazalarda belediye örgütü kurulmasını zorunlu kılmıştır. Bu nizamnameye göre belediye başkanları hükümetçe atanacaktır. Belediye Meclisleri ise, o kentte taşınmaz bulunan ve devlete yılda belirli miktarda vergi veren erkek hemşehriler arasından seçilecektir.¹⁷¹ 1876'da hazırlanan Vilayet Belediye Yasası, her kent ve kasabada bir belediye örgütü kurulmasını öngörmüştür. Belediyelerin seçimle işbaşına gelecek meclisler tarafından yönetilmesini ve bunların kuruluş ve görevleri ile meclis üyelerinin seçim usulünün kanunla belirtilmesini öngörmüştür.¹⁷² 1877'de çıkarılan Dersaadet Belediye Kanunu ile eski belediye kuruluşları aynen muhafaza edilmiş ve İstanbul'daki 14 belediye dairesi sayısı 20'ye çıkarılmıştır. Selanik, Beyrut ve İzmir gibi yerleşim merkezlerinde, belediye yönetimleri 1877 tarihli belediye kanunu çıkmadan önce, Vilayet Nizamnamesi hükümlerine göre kurulmuştur. Bu örnekler de, modern belediye

¹⁷⁰ İlber Ortaylı (1974). *Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler* (1840 - 1878), s. 117'den Tortop 2000, s.3 (Sözkonusu bilgiyi Tortop, Ortaylı'nın kitabından aktarmaktadır.)

¹⁷¹ Keleş (2000), s. 127.

¹⁷² Tortop (1999), s. 3.

kurma denemeleri sayılabilecek girişimlerdir.¹⁷³ Taşrada kurulacak belediye teşkilatının başında bir başkan, belediye meclisi ve cemiyeti belediye olmak üzere üç organ bulunacaktır. Hükümet, meclis üyeleri arasından belediye başkanını atayacak, üyeler ise halk tarafından seçilecektir. Cemiyet-i Belediye, belediye meclisi üyeleri ile, o zamanki teşkilatta bulunan mahalli idare meclisi üyelerinden meydana gelmekteydi.¹⁷⁴ 1912 yılında çıkarılan Dersaadet Belediyesi hakkında geçici kanun ile İstanbul'daki belediye daireleri kaldırılmış, yerlerine belediye şubeleri getirilmiştir. Şehremaneti Meclisi yerine de, bir encümen kurulması öngörülmüştür. Şehremini ise, yine atama ile işbaşı yapacaktır. Bu sistem 1930 yılına, 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girene dek işlemiştir. 1580 sayılı Belediye Kanunu ile Köy Kanunu dışında kalan, nüfusu 2000'i geçen yerlerde belediye kurulabilmesi kabul edilmiştir.

3.2. 1580 ve 5272 Sayılı Belediye Kanunları İle Avrupa Kentsel Şartı'nın Karşılaştırılması

1580 sayılı Belediye Kanununun ikinci bölümünde, 15. maddede belediyelerin görevleri 81 madde halinde sıralanmıştır. 5272 sayılı Belediye Kanununun 14. maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları 2 maddede; 15. maddesinde de belediyelerin görevleri 16 maddede sıralanmıştır.

Aşağıda, Avrupa Kentsel Şartı çerçevesinde, Avrupalılara tanınan kentli hakları ile belediye kanunlarımızla vatandaşlarımıza tanınan haklar karşılaştırılmıştır.

3.2.1. Güvenlik

Güvenlik kısaca, kişilerin canlarına, ırzlarına ve mallarına gelebilecek tehlike ve tehditlerin yokluğudur.¹⁷⁵ Başka bir tanımla, güvenlik bireylerin umumi ve umuma açık yerlerde saldırıya, zorlamaya, itilip kakılmaya, kazaya ve engellemeye uğramadan dolaşabilmeleri veya bulunmaları, can ve malları için endişe duymamalarıdır.¹⁷⁶ Kentte yaşayan insanın yaşamı çok farklı tehditler altındadır. Yangınlar, trafik kazaları, deprem yönetmeliğine uygun olmayan yapılmış binaların

¹⁷³ Toprak Karaman (1992), s. 30.

¹⁷⁴ Keleş (2000), s. 127.

¹⁷⁵ Ethem Kadri Pektaş (2004). *Belediye Yönetiminde Zabıta Hizmetleri ve 21. Yüzyıl Kentinde Zabitanın Yeri* (Afyon Belediyesi Örneği), <http://www.basarm.com.tr/yayin/malihukuk /belediye onzabita/02.htm>, (28/09/2004, 15:38)

¹⁷⁶ Metin Günday (2003). *İdare Hukuku*, Ankara:İmaj Yayınevi, s. 262 .

çökme riski, kapağı açık kalan kanalizasyon çukuru, bozuk gıdaların satılması gibi.¹⁷⁷ Yerel yönetimlerin bu konuda önemli fonksiyona sahip olduğu bilinmektedir.

Avrupa Kentsel Şartının ilk maddesi kentlinin uygar, sağlıklı, düzenli ve güvenli bir ortamda yaşaması hakkındadır. Kent güvenliğiyle ilgili Şartta, “güvenliğin herkesin endişesi olduğu belirtilerek, bir yerleşimin orada yaşayanların güvenliği garanti edilmeden ve suç korkusu azaltılmadan, gerçek anlamda yerleşim olma hakkını elde edemeyeceği” vurgulanmaktadır. Ayrıca, suçların önlenmesinde ve giderilmesinde yerel yönetimlerin önemli roller üstlenmesi gerekliliği de belirtilmiştir. Şarta göre; “emniyet güçleri, güvenlik etkisini artırabilmek için; toplumun tüm faal birimleriyle gerekli koordinasyonu oluşturarak, kent sakinleri ve temsilcileriyle iyi bir diyalog geliştirmelidir ve ayrıca, suçların önlenmesine yönelik politikalar oluşturulmalı ve buna göre mali kaynaklar yaratılmalıdır”.¹⁷⁸

Belediyeler vatandaşların sağlık, esenlik ve refahını sağlamak, beldenin düzenini korumak ve sürdürmekle yükümlüdür. Belediye Kanunu’nun 19. maddesine göre; belediyeler bu görev ve yükümlülüklerini yerine getirebilmek için, kanunların kendisine verdiği yetkiye dayanarak emirler vermek ve belediye yasakları koymak ve uygulamak, aykırı hareketleri görülenleri de cezalandırmak hak ve yetkisine sahiptirler. Belediyelerde söz konusu yasaklara uymayanları, diğer bir ifade ile belediye suçu işleyenleri araştırmak, engellemek ve kimi durumlarda da cezalandırmak için gerekli işlemleri yapmak işi de, bir kolluk gücü olarak belediye zabıtasına düşmektedir.¹⁷⁹

1580 sayılı Belediye Kanunu da belediye zabıtasını tanımlayarak ilgili maddelerinde (md.104-109) onun yerel yönetim sistemi içindeki konumunu belirlemiştir. Buna göre; belediye zabıtası, belediye sınırı içinde beldenin düzen,

¹⁷⁷ Cevat Geray vd. (1995, Ağustos-Kasım). “Can Güvenlikli Kent”, *Ada Kentliyim*, Açık Oturum, Yıl: 1, S. 3, s. 57.

¹⁷⁸ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 25-29.

¹⁷⁹ 1969 tarihli Belediye Zabıta Personeli Yönetmeliği’nin 1. maddesinde belediye zabıtası; “... belediye sınırları içinde beldenin düzenini ve belde halkının sağlık ve huzurunu ve yetkili organların bu amaçla alacakları kararların yürütülmesini sağlamak ve korumakla; belediye suçlarının işlenmesini önleyici tedbirleri almakla ve işlenen belediye suçlarını takiple mükellef (yükümlü) bir özel zabıta kuvveti ...”olarak tanımlanmaktadır.

sağlık ve hududunu¹⁸⁰ sağlayan ve koruyan kamu görevlisidir.¹⁸¹ Bu sıfatıyla zabıta Belediye Kanunu'nun ve nizam ve yasaklarının, bunlara dayanarak verilen emirlerin ve belediye cezalarının uygulanması, kanunda belirlenen görevlerin yerine getirilmesi ve belediye suçlarının takip ve kovuşturulması ile yükümlüdür. Belediyelerin zabıta hizmetleri daha çok sağlık ve esenliğin sağlanmasına yöneliktir. Özellikle esenlik hizmetlerinin yerine getirilmesi, bu yönetimlerin kuruluş ve varoluş amaçlarıyla iç içedir. Belediyeler daha çok genel güvenlik alanı dışındaki kolluk görevlerini yapmaktadırlar.

5272 sayılı Belediye Kanunu'nda 51. maddede, belediye zabıtası, belde de esenlik, huzur, sağlık ve düzenin sağlanmasından görevli kılınmıştır.

Belediyelerin verdiği hizmetlere rağmen, Dokuz Eylül Üniversitesi'nin, kültürel farklılıkların yoğun olarak yaşandığı, 30 ilde 4000 denekle görüşerek yaptığı, "Kentlerin Güvenliği" isimli araştırmasının sonuçlarına göre, insanların yüzde 23'ünün gündüz, yüzde 40'ının ise gece, sokakta güvenlik sorunu yaşadığını ortaya çıkmıştır. Araştırmada ortaya çıkan bir başka çarpıcı sonuç ise, vatandaşların sadece sokakta değil konutlarında da kendilerini güvende hissetmediğidir.¹⁸²

3.2.2. Kirletilmemiş, sağlıklı bir çevre

Çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkiye bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamıdır.¹⁸³ İnsan varolduğundan beri, yaşamını sürdürdüğü ortamı oluşturan öğelerden yararlanmaktadır. İnsan, hava, su, toprak olmaksızın yaşamını sürdüremez. İnsan, kendisi gibi yaşamını bu temel öğelere borçlu olan diğer canlı türlerini de kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Doğada üstünlük kurmaya yönelen bir arayış, insan ve insanın içinde yaşadığı çevresi arasında varolan uyumu bozmuştur. Bilimin olanaklar ile insan kendisini yeterince güçlü gördüğü zaman, doğayı sınırsızca kullanmaya, hatta

¹⁸⁰ Burada belirtilmesi gereken bir nokta, yönetmeliğin tanımında yer alan "belde halkının sağlık ve huzurunu" ifadesinin, yönetmeliğin kaynağını oluşturan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 104. maddesinde "beldenin ... sıhhat ve hududunun temini" olarak geçtiğidir.

¹⁸¹ <http://www.basarm.com.tr/yayin/malihukuk/belediyeonzabita/02.htm>, (28/09/2004, 15:38)

¹⁸² Pakize Kaya (2004). *Sokaklar Güven Vermiyor*, <http://www.ntvmsnbc.com/news/298707.asp>, (06/12/2004, 12:35)

¹⁸³ Keleş, Hamamcı (2002), s. 28.

sömürmeye başlamıştır. İnsanoğlu, uzun süre doğaya verdiği zararlardan habersiz yaşamıştır.¹⁸⁴

İnsanoğlunun çevreye verdiği zararlar, doğanın kendini yenileyebilme yeteneği sayesinde başlangıçta farkedilmemiştir. Çevrenin zamanla bu kirliliği yok edeceği düşüncesi hakimdir. Fakat zamanla, bu düşüncenin tersine, çevreye bırakılan kirliliğin artması, çevrenin kendini yenileyebilme yeteneğinin çok üstüne çıkmış, çevre hızla bozulmaya başlamıştır.¹⁸⁵ Varılan bu tehlikeli boyut sonucu, toplumsal yıkım olayları olmuştur. Hava ve su kirlenmesi sonucu kitlesel ölümler, toplumları çevreden kaynaklanan bu sorunlara karşı önlem almaya itmiştir. 1952 yılı Aralık ayında, Londra'da kirli hava nedeniyle 4000 kişinin ölmesi, çevre sorunlarının korkutucu boyutunu toplumlara tanıtan ilk örnek olmuştur.¹⁸⁶ Kirli sulardan elde edilen su ürünleri ile beslenenlerin, kitlesel ölümleri ise, dikkatleri çevreye çeken bir diğer toplumsal yıkım olayıdır.¹⁸⁷

Gelecek kaygısı ile, toplumlar çevre sorunlarına daha ciddi şekilde eğilmişlerdir. 1970'li yıllardan bu yana hızlı bir çevre örgütlenmesi başlamıştır. Bunlardan en eskisi ve en faali Birleşmiş Milletler Teşkilatıdır. Birleşmiş Milletler Teşkilatına bağlı olarak pek çok kuruluş çevre sorunları alanında çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bunlar; ILO (Milletlerarası Çalışma Teşkilatı), FAO (Gıda ve Tarım Teşkilatı), WHO (Dünya Sağlık Teşkilatı), UNESCO (Milletlerarası Eğitim Bilim ve Kültür Teşkilatı), UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı), HABITAT (Birleşmiş Milletler Yerleşmeler Örgütü)'dür. Çevre ile ilgili diğer uluslararası kuruluşlar arasında ise, DB (Dünya Bankası), AB (Avrupa Birliği), OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü), NATO (Kuzey Atlantik Teşkilatı) sayılabilir.¹⁸⁸

Batılı toplumlarda, 1970'li yıllardan sonra, çevre ile ilgili tehlikenin büyüklüğünü ve ciddiyetini, hemen hemen tüm toplum kesimleri anlamaya başlamıştır. Fransa, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde çevre sorunları konusunda oldukça duyarlı gruplar oluşmuş ve bunlar sorunla mücadele etmeye çalışmışlardır.

¹⁸⁴ Keleş, Hamamcı (2002), s. 18-23.

¹⁸⁵ Keleş, Hamamcı (2002), s. 20.

¹⁸⁶ Keleş, Hamamcı (2002), s. 21.

¹⁸⁷ Keleş, Hamamcı (2002), s. 22.

¹⁸⁸ Kemal Görmez (2003). *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Ankara: Gazi Kitabevi, s. 115-118.

Bu süreçte anılan toplumlar soruna daha geniş perspektifle ve daha duyarlı yaklaşmaya başlamışlar ve bazı ciddi çözümler de ortaya koymuşlardır. Yeşil partilerin ortaya çıkması, diğer siyasi partilerin de programlarını etkilemiş, hükümetler düzeyinde, soruna olumlu yaklaşım sağlanmıştır.¹⁸⁹

Sağlıklı bir çevrenin bileşenlerini hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmaması olarak tanımlayan Avrupa Kentsel Şartında, “Kentlerde Doğa ve Çevre” konu başlığı altında konuyla ilgili ilkeler belirlenmiştir. Bunlar: (i) Yerel yönetimler, doğal ve enerji kaynaklarını, uygun ve akılcı bir biçimde, yönetme ve idareli kullanma sorumluluğu içinde hassas davranmalı, aynı zamanda kendi sınırları içinde oluşan evsel ve tehlikeli atıkları, başka alanlara taşıyarak, gelecek kuşaklara miras bırakmak yerine, gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler. (ii) Yerel yönetimlerin kirliliğe karşı politikalar uygulaması, geçici kısa dönemli önlemler, örneğin: katı ve sıvı atıkların göl ve nehirlere boşaltılması, atıkların yakılması veya geri dönüştürülmesi gibi yaklaşımlar; yerini temiz teknoloji kullanımı, düzgün trafik kontrol sistemleri, alternatif yakıt kullanımı ve benzeri önlemlerle atığın kaynağında azaltılması metodlarına bırakmalıdır. (iii) Yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanları koruma yükümlülüğü yinelenerek, yerel kaynakların analizi ile doğanın korunması için; öncelikli alanların oluşturulması, açık alanların yeşillendirilmesinin teşvik edilmesi, doğal, tarihi ve yeni karakteristiklerinin korunup yansıtılmasına özen gösterilmesi vurgulanmıştır. (iv) Doğayı korumanın toplumsal gururu ve bağlılığı geliştiren bir faktör olmasıdır.¹⁹⁰

Gelişen dünyada ve Türkiye’de, çevre sorunları en önemli ve güncel sorunların başında gelmektedir. Ülkemizde bu sorunların üstesinden gelmek için alınan önlemlerin en önemlisi de Anayasa garantisidir. 1982 T.C. Anayasası’nın 56. maddesinde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir” denmektedir.¹⁹¹ Bu hüküm, dayanışma haklarının ruhuna uygun

¹⁸⁹ Görmez (2003), s. 175.

¹⁹⁰ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 14-16.

¹⁹¹ 1982 Anayasası, çevre konusunda doğrudan düzenleme yapan ilk anayasadır. Başta 56. madde olmak üzere, 63. madde (kültür ve tabiat varlıklarının korunması), 35. madde (özel mülkiyetin kullanılmasında kamu yararı sınırı), 44. madde (toprağın verimli kullanılması), 43. madde (kıyıların korunması), 45. madde (tarım arazilerinin amaç dışı kullanılmasının önlenmesi), 52.

bir biçimde oluşmuştur.¹⁹² Ülkemizde çevre ile ilgili 118 yasa ve 32 yönetmelik ya da kararname yürürlüktedir.¹⁹³

Çevre sorunları kentin ve kentlinin sorunu olduğu için, kent yönetiminden sorumlu olan belediyeleri de yakından ilgilendirir. 1580 sayılı Belediye Yasasının 15. maddesinin 1., 7., 13., 19., 38. fıkralarında ve 19. maddenin 2. fıkrasında çevrenin korunması ve temizliği hakkında düzenlemeler vardır. “Bu maddelerde halka açık yerlerin temizliğini ve düzenini sağlamak patlayıcı ve parlayıcı maddeleri belediyenin depolarından başka yerlerde bulundurmamak, halkın sağlık, huzur ve esenliğini etkilemesi olası yapım ve üretim tesislerinin yerlerini belirlemek, beldenin esenlik, düzen, sağlık ve huzurunu bozan etkinliklere meydan vermemek ve bunları yasaklamak, sanayi kuruluşlarının aydınlatma tesislerinin, motor, kazan, ocak ve bacalarının fenni muayenelerini yapmak, çevresindekilerin sağlık, huzur, rahat ve malları üzerinde olumsuz etki yapıp yapmadıklarını denetlemek, beldenin ve belde halkının sağlık, selamet ve rahatını sağlamak ve beldenin düzenini sağlamak ve beldenin düzenini korumak amacıyla buyruklar ve belediye yasakları koymak, uygulamaları cezalandırılmakla ilgili hükümlerdir.”¹⁹⁴

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 15. maddesinin “g” ve “o” bendinde belediyelere çevrenin korunması ve temizliği hakkında görevler verilmiştir; bunlara göre belediyeler katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak, hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almakla yükümlüdür.

Keleş'e göre; çevre ile ilgili bütün sorunların çözümünde “merkezi yönetimden” ve hatta “yönetimden” bekleyen anlayış artık eskimiştir. Yerel yönetimler güçlendirilerek, çevre sorunlarının çözümünde kendilerine daha büyük

madde (konut hakkı), 169. madde (ormanların korunması), doğrudan çevreye yönelik düzenlemeler içermektedir.

¹⁹² Can Hamamcı (1983-84). “Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 5-6, Ankara: TODAİE Yayını, s. 276-277.

¹⁹³ Engin Ural (1981). *Çevre Hukuk*, Ankara: TÇSV Yayını, s. 51.

¹⁹⁴ Keleş (2004), s. 724.

sorumluluklar verilmelidir.¹⁹⁵ Görmez de aynı görüşü desteklemektedir. Çevre sorunlarının esas itibariyle, merkezi idare ile çözülemeyecek sorunlar olduğundan bahseder. Türkiye'deki merkezi örgütlenme gereği, sorunun çözümü görevi büyük ölçüde merkezi yönetime verildiyse de, zaman zaman yerel yönetimlere de görev aktarılmaktadır. Nitekim son zamanlarda, çevreye ilişkin görev ve hizmetlerin yerel yönetimlere aktarılması konusunda tartışmalar sürmekte ve bu yönde bir eğilim olduğu gözlenmektedir.¹⁹⁶ Görmez, yükün tamamının merkezi bir kuruluştaki olmasını sakıncalı bulurken, yerel yönetimlere daha fazla yetki ve sorumluluk verilerek, Mahalli Çevre Kurullarının¹⁹⁷ biraz daha güçlendirilmesi gereği üzerinde durmuştur.¹⁹⁸

Özmete'nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre; kişiler doğayı çok sevse ve korumak istese bile, doğal çevrenin korunmasından duyduğu tatmin arasında ters bir ilişki bulunmuştur. Doğal çevrenin korunması ile yaşam kalitesinden tatmin arasında ilişki bulunamamıştır.¹⁹⁹ Kütahya'da yaşayan halkın, çevre sorunlarını ve sorumlularını nasıl algıladıklarını saptamaya yönelik yapılan araştırmanın sonuçları şöyledir; kişiler çevre sorunlarının sorumlularını sırasıyla, taşra yönetimi, belediye, fabrikalar, duyarsız halk, merkezi yönetim, kentin coğrafi yapısı ve sivil toplum örgütleri olarak görmektedir.²⁰⁰

Devletin yanı sıra ve kimi zaman devletin ters yöndeki tavırlarına karşın, halkın, sivil toplum örgütlerinin, meslek kuruluşlarının çevrenin korunmasındaki hassasiyetlerinde, son yıllarda gözlenen olumlu gelişmeler, gelecek için de umut vermektedir.²⁰¹

¹⁹⁵ Ruşen Keleş (1998). "Nüfus, Çevre ve Kentleşme", *Nüfus Çevre ve Kalkınma Konferansı* 13-14 Kasım 1997, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını, s. 89.

¹⁹⁶ Görmez (2003), s. 135.

¹⁹⁷ Mahalli Çevre Kurulları, her ilde valinin başkanlığında; bakanlıkların il temsilcileri, büyükşehir belediye başkanı, belediye başkanı, sanayi odası ve ticaret odası başkanları ve Çevre Bakanlığı temsilcilerinden oluşur. Kurulun sekreteryaya hizmetleri İl Çevre Müdürlüklerince yürütülür. Bu kurulun görevi, Bakanlığın kararı çerçevesinde, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için gerekli önlemleri almak, konu ile ilgili uygulama programlarını il düzeyinde hazırlamak ve uygulamaktır.

¹⁹⁸ Görmez (2003), s. 137.

¹⁹⁹ Özmete (1997), s. 93.

²⁰⁰ Abdullah Yılmaz, Yavuz Bozkurt (2004). "Yerel Halkın Çevre Sorunlarına ve Sorumlularına Bakışı Üzerine Bir Araştırma", *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 3-4 Aralık 2004, s. 682.

²⁰¹ Ruşen Keleş (1997). "Çevre, Yurttaş, Sorumluluk" *İnsan Çevre Toplum*, Ankara: İmge Kitabevi,

Günümüzde gerek yönetim, gerekse hizmet sunma anlamında büyük organizasyonlar haline gelen belediyeler, özellikle büyükşehir belediyeleri, personel ve bütçeleri açısından bazı bakanlıkları gölgede bırakacak büyüklüğe ulaşmıştır. Belediyelerin, her geçen gün artan nüfus ve buna paralel olarak ortaya çıkan çevre sorunları ile mücadele etme konusunda, gerekli bilgilere ve çevresel bilançolara ulaşabilmede, uluslararası örgütlerden ve üniversitelerden yeterince faydalanamadıkları açıkça ortadadır.²⁰²

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın taşra teşkilatı olan 81 ildeki Çevre ve Orman İl Müdürlükleri ile 18 doğrudan merkeze bağlı müdürlük, 5970 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yeniden düzenlenmiş ve Çevre Bakanlığı ile Orman Bakanlığının daha önceden varolan taşra teşkilatları tek müdürlük çatısı altında birleşmiştir.²⁰³ Bakanlığın taşra teşkilatında gerçekleştirilen bu düzenlemelerle oluşturulan Çevre ve Orman İl Müdürlükleri, yeni bir teşkilat yapısına kavuştukları için, merkez teşkilatlarında yaşanan organizasyon sorunlarının benzerlerini iller düzeyinde de yaşamaktadır.²⁰⁴

3.2.3.İstihdam

Avrupa Kentsel Şartı'nda, istihdam konusu ile ilgili ayrı bir konu başlığı altında bu hizmetle ilgili ilkeler belirlenmemiş olup, şartın konu ile ilgili belirlediği temel ilke; yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanmasıdır.

Dünyada, yerel yönetimlerin yetkilendirilmesinde gelişim yaşanmaktadır. Yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen ve bir çok ülkede var olan istihdam yoğun ve alt yapı hizmetleri biçiminde ağır basan bu girişimler, ekonomik kriz dönemlerinde istihdam sorununu gidermeye yardımcı olmaktadır. Söz konusu emek yoğun kamu hizmet çalışmaları; kırsal alan yol çalışmaları, çevre iyileştirmeleri, sulama, kentlerde gecekonduların düzenli yerleşim birimlerine dönüştürülmesi projeleri de dahil olmak üzere, alt yapının yenilenmesi, bakımı ve geliştirilmesidir. Uygun maliyet ve rekabet edebilir bir nitelik de taşıyan bu tür hizmet/projeler,

s. 422.

²⁰² Mustafa Ökmen (2005). *Kent, Çevre ve Globalleşme*, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 57-61.

²⁰³ "...” (2005). *Teşkilat Bilgi Sistemi*, www.cevreorman.gov.tr/teskilat/index.htm, (25/02/2005, 11:45)

²⁰⁴ Yılmaz, Bozkurt (2004), s. 674.

gelişmekte olan ülkelerde, doğal felaket, askeri çatışma veya ekonomik dalgalanmalar gibi kriz durumlarında yaygın olarak uygulanmaktadır.²⁰⁵

Kamu hizmet projeleri, gelişmiş ülkelerde de, özellikle gençler açısından önemli bir istihdam kaynağı durumundadır. Kamu hizmetleri daha çok çevrenin geliştirilmesi, çocuk bakımı, gittikçe yaşlanan toplumun artan kişisel hizmet gereksinimlerinin karşılanmasına dönük, temel toplumsal hizmetlerin geliştirilmesi alanında yoğunlaşmıştır. Bu hizmetler, istihdam yaratmanın yanında, sosyal bütünleşme yolu ile kuşaklar arası dayanışmayı sağlayan araçlar olarak da nitelendirilmektedir.²⁰⁶ Yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi kapsamında, Brezilya'nın Kuritiba Belediyesi'nce 1989'da uygulanmaya konulan, Primer Oficio (ilk iş) Programı bunlara örnektir. Gençlere iş fırsatları yaratma amaçlı bu program, kentteki çoğu firmanın katıldığı işe yerleştirme programı ile birlikte uygulanmaktadır. Kuritiba kentindeki bu programa 115 firma katılmıştır. Programın olumlu yönlerinden biri, kentteki işverenlerin yüksek oranda programa katılıyor olmalarıdır. Oysa Latin Amerika belediye hizmetleri geleneğinde, belediyelerin, firmaların talep ettiği işlerde iş bulma gibi bir işlev bulunmamaktadır. Aynı şekilde, Almanya'nın Hamburg ve Offenbach am Main yerel yönetimleri uygulamaları, istihdam yaratılması konusunda yerel yönetimlerinin istihdam yaratma uygulamaları, bu konuda yerel yönetimlerin ne denli başarılı olabileceklerine örnektir.²⁰⁷

Resmi rakamlara göre, Türkiye'deki işsiz sayısı 2.269.000, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne kayıtlı işsiz sayısı Ekim 2004 verileri ile 789.929'dur.²⁰⁸ Yukarıda saydığımız tarz seçenekler Türkiye için de tartışılmalıdır. Yerel yönetimler istihdam yaratılması açısından yetkilendirilmelidirler. Yaşlı ve muhtaçlara yardım, çocuk bakımı, gecekondu bölgelerinin yeniden yapılandırılması, evlerin, okulların bakım-onarım çalışmaları, yerel tarihi sitelerin korunması-bakımı

²⁰⁵ Şeyma İpek Köstekli (2005). *Türkiye'nin Üretim İstihdam Sorunu, Strateji ve Politika Önerileri*, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=861>, (11/4/2005, 15:09)

²⁰⁶ UN (2003). Background Paper: Jobs for Youth, Draft, 17 December 2002, Experts Group Meeting on Jobs for Youth: National Strategies for Employment Promotion. Geneva: 15-16 January 2003 (Söz konusu bilgiyi Köstekli, UN 2003'den aktarmaktadır.)

²⁰⁷ <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=861>, (11/04/2005, 15:09)

²⁰⁸ Türkiye İş Kurumu (2005). *İstihdam İstatistikleri*, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/istatistikbultenleri/istatistikbulteni.html>, (17/01/2005, 13:48)

gibi alanlarda merkezi yönetimin desteği ile, yerel kaynakların harekete geçirilmesi, hem istihdam, hem de yerel yönetim hizmetlerinin geliştirilmesi açısından önemlidir.

1580 sayılı Belediye Yasasında, 15. maddenin 48., 73. ve 80. bentlerinde; yersiz yurtsuz olanlara iş bulmak, iş kalemi yaratmak, ilgili kurumlarla işbirliği yaparak işgücü piyasası yaratmaktan bahsedilir.

5272 sayılı yeni Belediye Kanununda belediyenin görev ve sorumlulukları başlığı altında 14. maddenin (a) bendinde istihdam görevi anılmış, fakat ayrıntılı bir fıkraya rastlanmamıştır.

3.2.4. Konut

Türkiye gibi nüfusu ve kentleşme düzeyi hızla artan, gelir dengesizliği giderek büyüyen, kentlerin çevresindeki gecekondu alanları durmadan çoğalan, kira harcamalarının hane halkı gelirleri içindeki payı yüksek olan ülkelerde konuta ilişkin sorunlar ortadadır. Yaşanan konut sorununun çözümüne ilişkin yaklaşımların odağında da, temel bir gereksinme olan konutun bir insan hakkı olarak kabul edilmesi gerekmektedir.²⁰⁹

Kişilerin yaşam kalitesinin belirlenmesinde en önemli ölçütlerden birisi içinde yaşadıkları yer ve çevredir. Yaşadıkları konutun konumu, çevresi, yeri, tipi, oda sayısı ve ev eşyalarının varlığı, temel ihtiyaç olan barınma ile ilgili yaşam kalitesini ortaya koymada yardımcı olmaktadır. Kişilerin yaşam biçimini kolaylaştırıcı bir rol oynayan konut, aile üyelerinin günlük yaşam faaliyetlerini ve üretimlerini gerçekleştirdikleri, boş zamanlarını değerlendirdikleri; kolay ya da zor, memnun edici ya da değil, güvenli yada güvensiz olabilen ortamlar olarak tanımlanabilir.²¹⁰

Konutun işyeri, okul, alışveriş merkezleri ve diğer önemli merkezlere yakınlığı, komşuluk ilişkileri ve konutun güvenli bir bölgede olması, fiziksel ve çevre kalitesinin göstergeleridir. Tasarım, konutun yapısal özellikleri, mobilyalar aile bireylerinin sağlığını ve güvenliğini etkilemektedir. Konutun ve bireylerin sürekliliğini sağlamak için gerçekleştirilen günlük işlerin miktarı, aile bireylerinin estetik değerleri ve sosyal statüleri konutu şekillendiren faktörler arasındadır.²¹¹

²⁰⁹ Alkan (1998), s. 10.

²¹⁰ Özmete (1997), s. 66.

²¹¹ F.M.Magrabi vd. (1991). *The Economics of the Household. Consumption*. Prager Pub.,New York (Sözkonusu bilgiyi, Özmete (1997) s. 66'da aktarmaktadır.)

Konut edinmeye ilişkin haklar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesinde belirtilmiştir. Konut bireye ait kişisel bir mekan olup, ikamet edenin kentsel varlığının temel simgesi, toplumun temel yaşama birimidir. Konut stoku, kentin yapılaşmış alanının büyük bölümünü kaplar. Konut için, kişiler en büyük harcama bedelini öderler. Konut, çalışma, dinlenme ve ulaşım ile birlikte kent yaşamının temel işlevlerinden birdir.

Bunların ışığında, Avrupa Kentsel Şartında konutla ilgili bazı ilkeler belirlenmiştir. Bunlar; (i) yerel yönetim yasaları ile hane mahremiyetinin mutlak sağlanması, haneyi kamu ve özel kuruluşların müdahalesinden koruyacak standartların oluşturulup uygulanmasını sağlaması, (ii) her insan ve ailenin: güvenli, sağlam bir konut edinme hakkı, (iii) yerel yönetimlerin, konutta seçenek, çeşitlilik ve ulaşılabilirliği arttırması, (iv) sosyal ekonomik olanakları kısıtlı olan kişi ve ailelerin haklarının, yalnızca pazar mekanizması koşullarına terk edilmemesi, sosyal hedeflere ulaşmak için doğrudan müdahalede bulunabilmesi ve özel sektörün bu konuda özendirilmeyi de içerecek şekilde yerel yönetimlerin yetkisinde olmasıdır, (v) yerel yönetimler tarafından, ev sahibi olabilme ve kullanım süresi güvencesinin sağlanması gerekir, aynı zamanda yerel yönetimlerin; bireyleri ve kiracı derneklerini, konut yönetimine katılımında ve değişik konut modellerini-örneğin konut kooperatifleri- oluşturmada teşvik etmesi gerekir, (vi) eskimiş konut dokusunun yenilenmesinin bedelinin burada oturan, sosyo-ekonomik seviyesi düşük gruplara yüklenmemesi şeklindedir.²¹²

Birleşmiş Milletler Örgütü de yıllardır konut sorunuyla ilgilenmektedir. BM, 1987 yılını “Evsizler İçin Konut Yılı” olarak duyurmuştur. 1988’de ise BM Genel Kurulu, “2000 yılına kadar Küresel Barınma Stratejisi”ni kabul etmiştir. 1976’da Vancouver’da yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı’nın (Habitat I) ardından İstanbul’da 1996’da Habitat II gerçekleştirilmiştir. Habitat II’de ele alınan konular ise; “kentleşen dünyada insan yerleşimleri” ve “herkes için yeterli konut”tur.²¹³

1580 sayılı Belediye Yasasında 15. maddenin, 68 ve 69. fıkralarında belediyenin konutla ilgili görevleri belirtilmiştir. Bunlar, ucuz belediye konutları

²¹² Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 24.

²¹³ Keleş (2004), s. 417.

yapmak, kiraya vermek, arazilerin planlarını yapmak, spekülasyonu önlemek, fakirler için yatı evleri yapmak ve idare etmek olarak özetlenebilir.

5272 sayılı Belediye Yasasının 69. maddesine göre; belediye, düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve altyapılı arsalar üretmek, konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla işbirliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir.

Konut politikasının kentsel düzeydeki görüntüsünde, belediyelerin konuta yönelik hizmetleri giderek artan önemde yer almaktadır. Kentlerde gecekondulaşmanın yanı sıra, fiziki olarak gecekondü görünümünde olmayan fakat alt yapı ve hizmet sağlanması açısından düşük kaliteli konut alanları, belediyelerin kentleşme konusundaki en önemli sorunlarıdır. Varolan nüfusa ek olarak, artan nüfusun gelecekte oluşturacağı konut gereksinmesi de bu sorunları ağırlaştıracaktır.²¹⁴

Konut kişilerin yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir ve yaşanılacak çevrenin seçiminde ise toplum, konutun nitelikleri ve komşuluk gibi üç kavram etkilidir. Erman'ın 1996 yılında yaptığı araştırmada, Ankara gecekondularında komşuluk ilişkilerinin kadınların günlük yaşamında önemli rol oynadığını, yaşanan çevrenin ve konutun bireylerin kendilerine olan saygıları üzerinde etkili olduğu sonucuna varmıştır.²¹⁵

Odaların büyüklüğü, konutun fiziksel yapısı, ısıtma sistemi ve konutun kira yada satın alma bedeli konut tatminini etkileyen önemli faktörlerdir. Bir insan hakkı olarak herkese yeterli konut sağlanması hakkı, kaynağını 1966 tarihli Ekonomik Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 11/1, maddesinden

²¹⁴ T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü (1995). Belediyeler -İmar -Altyapı -Konut Rehberi, Ankara: Yayın No:80, s. 116.

²¹⁵ T.Erman (1996). "Women and housing environment the experiences of Turkish migrant women in squatter (gecekondü) and apartment housing" *Environment and Behavior*. 28(6): 764 -798 (Söz konusu bilgiyi, Özmete (1997), s. 68'de aktarmaktadır.).

almaktadır.²¹⁶ Yeterli konut kavramına BM belgelerinde tanım getirilmiştir. Konut insanların bir yerde, güvenlik ve barış içinde, özel hayatlarının gizliliğini koruyarak, onurlu yaşam haklarını gerçekleştirmelerine olanak vermelidir. Çok boyutlu olarak bir konutun yeterliliği tanımlanırsa eğer;

- a) yasal yararlanma güvenliği,
- b) yeterli hizmetlere, malzemeye ve alt yapıya sahip olması,
- c) değerinin ödenebilir olması,
- d) oturulabilir nitelikte olması,
- e) erişebilirliği,
- f) uygun yerde olması,
- g) kültürel yeterliliği, şeklinde sıralanır.²¹⁷

İnsan haklarının bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gereken konut hakkı, temelde ekonomik ve toplumsal bir haktır. Ayrıca kişilik hakları ve siyasal haklar bakımından da büyük önem taşır. Bu hakkın öznesi herkes olmakla beraber, toplumun güçsüz kesimleri öncelikli öznedir. Bu hakkın gerçekleştirilmesinden de devlet sorumludur. Devlet bu sorumluluğu, düzenleme ve planlama etkinlikleri ile yerine getirir.²¹⁸ Fransa (Marsilya)'da konutun kentsel alana oranı %42, İsviçre'de %52-65, İtalya'da %15 iken, Denizli'de %62, Antalya'da %95 gibi yüksek oranlardadır.²¹⁹

Özmete'nin yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre; hem kadınlarda hem de erkeklerde konforlu, geniş ve iyi ekipmanlarla donatılmış bir eve sahip olması ile yaşam kalitesi arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Kadınların, güzel bir konuta sahip olmaya verdikleri değer arttıkça, “yaşanılan konutun büyüklüğü”, “konutun çevresinde bulunan park, oyun bahçesi gibi alanların yeterliliği”, “günlük olarak yapılan ev işlerinin miktarından duydukları tatmin” de artmaktadır.²²⁰

3.2.5. Dolaşım

Çağlardan beri insanoğlu hep daha ileriye gitme çabasıyla birlikte, ulaşım tekniklerinin de ilerlemesini sağlamıştır. Ulaşımdaki her bir ilerleme ile insan yaşamı

²¹⁶ Bayrak (2001), s. 25.

²¹⁷ Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, İstanbul: 1996, s. 81.

²¹⁸ Ayten Alkan (1998). *Türkiye'de 1980'den Sonra Dar Gelirlilerin Konut Sorunu ve Konut Kooperatifleri*, Ankara: Türkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birliği Yayını, s. 14.

²¹⁹ Ersoy (1996), s. 79-83.

²²⁰ Özmete (1997), s. 88.

da biraz daha değişmiştir. Bugünkü kentlerde yaya, at arabası, raylı taşıma, otobüs, otomobil gibi ulaşım sistemlerinin çok ötesine geçilmiştir. Bunların kişilere çeşitli faydaları yanında bazı sakıncaları da vardır. Araçlar, kentleri, gürültü, egzoz dumanı, rahatsızlık, ruhsal ve fiziksel tehlike, çevre estetiği ve sosyal alanların yok olması gibi tehlikelerle tehdit ederler. Bunlar ışığında Avrupa Kentsel Şartı'nda, ulaşım ve dolaşım ana başlığı altında belirtilen ilkeler de şunlardır; (i) özellikle özel araçlarla, seyahat hacminin azaltılması gerekmektedir; son 40 yıldır uygulanan ve savunulan yaygın arazi kullanımı ve işlevlerin farklılaştırılması prensibi sonucu, insanların bir yerde yaşayıp, başka yerde çalışıp, gerekli mal ve hizmetleri başka yerde sunup, çocuklarını okula getirip götürmek gibi ek ulaşım yükleri vardır. Bunlara anahtar çözüm olarak, "toplu" yerleşim kavramını benimseyerek, kentin içinde ve dışında yeni arazi kullanım kararlarıyla, konut çalışma alanları ve diğer kullanımların bir araya getirilip, bütünlüğün sağlanması gerekmektedir, (ii) dolaşım, yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik bir biçimde düzenlenmeli ve çeşitli ulaşım alternatiflerine izin verilmelidir. Toplu taşım, bisiklet, yaya gibi ulaşımınla bireysel ulaşımın öncelik verilmelidir, (iii) sokağın sosyal bir arena olarak algılanması, artan güvenlik, asayiş ve sosyal uyum ile geniş kaldırımlar, yaya bölgeleri ve sokakların iyileştirilmesi, doğru sokak düzenlemelerinin ve planlamalarının yapılması gerekmektedir, (iv) sürekli bir eğitim ve öğretim çabası gerekliliği vardır, yerel yönetimler halkı bilinçlendirme konusunda, insanlara sokakların kendilerine ait, ortak mülkiyetlerinde olduğu fikrini aşılması gerekmektedir.²²¹

1580 sayılı Belediye Yasasının 15.maddesinin 9., 10., 11.ve 74. fıkralarında dolaşımınla ilgili belediyenin görevleri sıralanmıştır. Bunlar kısaca; belediye sınırları içinde yük ve yolcu taşıt aracı sağlamak ve işletmek, taşıt araçlarının işletilmesine tekel niteliğinde olmamak üzere izin vermek, belediye sınırlarında kişilerce ve belediyece yapılan yolcu taşıma ücret tarifelerini düzenlemek ve uyulmasını sağlamak, imar planlarında trafik güvenliği için gerekli bölgeleri ayırmak ve uygulamaları izlemek, belediye sınırlarındaki deniz, göl ve nehirlerde gerektiğinde ulaşımı sağlamak, bu araçların sağlamlık, temizlik koşullarını, yolcu ve yük sınırlamalarını, ücret tarifelerini düzenlemek ve kontrol etmektir.

²²¹ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 11.

5272 sayılı yeni Belediye Yasamızda, 14. madde (a) bendinde, belediye görevleri arasında kent içi trafik hizmetleri vardır, 15. maddenin (f) bendinde toplu taşıma yapmak, bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dahil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek, (j) bendinde de otobüs terminali işletmek, işlettmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek belediyenin görevleri arasında sayılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün 2004 yılı Dünya Sağlık Günü teması olan "Kazasız Güvenli Yol" kapsamında;

- sağlıklı bir kent yaşamının bütün kentliler için vazgeçilmez bir talep olduğu,
- ulaşımda olumsuz sağlık etkilerinin en aza indirilmesi,
- azaltılan araç trafiği ile kentlerde hava ve gürültü kirliliğinin kontrol altına alınması,
- özel araç yerine ulaşımda toplu taşıma sistemine öncelik verilmesi,
- sağlık açısından, kent merkezlerinin, trafikten arındırılarak yaşlılar ve engelliler için yeniden düzenlenmesi,
- kentte yaşayanların fiziksel aktivitelerini artıracak, yürüyüş yolu, yaya bölgeleri ve bisiklet yollarının oluşturulması,
- yapılan araştırmalarda, ölümlü kazaların %24 oranında azalmasına yol açan, araç farlarının gündüz de açık kalması uygulamasının ülkemizde de yaygınlaştırılması,
- motorlu taşıt üretiminde güvenlik testlerinin sıklaştırılması ve özellikle ön kapak sistemlerinin çarpma esnasında yol açtığı etkilerin azaltılması, kentte güvenli, sağlıklı kolay ve kazasız ulaşım için olmazsa olmazdır.²²²

3.2.6.Sağlık

Sağlık, toplumun bulaşıcı ve yaygın hastalıklardan uzak tutulmasını, toplumun sağlık koşulları içinde yaşamını sürdürmesini ifade eder.²²³ Sağlık, 1948'den beri, DSÖ tarafından, "yalnızca sakatlık ya da hasta olmama hali değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir" şeklinde tanımlanmaktadır.²²⁴

Sağlık sistemlerinin performanslarına yönelik ana çerçevede DSÖ, aşağıdaki başlıklara yer vermektedir;²²⁵

- Sağlıklı olmayı teşvik eden programların olması,

²²² "... (2005). *Kazasız Güvenli Yol Basın Bildirisi*, <http://www.cankaya-bld.gov.tr/sagliklikent/>, (25/02/2005, 14:45)

²²³ Günday (2003), s. 262.

²²⁴ WHO (2005). *Definition of Health*, <http://www.who.int/about/definition/en/>, (03/03/2005, 9:35)

²²⁵ WHO (2005). *The European Health Report*, <http://www.euro.who.int/document/e76907.pdf>, (03/03/2005, 9:45)

- Halkın beklentilerine yönelik sağlık sistemi sorumluluklarının düzenlenmesi,
- Sağlık finans edenlerin ücret politikaları,
- Göstergelerin belirlenmesi,
- Sağlık düzeyi (ölüm, hastalık oranları, bulaşıcı hastalıklar, kronik hastalıklar sonuçları, kaza ve yaralanma oranları) ölçümleri,
- Sağlık hizmetinin dağılımı ve hizmete ulaşabilirliğin ağırlanması,
- Müşteri odaklı hizmetin planlanması ve hizmet alanlarının beklentilerin karşılanması,
- Finans uygunluğu (sosyal güvenlik ödemeleri, cepten harcamalar, bireyin ödeme gücüne uygun olmalı, kaynaklar sistematik olarak değerlendirilmelidir.)

Kişilerin bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre ile yaşam biçimleri, sağlıklarının başlıca belirleyicisidir. Yerel yönetimlerin hedefi de, kentsel yaşamın tüm koşullarını gözeterek, kamu sağlık politikalarını oluşturmaktır. Eşitsizlikleri belirlemek ve azaltmak, engellilerin isteklerini karşılamak, daha sağlıklı yaşam çevresi ve sosyal şartlar oluşturulması gerekmektedir.

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Kentlerde Sağlık başlığı altında, belirlenen ilkeler şunlardır; (i) Kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşullarını sağlaması, kapsamlı çevre politikaları oluşturarak; atıkların yönetimi, hava, su, toprak ve yer altı kirliliklerinin engellenmesi ve tehlikeli atıkların tamamen ortadan kaldırılması; doğal ve yapay çevrenin doğal afetlerden etkilenmesini engelleyici önlemlerle, hassas kentsel çevre ve toplulukları sürekli gözetim altında tutarak, özürülere özel hizmet sağlayarak ve genel olarak toplumun gelişimini ve sosyal yenilenmeyi tesis ederek mümkün olabilir. (ii) İyi sağlık koşullarının temini için; kişilerin temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumudur. Bu da güvenli içme suyunun temini, besin kalite kontrollerinin artırılması, gıda imalathanelerinin ve yiyecek tüketim yerlerinin temizliğinin denetlenmesi, temel kamu ve altyapı hizmetlerinin öncelikli temini ve dağıtımında kesin politik kararlar oluşturulmakla mümkündür. (iii) Yerel yönetimlerin; toplum kaynaklı sağlık girişimlerini ve katılımları teşvik etmesi, halk sağlığı ile yakından ilgilenen gönüllü grup ve kuruluşlara faal destek sağlaması, uzman ve gönüllülere, koruyucu doktorlukla ilgili gerekli eğitimi vermesi

gereklidir. (iv) Kent sağlığı uluslararası bir önem de taşıdığından, yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesinin öngörülmesi, uluslararası çevre sağlık hareketlerine katılımını teşvik edilmelidir.²²⁶

Belediyelerin sağlıkla ilgili görevleri sadece belediye kanunu ile değil, sağlık ile ilgili birçok kanunda da belirtilmiştir. 1580 sayılı Belediye Yasasının 15.maddesinin 1., 2., 3., 4., 5., 6., 8.,13., 23., 24., 28., 29., 34., 45., 53. ve 57. fıkralarında sağlıkla ilgili görevler sıralanmıştır. Bu maddelerde ayrıntılı olarak; kamuya açık yerlerin temizliği, yiyecek ve içeceklerin sağlıklı olması,²²⁷ salgın ve bulaşıcı insan ve hayvan hastalıklarının önüne geçmek ve yayılmasını engellemek için devletin özel kanunlarla belirlenen diğer teşkilatlarıyla birlikte çalışmak,²²⁸ halkın sağlığına ve huzuruna olumsuz etki etmesi olası yerlerin (mezarlık, pazar yeri, kömür, gaz deposu vb.) yerleşim yerinin önceden belirlenmesi ve ilan edilerek izin verme işlemlerinin buna göre yapılması,²²⁹ ölenleri gömmek, cenazeleri kaldırmak, suları sağlıklı ve temiz tutmak, insan, hayvan, eşya ve emlak hakkında muayeneler, kimyevi ve bakteriyolojik tetkikler yapmak ve sağlık raporu vermek,²³⁰ fakirlere hekim ve ilaç yardımı yapmak, yetimhane, doğum evi, tımarhane açmak ve işletmek,²³¹ ücretli/ücretsiz belediye hastanesi açmak ve işletmek, eczane olmayan yerlere eczane açmak ve fakirlere parasız, ucuz ilaç dağıtmak, ücretli/ücretsiz muayene etmek, dispanser açmak, fakirler için ebe tahsis etmek, belediyenin görevleri arasında sayılmıştır.

²²⁶ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 39-41.

²²⁷ Bu görev ve denetim yetkisi 24.6.1995 tarih ve 560 sayılı gıdaların üretimi, tüketimi ve denetlenmesine dair kanun hükmünde kararname ile merkezi yönetime devredilmiştir. Bu değişikliğe göre; gıda üreten işyerlerinin temizlik ve teknik şartlarını denetleme yetkisi Sağlık Bakanlığına (madde 4), üretilen mamullerin bileşimindeki hammaddelerine ilişkin denetim yetkisi ise Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına devredilmiştir. Aynı kanun hükmünde kararnamenin 10. maddesine göre, belediye sınırları içindeki gıda maddeleri satış yerlerinin ve bu yerlerde satılan gıda maddelerinin denetiminin belediyelerle işbirliği yapılarak Sağlık Bakanlığınca yapılması öngörülmüştür.

²²⁸ Bu düzenlemeler hem 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu hem de 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ile getirilmiştir.

²²⁹ Bu tür gayri sıhhi müesseselere ilişkin düzenlemeler daha sonra çıkarılan Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Yönetimine İlişkin Kanun, 222 sayılı Çevre Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve 3194 sayılı İmar Kanununun bazı maddeleri ile ilişkilendirilebilir.

²³⁰ Daha sonra yapılan düzenlemelerle bu görev, Sağlık Bakanlığı, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Türk Standartları Enstitüsü gibi kurumlara geçmiştir. Bu duruma sebep de belediyelerin, yeterli teknik imkan ve elemanı sağlayamamalarıdır.

²³¹ Maddi yetersizlikler nedeniyle bu hüküm ile yüklenen görevler yerine getirilememiştir.

1580 sayılı Kanununun 15. maddesinde ayrıntılı şekilde belediyelerin görevleri sıralanırken, aynı kanununun 19. maddesinde belediyelerin hak, yetki ve ayrıcalıkları düzenlenmiştir. Bu maddenin de 2. bendinde belediyelerin sınırları içindeki vatandaşların sağlık, huzur ve refahı için önlemler almak ve bu amaçlı kanunlar koyarak cezai yaptırımlar uygulamak yetkisi verilmiştir.

5272 sayılı yeni Belediye Yasası'nda, Belediyenin Görev ve Sorumlulukları başlığı altında 14. maddenin (a) bendinde belediyelerin sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabileceği, işletebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, ilgili yasanın 15. maddesinin (l) ve (m) bendinde; belediyelerin sağlıkla ilgili koruyucu yaklaşımı ön planda olarak, gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etme görevleri sayılmıştır.

Belediyeler bakımından sağlık hizmetlerinin etkinliği ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin, Almanya ve İngiltere'de belediyeler büyük ölçüde sağlık hizmetlerine katkı sağlamaktadırlar. Almanya'da hastanelerde her 1000 kişi için 7-10 yatak ve yatak başına da 100-150 m² alan ayrılması önerilir. En küçük yerleşim biriminde sağlık kurumunun konutlara uzaklığı 3 km.'yi; yürüme süresi olarak da 30 dakikayı geçmemelidir. Almanya'da, 1000 kişiye düşen yatak sayısı 10 iken bu oran Türkiye için 2.1'dir.²³²

Özmete'nin, Tokat'da yaptığı alan araştırmasında, kadınların yaşam kalitesi ile sağlık durumlarından duydukları tatmin arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Erkeklerin ise yaşam kalitesi ile sağlık durumlarından ve uyku düzenlerinden duydukları tatmin arasında ilişki kurulamamıştır.²³³

3.2.7.Spor ve dinlence

Sportif faaliyetlerinin; sosyalleştiren, toplumsal birliği sağlayan ve sağlık kazandıran özellikleri yanında sanatsal ve folklorik değeri de bulunmaktadır. Rekreatif bir etkinlik olarak spora ilginin artması, çeşitli toplumsal kurumları spor

²³² Melih Ersoy (1994). *Kentsel Alan Kullanım Normları*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını 94.02, s. 97-106.

²³³ Özmete (1997), s. 87.

konusunda organizasyon yapmaya yöneltmektedir. Spor bilincinin artması ve yerleşmesi açısından yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir.²³⁴

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Spor ve Dinlence başlığı altında belirlenen ilkeler ise şunlardır; (i) tüm kent sakinlerinin, eğlence, dinlence ve spor faaliyetlerinde yer alma hakkı vardır. Yerel yönetimler, Herkes İçin Spor Şartı (Sport For All Charter) yaklaşımı ile gerçekleştirilecek, spor alanları ve spor faaliyetlerine ulaşımı; kişilerin yaşlarına, etnik kökenlerine ve sosyo ekonomik durumlarına bakılmaksızın, sağlamakla yükümlüdürler. (ii) Spor alanlarının sağlıklı ve güvenli olarak tasarlanması gerekmektedir. Kentsel spor alanları, kent görünümüne aykırı olmamalıdır. Spor tesislerinin inşaatında kullanılan malzeme toplum sağlığına ve güvenliğine uygun olmalıdır. (iii) Her kent sakinin kişisel potansiyelleri doğrultusunda istediği sporu yapma hakkı vardır. Bu doğrultuda, kamu, spor federasyonlarıyla birlikte, yetenekli sporcuların yarışma ve eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilecek alet ve donanıma sahip olan uygun spor tesisleri tasarlanmalıdır.²³⁵

1580 sayılı Belediye Yasasının 15. maddesinin 31., 33., 54., 55., 56. ve 59. fıkralarında belediyenin spor ve dinlence hakkındaki görevleri sayılmıştır. Bu görevler; beldede, sokak ve meydanlara dinlence yerleri yapmak, halk için çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, gençler için stadyumlar tesis etmek ve işletmek, belediyeye ait eğlence yerleri tesis etmek ve işletmek, belediyeye ait ılıcaları işletmek, belediye tiyatrosu, sineması, belediye oteli ve gazinosu idame etmek ve işletmek, olarak özetlenebilir.

5272 sayılı yeni Belediyeler Yasasında, belediyelerin görev ve sorumlulukları ile ilgili maddede, gençlik ve spor başlığı geçmekle beraber ayrıntılı şekilde görevleri belirtilmemiştir. İl, ilçe ve köy halkının ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olan yerel yönetimlerin sporda ne yapmaları gerektiği konusunda yasa ile uygulama arasında farklılıklar vardır.

1924 Olimpiyat Oyunlarına katılabilmek için Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'nce Cemiyet-i Umumiye-i Belediye'den istenen 30 000 liralık yardımla, İstanbul Belediyesi'nin yaptırdığı Spor-Sergi Sarayı ve Ankara İl Özel İdaresinin

²³⁴ Lale Orta (2004). "Belediyeler ve Spor", *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 3-4 Aralık 2004, s. 711.

²³⁵ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 32-35.

yaptırdığı, 19 Mayıs Stadyumu yerel yönetimlerin spor konusundaki çalışmalarının başlangıcı sayılır. Belediyeler, maddi imkansızlıklarından dolayı Türk Spora katkıları sınırlı kalmıştır.²³⁶ Türkiye’de belediyelerin sporla ilişkisi genelde belediye başkanlarının profesyonel kulüp başkanı olmalarıyla sınırlıdır. Bu durum yeni Belediye Kanununun geçici 9. maddesinden de anlaşılmaktadır.²³⁷

Bütün kent sakinleri, spordaki becerilerini bireysel potansiyellerine göre geliştirme hakkına sahiptir. Sporda temel bir beceri kazanan kişi spora olan ilgisini sürdürmek ve geliştirmek isteyebilir. Kişilerin spor yapacakları, spor tesisleri güvenli ve iyi planlanmış olmalıdır. Kentlerdeki spor tesisleri çevredeki binalarla kaynaşmalıdır. Büyük spor tesisleri planlanırken, çok amaçlı kullanılmasına dikkat edilmelidir.²³⁸

Özmete’nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre; araştırma kapsamına alınan kadınların spor faaliyetleri ve hobileri ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, erkekler için pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.²³⁹ Sağlıklı toplumların oluşturulması için, kişilerin spor yaparak, kitap okuyarak, fotoğrafçılıkla uğraşarak, halk oyunları oynayarak, bir müzik aleti çalarak, resim yaparak, seyahat ederek boş zamanlarını, kendilerini pozitif yönde geliştirecek şekilde geçirmeleri gerekir.²⁴⁰

Çocuklar, gençler, yaşlılar, ev hanımları, emekliler ve engelliler başta olmak üzere, toplumun bütün kesimlerinde boş zamanların üretken, verimli ve katılımcı bir biçimde değerlendirilmesi için merkezi ve yerel yönetimler ile üniversitenin alt yapı, tesis ve insan gücü olanakları birleştirilmeli ve geliştirilmelidir. Yerel yönetimler rekreasyonun öneminin bilincinde olmalıdırlar. Yerel yönetimler sağlıklı yeni

²³⁶ Kurthan Fişek (1980). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi*, İstanbul: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s. 335.

²³⁷ Belediyelerin sporun geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kitleler tarafından yapılmasını sağlamak amacıyla sorumluluklarını yerine getirmeleri için, Belediye Kanununun Geçici 9. maddesinde “profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını yapan veya yönetiminde bulunan belediye başkanları, en geç 1.1.2005 tarihine kadar bu kulüplerin başkanlığından ve yönetimindeki görevlerinden ayrılırlar” hükmü yer almaktadır.

²³⁸ Şükran Kılbaş Köktaş (2004). *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 47.

²³⁹ Özmete (1997), s. 90.

²⁴⁰ Piar Gallup’un yaptığı Profil 1993 anketine göre, Türkiye genelinde bireylerin %68.2’sinin boş zamanlarında hiç spor yapma alışkanlığı olmadığı, kağıt oyunları (%63), tavlâ (%66.5), satranç (%74) oynamayan, bahçe ve çiçek bakımı (%52.6) gibi uğraşları olmayan kişilerin oranının ise fazla olduğu bulunmuştur. Daha sonraki yıllarda, Piar Gallup tarafından yapılan Profil araştırmalarında belediyeye olan güven sorgulanmamıştır.

nesiller için gerekli düzenlemeleri ve yatırımları yapmalı, gençlerin boş zamanlarında bilgiye ulaşmalarını, beceri kazanmalarını ve meslek edinmelerini sağlamalıdır.²⁴¹

3.2.8.Kültür

Kültür kavramına ilişkin çok sayıda tanım vardır. Özü itibariyle bu tanımlar birbirleriyle çelişmeler de, alanın sınırları hakkında farklı fikirleri dile getirirler.²⁴² Kültür sözcüğü, *cultura*'dan gelmektedir. Latince'de, *Colere*, sürmek, ekip-biçmek; *cultura* ise Türkçe'deki "ekin" karşılında kullanılmaktadır. *Culture* sözcüğü XVII. Yüzyıla kadar Fransızca'da aynı anlamda kullanılmıştır. İlk kez Voltaire, kültür sözcüğünü, insan zekasının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Marx'ın tanımıyla, kültür, doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şeydir.²⁴³

Bir ülkenin gelişmesinde kültürel donatımların²⁴⁴ yeri önemlidir. Köklü kültürel değerlere sahip olan toplumların, hem sosyal dayanışma, hem de ekonomik gelişme alanlarında başarı şansları daha fazladır. Kültürel değerler aynı zamanda ulusların "kimlik" değerleridir. Bu sebeple, ulusal düzeyde başarılar için, miras kalan değerleri korumak, geliştirmek, çağdaş gelişmenin gerektirdiği yeni değerleri topluma kazandırmak gerekir.²⁴⁵

Güzel sanatlar ve eğlence faaliyetlerinin düzenlenmesinde, yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimler, kentin, geleneksel, kültürel özellikleri ve nüfusun kültürel mozaiği ışığında, kültürel politikaları hazırlama ve uygulama kabiliyetine sahip olması gerekir. Avrupa Kentsel Şartı'nda, Kültür başlığı altında şu ilkeler ortaya konmuştur: (i) Tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden faydalanma hakkı vardır. Kültür, elit ya da imtiyazlı küçük grupların inisiyatifinde bir faaliyet olarak kalmamalıdır. Kültürel demokrasinin evrenselliği de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 27. maddesinde belirtilmiştir. (ii) Yerleşimlerin kültürel oluşumunun, ekonomik ve sosyal gelişmeye katkısı vardır. Kültür toplumsal

²⁴¹ Lale (2004), s. 712.

²⁴² Naci Bostancı (2003). *Sosyolojiye Giriş*, Ed. İhsan Sezal, Ankara: Martı Yayınevi, s. 109.

²⁴³ Bozkurt Güvenç (1996). *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 96.

²⁴⁴ Kültürel donatımlar: Halk eğitim merkezleri, kültür merkezleri, folklor, sanat galerileri, kütüphane, müzik, tiyatro, sinema gibi kültür ve sanat etkinliklerini içeren kuruluşları kapsar. (Söz konusu bilgiyi Ersoy, s. 115'de aktarmaktadır.).

²⁴⁵ Ersoy (1994), s. 115.

ilişkilere katılımda etkin rol oynar. Kültür, karmaşık kent politikalarının, insan haklarının tesisinin ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasının temel taşlarındandır. (iii) Farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültürel alış-veriş güçlü bir bağ yaratır. (iv) Kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışmasına gereksinimi vardır. (v) Kültürel çoğulculuğun (çeşitlilik), yenilikleri ve yenilikçi denemeleri öngörmesi gerekir. Kültürel aktivitelerde, doğaçlama ve yaratıcı özellikler olması gerekir. (vi) Yerel yönetimlerce dengeli biçimde tesis edilmiş kültürel turizmin, toplum üzerinde olumlu etkisi vardır.²⁴⁶

1580 sayılı Belediyeler Yasası'nın 15. maddesinin 59. fıkrasında, tiyatro, sinema ve müze açmak ve bunları işletmek, belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır. 5272 sayılı yeni Belediye Yasası'nda ise, 14. maddesinde belediyenin görevleri arasında kültür ve sanat başlığı geçmesine rağmen ayrıntılı bir madde yoktur.

Avrupa'da yaşayan kişiler ile, Türkiye'deki halkın kültürel olanaklarını karşılaştırmak için bazı kentsel normları ortaya koyarsak; Fransa'da nüfusu 20 000 olan yerleşim merkezlerinde kültür merkezi kurulur. İçinde gösteri salonu, konferans ve konser salonu, müze ve sergi galerisi, 2 kütüphane ve okuma salonu, küçük toplantı salonu ve yönetim bürolarından oluşur.²⁴⁷ Fransa'da her 3 500 kişilik yerleşme birimi için 1 gençlik merkezi öngörülmüştür. İçinde, değişik atölyeler (fotoğraf, eliş vb.), kadınlar için dikiş atölyesi, bir diskotek, bir ortak salon, bir toplantı ve konferans salonu ve yönetim büroları bulunur. Fransa'da, sosyal dayanışmayı geliştirme amacıyla, çeşitli sosyal ve sağlık konularında halka yardımcı olmak ve yol göstermek için her 3 500 kişiye bir sosyal eylem merkezi kurulur.²⁴⁸

Batıda kabul edilen kriterlere göre; 100 000 kişilik nüfus büyüklüğü, devamlı tiyatro etkinliği için alt sınır olarak kabul edilmektedir. Almanya'da, kentsel alanlarda tiyatrolar için 0.25 m²/kişi ayrılırken, Türkiye'de birçok ilde, henüz devamlı tiyatro faaliyeti yoktur. Tiyatroların büyük bir bölümü İstanbul, Ankara,

²⁴⁶ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 34-37.

²⁴⁷ Fransa'da kültür merkezleri 2000 m²'si yapı alanı, 1400 m²'si bahçe alanı olmak üzere 3400 m²'dir.

²⁴⁸ Ersoy (1994), s. 117-118.

İzmir gibi büyük kentlerde toplanmıştır. Diğer kentlere ise mevsimlik turneler düzenlenmektedir.²⁴⁹

Almanya'da 100 000 nüfuslu kentsel yerleşmede, bir müze olması gerekir. Yine Alman normlarına göre; kişi başına 1 kitap hesap edilerek kurulan, halk kütüphanelerinde kitap sayısı en az 20 000'dir. Türkiye'de ise kütüphaneler için kullanılan normlar; 1 050 kişi için 300 kişilik kütüphane şeklinde düzenlenmiştir.²⁵⁰ 2002 verilerine göre; Türkiye Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne bağlı 1 436 kütüphanede, 12 432 610 kitap ve 22 963 578 okuyucu vardır.²⁵¹ Bu rakamlar diğer ülkeler ile kıyaslandığı zaman çok düşük kalmaktadır.²⁵²

Almanya'da kişi başına sosyal ve kültürel alan 1.67 m², Fransa 'da bu oran %2.08 m², İtalya'da 1.31 m² iken, Türkiye'de il ve ilçelerde toplam 5 000 m² alan ayrılması gereği getirilmiştir.²⁵³

3.2.9. Kültürlerarası kaynaşma

Kentler farklı kültürlerden gelen kişilerden oluşur. Bu mozaik içinde farklı dil, gelenek, kültür ve inanca sahip olan göçmen ve azınlıklar, toplumca hemen benimsenmez. Genelde, bu tip kişiler dışlanmış, yalnız, korkulu ve düşük standartlı bir yaşam sürerler. Kültürler arası kaynaşma; göçmenler için kaliteli bir yaşamın anahtarı olduğu gibi, yerel yönetimlerin ve kent bütünüünün kültürel ve ekonomik zenginliğinin de kaynağıdır. Kentlilere düşen görev, değişik kültürel altyapılardan buraya yaşamak için gelen gruplara, misafirperverlik göstermek ve onları kucaklamaktır.

Bunlar ışığında Avrupa Kentsel Şartı'nda, Yerleşimlerde Kültürler Arası Kaynaşma başlığı altında sıralanan ilkeler şunlardır: (i) Kent politikalarının temel unsuru olarak ayrımcılık karşıtlığı olmalıdır. Yerel yönetimler, kamu alanlarından, iş eğitimlerinden, okullardan, konutlardan, kültürel faaliyetlerden ve kent yaşamının diğer unsurlarından, ırk ve etnik köken gözetmeksizin, herkesin eşit biçimde faydalanmasını sağlayacak ayrımcılık karşıtı yasaları desteklemeli ve

²⁴⁹ Ersoy (1994), s. 119-120.

²⁵⁰ Ersoy (1994), s. 121-122.

²⁵¹ İlker Fıçıcılar (2005). *Kütüphaneler ve Türkiye*, http://bilim.ficicilar.name.tr/sayfa/Kutuphaneler_ve_Turkiye.html, (12/05/2005, 16:15)

²⁵² Ankara Milli Kütüphane'de kitap sayısı 1 042 963 iken, Fransa Ulusal Kütüphanesi'nde 11 000 000'dur, A.B.D. Kongre Kütüphanesi'nde 28 689 159'dur.

²⁵³ Ersoy (1994), s. 124-127.

benimsemelidir. (ii) Yerel yönetimlerce göçmenlerin, yerel politik yaşama etkin katılımının sağlanması gerekmektedir. (iii) Kentlerde uygulanan kültür ve eğitim politikalarının ayrımcı olmaması gerekmektedir. Farklı inançlara sahip olanların, inançlarının gereklerini yerine getirmede olanaklar sunulmalıdır. (iv) Yerel yönetimlerin, göçmenlerin de iş olanaklarından eşit faydalanmasını sağlaması gerekmektedir. (v) Göçmen topluluklarının, sosyal ve fiziki çevresiyle bütünleşmesi anlamında, kültürler arası kaynaşma olmalıdır. Sosyal ve etnik azınlık mahallelerin oluşması engellenmeli, değişik toplulukların bir araya gelmesi teşvik edilmelidir. Azınlıkların, gelenek, kültür, yaşam tarzı ve isteklerine açık olmalıdır.²⁵⁴

1580 sayılı Belediye Yasasına göre; kişi, nüfusa kayıtlı olduğu yerin hemşehrisidir. 5272 sayılı Belediye Yasası 13. maddesinde ise bu değişerek kişinin ikamet ettiği yer olarak düzenlenmiştir. Hemşehrilerin belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediyeler, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda, üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alır.

3.2.10. Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre

Kentlerde yaratılan yeşil alanlar, ülkeden ülkeye, kentten kente farklılıklar göstermektedir. Yeşil alanların gerek tipleri gerekse içerikleri, yeşil alanlarda yer alan eylem biçimleri ve alansal büyüklükleri;

- hizmet edilen nüfus büyüklüğüne,
- yerleşmenin özelliklerine,
- topografya, toprak kabiliyeti ve bitki örtüsü gibi kentlerin doğal özelliklerine,
- iklimsel koşullara göre değişmektedir.²⁵⁵

Kentlerde, çocuk oyun yerleri, çocuk bahçeleri, oyun alanları, komşuluk ünitesi parkları ve mahalle, semt ve kent parkları gibi farklı yeşil alan kullanım türleri ve nitelikleri vardır. 2000 yılı itibarıyla, A.B.D. ve Avrupa ülkelerinde kişi

²⁵⁴ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 37-39.

²⁵⁵ Yıldız Aksoy (2005). *İstanbul'un Yeşil Alan Durumu*, <http://www.peyzaj.org/2004/Kentsel/istanbul.htm>, (12/05/2005, 16:00)

başına düşen yeşil alan miktarları da şöyledir; A.B.D.'de 84 m², Amsterdam'da 45,5 m², Stockholm'de 87,5 m², Roma'da 45,3 m², İngiltere'de 78 m², Fransa'da 35,7 m² 'dir. İstanbul'da ise bu oran kişi başına 5 m²'dir.²⁵⁶

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Kentlerin Fizik Yapıları başlığı altında belirlenen ilkeler de şunlardır; (i) kent merkezlerinin Avrupa'nın kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınması gereklidir. (ii) Kentlerde açık alanların oluşturulması ve yönetimi kentsel gelişmenin vazgeçilmez bir parçası olması gerekmektedir. İyi planlanmış açık alanlar, kentin çekiciliğini artırır. Ayrıca, yeşil alanlar kent yaşamına ve ekonomisine de katkıda bulunur. (iii) Mimari yaratıcılık ve imarın, kentsel görünümün kalitesinde önemli rolü vardır. Kentsel mimari de kendini ifade etmede özgür olabilmeli ve değişik ihtiyaçlara cevap verebilmelidir. (iv) Tüm insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici bir çevrede yaşamaya hakkı vardır. Hak edilen kaliteli kent çevrelerinin yaratılmasında; meskun alanların, hava, su, toprak ve yeraltı kirlenmelerine karşı korunması gerekir. Rahatsızlık yaratan ağır trafiğin önlenmesi yada kent dışına kaydırılması gerekir. Çeşitli kültürel ve sportif etkinliklerin temini de diğer önemli yardımcı etkenlerdir. (v) Bir kentin canlılığı, dengeli meskun alanların oluşturulması ve merkezdeki konut dokusunun korunmasıyla sağlanır. Buna yönelik, yerel yönetimler, kent merkezlerinde, güçlü ekonomik karları kontrol altında tutmalı, değişim, iyileştirme gibi yöntemleri özendirmeli, bu alanların meskun karakterini korumalıdır.²⁵⁷

1580 sayılı Belediyeler Yasası'nın 15. maddesinde belediye görevleri arasında, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre başlığı altında sayılabilecek maddeler, 25., 31., 36. ve 38. maddelerdir. Bu maddelere göre; belediyeler, su getirmeli ve suları sıhhi ve temiz tutmalıdır, kentin sokak ve meydanlarını, umuma açık iskele, rıhtım ve köprüleri plana ve programa uygun olarak düzenlemeli, inşa etmelidir, sanayi şirketleri ve fabrikaların kazan, ocak ve bacalarını önce ve sonra düzenli olarak kontrol etmesi eğer çevresinde yaşayanlara zarar veriyorsa, bu tip sakıncaların önüne geçmesi gerekmektedir.

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 14. maddesinin (b) bendine göre, belediyeler kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan

²⁵⁶ <http://www.peyzaj.org/2004/Kentsel/istanbul.htm>, (12/05/2005, 16:00)

²⁵⁷ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 16-19.

mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir, bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir.

3.2.11. İşlevlerin uyumu

Avrupa Kentsel Şartı'nda, İşlevlerin Uyumu konusu ile ilgili, ayrı bir konu başlığı altında, ilkeler belirlenmemiş olup, Şartın bu konudaki genel ilkesi; yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbirleriyle ilintili olmasının sağlanmasıdır.

Kentsel işlevlerin (çalışma, yaşama-oturma, eğlenme-dinlenme, ulaşım) birbiriyle bütünleşmiş biçimde düzenlenmesine önem verilmelidir. Oturma alanlarında; yeterli alışveriş olanaklarına, çocuk bakım ünitelerine, sağlık merkezlerine, çocuk oyun alanlarına, yeşil açık alanlara yer verilmelidir.²⁵⁸

Konu hakkında 1580 yada 5272 sayılı Belediye Yasalarında düzenlemeye rastlanmamıştır.

3.2.12. Katılım

Devlet yönetimine katılma, ya da başka adıyla "siyasal katılma", çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Hepsinin ortak ögesi, katılımın, yönetilenlerin, yönetimde söz sahibi olmasıdır.²⁵⁹ Kapani'ye göre; siyasal katılma, vatandaşların siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Katılma, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar.²⁶⁰

Conway'in yaptığı bir tanıma göre; "katılım, vatandaşların, hükümet görevlilerinin seçimi, hükümetin yapısını ya da, hükümet politikalarını etkileme girişimleridir. Bunlar, yapıyı, politikacıları ve politikalarını destekleyici olabilir veya herhangi birini ya da hepsini değiştirmeyi de amaçlayabilir."²⁶¹

Türkiye'de, zorunlu oy ilkesinin geçerli olduğu, 1980 sonrası yapılan genel ve yerel seçimlerde, seçimlere katılma oranları, Avrupa Birliği Ülkeleri ortalamasına göre, yüksek bir dilimde yer almaktadır. Zorunlu oy ilkesi olmasa da, yerel yönetim geleneğinin güçlü olduğu İsveç (%90), Danimarka (%80) ve Almanya (%72) gibi

²⁵⁸ Ayten Alkan (2005). *Yerel Politika ve Kadın*, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma ve Uygulama Merkezi, http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya /1095679082_Yerel_Politikada_Kadin.doc, (11/4/2005, 14:23)

²⁵⁹ Cem Eroğul (1991). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 13.

²⁶⁰ Münci Kapani (1999). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi, s. 131.

²⁶¹ M.Margaret Conway (2000). *Political Participation in the United States*, 3rd Ed., Washington D.C.: CQ Press, s. 3.

ülkelerde, yerel seçimlere katılım oranı yüksektir.²⁶² Yerel ve genel seçimlere katılma oranı arasındaki farka bakıldığında, Türkiye’de, yerel seçimlere katılma oranlarının (%84.7) çok az bir farkla genel seçimlere katılmanın (%85.2) gerisinde kalmıştır.²⁶³

Yerel yönetimlere halkın katılımına imkan tanıyan farklı uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında, halk oylaması, halk toplantıları, meclis toplantılarına katılım, danışma kurulları, kent konseyi ve Yerel Gündem 21 yönetime katılım uygulamaları olarak sıralanabilir.²⁶⁴

Çitçi’ye göre; demokrasi, her biçimde üç temel ilke ve buna bağlı dördüncü ilkeyi gerekli kılmaktadır. Bunlar; *katılma*, siyasal kararların doğrudan ya da dolaylı katılacağı bir yöntemle alınması; *tartışma*, kararların tartışma ve oylama ile alınması; *siyasi eğitim*, kararların yurttaşların siyasal eğitiminin sürekliliğini sağlayacak nitelikte olmasıdır. Katılım; tartışma-seçim ve siyasal eğitim özelliklerinin benimsenmesi ve yönetimin tüm vatandaşlarca denetlenmesi ilkelerinin var olmasını gerektirmektedir.²⁶⁵

Tekeli’ye göre; demokratik bir yerel yönetim için demokratik bir toplum gereklidir. Böyle ideal bir toplumun ilkeleri de, çoğulculuk, demokratiklik ve toplumsal katmanların karar süreçlerine katılımından oluşur.²⁶⁶ Vatandaşların yerel düzeyde katılımdan beklenenleri, vatandaşın toplumla bütünleşmesi, toplumsal endişeleri hissetmesi, sosyal sorumluluk üstlenmesi; vatandaşın sosyal ilişkilerde yardımlaşmacı yönünün öne çıkması; daha fazla yaşam kalitesi; sosyal atmosferde olumlu değişimler; alternatif düşüncelerin gelişme ortamı bulması ve bunların toplum yararına kullanılmasıdır.²⁶⁷

²⁶² Verilen oranların hepsi, (Avrupa ülkeleri ve Türkiye için) 1984, 1989, 1994 ve 1999 yıllarında yapılan yerel ve genel seçimlerdeki katılma oranlarının ortalaması alınmıştır.

²⁶³ Muhammet Kösecik, İsa Sağbaş (2003). *Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışı Üzerine Bir Çalışma*, Kamu Yönetiminde Kalite III. Ulusal Kongresi, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayın No:319, s. 274.

²⁶⁴ Hamit Palabıyık (2004). “Belediye Meclislerinde Temsil ve Katılım: Çanakkale Belediyesi Meclis Örneği”, *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, Biga-Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 3-4 Aralık 2004, s. 262.

²⁶⁵ Oya Çitci (1989). *Yerel Yönetimlerde Temsil, Belediye Örneği*, Ankara: TODAİE Yayını, s. 5.

²⁶⁶ İlhan Tekeli (1983), “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, Ankara: *AİD*, C:16, s. 2.

²⁶⁷ KGSt, Bürger und Verwaltung III, Bürgerengagement-Selbsthilfe, Helfergruppen, Bürgermitverantwortung-, Bericht Nr. 12/1984, Köln, s. 14’den aktaran Çukurçayır (2002), s. 101

Özer'in 1981'de Ankara'da, kentlileşme ve siyasal katılma üzerinde etkili olduğunu varsayarak yaptığı araştırmasında, değişkenler; gelir, kentte bulunan iş, kitle iletişim araçlarına ilgi, tüketim alışkanlıkları, örgütlerle ilişki ve kentte yaşam süresidir.²⁶⁸ Çukurçayır'ın 2002 yılında Konya'da 430 kişi ile yaptığı ankette, siyasal katılma modelinin belirleyicileri olarak; eğitim, yaş, cinsiyet, meslek, gelir, kentte yaşam süresi, kitle iletişim araçlarını izleme süresi ve örgüt üyeliği alınmıştır.²⁶⁹

Halkın yerel yönetimlere katılımına ilişkin Toprak Karaman tarafından yapılan bir anket çalışmasında, halkın yönetime katılım ilgisizliği öngörülmüştür. Bu anket değerlerine göre, vatandaşın bulunmuş olduğu semtlerde kentsel hizmetlerin yeterliliğinden ve hizmet kalitesinden memnun olmadığı görülmektedir. Ayrıca, belde halkı, kendisinin yerel yönetimde, belediyelerle kentsel hizmetlere ilişkin kararlar alımında etkin role sahip olduğu fikrine inanmamaktadır. Aynı çalışmanın sonuçlarına göre; bölgelerinde daha iyi kentsel hizmet sunulabilmesi için kendilerinin çeşitli şekillerde katkıda bulunma isteklerini sorgulayan soruya katılanların sadece %46.1'i "evet" cevabı vermiştir. Bu da ankete katılanların %53.9'unun belediye hizmetlerine ilişkin duyarsız ve olumsuz yaklaşımını göstermektedir. Ayrıca, "halk sizce yönetimi etkileyici güce sahip midir?" sorusuna da ancak, %43.3'ü "evet" cevabı vermiştir.²⁷⁰

Adapazarı Belediyesi'nin hizmet yeterliliği üzerine, Top'un yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasının sonuçlarına göre; halkın belediyenin geleceğe yönelik karar ve hizmet politikalarından haberdar olmadığı, Adapazarı Belediyesinin, mevzuat yönünden şeffaf ve halkın denetimine açık bir yönetimin sürekli ve sistematik bir biçimde sürdürülmesine elverişli bir altyapı oluşturulmadığı; uygulamanın da bu çerçevede şekillendiği, belediye yönetimi tarafından yürütülen çalışmaların, kapalı kapılar ardında, halkın bilgi ve denetimi dışında planlanan ve uygulamaya konulan, halk tarafından nasıl karşılanacağı düşünülmeyen uygulamalar olarak karşımıza çıktığı tespit edilmiştir. Buna göre, belediye yönetimi ile halk arasında bilgi alışverişi ve sağlıklı bir iletişim mevcut değildir ve bu iletişimsizlik

²⁶⁸ İnan Özer (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi, s. 102.

²⁶⁹ M.Akif Çukurçayır (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset*, Konya: Çizgi Kitabevi, s. 220-228.

²⁷⁰ Zerrin Toprak Karaman (1987). "Türkiye'de Kentleşme ve Yerel Yönetime Katılmada Halkın Rolü", Ankara: *TİD*, İçişleri Bakanlığı Yayını, Sayı: 374, s. 195.

demokrasi, katılım, halka dönük yönetim ve halk bilinçlenmesindeki eksikliklerle ilgili olduğu saptanmıştır.²⁷¹

Keleş'e göre; yerel yönetimlerin dayandığı değerlerden de yola çıkarak, bu yönetim türü, yerel toplulukları ilgilendiren konulara halkın yakından ilgi duymasını, yerel yönetimleri tanımaya ve anlamaya çalışmasını, kendileriyle ilgili kararlar alınırken ilgili kararları etkilemesini sağlar. Fakat bunların gerçekleşmesi için, halkın karar sürecine sürekli ve eylemli bir şekilde katılması gereklidir. Kentte yaşayanların yerel yönetimi etkilemeleri, merkezi yönetimi etkilemelerinden daha kolaydır.²⁷²

Bireyin siyasal nitelikleri, birbirinden bağımsız değişkenler değildir. Sosyal bilim araştırmalarında, bireyin toplumsal konumunu ve katılımı etkileme ölçütleri olarak; gelir, yaş, meslek, eğitim, cinsiyet ve bulunulan toplumsal tabaka gibi değişkenler üzerinde durulur. Katılım oranında artışa neden olan etkenleri; ekonomik refah, sanayileşme, kentleşme, halkın eğitim düzeyi, kitle iletişim araçlarıyla birlikte elektronik basın-yayın araçlarının yayılması ve gelir dağılımı şeklinde sıralanabilir. Kentleşme ve zenginlik düzeyi yüksek olan toplumlarda, katılımın yüksek olması, bu yargıyı açıklamaktadır.²⁷³ Örneğin, Denizli'de 2004 yılı yerel seçimlerinde halkın seçime katılımı belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre, %71.47, il genel meclisi seçim sonuçlarına göre ise, %86,90'dır.²⁷⁴

Yerinden yönetim birimleri, merkezi yönetime kıyasla, halka daha yakın olduğu ve daha küçük ölçekte hizmet götürdüğü için, halkın yönetime katılmasına olanak sağlar ve bu nedenle daha demokratiktir. Ancak, Türkiye'de, halkın belediye yönetimine aktif olarak katıldığını ve kamuoyunun yerel yönetim etkinliklerine duyarlı olduğunu ileri sürmek olanaklı değildir. Türkiye'de, geleneksel olarak varlığını sürdüren bir merkezîyetçi yönetim anlayışı vardır. Bu aşırı merkezîyetçilik geleneği içinde, kamu hizmetlerinin sunulmasında sorunlar olduğu zaman, halkın

²⁷¹ Nuray Top (1999). *Belediye Hizmet Yeterliliği Adapazarı Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s. 71.

²⁷² Keleş (2000), s. 65.

²⁷³ Çukurçayır (2002), s. 63.

²⁷⁴ "... (2004). *Seçim Sonuçları*, http://www.yerelnet.org.tr/il/il_secim.php?ilid=20&yil=2004&bbb=5620#baskan, (03/02/2004, 13:25)

büyük çoğunluğu sessiz kalmakta ve tepkilerini göstermemektedir. Bunların yerine, merkezi yönetimin yerel sorunları çözmesini beklemektedirler.²⁷⁵

Halkın katılmamasının ve kamu kurumlarında sorunlarını anlatmaktan çekinmesinin nedenleri, Çukurçayır'ın araştırmasının sonuçlarına göre; (i)halkın haklarını bilmemesi (%37.2), (ii) böyle gelmiş böyle gider düşüncesi (%25.1), (iii) başıma bir şey gelir korkusu (%20), (iv) öncelikli sorunlarının geçimlerini sağlamak olması (%15.1), şeklinde sıralanmıştır.²⁷⁶ Adaman ve Çarkoğlu'nun yaptığı araştırma sonuçlarına göre de, gerek merkezi gerek yerel yönetimlere ulaşmak ve sorunu çözmek isteyenlerin en sık başvurdukları yöntem, bir tanıdık ya da aile yakını vasıtası ile çözüme ulaşmaktır.²⁷⁷

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması başlığı altında aşağıdaki ilkeler belirlenmiştir; (i) yerel politik yaşama, halkın katılımını sağlamak için, halk temsilcilerini, özgür ve demokratik olarak seçebilmelidir. Seçilmiş olan temsilciler de bu yetkilerini, halkın refahı için politikalar, programlar ve projeler geliştirmek üzere kullanırlar. (ii) Yerel politik yaşamda etkin bir katılım için; halkın yerel, politik ve idari yapılarda belirleyici olması gerekir. Bunun için, yerel gönüllü kuruluşların varlığının tanınması, yerel politik yaşamda halk katılımının kurumsallaştırılması ve yönetim mekanizmalarına işlerliğin kazandırılması gerekir. (iii) Toplumun geleceğini etkileyecek her tür önemli projede, yerel yönetimlerin halka danışması gereklidir. Yerel demokrasinin kökleri de halktır. Halk uygulanacak olan tüm kararlardan haberdar olmalıdır. Ayrıca, kent ve çevresini etkileyecek tüm projeleri de halk inceleyip, denetleyebilmelidir. (iv) Kent yönetimi ve planlaması, kentin karakteri ve özel niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılmalıdır. (v) Yerel politik kararların; uzmanlardan oluşacak ekiplerce gerçekleştirilecek, kentsel ve bölgesel planlara dayandırılması gerekir. (vi) Karar verme sürecinin sonucunda ortaya çıkan politik tercihlerin tüm toplumu harekete geçirecek kadar anlaşılabilir, kabul edilebilir ve gerçekçi olması gerekir. (vii) Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel

²⁷⁵ Aykut Polatoğlu (2003). *Kamu Yönetimi Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması*, Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., s. 130.

²⁷⁶ Çukurçayır (2002), s. 219.

²⁷⁷ Fikret Adaman, Ali Çarkoğlu (2000). *Türkiye'de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform*, İstanbul : TESEV, s. 66.

yönetimlerce sağlanması gereklidir. Bu tutum, gençlerin demokratik kurum ve kuruluşlara olan inançlarının da artmasını sağlar. Bunlar için de, kapsamlı yerel gençlik politikaları oluşturulmalıdır.²⁷⁸

1580 sayılı Belediye Yasası'nın 13. maddesinin halkın katılımına ilişkin platformlar için uygun bir zemin oluşturduğu söylenebilir. "Hemşehri Hukuku" başlığını taşıyan 13. maddeye göre; "hemşehrilerin belediye işlerinde rey, intihaba, belediye idaresine iştirake" hakları vardır. Böylece madde belediye yönetimine katılımı vatandaşlar açısından bir hak olarak belirlemiştir.

Yeni Belediye Yasası'nda ise, kent meclisi benzeri katılım platformlarının "Kent Konseyi" başlığı altında düzenlediği görülmektedir. 5272 sayılı yeni Belediye Kanunu'nun 76. maddesine göre;

"Kent Konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir."

Madde bu haliyle, kent konseyine bireysel katılım yolunu kapatmıştır. Halbuki, herhangi bir kurum, kuruluş ya da sivil toplum örgütünü temsil etmeden, kent konseyi faaliyetlerine katılmak isteyen kişiler de, bu platformda yer alabilmelidir.

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 77. maddesine göre; belediye, sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede, dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla, gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

²⁷⁸ Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 41-44.

Barber'e göre katılım evrenseldir. Siyaset bireyin kendi üniversitesi, yurttaşlık kendi çalışma alanı ve katılım da öğretmenidir. Özgürlük ise bu sürece giren değil, ondan çıkan şeydir. "Kitleler" tartışmaya, eylemde bulunmaya, paylaşmaya ve katkıda bulunmaya başladıkları an, kitleler olmaktan çıkarlar ve yurttaşlar olurlar. Ancak o zaman katılırlar.²⁷⁹

Halkın bilinç düzeyi, katılımın olumlu yada olumsuz olması üzerinde etkilidir. Bilinç düzeyi de halkın eğitimi ile sağlanabilir. Katılım, geliştirilmesi gereken bir demokratikleşme projesidir. Bu sürecin geliştirilmesi için çaba harcanmalıdır. Demokrasiden yana olanlar da bunu göstermelidirler. Bu konuda herkese görev düşmektedir. Belediyeler, belediyeyi sorgulayan, denetleyen, destekleyen, işbirliği yapan, kente sahip çıkan kentlilerin oluşturulması için çaba sarfetmelidir. Özellikle büyük kentlerde, kentliler, yaşadıkları kente yabancılaşmışlardır. Oysa ki kentler, sığınma ve barınma işlevleri yanında, insanları bir araya getirir, birlikte hareket etmeye olanak tanır, kentlilere etkinlik ve iletişim olanağı sağlar. Kentte yaşama beraberinde "kent kültürünü" de getirir. Kent kültürü, kentlilerin; kente verdikleri, aldıkları, kentle kurdukları ilişki, sahiplenme ve kentlilik bilincine bağlıdır. Dikkat edilmesi gereken nokta, yeni dünya düzeninin öngördüğü gibi sanayi ve ticaret odası, müteahhit örgütlerinin meclislere katılımı sağlanıp, adının toplumsal katılım olmamasıdır.²⁸⁰

3.2.13. Kentlerde ekonomik kalkınma

Yerel yönetimlerin etkinliği, kentlerin çekim merkezleri haline gelmesi, kentsel atmosferin demokratikliği ile de ilgilidir. Örneğin, girişimciler yatırım yapacakları yerlerin demokratik olmasını isterler. Yerel yönetimlerde demokrasiyi yansıtamayan yönetimler, ekonomik açıdan çekim merkezi olamazlar. Halk yönetimde bir vizyon ve yenilik görürse katılmak ve katkıda bulunmak ister. Böylece, yurttaşlar de yerel hizmetler için harekete geçirilmiş olur. Aksi halde, yerel yönetimlerden ve yerel kurumlardan kaçış olur.²⁸¹

²⁷⁹Benjamin Barber (1995). *Güçlü Demokrasi: Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset*, çev. Mehmet Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 200.

²⁸⁰Sülün Evinç Torlak (2001). *Üç Başkan Üç Siyaset Bir Kent – Ankara*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Kent ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara, s. 236-237.

²⁸¹Harald Plamper (1997). "Global Ekonomide Güçlü Yerel Yönetimler" Çev. M. Akif Çukurçayır, *Belediye Dergisi*, C. 4, S. 5, s. 33-34.

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Kentlerin Ekonomik Kalkınması başlığı altında belirtilen ilkeler şunlardır; (i) Yerel yönetimlerin, kendi yörelerinin ekonomik kalkınmasını temin etmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin, kent yapısı ve kenti yaşayanların beklentileri doğrultusunda, kenti, ekonomik değişim ve kalkınmanın bileşkesi olan bir ekonomi birimi olarak görmelidir. (ii) Sosyal ve ekonomik kalkınma ayrılmaz bir bütündür. Kişiler istihdamlarından dolayı edindikleri ekonomik olanakları ile bu olanakları sosyal yaşamlarında (dinlence, kültür ve dini faaliyetler vb.) kullanma biçimleri arasında yakın bir bağ vardır. (iii) Kent, bölge ve yakın çevresinin sosyal ve ekonomik bir parçasıdır. Yerel yönetimler, idari sınırları içinde uygulanacak plan, politika, strateji, öneri ve programları hazırlarken, kenti içinde bulunduğu bölgeyle değerlendirilmelidir. (iv) Üretim, destek ve gelişimi teşvik edecek yeterli altyapının sağlanmasıyla, ekonomik büyüme ve kalkınma sağlanacaktır. Yerel yönetimlerin sorumluluğu, mevcut altyapıdaki eksiklikleri bulup, bunlara yönelik, politikalar, öneriler, stratejiler ve programlar biçiminde sosyo-ekonomik kalkınma planları yapmaktır. (v) Kent ekonomisinin büyümesi ve kalkınması için önemli bileşken olan, kamu-özel sektör işbirliği gereklidir. Özellikle, eğitim ve öğretim programlarında, sosyal faaliyetlerin tesisinde ve kentsel alanlardaki yeniden yapılandırma çalışmalarında, özel sektörle ortaklaşa çalışmak kaçınılmazdır.²⁸²

1580 sayılı Belediye Yasası'nda, ekonomik kalkınmaya ilişkin 15. maddenin 70. fıkrasında, kent bankaları açmak ile ilgili bir düzenleme vardır. Ayrıca Yasa'da, fiyat ve ücretleri tespit edip denetlemek, hal yerleri açmak, mezbaha kurmak, pazar yerleri kurmak, işportacılığı düzenlemek, küçük sanayi bölgesi çarşısı kurmak, otel, dükkan vb. yapıp kiralamak, ticaret odaları ve benzeri yerleri organize etmek, fuar, sergi, panayır, festivaller düzenlemek, belde dahilinde ilan ve reklam faaliyetlerini düzenlemek, turistik tesisler kurmak, turistik faaliyette bulunmak, belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 15. maddesinde, (e), (f), (g), (j) ve (m) bentlerinde konu ile ilgili; belediyelerin su sağlamak; toplu taşıma yapmak; katı atıkları toplamak, ayrıştırmak; toptancı ve perakendeci halleri, otobüs terminali, fuar

²⁸² Avrupa Kentsel Şartı (1996), s. 45-47.

alanı, yat limanı ve mezbaha kurmak; beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapanları faaliyetten men etmek, görevleri anılmıştır. Ayrıca yasa metninde, kentlerin ekonomik kalkınmasına yönelik, belediyelerin yapacağı çalışmalara rastlanmamıştır.

3.2.14. Sürdürülebilir kalkınma

Avrupa Kentsel Şartı'nda konu ile ilgili ayrıntılı ilkeler belirlenmemiş olup, benimsenen genel ilke ise; yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanmasıdır.²⁸³

1580 sayılı Belediye Yasası'nda "sürdürülebilir kalkınma" ile ilgili bir düzenleme yoktur. İlgili yasanın çok eski tarihe dayanması ve o zamanlarda çevre sorunlarının çok olmaması sebebiyle bu tip bir düzenlemeye gidilmediği düşünülmektedir.

5272 sayılı Belediye Yasası'nda, Kent Konseyi ile ilgili 76. maddede, kent konseyinin sürdürülebilir kalkınma ilkelerini hayata geçirmek için çalışacağından bahsetmektedir. Konu ile ilgili ayrıntılı başka bir düzenlemeye rastlanmamıştır.

3.2.15. Mal ve hizmetler

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Mal ve Hizmetler başlığı altında ayrıntılı ilkeler belirlenmemiştir. Şartta, bu konuda belirlenen temel ilke; erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimler, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanmasıdır.

1580 sayılı Belediye Yasası'nda ise, mal ve hizmetlerle ilgili görevleri, 15. maddenin, 79. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; imar planlarının yapımı ve uygulanması ile, inşaatların Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nün ilgili standartlarına uyulması, bu tip uygulamaların denetlenmesi ve bütünlüğün sağlanmasının gerekliliği, belirtilmiştir. 1580 sayılı Belediye Yasasının 15. maddesinin 40., 41., 45., 46., 52., 53a, 53b, 54., 55., 56., 57., 59., 60., 61., 63., 64., 65., 66., ve 68. fıkralarında belediye işletmelerinden bahsolunmaktadır. İlgili maddeye göre; belediyeler, halka hizmet sunmak için; mezbaha, petrol ve gaz depoları, yetimhane, tımarhane, acezehane, doğumevi, yarış yerleri, sağlık ve yardım merkezleri, belediye hastanesi, hayvan hastanesi, stadyum, eğlence yerleri, ılıcalar,

²⁸³ Sürdürülebilir Kalkınma konusu 2.4.2. Sürdürülebilir Kentler isimli bölümde ayrıntılı olarak ele alındığı için bu bölümde daha fazla üzerinde durulmamıştır.

hamamlar, (olmayan yerlerde) eczane dispanser, tiyatro, sinema, belediye oteli, belediye gazinosu, halk müzeleri, (borsa bulunmayan yerlerde) zahire pazarları, buz fabrikaları, soğuk hava depoları, umumi su depoları ve süthaneler, sergi ve panayır yerleri, mezat salonları, un ve inşaat malzemesi fabrikaları, belediye fırınları açmak ve işletmek, ucuz belediye konutları yapmak görevlerine sahiptirler. 1580 sayılı Belediye Yasası'nın 19. maddesinde belediyelerin hakları ve imtiyazları başlığı altında, 4a. fıkrasında, su, hava gazı, elektrik, tramvay tesisatı kurmak, ve işletmek, vapurları işletmek, belediyelerin hakkıdır. 19. maddenin 5. fıkrasına göre; belediye sınırları içinde, yolcu nakil aracı olarak, otobüs, omnibus, otokar, tünel trolley işletmek belediyelerin hakkıdır.

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 15. maddesine göre; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; toplu taşıma yapmak; katı atıkları toplamak, taşımak, ayrıştırmak, geri kazanmak, ortadan kaldırmak ve depolamak hizmetlerini, belediyeler Danıştay'ın görüşü ve İçişleri Bakanlığı'nın kararıyla, süresi kırk dokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir; toplu taşıma hizmetlerini imtiyaz veya tekel oluşturmayacak şekilde ruhsat vermek suretiyle yerine getirebileceği gibi toplu taşıma hatlarını kiraya verme veya 67. maddedeki esaslara göre hizmet satın alma yoluyla yerine getirebilir. Ayrıca belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğalgaz, yol ve aydınlatma gibi altyapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir.²⁸⁴

3.2.16. Doğal zenginlikler ve kaynaklar

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar başlığı altında, ayrıntılı ilkeler belirlenmemiştir. Şartta bu konuda belirlenen temel ilke; yerel doğal kaynak ve değerlerin, yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi gerekliliğidir.

1580 sayılı Belediye Yasasında, 15. maddenin 21. ve 22. fıkralarında belediyelerin doğal zenginlikleri ve kaynaklar hakkında düzenlemeler vardır. Bunlara göre; "belediye sınırları içinde orman, tarla, harman, bağ, bahçe, koru, çayır ve

²⁸⁴ İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler için geçerlidir.

mer'aları hasardan korumak, yangına karşı tedbirler almak" belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 14. maddesinin (b) bendinde, belediyenin görevleri arasında ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar sayılmıştır.

1980'den sonra İmar Kanunu kapsamında, "kent planlaması ve imar düzeni" konusunda tam yetkili kılınan belediyelerin, bu konuda özellikle "kamusal alan gereksinmelerini" karşılamak üzere en önemli olanakları Hazine arazileridir. Belediye sınırları içerisindeki Hazine arazilerinin, imar planlarında "yeşil alan; spor alanları; rekreasyon alanları" vb. gibi amaçlarla kullanılması, kamusal alan gereksinimlerini karşılamak için tek çıkar yoldur. 5272 sayılı yeni Belediyeler Yasası ile Hazine arazilerinin belediyelere devri öngörülmüştür. Fakat 10 gün sonra bu madde iptal edilmiştir.

3.2.17. Kişisel bütünlük

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Kişisel Bütünlük başlığı altında ayrıntılı ilkeler belirlenmemiştir. Şartta, belirlenen temel ilke; bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulmasıdır.

1580 sayılı Belediye Yasasının, 15. maddesinin 33, 34, 59 ve 72. fıkralarında, belediyelerin eğitim ve kültüre ilişkin görevleri sayılmıştır. "Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işlemek, fakir ailelerin ikiz çocuklarına, öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, hekim, ilaç, yeme, içme, giyme, barınma, tahsil, terbiye cihetlerinden yardım etmek, fakir hastalara karşılıksız bakmak, ilaç vermek, fakir cenazelerini kaldırmak, alil, işten aciz olup da bakacak kimsesi olmayanlara bakmak" zorunlu görevleri arasında sayılmıştır. İsteğe bağlı olan görevleri de, "belediye tiyatrosu, sineması, belediye oteli ve gazinosu, halk müzeleri ve hayvanat ve nebatat bahçeleri yapmak ve idame etmek ve yaptırıp işletmek; zabıta belediye memuru, belediye fen memuru, yapı kalfası ve yapıcı ve muhtelif meslek ustaları gibi, beldenin ve belediye idaresinin muhtaç olduğu meslekler erbabı yetiştirmek üzere kurslar, dersler, gece ve hafta tatili günü dershaneleri ve ikmal ve çırak, ev kadını mektepleri açmak ve idare etmek" olarak sayılmıştır.

5272 sayılı Belediye Yasasının 14. maddesinin (a) ve (b) fıkrasında, kültür ve sanat hizmetleri, meslek ve beceri kazandırma ve okul öncesi eğitim kurumları açma, belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

3.2.18.Belediyelerarası işbirliği

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Belediyeler Arası İşbirliği başlığı altında ayrıntılı ilkeler belirlememiştir.

Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nin 1966 Eylül 470 no'lu Teklifinde “yerel yönetimler arasında işbirliği” fikri oluşmuştur. Hazırlanan taslak ise ancak, 1974'lerde incelemeye alınabilmiştir. Bu taslakta yer alan fikirler, aşağıda yer alan iki temel ilkeye dayandırılmıştır;²⁸⁵

- ulusal mevzuatın sınır ötesi ilişkileri önleyici hükümlerinin kaldırılmasının, mümkün olduğu kadar sağlanması,
- yerel yönetimlere sınır ötesi işbirliği için uygun imkanların temini ve bu amaçla idari kurallarda mümkün olabilecek esnekliğin sağlanmasıdır.

Avrupa Konseyi çerçevesinde 21 Mayıs 1980 tarihinde Madrid'de imzaya açılan “Madrid Sözleşmesi” olarak da ifade edilen, “Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arası Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi”, 4 ülke onayı ile 22 Aralık 1981 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Türkiye tarafından 4 Şubat 1998 tarihinde, “bildirimde bulunulacağı” kaydıyla imzalanmıştır. 2000 tarihli ve 4517 sayılı Kanun ile Sözleşmenin, Türkiye'nin diplomatik ilişkisi bulunan ülkelerin yerel yönetimleri ile kurulacak işbirliği bakımından ve sadece Türkiye'deki özel idareler, belediyeler, köyler ve bu amaçla kurulmuş mahalli idare birliklerinde, uygulamanın geçerli olduğu bildirilerek onaylanmıştır.²⁸⁶

Bu Sözleşmenin temelinde yer alan ilkeler, Avrupa Konseyinin üyeleri arasındaki işbirliğini geliştirmek ve üyeleri yakınlaştırmak amacını yansıtmaktadır. Şüphesiz böyle bir işbirliği amacı özellikle idari anlaşmalarla sağlanabilecektir. Başka bir ifadeyle katılım istekliliği gerekmektedir. Belirtilen hedefe ulaşmak için,

²⁸⁵ 06/02/2000 tarih ve 23956 sayılı (Asıl) Resmi Gazete, 10/05/2000 tarih ve 24045 sayılı (1.Mükerrer) Resmi Gazete. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi'nin İngilizce metni için bakınız, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/cadreprincipal.htm> adresinden ETS No: 106 (31/3/2005, 15:30)

²⁸⁶ Zerrin Toprak Karaman vd. (2005). *Belediyeler Arası Yurtiçi ve Sınır Ötesi İşbirliği*, <http://www.geocities.com/yereldemokrasi/bis.htm>, (31/03/2005, 17:15)

sınırlarda yerel ve bölgesel topluluk veya yönetimler arasında bölgesel, kentsel ve kırsal kalkınma, çevrenin korunması, kamu tesis ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve acil durumlarda karşılıklı yardım gibi alanlardaki işbirliğinin potansiyel önemi, öne çıkan konulardır.²⁸⁷

2002 yılında, Yerel Gündem 21 çalışmaları çerçevesinde, “21.Yüzyıla Başlarken Türkiye’de Yönetime Katılmada Uzlaşmacı ve Çatışmacı Değerler” başlıklı çalışmayı tamamlaması amacıyla, yurtiçi ve sınır ötesi işbirliğine ilişkin olarak, Büyükşehir ve il merkezi olmak üzere toplam 28 belediyede anket çalışması yapılmıştır. Yurtdışı belediyelerle kardeş kent ilişkisine girme sebepleri incelendiğinde, %64,3 ile kültür ve eğitim işbirliği ilk sırada yer almaktadır. Bu seçeneği, %57,1 ile bilgi ve teknoloji alışverişi ile karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak izlemektedir. Yurtdışı belediyeler arası ilişkiler ne kadar yararlıdır konusunda, belediye başkanları; %39.3 ile kültür ve eğitim işbirliğini ifade etmişlerdir. Çevre sorunları konusundaki işbirliği %35.7 ile ikinci sırada yer almıştır. Yurtiçi belediyelerle kardeş kent ilişkisine girme sebepleri incelendiğinde, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma %46.4 ile ilk sırada iken, bilgi ve teknoloji alışverişi %39.3 ile ikinci sırada gelmektedir.²⁸⁸ Örneğin; Denizli Belediyesi’nin yurtiçi Kardeş Kentleri: Bursa Belediyesi ve Tokat Belediyesi iken, yurtdışı Kardeş Kenti de, Hollanda Almelo Belediyesi²⁸⁹ ve Pakistan’ın Faisalabad Belediyesi’dir.²⁹⁰

5272 sayılı Belediye Yasasınının 74. maddesine göre; belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslar arası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye, yabancı mahalli idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir. İlgili yasanın, 18. maddesinin (p) bendine göre; belediye meclisinin görev ve yetkileri arasında, yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurtdışındaki belediyeler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı işbirliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler

²⁸⁷ <http://www.geocities.com/yereldemokrasi/bis.htm>, (31/03/2005)

²⁸⁸ <http://www.geocities.com/yereldemokrasi/bis.htm>, (31/03/2005)

²⁸⁹ Almelo nüfusunun %25’ini teşkil eden Türklerin %20’sinin Denizli’den olduğu belirtilmiştir.

²⁹⁰ “...” (2005). *Belediye Tarihi*, <http://www.denizli-bld.gov.tr/belediyemiz/belediyetarih/?PM=B>, (12/05/2005, 12:25)

gerçekleştirmesine; bu çerçevede arsa bina vb. tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek, bulunmaktadır.

3.2.19. Finansal yapı ve mekanizmalar

Avrupa Kentsel Şartı'nda, Finansal Yapı ve Mekanizmalar başlığı altında ayrıntılı ilkelere yer verilmemiştir. Avrupa Kentsel Şartı deklarasyonunda tanımlanan hakların sağlanması için gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması gerekmektedir.

Dünya genelinde örgütlenmiş bir teşkilat olan Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği²⁹¹ (IULA)'nın mali yapılanmada alternatif hizmet sunumuyla ilişkili yaklaşımı, etkinlik ve verimlilik bakımından önemlidir. Bu kapsamda, hizmetlerin alternatif yöntemlerle sunulması, hizmetler üzerindeki yerel yönetim denetiminin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Bu yöntemler, belirli bir hizmetin yerel yönetimce doğrudan sağlanması yerine, farklı bir yöntemle sunulması halinde, yerel yönetimin bundan çok boyutlu yararlar sağlayabileceği yaklaşımına dayanmaktadır.²⁹² Bu konudaki uluslararası deneyim, kentsel hizmet sunumunda sekiz temel yaklaşım olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımlar; hizmetlerin ihale edilmesi, yerel yönetimler arası hizmet sözleşmeleri, imtiyaz sözleşmeleri, hizmetin sübvansiyonu, kupon yöntemi ve vergi teşviklerine ilişkin yönetsel düzenlemeler, gönüllü kişi ve kuruluşların katkıları, kendi kendine yardım konularını içermektedir.²⁹³

AB kongre anlaşmaları ile üye ülkelerin yerel yönetim sistemleri farklılıkları ortadan kaldırmakta ve bunu zorunluluk olarak görmektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, üye devletlerin yerel yönetimlerini ve yönetimler arası ilişkilerini, hukuksal, yönetsel, siyasi ve ekonomik yönden güvenceye ve düzenlemeye tabi tutmaktadır. AB'nin belirtilen anlaşmasında; yerel makamların mali kaynakları; ulusal ekonomik politika çerçevesinde kendi iradeleri içerisinde

²⁹¹ IULA, 1913 yılından bu yana dünyada yerel yönetimleri güçlendirmek ve geliştirmek, yerel topluluklar arasında işbirliği ve bilgi aktarımını artırmak yönünde çaba göstermektedir. Genel Merkezi Hollanda'nın Lahey kentinde bulunan IULA, günümüzde tüm kıtalara dağılmış üyeleri ile dünyanın en büyük ve güçlü yerel yönetim kuruluşlarının başında gelmektedir. Örgütün altı bölge teşkilatı bulunmaktadır. IULA'nın genel amacı, yukarıda açıklanan temel politikalarına uygun olarak yerel demokrasiyi geliştirmek ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

²⁹² Drew Horgan, Sadun Emrealp (1992). *Yerel Yönetimde Alternatif Hizmet Üretimi*, İstanbul: IULA-EMME Yayını, s. 3.

²⁹³ Ken Davey, Sadun Emrealp (1991). *Kentsel Mali Kaynakların Yönetimi*, İstanbul: IULA-EMME Yayını, s. 8.

kullanmayı, anayasal güvence altına almayı, yerel vergi ve harç vb. gelir kaynaklarını düzenlemeyi, yerel yönetimler arasında mali eşitleme yapmayı, ulusal mali piyasaya girmelerini öngörmektedir.²⁹⁴

Avrupa Bölgesel Yönetimler Özerklik Şartı'yla; yerel yönetimlerin hizmetle orantılı mali kaynaklarla donatılması ile kullanımının öngörülebilirliği belirtilmektedir. Bu yaklaşım ile bölgesel yönetimlerin, öz kaynaklarının artırılması ve harcamalardaki artışın ulusal ekonominin yapısına uygun ölçüde esneklik taşıması öngörülmektedir. Milletlerin yönetimler arası mali düzenlemeleri, yerel kaynakların geliştirilmesinin yanında, yerel yönetim yetkilerinin planlama ve yönetme kapasitelerini genişletme ve bütçe reformlarını da içine alan, bir dizi uygulamanın müştereken yapılmasının gereği üzerinde durmaktadır.²⁹⁵

Uluslararası yerel yönetimler birliği ile HABITAT organizasyonunun yönetimler arası mali düzenlemelerinde; doğal çevrenin korunması, kentlerde planlı yerleşim ve sağlıklı yaşam koşullarının iyileştirilmesinin yönetimler arası işbirliğinin uygun koşullarda sağlanması ile mümkün olacağı belirtilmektedir. Bu konuda, alternatif hizmet sunumu üzerinde durulmakta, böylece mali kaynakların rasyonel kullanımının söz konusu olabileceğine değinilmektedir. Bir diğer açıdan, hem şehrin katılımının artırılmasının, hem küresel ekonomik ve toplumsal şartların dikkate alınmasının, küreselleşme ve yerelleşme ekseninde yerele tanınan rolün değişiminin tespitiyle mümkün olacağı belirtilmektedir. Yerelin güçlenmesinin katılımı, mali sorumlulukların artırılması ve demokratikleşmeyle gerçekleşeceği vurgulanmaktadır.²⁹⁶ Dolayısıyla çözüm olarak, mali yerelleşmenin üretkenliğinin olup olmadığı, kamu hizmetlerinin yerel yönetimlerce üretilmesinin ekonomik gelişmeye etkisi, yerel yönetimlerin yoksulluğun giderilmesindeki rolünün araştırılması yönünde çalışmaları bulunmaktadır. Çalışmalar; yerel yönetimlerin rolünün kolaylaştırıcı ve bir çok ekonomik ve sosyal etkinlikte ilk maliyetleri ve finansmanı birlikte üstlenmek de dahil olmak üzere, özel sektörün tamamlayıcısı konumunda bir rol alması gereği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla yönetimler arası

²⁹⁴ "...", (2005). *Avrupa Yerel Yönetimler Özerk Şartı*, http://www.avrupakonseyi.org.tr /tur /antlasma/aas_122.htm, (11/04/2005, 11:45)

²⁹⁵ "...", (2005). *Avrupa Bölgesel (Yönetimler) Özerklik Şartı*, <http://www.yerelnet.org.tr /uluslararası/avrupakonseyanlasma2.php>, (11/04/2005, 12:00)

²⁹⁶ Zeynel Bakıcı (2002). "Yönetimler Arası Mali İlişkileri Düzenleyen Uluslararası Anlaşmalar ve Organizasyonlar" Ankara: *Sayıştay Dergisi*, S. 53, s. 94-96.

mali ilişkilerde yerel yönetimlerin merkezi yönetimle kaynak ve hizmet bölüşümünü özel sektör ve üçüncü sektörün işletmesini de dikkate alarak yapması üzerinde durulmaktadır. Yerel ekonomik gelişmenin sağlanması yönetim dışı örgütlerin işlevlerinin arttırılması ile öngörülmektedir.²⁹⁷

5272 sayılı Belediye Yasası'nın 59. maddesinde, Belediyenin Gelir ve Giderleri başlıklı bölümde belirlendiği şekilde belediyenin gelirleri; kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılım payları, genel bütçe vergi gelirinden ayrılan pay, genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler, taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler, belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler, faiz ve ceza gelirleri, bağışlar, her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler ve diğer gelirlerdir. 68. maddeye göre; belediye, görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla borçlanma yapabilir ve tahvil ihraç edebilir. 70. maddeye göre; belediye kendisine verilen görev ve hizmet alanlarında, ilgili mevzuatta belirtilen usullere göre şirket kurabilir. 71 madde uyarınca; belediye özel gelir ve gideri bulunan hizmetlerini İçişleri Bakanlığı'nın izniyle bütçe içinde işletme kurarak yapabilir. Yukarıdaki maddelere göre; belediyeler görev ve hizmetlerini yerine getirmek için her tür mali kaynak teminine açıktırlar.

3.2.20. Eşitlik

Avrupa Kentsel Şartı'nda eşitlik başlığı altında ayrıntılı ilkelere yer verilmemiştir. Yerel yönetimlerin hizmetlerini bireylere, cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım yapmadan fiziksel veya zihinsel özrüne bakmadan, eşit olarak sunmakla yükümlüdür, ifadesi yer almıştır.

1580 sayılı Belediye Kanununda, 15. maddenin 78, 80. ve 81. fıkralarında eşitliğe yönelik düzenlemeler vardır. Bu düzenlemelerle, “yapılar, yollar, park, bahçe ve rekreasyon alanlarının, sosyal ve kültürel hizmet alanları ile ulaşım araçlarının özürülülerin kullanımına ve ulaşabilirliğine uygun olarak yapılmasını sağlamak, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak genç ve yetişkin özürülüler için bölgenin işgücü piyasasına uygun mesleklerde, meslek ve beceri kazandırma kursları, iş eğitim merkezleri açmak, özürülüler için, ulaşım ile sosyal ve kültürel amaçlı

²⁹⁷ Bakıcı (2002), s. 94-96.

hizmetlerden ücret almamak veya indirimli tarife uygulamak, belediyeler tarafından işletilen veya kiraya verilen büfeler, otoparklar gibi işyerlerinin özürllüer tarafından işletilmesi konusunda kolaylıklar sağlamak” belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

5272 sayılı Belediye Yasasının 14. maddesinin (b) bendinde, belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir. Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur, hizmet sunumunda özürllü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır şeklinde bir düzenleme vardır.

Tablo 3.1: 1580 ve 5272 sayılı Belediye Yasalarının Avrupa Kentsel Şartı ile karşılaştırılması

Avrupa Kentsel Şartı ile Avrupalılara Tanınan Haklar	1580 sayılı Belediye Yasası	5272 sayılı Belediye Yasası
Güvenlik	●●	●●
Kirletilmemiş Sağlıklı Bir Çevre	●	●
İstihdam	●●	○
Konut	●●	●●
Dolaşım	●	●
Sağlık	●●	●●
Spor ve Dinlenme	●	○
Kültür	●●	○
Kültürler Arası Kaynaşma	○	●
Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre	●	●●
İşlevlerin Uyumu	○	○
Katılım	●●	●●
Kentlerde Ekonomik Kalkınma	●	●
Sürdürülebilir Kalkınma	○	●●
Mal ve Hizmetler	●	●
Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar	●	●
Kişisel Bütünlük	●	●
Belediyeler Arası İşbirliği	○	●
Finansal Yapı ve Mekanizmalar	○	●
Eşitlik	●	●

Kaynak: S.Evinç Torlak & Pınar Savaş Yavuzçehre

- : Yeterli düzenleme vardır.
- : Yeterli düzenleme yoktur.
- : Uygulamada düzenleme yetersiz kalmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DENİZLİ KARŞIYAKA MAHALLESİ'NDE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Alan araştırması, 2005 Şubat – Mart ayları süresince, Denizli'nin Karşıyaka Mahallesi'nde yüz yüze mülakat ve anket teknikleri ile gerçekleştirilmiştir. Karşıyaka Mahallesi'nde, mahallelileri ve yaşam alanlarını daha iyi tanımak için, kıraathanelerde ve sokak aralarında sohbet toplantılarına katılmış, sorunlar ve öneriler dinlenmiştir. Karşıyaka Mahallesi'nde muhtar, imamlar, sağlık ocağının doktor ve hemşireleri, bölgedeki okulda görevli öğretmenler ile görüşülerek semtin sorunları ve ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Denizli Belediyesi'nde, çeşitli bölümlerin yetkilileri ile Karşıyaka Mahallesi'ne götürülen ve götürülmesi planlanan hizmetler görüşülmüştür. Bölgenin bağlı olduğu Sevindik Karakolu'ndan Karşıyaka Mahallesi'nin güvenliğini belirlemeye yönelik suç oranları öğrenilmiştir. Karşıyaka Mahallesi'ne yardım çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.1. Araştırma Evreni Denizli İli ve Karşıyaka Mahallesi

Elde edilen verilerin anlamlı bir şekilde değerlendirilebilmesi için, öncelikle araştırmanın evreni olarak seçilen Denizli İli ve Karşıyaka Mahallesi tanıtılacaktır. Evrenin tanıtımından sonra, verilerin istatistiki yöntemlerle değerlendirilmesine yer verilecektir.

4.1.1. Denizli ilinin genel tanıtımı ve tarihçesi

Denizli İli, Anadolu yarımadasının güneybatısında, Ege Bölgesinin güneydoğusunda, Ege-İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında yer almaktadır. Denizli İlinde, merkez dahil 19 ilçe, 372 köy bulunmaktadır. Nüfusu 2000'in altında 310 köy, 2000'in üzerinde ise 62 belediyelik köy, kasaba ve ilçe vardır.²⁹⁸

Denizli İli, ilk defa bugünkü şehrin 6 km. kuzeyinde, Eskihisar Köyü civarında kurulmuştur. Şehir M.Ö (261-246) yılları arasında, II. Antiokos tarafından karısı adına kurulmuş ve Laodikeia adı verilmiştir. Müslüman akınlarına kadar bu

²⁹⁸ Aysu Uğurlar (2004). "Denizli", Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2003-2004 Öğretim Yılı, ŞBP/B *Şehircilik Projesi V*, Denizli, s. 1.

isimle anılmıştır. Günümüzde kullanılan Denizli adı, Tonguzlu kelimesinin zamanla değişerek, Denizli haline gelmesidir.²⁹⁹

4.1.2. Yeri ve coğrafi durumu

Denizli İli yüzölçümü 11 692 km² ile Türkiye'nin yaklaşık %1.5'ini, bölge alanının ise %18.5'ini oluşturmaktadır. İl topraklarının yaklaşık %28.2'sini ovalar, %23.2'sini platolar, %1.5'ini yaylalar, %47.1'ini de dağlar oluşturmaktadır. Honaz Dağı 2571m. yüksekliği ile Denizli'nin ve Batı Anadolu'nun en yüksek dağdır.³⁰⁰ En büyük akarsuyu Büyük Menderes'tir.³⁰¹ Doğudan batıya uzanan bir fay hattı üzerinde bulunan Denizli, birinci derecede deprem bölgesindedir.

4.1.3. Ulaşım durumu

Denizli, kara, demir ve havayolu ulaşımı olanaklarına sahiptir. Denizli iki ayrı karayolu ile İzmir'e bağlanmıştır. Bunlardan biri Manisa üzerinden, diğeri Aydın üzerinden olan bağlantılardır. Denizli – Aydın – İzmir karayolunu izleyen demiryolu da kentin, Ege Bölgesi'nin en büyük kenti İzmir'e bağlantısını sağlamaktadır. Denizli'nin Ankara yolu ile karayolu bağlantısı, Afyon üzerinden, demiryolu bağlantısı ise Afyon – Kütahya – Eskişehir üzerinden kurulmuştur. Denizli İli Çardak ilçesinde, ilçe merkezine 5 km., kent merkezine 65 km. uzaklıkta bir havaalanı bulunmaktadır.³⁰²

4.1.4. Nüfus özellikleri ve durumu

Son 73 yılda Türkiye'nin nüfusu yaklaşık beş kat artış gösterirken, Denizli nüfusu, 3 kat artış göstermiştir. 2000 yılı sayım sonuçlarına göre, Denizli'nin nüfusu, 850 029'dur. Ülke toplam nüfusunun binde 12,43'ünü barındırmaktadır. 1927 yılında Denizli'de yaşayan nüfusun payı, 1950 yılına kadar artış ve azalış göstermiş ve bu yıldan sonra da sürekli artmıştır. 2000 yılında kentlerde yaşayan nüfusun payı %48.7'ye ulaşmıştır.³⁰³

Denizli ilinde doğanların oranı, 1965 yılına dek %95 oranında olurken, 1965 yılından sonra sürekli bir azalma eğilimine girmiştir. Bu oran 2000 yılında %82

²⁹⁹ Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2005). *Denizli Tarihçesi*, <http://www.pamukkale.gov.tr/>, (11/03/2005, 15:56)

³⁰⁰ Uğurlar (2004), s. 1.

³⁰¹ Uğurlar (2004), s. 2.

³⁰² Uğurlar (2004), s. 2.

³⁰³ TC.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (2002). *2000 Genel Nüfus Sayımı, İl/Denizli Ekonomik yönü ile Denizli*, Ankara: DİE Matbaası, s. 25.

değerini almıştır. Denizli ili dışındaki illerde doğanlar içinde, en yüksek paya Afyon İli doğumlular sahiptir. 2000 yılında Denizli İlindeki nüfusun %3,3'ünü Afyon İlinde doğmuş kişilerden oluşturmaktadır. Bunun yanında Burdur, Aydın ve Uşak doğumlu olanlar da önemli bir paya sahiptir.³⁰⁴

Denizli'de kilometrekareye düşen kişi sayısı 2000 yılı verilerine göre 73 kişidir. Bu nüfus varlığıyla Denizli İli, Türkiye sıralamasında 25. il durumundadır. Denizli İli hane halkı büyüklüğü 2000 yılı verilerine göre 3.9 kişidir.³⁰⁵

Toplumun gelişmişlik düzeyini yansıtan önemli bir gösterge olan bebek ölüm hızı ise Denizli için; doğan her 1000 bebekten 39'u bir yaşını doldurmadan ölmüştür.³⁰⁶

4.1.5. Sosyo-ekonomik yapısı

Denizli sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 2003 verilerine göre, 81 il içinde, 12. sıradadır.³⁰⁷ Denizli'nin GSYİH içindeki payı %1,19'dur. Fert başına GSYİH da 1 743 milyondur. Denizli istihdam olanakları, gelir düzeyi, sosyal hayat standartları bakımından avantajlı bir İldir. Bu nedenle nitelikli işgücü için çekim merkezi özelliği taşımaktadır. Denizli'de özellikle tekstil sektörü çok gelişmiştir. Sanayi işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı %18,98'dir. Bu oran Türkiye ortalamasında %13,35'dir.³⁰⁸

Ege Bölgesi'nin ve İç Batı Anadolu'nun İzmir'den sonra ikinci önemli kentsel merkezi olan, Denizli'nin etki alanı, doğu göller yöresini ve Afyon'un batı bölümünü kapsamakta, İzmir yönünde Nazilli'ye kadar uzanmaktadır. Ekonomik yapısı ihtisaslaştıkça, bölge dışı üst merkezlerle ekonomik bağlantılar kurulmuştur.³⁰⁹

4.2. Karşıyaka Mahallesi Hakkında Genel Bilgi

Karşıyaka Mahallesi, Denizli'nin Ankara Asfaltı üzerinde yer alan ve çok geniş bir bölgeyi kapsayan mahallesidir.³¹⁰ Karşıyaka Mahallesinin nüfusu hakkında farklı veriler vardır. 2000 nüfus sayımına göre mahallenin nüfusu, 17120'dir.

³⁰⁴ Denizli Ticaret Odası (2004). *Ekonomik Yönü İle Denizli 2004*, Denizli: Denizli Ticaret Odası Yayınları No:31, s. 17.

³⁰⁵ TC.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (2002), s. 27.

³⁰⁶ TC.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (2002), s. 77.

³⁰⁷ DPT (2005). <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003-05.pdf>, (12/04/2005, 14:42)

³⁰⁸ <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003-05.pdf>, (12/4/2005, 14:42)

³⁰⁹ Uğurlar (2004), s. 9.

³¹⁰ Karşıyaka Mahallesi haritası için bakınız Ek: 6.

Belediye yetkililerinin ifadesine göre ise en az 25 000'dir.³¹¹ Mahalle muhtarının ifadesine göre ise mahalle nüfusu 40 000'in üzerindedir.³¹² Nüfusla ilgili farklı sayılar olmasının sebebi de sayım günü genelde kişilerin köylerine gitmesi, nikahsız yaşayanların çocuklarının nüfus cüzdanı olmaması ve çok sayıda kaçak insanın bu bölgede olmasıdır. Denizli Merkez nüfusu 250 000 olarak düşünüldüğünde, Karşıyaka Mahallesi, kentin yoğun nüfus alanlarından biridir.

2000 Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre; Karşıyaka Mahallesinde, konut sayısı 2891'dir. Bunların, 41'i ticari bina, 1'i eğitim kurumu, 5'i sanayi kuruluşu, 2'si sağlık ve sosyal kurumu, 1'i resmi daire ve 3'ü camidir.³¹³

4.2.1. Denizli Belediyesi YG21'in Karşıyaka Mahallesi'nde yaptığı çalışmalar

Öncelikle, mahallenin ileri gelenleri (sağlık ocağında doktor, ebeler, mahallede bulunan okuldaki müdür, caminin imamı ve muhtar) ile toplumsal sorunlar tespit edilmiştir. Eylem planı, bu sorunlar çerçevesinde şekillendirilmiştir. En düşük gelirli 100 aile tespit edilmiş, sosyal hizmetlerde çalışan uzmanlarla birlikte anketler hazırlanmıştır. 2003'de hazırlanan anketler, mahallede yapıp, değerlendirilmiştir. Karşıyaka mahallesinde, bu belirlenen ailelere yönelik, sağlık taraması yapılmış, ilaç toplanmış, aile planlaması için kadınlara tüpligasyon yapılmış, halk eğitimle ortaklaşa okuma yazma kursu düzenlenmiş, ramazan ayında kıyafet ve yiyecek yardımı yapılmıştır. Kahvehane, ev, okul, cami vb. çeşitli alanlar kullanılarak; çevre sağlığı, çocuk sağlığı, aile içi şiddet ve aile planlaması hakkında eğitimler verilmiştir. Mahallede, nikahsız çiftlerin çok olduğu ve kimliksiz çocukların varlığı tespit edilmiştir. Çocuklara nüfus cüzdanı çıkarılmış, nikahsız çiftlere de nikah merasimi sağlanmıştır. Mahallede, yaygın işsizlik sorununa karşı, doküma eğitimi vermek üzere, doküma tezgahları kurulmuş fakat katılım ve ilgi olmaması sonucu bu eğitim verilememiştir. Mahalleye, Denizli Belediyesinin gezici kütüphanesi de kültür hizmeti vermektedir.³¹⁴

³¹¹ Denizli Belediyesi Halkla İlişkiler Birimi, Kıvanç Tanrıöğen (11/03/2005). "Denizli Belediyesi YG 21 Karşıyaka Mahallesi Ailelerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Düzeylerini Belirleme Anketi Sonuçları" konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

³¹² Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Mustafa Gülmez (15/02/2005). "Karşıyaka Mahallesi'nin Durumu" konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

³¹³ Denizli Belediyesi YG 21 (2004). Karşıyaka Mahallesi Ailelerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Düzeylerini Belirleme Anketi Sonuçları Raporu, Denizli: s. 12.

³¹⁴ Tanrıöğen ile yapılan özel görüşme (11/03/2005).

Mahallenin arka kesiminde bulunan ve yaşayanlara çevre kirliliği ile çok rahatsızlık yaratan, Bağırsak Deresi için ıslah çalışmaları gerekmektedir. Çocuklar bu dere kenarında oynamakta ve hatta zaman zaman boğulma tehlikesi atlatmaktadırlar. Bölgede, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Denizli Rotary Kulübünün süreklilik kazanmayan, geçici çalışmaları olmuştur. Ayrıca, çeşitli dini vakıfların örgütlü çalışmaları vardır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Yaşam kalitesi araştırmaları, çok çeşitli bilim dallarınca otuz yılı aşkın bir süredir yapılmaktadır. Konu, Kamu Yönetimi Bilim Dalı çerçevesinde ele alındığında, pek fazla çalışmaya rastlanamamıştır. Diğer bilim dallarında yapılan çalışmalar, bu konuda çeşitli istatistiksel yöntemlerin kullanıldığını göstermektedir.³¹⁵

Anket ve mülakat tekniklerinin bir arada yürütüldüğü araştırma verileri için, bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Science) programı ile tanımlayıcı istatistikler, frekans dağılımına; ölçek ve ilgili değişkenlerin güvenilirlik boyutları için, “Cronbach Alpha,” betimleyici faktör analizi ile Pearson Chi-Square (ki-kare) korelasyon tekniğine başvurulmuştur.

4.3.1. Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmanın uygulama düzeyindeki sınırlılığı, Karşıyaka Mahallesi'nin muhafazakar yapısıyla ilişkilidir. Bu durum özellikle erkekler için geçerlidir. Erkekler anket cevaplama konusunda çok tedirgin davranışlar göstermişlerdir. Araştırmacının kadın olmasının da etkisiyle, kadınlarla sohbet ortamı kurularak iletişim kurularak anketlere cevap alınmıştır.

Yapılan pilot anket uygulaması sonucu, ilk olarak uygulanması düşünülen likert ölçekli anketler, bölgede yaşayanların eğitim seviyelerinin düşüklüğü ve cevaplar arasındaki farklılıkları algılayamamaları nedeniyle uygulanmamıştır. Anketler yüzyüze soru cevap şeklinde yapılabilmektedir. Bu her ne kadar anket formu kaybını önlese de uzun ve zaman alıcı bir süreç olmuştur. Ayrıca bölgede yaşayan

³¹⁵ Bu araştırmaların ortak noktalarından biri de kullanılan verilerin öznel ve nesnel nitelikli olmasıdır (Evcil Türksever 2001, Güvenç 1998, Özmete 1997, Rogerson 1997, Özüpak 1992, Wish 1986). Yaşam kalitesi göstergeleri olarak hem nesnel hem öznel nitelikli olan bu göstergelerin kullanıldığı araştırmalarda genellikle istatistiklerden ve anketlerden elde edilen sonuçlar kullanılmaktadır. Bu araştırmanın diğer çalışmalardan farkı; kentsel yaşam kalitesinin bileşenleri üzerinde durulurken, bu bileşenlerin belediyelerin hizmet kalitesinden ne derece etkilendiği, kentte yaşamdan memnuniyet boyutunda irdelenmesidir.

kişilerin ağırlıklı olarak Doğu'dan göç etmiş olmaları dil ve anlaşma problemi yaratmıştır. Zaman zaman anketörle anlaşmalarında da güçlükler doğurmuştur.

Anket yapılan bölgedeki konutların kapı numaralarının düzenli olmaması ve mahallenin sınırlarının belirli olmaması, sokakların tanımlı olmaması, yapılaşmanın düzensiz olması gibi fiziki engellerle de karşılaşmıştır. Mahallenin net bir nüfus rakamına bile ulaşamamıştır. Ayrıca bölgede suç oranının çok yüksek olması nedeniyle, anketler yapılırken güvenlikle ilgili tedirginlikler de yaşanmıştır.

4.3.2. Araştırmanın değişkenleri

Araştırmanın bir bağımlı değişkeni ve on sekiz bağımsız değişkeni vardır.

4.3.2.1. Araştırmanın bağımlı değişkeni

Araştırmanın bağımlı değişkeni, kentsel yaşam kalitesidir.

4.3.2.2. Araştırmanın bağımsız değişkenleri

Kişilerin kentsel yaşam kalitesi, belediye hizmetlerinin yeterliliği yanında kişilik özellikleri ve nesnel değişkenlerle de ilişkilidir. Bunlar; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışılan sektör, medeni durum, mahallede oturma süresi, bölgeye nereden geldiği, gelir ve konut malikliğidir. Belediyelerin kentsel yaşam kalitesine olan etkileri, güvenlik, sağlıklı bir çevre, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültür ve katılım değişkenleri temel alınarak incelenmiştir. Yukarıda sayılan değişkenlerin her biri bağımsız değişken olarak alınmıştır.

4.3.3. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırma evreni; Denizli İli Karşıyaka Mahallesi olarak seçilmiştir. Bu mahallenin seçilmesinin nedeni; Karşıyaka Mahallesi, Denizli'nin en yoksul ve en çok göç alan mahallelerinden biridir. Mahallenin nüfusu 25 000 alınarak, her hanede 4 kişi oturduğu varsayılmış ve 6250 hane üzerinden örneklem hesaplanmıştır. Anket soru formunu cevaplandırarak kişi sayıları, Basit Rasgele Örnekleme Yöntemi (BRÖ) ile belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğünü elde etmek için kullanılan eşitlik aşağıda verilmiştir.³¹⁶

$$n = \frac{\frac{t^2 P Q}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 P Q}{d^2} - 1 \right)}$$

³¹⁶ Hülya Çingı (1990). *Örnekleme Kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi, s. 56-75.

Burada (n) örneklem büyüklüğünü, (t) t istatistiğinin tablo değerini (genellikle 2 olarak alınmaktadır), P ve Q oranları (en büyük örneklem genişliğini verdiği için her ikisi de 0.50 olarak alınmaktadır), N evrenin büyüklüğü (hane sayısı) ve (d) ise hoşgörü miktarıdır (bu çalışmada 0,03 olarak alınmıştır). BRÖ yöntemi uygulanmış ve beklenen ya da istatistiksel yorum için gerekli olan örneklem büyüklüğü $n=223$ olarak hesaplanmıştır.

4.3.4. Araştırmanın hipotezleri

1. Avrupa Kentsel Şartı ile ortaya konulan ve Avrupa'da yaşayan insanların sahip olduğu kentli haklarına Türkiye'de sahip olunmadığı ve hatta vatandaşların bu haklardan haberdar olmadığıdır.

2. Kentsel yaşam kalitesini etkileme olanağı en çok olan kurum; sorumluluk, hizmet ve yetki açısından belediyelerdir.

3. Kişiler belediye hizmetlerinden genel olarak memnun olmakla birlikte, cinsiyetlerine, yaşına, medeni durumlarına, gelirlerine, çalıştıkları işe, çocuk sahipliğine ve bu kentte yaşam sürelerine bağlı olarak belediyeden bekledikleri hizmetler, farklılaşmaktadır.

4. Kişiler kendisi ve yaşadığı çevre için bir şeyler yapmak yerine, genellikle hizmeti belediyeden, valilikten, derneklerden, siyasi partilerden beklemektedir, kişiler yerel yönetimlere, oy verme dışında katılmamaktadır, fakat yaşadıkları çevre ile ilgili olarak alınacak kararlarda fikirlerinin sorulmasını istemektedirler.

5. Türk toplumunda kişilerin kaliteli yaşamdan anladığı, geçim zorluğu olmayan ve iş imkanlarının iyi olduğu yaşamdır.

4.4. Kişisel Bilgiler İle İlgili Soruların Cevap Dağılımları

Tablo 4.1: Cinsiyete Göre Yaşların Dağılımı

			Yaş					Toplam
			20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 60	60 ve üstü	
Cinsiyet	Kadın	Frekans	68	34	25	6	2	135
		Yüzde	72,3	64,2	49,0	30,0	40,0	60,5
	Erkek	Frekans	26	19	26	14	3	88
		Yüzde	27,7	35,8	51,0	70,0	60,0	39,5
Toplam			94	53	51	20	5	223
			42,2	23,8	22,9	9,0	2,2	100,0

Ankete katılan 223 kişinin %60,5'ini kadınlar, %39,5'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Ankete katılanların %42,2'sini 20-29 yaş arası kişiler oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan kadınların %72.3'ü, 20-29 yaş aralığında, erkeklerin ise %11.7'si, 20-29 yaş ve yine %11.7'sinin 40-49 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Bu yaş dağılımı, Karşıyaka Mahallesi'nin genç bir nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.2: Cinsiyete Göre Öğrenim Durumu

			Öğrenim Durumu					Toplam	
			Okur Yazar Değil	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise/Meslek Lisesi		Yüksekokul ve Üstü
Cinsiyet	Kadın	Sıklık	18	11	80	12	11	3	135
		% Öğrenim Durumu	94,7	73,3	55,6	70,6	50,0	50,0	60,5
	Erkek	Sıklık	1	4	64	5	11	3	88
		% Öğrenim Durumu	5,3	26,7	44,4	29,4	50,0	50,0	39,5
Toplam			19	15	144	17	22	6	223
			8,5	6,7	64,6	7,6	9,9	2,7	100,0

Ankete katılanların çoğunluğunu (%64,6), ilkököl mezunları oluşturmaktadır. Lise (%9,9) veya yüksek okul (%2,7) mezunları çok düşük oranlarda temsil edilmiştir. Erkeklerde hemen hemen hiç okur yazar olmayan yokken, kadınlarda okur yazar olmayanların oranı, örneklem içinde %8.1 oranındadır. Ankete katılan kadınların %59'u ve erkeklerin %73'ü ilkököl mezunudur.³¹⁷ Görüşmelerde kişiler,

³¹⁷ Denizli Belediyesi YG 21'in 593 kişi ile yaptığı araştırma sonuçlarına göre; ankete katılanların %47'si okur yazar olmadığı, %33'ü ilkököl mezunu, %10'u okur yazar, %2'si ortaokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Anket yapılan kişilerin eşlerinin de eğitim durumu sorgulandığı soruya,

maddi durumlarının yetersizliği ve çalışmak zorunda oldukları için okuyamadıklarını belirtmişlerdir. 2000 yılı verilerine göre İldeki okur-yazar nüfus oranı %89,57'dir. Okur yazar kadın nüfusun toplam kadın nüfusuna oranı da %83,42'dir.³¹⁸

Tablo 4.3: Deneklerin Medeni Durumu

Medeni Durum	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Bekar	52	23,3	23,3	23,3
Evli	162	72,6	72,6	96,0
Boşanmış	5	2,2	2,2	98,2
Eşi Ölmüş	4	1,8	1,8	100,0
Toplam	223	100,0	100,0	

Ankete katılanların, %72,6'sını evli, %23,3'ünü de bekar kişiler oluşturmaktadır. Fakat, yapılan görüşmelerde birçok çiftin imam nikahı ile evlendiği, resmi nikah kıydırmadıkları, hatta çocuklarının nüfus cüzdanı olmadığı belirlenmiştir. Doğudan göç alan bir bölge olduğu için, göç edilen bölgenin yapısını bu bölgede de yaşatmaktadırlar. Bu durumdan daha çok kadınların rahatsız olduğu gözlenmiştir. Denizli Belediyesi'nin düzenlediği toplu nikah için birçok çift muhtara başvurmaktadır.³¹⁹

Tablo 4.4: Deneklerin Çocuk Sayısı

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Çocuk Sayısı	1 - 2 Çocuk	88	54,3	54,7
	3 - 4 Çocuk	49	30,2	85,1
	5 - 6 Çocuk	7	4,3	89,4
	7 ve üstü	4	2,5	91,9
	Çocuksuz	13	8,0	100,0
Toplam	161	100,0		

Ankete katılanların, %54,3'ünün 1-2 çocuklu, %30,2'sinin de 3-4 çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir. Hatta, Barınma Evi'nde kalan, (3'ü özürlü) 15 çocuklu Ağrı'dan göç eden bir vatandaşa rastlanmıştır. Yapılan görüşmelerde, kadınların istemeden çocuk sahibi olduğu ve doğum kontrol yöntemlerini bilmedikleri belirlenmiştir. Bunların yanında YG 21 vasıtası ile tüpligasyon yöntemi uygulanıp kısırlaştırılan kadınlara da rastlanmıştır.

³¹⁸ %54'ünün ilkökul mezunu olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların eğitim durumları ise; %52'si ilkökul mezunu, %47'si okur yazar değil, %20'si ise okur yazar olduğu saptanmıştır.

³¹⁹ <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003-05.pdf>, (12/04/2005, 14:31)

³¹⁹ YG21'in yaptığı anket sonuçlarına göre, evli kişilerin, %69'u resmi nikahlı, %18'i imam nikahlı, %13'ü ise duldur. Ailelerin, %88'i çekirdek aile, %12'si ise geniş aile yapısı sergilemiştir. Aile tiplerinin sorgulanması sonucu; %19 oran ile en çok 5 kişilik aile tipine rastlanmıştır.

Tablo 4.5: Mahallede Oturma Süresi

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi	
Oturma Süresi	Doğduğumdan beri	28	12,6	12,6	12,6
	1 yıldan az	30	13,5	13,5	26,0
	1 - 3 yıl	31	13,9	13,9	39,9
	4 - 6 yıl	45	20,2	20,2	60,1
	7 - 9 yıl	13	5,8	5,8	65,9
	10 ve 10'dan çok yıl	76	34,1	34,1	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Ankete katılanların %34,1'i bu mahallede 10 yıl ve daha fazla süredir oturmaktadır. Bunları, %20,2 oranı ile mahallede 4-6 yıl arasında yaşayanlar izlemiştir. Mahallede uzun yıllar yaşayan kişilerin, mahallelinin ve mahallenin sorunlarını daha iyi bildikleri düşünülmüştür.

Tablo 4.6 : Bölgeye Nereden Gelindiği

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi	
Denek	Hep bu bölgedeydim	44	19,7	19,7	19,7
	Köy	104	46,6	46,6	66,4
	Kasaba	22	9,9	9,9	76,2
	Şehir	50	22,4	22,4	98,7
	Yurt dışı	3	1,3	1,3	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Araştırmada, Karşıyaka Mahallesi'ne kişilerin ağırlıklı olarak (%46,6) köylerden göç ettikleri sonucuna varılmıştır. Kent kökenli olanlar (%22,4) yanında, hep bu bölgede yaşayanlar (%19,7) da önemli oranlarda temsil edilmişlerdir. Bu sonuçlar Denizli Belediyesi'nin bölgede yaptığı araştırma sonuçlarını da destekler niteliktedir.³²⁰ Bölgede anket yapılırken kişilerin genelde, Afyon ve Ağrı kökenli olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.7: Denizli'ye gelme sebebi

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi	
Gelme Sebebi	Eğitim	5	2,2	2,5	2,5
	Akrabalar	9	4,5	4,5	7,1
	İş Olanakları	171	86,4	86,4	93,4
	Güvenlik (Terör)	1	,5	,5	93,9
	İklim	1	,5	,5	94,4
	Diğer	11	5,6	5,6	100,0
	Toplam	198	100,0	100,0	

Denizliye göç edenlerin çoğunluğu (%86,4) bu bölgeye iş bulmak için geldiğini belirtmiştir. Denizli'nin sanayi açısından gelişmiş olması ve özellikle tekstil

³²⁰ YG 21'in bölgede yaptığı araştırmada da ailenin toplumsal kökeni %75 oranında köy, %25 oranında kent kökenli olarak belirlenmiştir. Aynı araştırmada, göç edenlerin %40'ının Ağrı'dan, %35'inin Afyon'dan, %20'sinin Muş'tan, %5'inin de Erzurum'dan geldiği belirlenmiştir.

sektöründe istihdam olanaklarının iyi olması (sosyal güvence, servis, yemek vb.) kenti çekici kılmaktadır.

4.5. Çalışma Yaşamı İle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

Tablo 4.8: Deneklerin çalışma durumu

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Denek	Evet	148	66,4	66,4	66,4
	Hayır	75	33,6	33,6	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Ankete katılanların %66,4'ü çalışmakta, %33,6'sı ise çalışmamaktadır.

Çalışan ve çalışmayanların dağılımına bakarsak eğer:

Tablo 4.9: Çalışanların Dağılımı

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Sektör	Özel	130	87,8	87,8	87,8
	Kamu	18	12,2	12,2	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Çalışanların %87,8'i özel sektörde, % 12,2'si kamu sektöründe çalışmaktadır.

Özel sektör kapsamına; özel firmalarda çalışanların yanında, inşaat işçileri, evlere temizliğe giden kadınlar da dahildir. 2000 yılı verilerine göre, Denizli'de ücretli çalışanların toplam istihdama oranı %39,19'dur.

Tablo 4.10: Çalışmayanların dağılımı

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Denek	İşsiz	17	22,7	22,7	22,7
	Evhanımı	45	60,0	60,0	82,7
	Emekli	8	10,7	10,7	93,3
	Öğrenci	4	5,3	5,3	98,7
	Diğer	1	1,3	1,3	100,0
	Toplam	75	100,0	100,0	

Çalışmayanların dağılımı ise %60'ı evhanımı, %22,7'si açık işsiz, %10,7'si ise emekli şeklindedir. Kadınlar, çocuklarına bakmak için çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Genelde aileler, çocuklarını kreşe gönderecek parayı bulamadıkları için, kadınların çalışmak yerine evde çocuk bakmaları çözümünü yeğlemektedirler.

Tablo 4.11: Deneklerin çalıştığı yerdeki görevi

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Görev	Yönetici	1	,7	,7	,7
	Kendi İşi	7	4,7	4,7	5,4
	Memur	3	2,0	2,0	7,4
	Şef	6	4,1	4,1	11,5
	İşçi	124	83,8	83,8	95,3
	Teknik Eleman	5	3,4	3,4	98,6
	Diğer	2	1,4	1,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Çalışanların çoğunluğu (%82,2) işyerlerinde işçi statüsünde çalışmaktadırlar. Denizli'nin en yoksul mahallelerinden biri olan Karşıyaka Mahallesi'nde genelde işçilerin oturması doğal bir sonuçtur.³²¹

Tablo 4.12: Deneklerin sosyal güvenlik durumu

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Sosyal Güvenlik	SSK	129	87,2	87,2	87,2
	Bağ-Kur	6	4,1	4,1	91,2
	Emekli Sandığı	2	1,4	1,4	92,6
	Yeşil Kart	2	1,4	1,4	93,9
	Yok	9	6,1	6,1	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Çalışanların çoğu tekstil sektöründe istihdam edildiği için %87,2'sinin sosyal güvenlik kurumu SSK olarak belirlenmiştir. Çalıştığı halde herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayanlar da %6,1 oranında temsil edilmişlerdir. Bu kişiler genelde evlere temizliğe giden kadınlar, inşaatlarda günlük çalışan işçiler ve herhangi bir yerde sigortasız çalışan kişilerdir.³²² Bu tablo, sosyal güvencesi olmadan yaşayan çok sayıda insan olduğunu gözönüne sermektedir.

Ankete katılanların %70,3'ü, 350 milyon ve altında, %21,6'sı 351-700 milyon arasında, %8,1'i 701milyon ile 1 milyar lira arasında gelir elde etmektedir. Bölgenin gelir durumunun düşüklüğü, YG21'in bölgede yaptığı ankette de benzer şekilde bulunmuştur.³²³

³²¹YG 21'in bölgede yaptığı ankete katılanların gelir durumunun sorgulandığı soruya, %5'i 50-100 milyon, %6'sının 100-150 milyon, %9'unun 150-200 milyon, %5'i 250-300 milyon, %4'ü 300-350 milyon, %1'inin ise 50 milyondan az gelir elde ettiği tespit edilmiştir.

³²²YG 21 tarafından sorulan sağlık hizmetlerini nasıl ve nereden sağlıyorsunuz sorusuna ise %34'ü hiçbir yerden cevabını verirken, %33'ü sağlık ocağı, %28'i SSK'dan, %3'ü ise devlet hastanesinden cevabını vermiştir.

³²³593 kişi ile yapılan ankete verilen cevaplara göre; %5'i 50-100 milyon, %6'sı 100-150 milyon, %9'u 150-200 milyon, %5'i 250-300 milyon, %4'ü 300-350 milyon, %1'i ise 50 milyondan az gelir elde ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.13: İşten memnuniyet * Cinsiyet

			İşinizden Memnun musunuz?		Toplam
			Evete	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Sıklık	67	15	82
		% Cinsiyet	81,7	18,3	100,0
	Erkek	Sıklık	49	22	71
		% Cinsiyet	69,0	31,0	100,0
Toplam		Sıklık	116	37	153
		% Toplam	75,8	24,2	100,0
Ki-kare			Ki-kare değeri	Sd	P değeri
			3,344	1	,067

Çalışanların büyük çoğunluğu (%75,8) işlerinden memnundur. Çalışan kadınların %81,7'si işlerinden memnun iken, çalışan erkeklerin %69'u işlerinden memnundur. Yapılan ki-kare testi sonucu; %10'luk anlamlılık seviyesinde, iki değişken arasında anlamlı bir farkın varlığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.14: Çalışanların işlerinden memnuniyetsizliklerinin sebebi

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Neden	Ücreti Yetersiz	25	67,6	67,6	67,6
	Çalışma koşulları kötü	5	13,5	13,5	81,1
	Gelecek beklentim yok	7	18,9	18,9	100,0
	Toplam	37	100,0	100,0	

İşinden memnun olmayanların memnuniyetsizlik nedenlerini belirlemeye yönelik soruya, cevap verenlerin %67,6'sı ücret yetersizliğini sebep göstermiştir. Yoksulluk sınırının 1 milyar liranın üstüne çıktığı ülkemizde, çoğunluğunun asgari ücretle çalışan, işçilerin oluşturduğu denek grubunda, 350 milyon lira ile 4-5 kişilik ailelerine bakmaya çalışan insanların gelir yetersizliğinden şikayetçi olmaları yadırganacak bir durum değildir.

Tablo 4.15: İşten memnuniyet*Bir ayda elde edilen gelir

			Bir Ayda Evinize Giren Geliriniz			Toplam
			350 Milyon ve Altı	351-700 Milyon	701 Milyon ve Üstü	
İşinizden Memnun musunuz?	Evete	Sıklık	39	46	31	116
		% İşinizden Memnun musunuz	33,6	39,7	26,7	100,0
	Hayır	Sıklık	26	8	3	37
		% İşinizden Memnun musunuz?	70,3	21,6	8,1	100,0
Toplam		Sıklık	65	54	34	153
		% Toplam	42,5	35,3	22,2	100,0
Ki-kare			ki-kare değeri	sd	P değeri	
			15,829(a)	2	,000	

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, işinden memnun olanların yaklaşık, %66,4'ünün geliri asgari ücretin üzerindedir. İşinden memnun olmayanların %70,3'ünün geliri de 350 milyon ve altındadır. Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde, kişilerin geliri ile işten memnun olmaları arasında, anlamlı bir ilişkinin varlığı bulunmuştur. Gelir arttıkça, kişilerin işinden memnuniyeti artmakta, gelir azaldıkça da memnuniyet azalmaktadır.

4.6. Hane İle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

Ankete katılanların %47,5'i oturduğu konutta, ev sahibi iken, %52,5'i ise kiracıdır; %45,3'ü mevcut konutlarında 1-5 yıl gibi kısa süredir oturmaktadır. Bu konutta oturma nedenleri sorulduğunda ise kişiler, oturma nedenlerini aşağıdaki şekilde cevaplamışlardır.

Tablo 4.16: Bu konutta oturma nedeni

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Oturma Nedenleri	İşe yakın	51	22,9	22,9	22,9
	Kirası ucuz	58	26,0	26,0	48,9
	Çocukların okuluna yakın	24	10,8	10,8	59,6
	Akrabalara yakın	51	22,9	22,9	82,5
	Büyüklüğü uygun	10	4,5	4,5	87,0
	Kendi Evim	29	13,0	13,0	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	100,0

Kişilerin %26'sı konutlarının kirasının ucuz olması nedeniyle, bu mahallede ya da bu konutta oturduklarını belirtmiştir. %22,9'u da işe yakın olması sebebiyle bu konutta oturduklarını belirtmiştir. Ankete katılanların çoğunluğu, Denizli Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet göstermekte olan tekstil firmalarında işçi olarak çalışmaktadır. Karşıyaka Mahallesi de organize sanayi bölgesi yolu üzerinde bulunmaktadır. Yine ankete katılanların %22,9'u akrabalarına yakın olduğu için bu konutta oturduğunu belirtmiştir. Karşıyaka Mahallesi, Denizli'nin en fazla göç alan bölgelerinden biridir. Genelde, Afyon ve Ağrı'dan göç almaktadır. Göç eden kişiler de kente yeni geldiklerinde, gerek hemşehri bilinci gerekse, kiraların ucuz olması nedeniyle, akrabalarına yakın yerlere yerleşmektedirler. Karşıyaka Mahallesi'nde de bu durum göze çarpmaktadır.

Tablo 4.17: Evde kaç kişi yaşandığı

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Kişi Sayısı	1 - 4 kişi	123	55,2	55,2	55,2
	5 - 10 kişi	91	40,8	40,8	96,0
	11 - 15 kişi	6	2,7	2,7	98,7
	16 ve üstü	3	1,3	1,3	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Evde yaşayan kişi sayısının sorgulandığı soruya, ankete katılanların %55,2'si 1 ile 4 kişi arasında; %40,8'i de 5 ile 10 kişi arasında oldukları şeklinde cevaplamıştır. Anket yapılan konutların çoğunluğu (%47,5) 3 odalı olup, %4'ünde tuvalet, %5,4'ünde banyo, %60,5'inde ayrı bir misafir odası, (hepsi soba yaktığı halde) %62,3'ünde depo yoktur.³²⁴ Anket yapılan kişilerin hepsi ısınmak için soba kullandıklarını belirtmişlerdir. Soba ile ısınan kişilerin %87,4'ü odun kömür yakarken, %12,1'i de (çevreden topladıkları) kağıt, karton, çalı, çırpı gibi şeyleri yakmaktadır.³²⁵ Son derece ilkel ve sağlıksız koşullar içeren bu konutlarda yaşayanların yaşam kaliteleri de bu derecede düşüktür.

Tablo 4.18: Komşulardan şikayet

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Şikayetler	Çöp	19	8,5	8,5	8,5
	Gürültü	56	25,1	25,1	33,6
	Şikayetim yok	148	66,4	66,4	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Ankete katılanların, %66,4'ü komşularından şikayetleri olmadığını belirtse de, özellikle Denizlili olup, bölgede doğduğundan beri yaşayanlar, Doğudan göç edip bölgeye yeni gelenlerin, çöplerinden ve gürültülerinden çok rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.

Yaşam kalitesinin göstergelerinden, konutun kalitesini belirlemek amacıyla evde bulunan dayanıklı tüketim aletlerini sorguladığımız sorunun cevaplarına göre; ankete katılanların, %96,9'unun televizyonu, %93,9'unun buzdolabı, %82,1'inin çamaşır makinası, %70'inin fırını, %63,2'sinin radyosu, %30,9'unun şofbeni,

³²⁴ YG 21 tarafından yapılan araştırmada, konutlardaki odaların durumu ve konumu hakkındaki sorulara verilen cevaplardan, %30'unda mutfak, tuvalet ve banyonun içeride olduğu, %30 unda tuvaletin dışarıda, %5'inde banyonun dışarıda, %5'inde de mutfağının dışarıda olduğu tespit edilmiştir.

³²⁵ Avrupa ülkelerinden, Belçika, İsviçre, Yunanistan(sadece Atina için), Danimarka, Hollanda, İsveç, Finlandiya ve Fransa'da kent ısıtması belediyeler tarafından sağlanmaktadır.

%65'inin telefonu, %6,3'ünün bulaşık makinesi, %11,2'sinin termosifonu, %3,1'inin kliması vardır.

Denizli özel araç sahipliği açısından hem Ege, hem de Türkiye ortalamasının üzerinde olup, on bin kişiye düşen özel otomobil sayısı 855'tir.³²⁶ Fakat, ankete katılanların %74,9'unun arabası yoktur. Arabası olanların da %10,7'sinin ticari taksisi varken, %5,4'ünün de kamyon, kamyonet, otobüs gibi büyük ve ticari araçları vardır.

4.7. Belediye Hizmetleri İle İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

Tablo 4.19: Evde kullanılan suyun kaynağı* Suyun güvenirliliği

		Suyu Güvenerek İçebiliyor musunuz?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Suyun Kaynağı	Mahalle çeşmesi (taşma) suyu	Sıklık	10	26	36
		% Suyu Güvenerek İçebiliyor musunuz?	16,4	16,0	16,1
	Şebeke suyu	Sıklık	50	134	184
		% Suyu Güvenerek İçebiliyor musunuz?	82,0	82,7	82,5
	Damacana suyu	Sıklık	1	2	3
		% Suyu Güvenerek İçebiliyor musunuz?	1,6	1,2	1,3
Toplam		Sıklık	61	162	223
		% Toplam	27,4	72,6	100,0

Kullanılan suyun nereden sağlandığına yönelik soruya, %82,5'i şebeke suyu cevabını verirken, sadece %1,3'ü damacana suyu kullandığını belirtmiştir. %77,1'lik bir çoğunluk, sularının devamlı aktığını belirtirken, %22,9'luk bir kesim de, sularında kesinti olduğunu belirtmiştir. Suyu güvenerek içenlerin ankete katılanların sadece %27,4'ünü oluşturması ise çarpıcı bir sonuçtur. Maddi yetersizlikler yüzünden, şebeke suyu kullandıklarını ama bu suyu güvenerek içmediklerini belirtenler çoğunluktadır. Suya olan şüpheli yaklaşımın sebebi de, mahalleden geçen kirli suyu barındıran, Bağırsak Deresi olarak adlandırılan ve bir türlü ıslah edilemeyen deredir. Mahalle sakinleri, yazın derenin sinek çektiğini ve kenarına çöp boşaltıldığını belirtmişlerdir. Anket yapılırken, dere kenarında, çocukların tüm tehlikelerden habersizce oyun oynadıkları gözlenmiştir. Yapılan mülakatlar sırasında geçen sene, adı geçen dereye bir çocuğun oyun oynarken düştüğü, ve kirli sudan zehirlenme geçirerek büyük bir tehlike atlatıldığı söylenmiştir.

³²⁶ <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003-05.pdf>, (12/04/2005, 14:49)

Tablo 4.20: Belediye Hizmetlerinin Yeterliliği

	Yeterli		Yetersiz		% Toplam
	Sıklık	Yüzdesi	Sıklık	Yüzdesi	
Çöplerin toplanması	137	61,4	86	38,6	100
Caddelerin aydınlatılması	147	65,9	76	34,1	100
Caddelerin temizliği	96	43	127	57	100
Yeşil alan (park-bahçeler)	43	19,3	180	80,7	100
İtfaiye	128	57,4	95	42,6	100
Ulaşım	157	70,4	66	29,6	100

Ankete katılanların %61,4'ü çöplerin toplanması hizmetini yeterli bulmaktadır. Bölgede oturanlar, çöplerin haftada bir gün toplandığını belirtmişlerdir. Oysa Denizli'nin diğer bölgelerinde çöpler haftada iki defa toplanmaktadır.

Kişiler, caddelerin aydınlatılmasını genelde (%65,9) yeterli bulmasına rağmen, geceleri dışarı çıkamama gibi güvenlikle ilgili sorunlar yaşandığını belirtmişlerdir.

Belediyenin hizmetleri arasında, caddelerin temizliği, eleştirilen bir konudur. Fakat çöplerin toplanmasını yeterli bulanların caddelerin kirliliğini de kendilerinin yarattığını kabul etmeleri gerekmektedir.

Yeşil alan, park ve bahçeler Karşıyaka Mahallesi'nde belediye hizmetleri arasında en yetersiz bulunan hizmetlerdir.

İtfaiye hizmetleri, ankete katılanların %57,4'ü tarafından yeterli bulunmuş, %55,2'si de ihtiyaç anında itfaiyenin kendilerine hemen ulaşacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde, ankete katılanların %60,1'i ihtiyaç anında ambulansın kendilerine hemen ulaşacağına inandıklarını belirtmiştir. Karşıyaka Mahallesi'ne çok yakın bir bölgede ambulansa sahip, Sevindik Sağlık Ocağının bulunması da bu duruma etkindir.

Belediyenin ulaşım imkanlarını yeterli bulmakla beraber, ankete katılanların sadece % 15,2'si belediye otobüsünü kullanmaktadır. %69,5'i dolmuş, %5,4'ü de servis araçlarıyla ulaşımını sağlamaktadır.

Kösecik ve Sağbaş tarafından, Denizli genelinde yapılan, halkın yerel yönetimlerin hizmetlerinden memnuniyetini sorgulayan araştırma sonuçları bazı konularda Karşıyaka Mahallesi sonuçları ile benzerlik göstermekte bazı alanlarda da farklılıklar göstermektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; halk, itfaiye

hizmetinden (%62), katı atıklarla ilgili hizmetlerinden (%45), parklardan (%42), kamu taşımacılığında (%37), cadde ve sokakların temizliğinden (%36), su ve kanalizasyon hizmetlerinden (%34), eğlence, sanat ve kültürel etkinliklerden (%32), zabıta hizmetinden (%29), kamu alanlarının sağlıklı hale getirilmesi hizmetlerinden (%23), imar izni ve inşaatların denetlenmesi hizmetinden (%23), kent planlama hizmetlerinden (%15), caddelerin ve kamu alanlarının inşası ve koruması hizmetlerinden (% 20) oranında memnun oldukları ortaya çıkmıştır.³²⁷

Tablo 4.21: Güvenlikle ilgili sorunlar

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Sorunlar	Hırsızlık	118	86,1	86,1	86,1
	Gasp	4	2,9	2,9	89,1
	Geceleri Dışarı Çıkamama	15	10,9	10,9	100,0
	Toplam	137	100,0	100,0	

Güvenlikle ilgili sorun yaşandığına inananların oranı %61,4'dür. Yapılan mülakatlar sırasında da mahallede yaşayanların bu konuda çok büyük tedirginlikleri olduğu gözlenmiştir. Özellikle, hırsızlık, bölgede en çok rastlanan sorunlardandır. Bölgede yaşayanların maddi durumlarıyla ilgili sorunları da bunlara sebep teşkil etmektedir.

Tablo 4. 22: Yaş Grubu*Oturduğu bölgede çevre kirliliğinden rahatsızlık

			Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden (hava kirliliği, gürültü) Rahatsız Oluyor musunuz		Toplam
			Evet	Hayır	
Hangi Yaş Grubundasınız	20-29 Yaş	Sıklık	74	20	94
		% Oturduğunuz Bölgede ...	45,1	33,9	42,2
	30-39 Yaş	Sıklık	34	19	53
		% Oturduğunuz Bölgede ...	20,7	32,2	23,8
	40-49 Yaş	Sıklık	35	16	51
		% Oturduğunuz Bölgede ...	21,3	27,1	22,9
	50 ve Üstü Yaş	Sıklık	21	4	25
		% Oturduğunuz Bölgede ...	12,8	6,8	11,2
Toplam		Sıklık	164	59	223
		% Toplam	73,5	26,5	100,0
Ki-kare			ki-kare değeri	sd	P değeri
			5,738	3	,125

³²⁷ Muhammet Kösecik, İsa Sağbaş (2004). "Public Attitudes to Local Government in Turkey: Research on Knowledge, Satisfaction and Complaints" *Local Government Studies*, Vol.30, No.3, s. 374.

Karşıyaka Mahallesi'nde, çevre kirliliğinden (hava kirliliği, gürültü) rahatsız olanların % 45,1'ini 20-29 yaş arasındaki gençler, %20,7'sini 30-39 yaş aralığındakiler, %21,3'ünü 40-49 yaş arasındaki orta yaşlılar ve %12,8'ini de 50 yaş ve üstündeki kişiler oluşturmaktadır. Bu tablodan gençlerin çevre kirliliğine daha duyarlı oldukları anlaşılmaktadır. Yapılan ki-kare testi, %5 anlamlılık düzeyinde, değişkenler arası anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.23: Mahallede oturma süresi*Oturulan bölgede çevre kirliliğinden rahatsız olma durumu

			Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden (hava kirliliği, gürültü) Rahatsız Oluyor musunuz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Bu Mahallede Oturma Süreniz	Doğduğumdan Beri	Sıklık	22	6	28
		% Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden Rahatsız Oluyor musunuz	13,4	10,2	12,6
	1 Yıldan Az	Sıklık	16	14	30
		% Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden Rahatsız Oluyor musunuz	9,8	23,7	13,5
	1-3 Yıl	Sıklık	18	13	31
		% Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden Rahatsız Oluyor musunuz	11,0	22,0	13,9
	4-6 Yıl	Sıklık	34	11	45
		% Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden Rahatsız Oluyor musunuz	11,0	22,0	13,9
	7 yıl ve Daha Fazla	Sıklık	74	15	89
		% Oturduğunuz Bölgede Çevre Kirliliğinden Rahatsız Oluyor musunuz	45,1	25,4	39,9
	Toplam	Sıklık	164	59	223
		% Toplam	73,5	26,5	100,0
Ki-kare	ki-kare değeri	sd	P değeri		
		14,790	4	,005	

Oturduğu bölgede çevre kirliliğinden (hava kirliliği, gürültü) rahatsız olanlar, ankete katılanların %73,5'ini oluşturmuştur. Bölgede herkesin ısınmak için soba kullanması ve yakacıklarda da belirli bir kalitenin sağlanamaması sonucu ciddi düzeyde hava kirliliği oluşmaktadır. Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde, kişilerin bu mahallede oturma süresi ile çevre kirliliğinden rahatsız olma değişkenleri arasında, anlamlı bir ilişkinin varlığı bulunmuştur. Mahallede

yaşayanların, bu bölgede oturma süresi arttıkça, çevre kirliliğinden de daha fazla rahatsız oldukları belirlenmiştir.

Tablo 4.24: Cinsiyet*Bölgedeki eğitim hizmetlerinin yeterliliği

			Karşıyaka Mahallesiinde Çocuklarınız İçin Yeterli Okul Var mı		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyetiniz	Kadın	Sıklık	74	61	135
		% Karşıyaka Mahallesiinde Çocuklarınız ...	67,9	53,5	60,5
	Erkek	Sıklık	35	53	88
		% Karşıyaka Mahallesiinde Çocuklarınız ...	32,1	46,5	39,5
Toplam		Sıklık	109	114	223
		% Toplam	48,9	51,1	100,0
Ki-kare			ki-kare değeri	sd	P değeri
			4,824	1	,028

Ankete katılanların %51,1'i bölgedeki eğitim hizmetlerini yeterli bulmamaktadır. Eğitim hizmetlerini yetersiz bulanların %53,5'ini kadınlar, %46,5'ini de erkekler oluşturmaktadır. Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde, cinsiyet ile Karşıyaka Mahallesi'nde yeterli okul varlığı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kadınlar, erkeklere nazaran bölgedeki eğitim hizmetlerini daha yetersiz bulmaktadırlar.

Karşıyaka Mahallesi'nde bulunan tek okul, Vakıfbank İlköğretim Okulu müdürü Veysel Karaçor ile bölge ve bölgede bulunan öğrencilerin sorunları hakkında şunlar üzerinde durmuştur: Okulda 1400 öğrenci vardır. Okula kayıt için gelen öğrencilerin hepsi kabul edilmektedir. Sınıflar 30 – 35 kişiliktir. Karaçor'a göre; bölgede yaşayanlar genel olarak çok yoksul oldukları için eğitim ile ilgili çok çaba sarf etmemektedir. Bu bölgede kişilerin, tek sorunlarının başlarını sokacak bir göz ev olduğunu belirtmiştir. Ailelerin, çocuklarını, devletin fakir öğrencilere verdiği 15-20 YTL burs için (çocuklarından gelir elde etme amacıyla) okula gönderdiklerini belirtmiştir. Okula gelen çocukların, bazen aç olduklarını ve genelde de iyi bakılmadıklarını tespit etmişlerdir. Göçle, daha çok doğudan gelen öğrencilerin ise yaşlılarından çok geri olduklarını belirtmiştir. Hatta 4. sınıfa gelip de okuma bilmeyen örneklerle karşılaştıkları dahi olduğunu söylemiştir.

Bölgede ilköğretim dışında lise ve dengi bir okulun olmaması da eğitim hizmetleri ile ilgili olarak tespit edilen bir eksikliklerdir. Oysa, Denizli eğitim-öğretim yönünden Türkiye genelinde başarılı iller arasındadır. Cumhuriyetten sonra ilk defa karma bir okul, Denizli İl Merkezi'nde açılmıştır. Denizli'de okul öncesi eğitimin yeterli olmadığı bilinmektedir. Yaş grubu içinde, bu alanda okullaşma oranı %11 civarındadır. İlköğretim mezunlarının %48'i lise, %38'i meslek liselerine devam etmektedir.

Bölgede, halkevi yada gençlik merkezi gibi bir yer olmadığı tespit edilmiştir. Ankete katılanların %84,3'ü mahallelerinde böyle bir kültür merkezinin açılmasını istemektedir. Gençler ve evhanımları zamanlarını geçirecekleri farklı mekanlara ihtiyaç duymaktadırlar.³²⁸

Mahallede yaşayanların, bölgede verilen belediye hizmetlerinden haberdar olup olmadıklarına yönelik sorulan sorulara verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 4.25: Mahallede belediyenin yaptığı çalışmalar

	Var		Yok	
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Yol	102	45,7	122	54,3
Kanalizasyon	104	4,6	119	53,4
Sağlık	90	40,4	133	59,6
Su	83	37,2	140	62,8
Aydınlatma	111	49,8	112	50,2
Eğitim	59	26,5	164	73,5

Katılımcılar, yukarıda sıralanan belediyenin yaptığı çalışmalardan, hiçbirisinin varlığına inanmamaktadır. Tüm çalışmalar için katılımcılar (özellikle eğitim ve su ile ilgili) olumsuz görüşler bildirmişlerdir. Bu bölgede yaşayanların çoğunluğu belediye hizmetlerini yetersiz bulmaktadır.

³²⁸ YG 21'in yaptığı anket çalışmasına göre bölgedekilerin boş zamanlarını değerlendirme sonuçları şöyledir; %90'ı ev içinde ve çevresinde geçirdiği, %10'u ise ev dışında çalışmalara katıldığı şeklinde tespit edilmiştir.

Tablo 4.26: Mahalle veya evi daha yaşanabilir kılmak için nereden yardım isteneceği

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Kurumlar	Belediye	86	38,6	38,6	38,6
	Valilik/Hükümet	17	7,6	7,6	46,2
	Siyasi partiler	1	,4	,4	46,6
	Muhtar	119	53,4	53,4	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Mahalle ya da evlerini daha yaşanabilir hale getirmek için ankete katılanların %53,4'ü, ilk olarak muhtardan, %38,6'sı ise belediyeden yardım isteyeceklerini belirtmişlerdir. Muhtarlar, mahallenin ve mahalle halkının fiilen temsilcisi durumundadırlar. Ayrıca, merkezi yönetime ilişkin görevleri yanında kent yönetimine ilişkin görevleri de üstlenebilecek konumda olan mahalle yönetimleri, kent yönetimine etkin katılım, çoğulculuk, temsil ve halk denetimi şeklinde sıralanabilecek demokratik ilkelerin pratiğinin yapılabileceği en uygun toplumsal ve yönetsel birimlerdir.³²⁹ Karşıyaka Mahallesi'nde de halk kendine en yakın yönetim birimi olarak muhtarı görmektedir. Kendine yakın bulmasının sebepleri de; belediye ile halk arasında muhtarın bir köprü vazifesi görmesi, muhtarı halkın kendisinin seçmesi ve yaptığı hizmetleri takip edebiliyor olmasıdır. Mahalle halkının söylediğine göre; siyasi partiler, seçim zamanı bölgede çok aktif olup vaatlerde bulunmakta ama seçimden sonra hiçbirini yerine getirmemektedirler. Belediyede de işleri olduğu zaman, muhatap bulamadıklarını, tanıdıkları varsa işlerin çabucak çözüldüğünü, yoksa sürecin uzadığını belirtmişlerdir. Görüşmelerde, mahalle halkının çoğunluğu, belediye başkanına ulaşamamaktan yakınmıştır.

Tablo4.27: Belediyeden, Karşıyaka Mahallesi'nde ilk olarak ne yapması istendiği

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Sokakların Düzeltilmesi	41	18,4	18,4	18,4
Ulaşım	7	3,1	3,1	21,5
Sağlık hizmetleri	29	13,0	13,0	34,5
Kaplama	1	,4	,4	35,0
Aydınlatma	6	2,7	2,7	37,7
Çöp Toplama	26	11,7	11,7	49,3
Eğitim hizmetleri	37	16,6	16,6	65,9
Kanalizasyon	3	1,3	1,3	67,3
Yol, park, bahçe, yeşil alan	45	20,2	20,2	87,4
Spor tesisleri	11	4,9	4,9	92,4
Diğer	17	7,6	7,6	100,0
Toplam	223	100,0	100,0	

³²⁹ Hamit Palabıyık, Şermin Atak (2002). *Türkiye'de Mahalle Yönetimi, Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler*, İstanbul: Alfa Bas. Dağ., s.331.

Belediyenin Karşıyaka Mahallesi'nde ilk olarak ne yapmasını istersiniz sorusuna, ankete katılanların, %20,2'si yol, park, bahçe ve yeşil alanların artırılmasını, %18,4'ü sokakların düzeltilmesini, %16,6'sı eğitim hizmetlerinin çoğaltılmasını, %13'ü de sağlık hizmetlerinin artırılmasını istediklerini belirtmiştir.³³⁰

Türksever'in yaptığı çalışma sonuçlarında da, yukarıdakine benzer olarak, parklar ve yeşil alanlar değişkeni diğer değişkenler sabit kalmak koşuluyla, yaşam kalitesini %95 seviyesinde açıklama gücüne sahip bulunmuştur. Dolayısıyla, yaşamın doğal ve çevre bileşenleri, sosyal ve ekonomik çevre bileşenlerinden daha fazla kişiyi etkilemektedir.³³¹

Tablo: 4.28: Mahallede oturma süresi*Belediyenin Karşıyaka Mahaltesinde ilk yapması gereken hizmetler

			Sizce Belediyenin Bu Mahallede İlk Olarak Ne Yapması Lazım?			Toplam
			Sokak Düzenlemesi	Rekreasyon Alanları	Sağlık ve Eğitim Hizmetleri	
Bu Mahallede Oturma Süresi	Doğduğumdan Beri	Sıklık	5	4	13	22
		% Bu Mahallede...	22,7	18,2	59,1	100,0
	1 Yıldan Az	Sıklık	11	9	6	26
		% Bu Mahallede...	42,3	34,6	23,1	100,0
	1-3 Yıl	Sıklık	9	9	10	28
		% Bu Mahallede...	32,1	32,1	35,7	100,0
	4-6 Yıl	Sıklık	10	15	12	37
		% Bu Mahallede...	27,0	40,5	32,4	100,0
	7 ve Daha Fazla	Sıklık	20	36	25	81
		% Bu Mahallede...	24,7	44,4	30,9	100,0
	Toplam	Sıklık	55	73	66	194
		% Toplam	28,4	37,6	34,0	100,0
	Ki-kare			ki-kare değeri	sd	P değeri
				11,428	8	,179

Ankette belediyenin yapması gereken 10 farklı hizmet alanı, çapraz tablolarda hücrelerin 5'ten küçük sıklık değerlerine sahip olması ve ki-kare testi yapılmasına

³³⁰ YG 21 tarafından Karşıyaka Mahallesi'nde bireylerin öncelikli ihtiyaçları olarak (%40), iş bulunması olarak tespit edilmiştir. Bireylerin öncelikli sağlık ihtiyacı olarak, ilaç (%32) ile çocuk sağlığı ve bakımı (%10) istenmektedir.

³³¹ Evcil Türksever (2001), s 94.

engel teşkil ettiği için, yukarıdaki şekilde birleştirmelere gidilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde, mahallede oturma süresi ile belediyenin mahallede ilk olarak yapması istenen hizmetler arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Denizli Belediyesi'nin, Karşıyaka Mahallesi'nde öncelikli olarak yapması gereken hizmetlere, bu mahallede oturma süresine göre kişiler arası farklılıkları belirlemek gerekirse eğer; mahallede doğduğundan beri oturanların çoğunluğu (%59,1'i) sağlık ve eğitim hizmetleri, bölgede 1 yıldan az oturanların %42,3'ü sokakların düzenlenmesi (kaplama, temizlik, aydınlanma vb.), 1-3 yıl arasında oturanların %35,7'si sağlık ve eğitim hizmetleri, 4-6 yıl arasında oturanların %40,5'i rekreasyon alanları (park, bahçe, spor tesisleri vb.), 7 yıl ve daha fazla oturanların %44,4'ü yine rekreasyon alanları ile ilgili hizmetleri, belediyenin öncelikli olarak bu bölgeye getirmesi gerektiğine inanmaktadır.

Kişilerin belediyeden bekledikleri hizmet değişkeni ile kişisel özelliklerini ki-kare testine tabi tuttuğumuzda; cinsiyet ($p=0,309$), yaş ($p=0,368$), medeni durum ($p=0,602$), çocuk sahipliği ($p=0,281$), çalışma durumu ($p=0,919$) sonuçları ile aralarında değişkenler arasında, anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 4.29: Mahallede bulunması istenilen sosyal tesisler

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Okul	92	41,3	41,3	41,3
Kreş	13	5,8	5,8	47,1
Çocuk bahçesi, Park, Spor Alanı	79	35,4	35,4	82,5
Sağlık ocağı	22	9,9	9,9	92,4
Cami	9	4,0	4,0	96,4
Pazar yeri	6	2,7	2,7	99,1
Diğer	2	,9	,9	100,0
Toplam	223	100,0	100,0	

Ankete katılanların %41,3'ü Karşıyaka Mahallesi'nde ilk olarak okul yapılmasını istemektedir. Mahallede sadece bir ilköğretim okulunun olması, yetersiz kalmaktadır. Cevaplayanların, %35,4'ü ise mahallede, çocuk bahçesi, park, spor alanı gibi rekreasyon alanlarının çoğaltılmasını istemektedirler. Karşıyaka Mahallesi'nde, sadece 2 adet çocuk parkına rastlanmış olup, Barınma Evi'nin yanında yeni bir parkın inşaatı gözlenmiştir.

Tablo 4. 30: Cinsiyet* Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için ne tür bir katkıda bulunulacağı

			Sağlıklı Bir Kent ve Çevre Oluşturmak İçin Sizden Bir Katkıda Bulunmanız İstenirse, Aşağıdakilerden Hangisini Yaparsınız?				Toplam
			Hiçbir katkıda bulunmam	Bedensel olarak çalışırım	Çalışmaları, maddi yardım yaparak desteklerim	Çevreyi korumak için kurulmuş olan derneklerde çalışırım	
Cinsiyet	Kadın	Sıklık	35	28	39	32	134
		%	26,1	20,9	29,1	23,9	100,0
	Erkek	Sıklık	10	33	21	23	87
		%	11,5	37,9	24,1	26,4	100,0
Toplam	Sıklık	45	61	60	55	221	
	% Toplam	20,4	27,6	27,1	24,9	100,0	
Ki-kare				ki-kare değeri	sd	P değeri	
				11,705	3	,008	

Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için kadınların %26,1'i hiçbir katkıda bulunmayacaklarını belirtirken, hiçbir katkıda bulunmam diyen erkeklerin oranı sadece ise %11,5'dir. Kadınların %20,9'u, erkeklerin ise %37,9'u bedensel olarak çalışabileceklerini belirtmiştir. Maddi yardım yaparak çalışmaları desteklerim diyen kadın (%29,1) ve erkeklerin (%24,1) oranları benzerlik gösterirken, çevreyi korumak için kurulmuş derneklerde çalışırım diyen kadınların oranı %23,9 iken, erkeklerin oranı ise %26,4'dür.³³² Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde cinsiyet ve sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için ne tür bir katkıda bulunulacağı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

³³² Denizli'de, 1 517 dernek vardır. Rakamlar kentte her 11 kişiden birinin dernek üyesi olduğunu göstermektedir. İl Dernek Müdürlüğü'nün kayıtlarına göre sıralamada ilk sırayı cami yaptırma ve yaşatma dernekleri almaktadır. Bu dernekleri, okul dernekleri takip etmektedir. 850 bin nüfusa sahip kentte 73 bin 986 kişi herhangi bir derneğe üyedir. (Yeni Olay Gazetesi, 26 Ocak 2005)

Tablo 4.31: Yaş grubu*Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için sizden bir katkıda bulunmanız istenirse ne yaparsınız?

			Sağlıklı Bir Kent ve Çevre Oluşturmak İçin Sizden Bir Katkıda Bulunmanız İstenirse, Aşağıdakilerden Hangisini Yaparsınız?				Toplam
			Hiçbir katkıda bulunmam	Bedensel olarak çalışırım	Çalışmaları, maddi yardım yaparak desteklerim	Çevreyi korumak için kurulmuş olan derneklerde çalışırım	
Yaş Grubu	20-29 YAS	Sıklık	20	23	30	20	93
		% Hangi Yaş Grubundasınız	21,5	24,7	32,3	21,5	100,0
	30-39 YAS	Sıklık	7	17	13	15	52
		% Hangi Yaş Grubundasınız	13,5	32,7	25,0	28,8	100,0
	40-49 YAS	Sıklık	10	14	12	15	51
		% Hangi Yaş Grubundasınız	19,6	27,5	23,5	29,4	100,0
	50 ve ÜSTÜ YAS	Sıklık	8	7	5	5	25
		% Hangi Yaş Grubundasınız	32,0	28,0	20,0	20,0	100,0
	Toplam	Sıklık	45	61	60	55	221
		% Toplam	20,4	27,6	27,1	24,9	100,0
Ki-kare		ki-kare değeri	sd	P değeri			
		6,834	9	,654			

Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için sizden bir katkıda bulunmanız istenirse, aşağıdakilerden hangisini yaparsınız? sorusuna verilen cevaplar yaş aralıklarına göre farklılıklar göstermektedir. Buna göre; ankete katılan 20-29 yaş arasında olanların çoğunluğunu oluşturan %32,3'ü, bu tip çalışmalara maddi destek sağlayarak katılmak istediğini belirtmiştir. 30-39 yaş aralığında olanların çoğunluğunu oluşturan %32,7'si çalışmalara bedensel olarak katkıda bulunabileceğini belirtirken, 40-49 yaş aralığında bulunanların %29,4'ü de çevre ile ilgili çalışmalara ilgili dernekler adına çalışarak katılabileceklerini bildirmişlerdir. 50 yaş ve üzerinde olup, anketi cevaplayanların çoğunluğunu oluşturan %17,8'i de çevre ile ilgili çalışmalara hiçbir katkıda bulunamayacaklarını belirtmişlerdir.

Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde, farklı yaş grupları ile çevre için yapılacak çalışmalara katkıda bulunma çeşitleri değişkenleri arası anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.32: Bir ayda eve giren gelir * Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için ne tür bir katkıda bulunulacağı

			Sağlıklı Bir Kent ve Çevre Oluşturmak İçin Sizden Bir Katkıda Bulunmanız İstenirse, Aşağıdakilerden Hangisini Yaparsınız?				Toplam
			Hiçbir katkıda bulunmam	Bedensel olarak çalışırım	Çalışmaları, maddi yardım yaparak desteklerim	Çevreyi korumak için kurulmuş olan derneklerde çalışırım	
Bir Ayda Evimize Çeşitli Gelirler	350 Milyon ve Altı	Sıklık	29	44	17	29	119
		% Gelir	24,4	37,0	14,3	24,4	100,0
	351-700 Milyon	Sıklık	12	12	24	16	64
		% Gelir	18,8	18,8	37,5	25,0	100,0
	701 Milyon ve Üstü	Sıklık	4	5	19	10	38
		% Gelir	10,5	13,2	50,0	26,3	100,0
Toplam	Sıklık	45	61	60	55	221	
	% Toplam	20,4	27,6	27,1	24,9	100,0	
Ki-kare					ki-kare değeri	sd	P değeri
					28,434	6	,000

Yaşadıkları çevre ile ilgili alınacak kararlarda, ankete katılanların %88,8'i fikirlerinin sorulmasını istemektedir. Sağlıklı bir kent veya çevre oluşturmak için kişilerin ne tür katkıda bulunmak isteyeceklerini sorduğumuz soruya, %27,1'i çalışmaları maddi yardım yaparak desteklerim derken, %27,6'sı da bedensel olarak çalışma yoluyla katılacaklarını belirtmişlerdir. Çalışmalara dernekler vasıtasıyla katılmayı tercih edenlerin oranı ise %24,9'dur. Sonuçlarda dikkat çeken nokta, seçilen katılım yöntemlerinde genelde oranlar birbirine yakındır. Yapılan ki-kare testi sonucu, %5'lik anlamlılık seviyesinde, kişilerin geliri ile sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için yapacakları katkı değişkenleri arasında anlamlı bir fark göze çarpmaktadır. Geliri 350 milyonun altında olanların %37'si bu tip bir çalışmaya bedensel çalışma yöntemi ile katılacağını belirtirken, aylık geliri 351-700 milyon arasında değişenlerin %37,5'i ve yine bir aylık geliri 701 milyon ve üstünde olanların %50'si çalışmalara maddi destek sağlayarak katılacaklarını belirtmişlerdir. Gelir arttıkça kişilerin daha sağlıklı bir kent ve çevre için yapılacak çalışmalara daha çok maddi gelir sağlayarak katılacakları sonucuna varılmıştır. Asgari ücretle çalışıp, zor geçinen bir ailenin çevresi için maddi katkıda bulunamaması gayet doğaldır.

Tablo 4.33: Denizli’de yaşamaktan memnuniyet

		Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Memnun	Evet	157	70,4	70,4	70,4
	Hayır	66	29,6	29,6	100,0
	Toplam	223	100,0	100,0	

Karşıyaka Mahallesi’nde oturan ve ankete katılanların %70,4’ü bu kentte yaşamaktan memnundur.

Tablo 4.34: İşten memnuniyet*Denizli’de yaşamaktan memnuniyet

İşinizden Memnun musunuz?		Genel Olarak Bu Kentte Yaşamaktan Memnun musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Sıklık	87	29	116
	% İşinizden Memnun....	75,0	25,0	100,0
Hayır	Sıklık	19	18	37
	% İşinizden Memnun	51,4	48,6	100,0
Toplam	Sıklık	106	47	153
	% Toplam	69,3	30,7	100,0
Ki-kare		ki-kare değeri	sd	P değeri
		7,372	1	,007

İşinden memnun olanların, %75’i genel olarak bu kentte yaşamaktan memnun olduklarını belirtirken, işinden memnun olmayanların %48,6’sı da bu kentte yaşamaktan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan ki-kare testi sonucu, %5’lik anlamlılık seviyesinde, işten memnuniyet ile bu kentte yaşamaktan duyulan memnuniyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.35: Bir ayda eve giren gelir*Denizli’de yaşamaktan memnuniyet

		Genel Olarak Bu Kentte Yaşamaktan Memnun musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
Bir Ayda Evimize Giren 350 Milyon ve Altı	Sıklık	76	43	119
	% Gelir	63,9	36,1	100,0
351-700 Milyon	Sıklık	48	17	65
	% Geliriniz	73,8	26,2	100,0
701 Milyon ve Üstü	Sıklık	33	6	39
	% Gelir	84,6	15,4	100,0
Toplam	Sıklık	157	66	223
	% Toplam	70,4	29,6	100,0
Ki-kare		ki-kare değeri	sd	P değeri
		6,591	2	,037

Yapılan ki-kare testi sonucu, %5’lik anlamlılık seviyesinde, bir ayda eve giren gelir ile genel olarak bu kentte yaşamaktan memnuniyet değişkenleri arasında,

anlamalı bir farklılık bulunmuştur. Asgari ücretle geçinenlerin %63,9'u bu kentte yaşamaktan memnun iken, geliri 351-700 milyon arasında değişenlerin %73,8'i bu kentte yaşamaktan memnundur. Geliri 701 milyon ve üzeri olanların %84,6'sı Denizli'de yaşamaktan memnundur. Gelir arttıkça, kentte yaşamaktan memnun olanların oranı da artmıştır.

Tablo 4.36: Mahallede oturma süresi * Genel olarak bu kentte yaşamadan memnuniyet

			Genel Olarak Bu Kentte Yaşamaktan Memnun musunuz		Toplam
			Evet	Hayır	
Bu Mahallede Oturma Süreniz	Doğduğundan beri	Sıklık	22	6	28
		% Bu Mahallede Oturma Süreniz	78,6	21,4	100,0
	1 yıldan az	Sıklık	22	8	30
		% Mahallede ...	73,3	26,7	100,0
	1 - 3 yıl	Sıklık	15	16	31
		% Mahallede ...	48,4	51,6	100,0
	4 - 6 yıl	Sıklık	32	13	45
		% Mahallede ...	71,1	28,9	100,0
	7 - 9 yıl	Sıklık	10	3	13
		% Mahallede ...	76,9	23,1	100,0
	10 ve 10'dan çok yıl	Sıklık	56	20	76
		% Mahallede ..	73,7	26,3	100,0
	Toplam	Sıklık	157	66	223
		% Toplam	70,4	29,6	100,0

Doğduğundan beri bu mahallede oturanların %78,6'sı, 10 yıl ve daha fazla oturanların %76,9'u bu kentte yaşamaktan memnundur. Mahallede yaşama süresi arttıkça, bu kentte yaşamadan duyulan memnuniyet de artmaktadır. Bu sonuç, Dökmeci vd.'nin yaptığı çalışma sonuçları ile çelişmektedir. Bursa'da yapılan çalışma sonuçlarına göre; yaşama süresinin artmasıyla kişi kenti daha fazla sahiplenmekte ve hissedilen sorunlar memnuniyeti azaltmaktadır. Buna neden olan da sanayileşme sürecinin çok hızlı yaşandığı Bursa'da, nüfus artışı ve kentsel hizmetlerin yetersizliğidir.³³³

³³³ Dökmeci vd. (1997), s. 58.

Tablo 4.37: Kaliteli yaşamdan ne anlaşıldığı

	Sıklık	Yüzdesi	Denek Yüzdesi	Kümülatif Yüzdesi
Güvenlik	48	21,5	21,5	21,5
Çevre Kirliliğinin Olmaması	13	5,8	5,8	27,4
Sağlık İmkanlarının İyiliği	33	14,8	14,8	42,2
Park ve Yeşil Alanların Çokluğu	6	2,7	2,7	44,8
Sosyal İmkanların Çokluğu	5	2,2	2,2	47,1
Trafik Sıkışıklığının Olmaması	2	,9	,9	48,0
Geçim Zorluğunun Olmaması	75	33,6	33,6	81,6
Ulaşım İmkanlarının İyiliği	1	,4	,4	82,1
İş Bulma İmkanlarının Fazlalığı	24	10,8	10,8	92,8
Hava ve Gürültü Kirliliğinin Olmaması	16	7,2	7,2	100,0
Toplam	223	100,0	100,0	

Karşıyaka Mahallesi'nde oturanların geçim zorluğu çektiği, bölgeye göçle gelenlerin de iş bulmada zorlandığı, cevaplardan anlaşılmaktadır. Ankete katılanların %33,6'sı yaşam kalitesinden geçim zorluğunun olmadığı bir hayatı, %21,5'i ise güvenli bir yerde yaşamayı, %14,8'i sağlık imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamayı, %10,8'i ise iş bulma imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamayı, anladığını belirtmiştir. Yoksul bir semtte kişilerin öncelikli ihtiyaçlarının para ve iş olduğu göz önüne alınırsa bu sonuçlar çok doğaldır.

Tablo 4. 38: Cinsiyet*Kaliteli yaşamdan ne anlaşıldığı

			Kaliteli Yaşamdan Ne anlıyorsunuz?				Toplam
			Güvenlik	Çevre Kirliliği	Rekreasyon	İş İmkamı	
Cinsiyet	Kadın	Sıklık	34	25	21	53	133
		% Kaliteli Yaşam...	70,8	71,4	55,3	53,5	60,5
	Erkek	Sıklık	14	10	17	46	87
		% Kaliteli Yaşam...	29,2	28,6	44,7	46,5	39,5
Toplam	Sıklık	48	35	38	99	220	
	% Toplam	21,8	15,9	17,3	45,0	100,0	
Ki-kare		ki-kare değeri	Sd	P değeri			
		6,337	3	,096			

Kadınların %39,8'i, erkeklerin %52,9'u kaliteli yaşamdan, iş imkanlarının iyi olmasını ve geçim zorluğunun olmamasını anlamaktadır. Güvenli bir kentte yaşamı kaliteli yaşamla eşdeğer tutanların ise %70,8'ini kadınlar, %29,2'sini ise erkekler oluşturmaktadır. Çevre kirliliği olmayan, hava ve gürültü kirliliği olmayan, ulaşım imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamı kaliteli yaşamla eşdeğer tutanların %71,4'ünü kadınlar oluştururken, %28,6'sını da erkekler oluşturmaktadır. Yapılan

ki-kare testi sonucu, %10'luk anlamlılık seviyesinde, cinsiyet ve kaliteli yaşamdan ne anlaşıldığı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4. 39: Cinsiyet*Yaşam kalitesi

			Sizce Yaşamınız Kaliteli mi?		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Sıklık	34	101	135
		% Sizce Yaşamınız...	57,6	61,6	60,5
		% Toplam	15,2	45,3	60,5
	Erkek	Sıklık	25	63	88
		% Sizce Yaşamınız ...	42,4	38,4	39,5
		% Toplam	11,2	28,3	39,5
Toplam		Sıklık	59	164	223
		% Toplam	26,5	73,5	100,0
Ki-kare			ki-kare değeri	sd	P değeri
			285	1	,594

Ankete katılanların %73,5'i yaşamlarını kaliteli bulmamaktadır. Kaliteli yaşam için, zengin olmak gerektiğini savunanlar yanında, yaşamının kaliteli olması için sağlığının iyi olmasının yeterli olacağını söyleyenler de çıkmıştır. Kaliteli bir yaşam için kişiler öncelikle para ve konut istemektedirler.

Cinsiyete bağlı olarak yaşamı kaliteli bulma konusunda bir farklılık var mı, sorusunu cevaplamak üzere yapılan ki-kare testinde, %5 anlamlılık düzeyinde farklılık bulunamamıştır. Kadınlar daha büyük oranda olmak üzere, Karşıyaka Mahallesi'nde oturan, hem kadınların hem de erkeklerin yaşamlarını kaliteli bulmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.40: Bir ayda eve giren gelir*Yaşam kalitesi

			Sizce Yaşamınız Kaliteli mi?		Toplam
			Evet	Hayır	
Bir Ayda Evimize Giren	350 Milyon ve Altı	Sıklık	23	96	119
		% Bir Aylık Gelir	19,3	80,7	100,0
	351-700 Milyon	Sıklık	22	43	65
		% Bir Aylık Gelir	33,8	66,2	100,0
	701 Milyon ve Üstü	Sıklık	14	25	39
		% Bir Aylık Gelir	35,9	64,1	100,0
Toplam		Sıklık	59	164	223
		% Toplam	26,5	73,5	100,0
Ki-kare			ki-kare değeri	sd	P değeri
			6,719	2	,035

Gelir ile yaşamı kaliteli bulma değişkenleri arasında yapılan ki-kare testinde, %5 anlamlılık düzeyinde, değişkenler arasında farklılık bulunmuştur. Gelir arttıkça, kişilerin yaşamlarını kaliteli bulma oranı da artmaktadır. Anketi cevaplayan asgari ücretle geçinenlerin %80,7'si yaşamlarını kaliteli bulmazken, geliri 351-700 milyon arasında değişenlerin %66,2'si yaşamlarını kaliteli bulmamakta, geliri 701 milyon ve üstünde olanların ise %64,1'i yaşamlarını kaliteli bulmamaktadır. Gelir arttıkça, yaşamlarını kaliteli bulmayanların oranı artmaktadır.

Gelir değişkeni gibi konut malikliği de kişilerin yaşamlarını kaliteli bulmalarında etkili olduğu görülmektedir. Yaşamlarını kaliteli bulanların %59,3'ü kendi evlerinde yaşarken, yaşamlarını kaliteli bulmayanların %56,7'si kiracıdır. Yapılan ki-kare testi, %5 anlamlılık düzeyinde, yaşamlarını kaliteli bulma ve konut malikliği değişkenleri arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Benzer bir sonuç da, Denizli'de yaşamaktan memnun olanların %51,6'sı ev sahibi iken, kentte yaşamaktan memnun olmayanların %62,1'i kiracıdır.

Tablo 4.41:Belediye hizmetlerinin yeterliliği ile kentte yaşamdan memnuniyet arasındaki ki-kare analiz sonuçları

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	PEARSON Kİ-KARE DEĞERİ	ANLAMLILIK P DEĞERİ
Çöplerin toplanması	8,279	,004*
Caddelerin aydınlatılması	,214	,644
Caddelerin temizliği	11,433	,001*
Yeşil alan (park-bahçe)	8,255	,004*
İtfaiye	2,099	,147
Ulaşım	5,758	,016*

*: 0,05 anlamlılık düzeyinde farklar anlamlıdır.

Ki-kare anlamlılık testi sonuçlarına göre; halkın kentte yaşamdan memnuniyeti açısından; o yerdeki belediye hizmetlerinden çöplerin toplanması (P=0,004), caddelerin temizliği (P=0,001), yeşil alan, park ve bahçeler (P=0,004), ulaşım hizmetleri (P=0,016) farkı anlamlıdır. Başka bir ifadeyle, kentte yaşamdan memnuniyet ile belediye hizmetlerinin yeterliliği arasında fark yoktur şeklinde kurulan sıfır hipotezi reddedilmiştir. Belirlenen değişkenler ile kentte yaşamdan memnuniyet arasında istatistik olarak farklar anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4.42: Kişisel özellik ve nesnel değişkenlerle yaşam kalitesi arasındaki ki-kare analiz sonuçları

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	PEARSON Kİ-KARE DEĞERİ	ANLAMLILIK P DEĞERİ
Cinsiyet	,342	,559
Yaş	8,866	,065
Mezuniyet Durumu	17,077	,004*
Çalışılan Sektör	0,021	,883
Medeni Durum	6,664	,083
Mahallede Oturma Süresi	7,644	,177
Nereden Göç Ettiği	5,334	,255
Gelir	9,752	,021*
Konut Malikliği	4,315	,038*

*: 0,05 anlamlılık düzeyinde farklar anlamlıdır.

Yaşam kalitesi ile kişisel özellikler ve nesnel değişkenler arasında da ki-kare anlamlılık sınaması yapılmıştır. Bu sınamada, %5 anlamlılık düzeyinde, yaşam kalitesi ile mezuniyet durumu ($P=0,004$), konut malikliği ($P=0,038$) ve gelir ($P=0,021$) değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur, Ki-kare testi %10 anlamlılık düzeyinde de; yaşam kalitesi ile yaş ($P=0,065$) ve medeni durum ($P=0,083$) değişkenleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

4.8. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

- Kentsel yaşam kalitesi yüksek olan kentler, bireyleri yalnız barındıran değil; kenti kırdan ayıran unsurlar olarak, toplumsal, ekonomik, kültürel ihtiyaçlarını da karşılayan, kentlilerin kent yönetimine katılımlarını sağlayan kentlerdir. Alan araştırmasının yapıldığı Karşıyaka Mahallesi'nde ise, belediyenin kişilerin bu tip ihtiyaçlarını gidermeye yönelik herhangi bir çalışmasına rastlanmamıştır. Bölge kentten çok bir "köy" havasına sahiptir.

- *Eğitim* bireylerin toplumsallaşması ve çevreye uyum sağlamasında en etkin toplumsal kurumdur. Aynı zamanda, eğitim ve öğrenme süreçlerinin kişilerin kentsel yaşam kalitelerinin gelişmesine olumlu etkileri de vardır. Karşıyaka Mahallesi'nde ise, kişilerin eğitim durumları son derece düşüktür. Ankete katılanların %64,6'sı ilkokul mezunudur. Çalışmak zorunda olmaları veya eğitime önem vermemeleri gibi nedenlerden ötürü okumayan kişilerin kentsel yaşam kalitesine de etkileri olumsuz yönde olacaktır.

- *Gelirin* toplumdaki sınıflar arasında dağılımı dengeli olduğu sürece kentsel yaşam kalitesi de yükselir. Oysa ki, Karşıyaka Mahallesi'nde çalışanların çoğunluğu (%83,7) işçi olup, gelir ortalaması 350 milyon ve altındadır. Bu da kentteki gelir

dağılımının dengeli olmadığını göstermektedir. Kentsel yaşam kalitesinin tanımı yapılırken, kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan örgütler, kümeler, katmanlar içinde yaşayan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri oranında yararlanması, eğitsel, sanatsal, ekinsel, siyasal etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olmasının öneminden bahsedilmiştir. Oysa, araştırma yapılan Karşıyaka Mahallesi'nde yaşayanların kentin sunduğu imkanlardan gereksinimleri oranında yararlanamadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun da sebebi, bu hizmetlere ulaşmak için yeterli gelirlerinin olmamasıdır. Karşıyaka Mahallesi'nde kültürel etkinliklere katılım olanağı sağlayan, kişilerin boş zamanlarını değerlendirecekleri, kahvehaneler dışında, hiçbir yer yoktur. Fakat böyle yerlerin (gençlik merkezi vb.) açılmasına yönelik soruya, ankete katılanların %84,3'ü olumlu cevap vermiştir.

- Karşıyaka Mahallesi'nde oturanların çoğunluğu *göçle* bu kente gelmiştir. Genelde Afyon ve Ağrı'dan göç alan bölgede yaşayanlar halen geldikleri yörenin düşünce, davranış ve yaşayış tarzlarını (kadınların çalışmaması, çok sayıda çocuk sahibi olma, eğitim düzeyi düşüklük, imam nikahlı çiftler, dil ve lehçe sorunları, vb.) kentte de sürdürmeleri bir anlamda kentle bütünleşememeleri, kentsel yaşam kalitelerini kötü yönde etkilemektedir.

- Kentliler arasındaki, geleneksel olmayan, çağdaş örgütlenmeler yoluyla kente yeni göç edenlere; *kente uyum sağlama*, kentsel ortama girme olanakları sunulması ile “kentsel yaşam kalitesi” olumlu olarak etkilenecektir. Araştırma yapılan bölge, çok yoğun göç almaktadır. Bölgeye göç eden kimselere, kente uyum sağlamada, daha önce bu bölgeye gelmiş olan hemşehri ve akrabaları yardımcı olmaktadır. Bu da kişilerin kentle bütünleşmeleri sürecinde olumsuz rol oynamaktadır. Denizli Belediyesi YG 21 dışında, herhangi bir STK'nın bölgede örgütlü bir faaliyetine rastlanmamıştır.

- “Kentsel yaşam kalitesinin” gelişmesi için, *kentlilik bilincinin* gelişmesi, kentte yaşayanların kenti sevmesi gerekmektedir. Anket sonuçlarına göre; uygulama bölgesinde yaşayanların %73,5'i yaşamlarını kaliteli bulmamakta fakat çoğunluğu (%70,4) her şeye rağmen bu kentte yaşamaktan memnundur.

- *Demokrasiyi benimseme ve katılımcılığın artması* da “kentsel yaşam kalitesini” artıran etmenlerdir. Kentlilerin kentlerine sahip çıkmaları, kentin yönetimine katılım olanaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Anketteki

katılımcılığı ölçmeye yönelik soruyla, ankete katılanların, %20,4'ünün hiçbir katkıda bulunmayacağı, kalan, %79,6'sının ise çeşitli şekillerde katılım sağlayacağı belirlenmiştir. Bu da kişilere fırsatlar verilmesi halinde katılım sağlayacaklarını göstermektedir.

- Bölgede, vatandaşların, *belediyenin yaptığı hizmetleri* değerlendirmesine yönelik soruya, (yol, kanalizasyon, sağlık, su, aydınlatma ve eğitim alanlarında) çoğunluk yetersiz olarak yorumlamış ve bu tip bir çalışmanın bölgelerinde yapılmadığını belirtmiştir. Vatandaşların çoğunluğu, bir sorunları olduğu zaman ilk olarak muhtara danıştıklarını söylemişlerdir. Bölgede oturanlar belediyeden ilk olarak yol, park, bahçe, yeşil alan; ikinci sırada yolların düzeltilmesini, üçüncü sırada da sağlık hizmetlerinin artırılmasını istemektedirler. Mahallede oturanların bulunmasını istedikleri sosyal tesisler, öncelikle okul, sonra park, bahçe, çocuk oyun alanları, spor alanı, gibi rekreasyon alanlarıdır.

- Halkın kentte yaşamdan memnuniyeti açısından; o yerdeki belediye hizmetlerinden çöplerin toplanması, caddelerin temizliği, yeşil alan, park ve bahçeler, ulaşım hizmetleri değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, kentte yaşamdan memnuniyet ile belediye hizmetlerinin yeterliliği arasında ilişki saptanmıştır.

- Yaşam kalitesi ile kişisel özellik değişkenleri arasında da ki-kare anlamlılık sınaması yapılmıştır. Bu sınamada, yaşam kalitesi ile öğrenim durumu, konut malikliği ve gelir değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

- Ankete katılanların “kaliteli yaşamdan” anladığı; geçim zorluğu olmayan, güvenli, iş imkanlarının ve sağlık imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamaktır. Ankete katılanların çoğunluğu bölgede belediye hizmetlerini yetersiz bulmakta hatta bölgelerinde sayılan hizmetlerle ilgili çalışmaların olmadığını belirtmekte, fakat gelirlerinin yetersizliği ya da sosyal yaşantılarının kötülüğü sonucunda yaşamlarını da kalitesiz bulmaktadırlar.

SONUÇ

Kentsel yaşam kalitesi konusu, kavram ve araştırma alanı olarak dünyada yenidir. Türkiye’de de bu konuda yazılan doktora ve yüksek lisans tezleri çok az sayıdadır. Literatürdeki bu boşluğu doldurmak üzere, kentsel yaşam kalitesi konusunu ele alan çalışmamızda, belediyelerin kentsel yaşam kalitesine etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Kalite ve yaşam kalitesi kavramlarına dayandırılarak, kentsel yaşam kalitesi incelenmiştir.

“Kalite” hemen her sektörde kullanılan önemli bir kavramdır. Kalite, bir mühendisin, bir pazarlamacının veya bir yönetim biriminin değil, bir müşterinin kararıdır. Kalite, ürünün, müşterinin beklentilerine cevap vermesidir. İnsanlar, aldığı ürünler veya hizmetler gibi, yaşadıkları hayatın kalitesini de sorgularlar. “Yaşam kalitesi” oldukça geniş kapsamlı bir konudur. Kişinin temel ihtiyaçlarının karşılandığı; ruhsal, zihinsel ve kültürel gelişmesi için uygun olanaklara kavuştuğu bir yaşamı tanımlar.

“Kentsel yaşam kalitesi”, kentsel hizmetlerin sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin üzerinde olması; çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kentte sağlanmasıdır. Kriterleri sağlayan ve kentsel yaşam kalitesi yüksek olan kentler; yüksek kaliteli altyapı, iletişim olanakları, ulaşım ve güvenlik hizmetleri, iyi yetişmiş insan kaynağı ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak gerekli teknolojik birikimleri ile birer çekim merkezi haline dönüşürler.

Kentsel yaşam kalitesinin yüksek olması için, kentlerin yaşanabilir, sürdürülebilir ve sağlıklı kent olma koşullarını yerine getirmesi beklenir. Avrupa’da yaşayan kentlilerin kaliteli bir yaşamdan beklentileri ve bu doğrultuda hak olarak kabul ettikleri konular, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı’nda, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ile saptanmıştır. Deklarasyonda yer alan kentsel haklar, ulaşılmak istenen idealleri ve ideal koşulları yansıtan kurallardır. Sanayileşmiş ve zengin ülkeler dahil olmak üzere, dünyanın pek çok ülkesinde, kentlilerin tümünün bu hakların çoğundan yeterli ölçüde yararlandığı söylenemez. Karşılaşılan güçlüklerin aşılması için, kent yönetimleri; devletle, gönüllü kuruluşlarla ve halkın kendisiyle işbirliği yapmak zorundadır.

Avrupa’da yaşayan kentlilerin haklarını sıralayan Avrupa Kentsel Şartı ile 1580 (yürürlükten kaldırılan) ve 5272 (yürürlüğe konulan) sayılı Belediye Kanunlarındaki konu ile ilgili düzenlemeler karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda; Avrupa Kentsel Şartı’nda yer alan, konut, dolaşım, spor ve dinlenme, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, katılım, ekonomik kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar ve eşitlik konuları ile ilgili belediye kanunlarımızda düzenlemelerin olduğu görülmüştür. Fakat, Şartta belirlenen ilkeleri yerine getirmekle yükümlü olan belediyelerin görevleri arasında, birçok unsurun eksik kaldığı da belirlenmiştir. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

- *Güvenlik*; bu konuda belediyelerin görevli kıldığı zabıta, Şartta belirlenen güvenlikle ilgili ilkeleri yerine getirmekte, yetersiz kalmaktadır.
- *Çevre*; bu konuda her iki yasada da yerel yönetimlere verilen görevler, Şartta belirlenen ilkeleri yerine getirememektedir.
- *İstihdam*; bu konuda 1580’de bazı görevler sayılmakla beraber, 5272 sayılı Yasada belediyelere istihdam yaratma ile ilgili görev verilmemiştir.
- *Sağlık*; belediyelere her iki yasada da çeşitli görevler verilmesine rağmen, gelir yetersizliği yüzünden belediyeler bu görevleri yerine getirememektedirler.
- *Kültür* ile ilgili düzenlemelere, yeni Belediye Yasası’nda rastlanmamıştır. Bu yasalar çerçevesinde, Şartta sayılan kültür ile ilgili ilkelerin ülkemizde belediyeler tarafından uygulanması olanaksız görülmektedir.
- *İşlevlerin uyumu* konusu ile ilgili her iki Belediye Yasası’nda da bir düzenleme yoktur.
- *Sürdürülebilir kalkınma* konusunda eski yasada herhangi bir düzenlemeye rastlanmazken, yeni yasada ayrıntıya inilmeden sürdürülebilir kalkınma ile ilgili gereklerin yerine getirilmesi, Kent Konseylerinin görevleri arasında sayılmıştır.

Bu karşılaştırmalı analizin sonuçlarına dayanarak, alt gelir grubunun yerleşim yeri olan ve Denizli nüfusunun büyük bir bölümünü barındıran Karşıyaka Mahallesi’nde uygulama çalışması yapılmıştır. Bu çalışma bulguları, çalışmanın hipotezleri ile karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Belediye Yasaları ile Avrupa Kentsel Şartı'nın karşılaştırılması sonucu; belediyelerimizin Şartta geçen ilkelerden çoğunu yerine getirmediği ortaya konmuştur. Yapılan alan araştırması sonucunda da vatandaşların Şartta geçen haklardan haberdar olmadıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla, Avrupa Kentsel Şartı ile getirilen ve Avrupa'da yaşayan insanların sahip olduğu kentli haklarının çoğuna Türkiye'de yaşayan vatandaşların sahip olmadığı hatta haberdar olmadığı, temel hipotezimiz geçerlidir.

2. Kentsel yaşam kalitesini etkileme kapasitesi en çok olan kurum, belediyelerdir hipotezi; çalışmanın ikinci bölümünde yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda, Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan ilkeleri gerçekleştirmekle görevli olan kurum, belediyeler olduğu için geçerlidir.

3. Karşıyaka Mahallesi'ndeki araştırma sonuçlarına göre; kişiler belediyelerin çöpleri toplama, caddeleri aydınlatma, ulaşım ve itfaiye hizmetlerinden memnunken; caddelerin temizliği, yeşil alan (park, bahçe, oyun alanı vb.) hizmetlerinden memnun değillerdir. Ayrıca, gelir faktörü dışında kişisel faktörlere bağlı olarak kişilerin belediyeden beklentileri de farklılık göstermemektedir. Bu durumda kişiler belediye hizmetlerinden memnun olmakla beraber, cinsiyetlerine, yaşına, medeni durumlarına, gelirlerine, çalıştıkları işe, çocuk sahipliğine ve bu kentte yaşam sürelerine bağlı olarak belediyeden bekledikleri hizmetler farklıdır hipotezi reddedilmiştir.

4. Kişiler yaşadıkları çevre ile ilgili olarak fikirlerinin alınmasını isterler hipotezi; %88,8 olumlu cevapla doğrulanmıştır. Kişiler yerel yönetimlere oy verme dışında katılmamaktadır hipotezi de geçerlidir. Fakat, Tablo 4.31'de görüldüğü üzere, kişiler kendileri ve yaşadıkları çevre için bir şeyler yapmak yerine, genellikle hizmeti belediyeden, valilikten, derneklerden, siyasi partilerden beklemektedir, hipotezi kısmen geçerlidir.

5. Ankete katılanlar, kaliteli yaşamdan; geçim zorluğu olmayan, iş imkanlarının iyi olduğu, güvenli, sağlık imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamayı, anlamaktadırlar. Dolayısıyla, Türk toplumunda kişilerin kaliteli yaşamdan anladığı, geçim zorluğu olmayan ve iş imkanlarının iyi olduğu bir toplumda yaşamdır, hipotezimiz de geçerlidir.

Çalışmanın sonunda araştırmanın bulguları ve saptanan sorunlar ışığında çeşitli kurumlara yönelik bazı öneriler getirilebilir. Şüphesiz belediyeler kentsel yaşam kalitesini yükseltmekle görevli tek kurum değildir. Belediyelerin yanı sıra, merkezi yönetime, STK'na ve özel sektöre de görevler düşmektedir. Kısaca bu kurumlara düşen görevlere öneriler kapsamında değinilmektedir.

Belediyelere yönelik öneriler:

- *Hizmet sunumunda;* belediyeler, halkın kaliteli hizmet beklediğinin ve hak ettiğinin, bunu yerine getirme görevinin de kendilerine düştüğünün bilincinde olmalıdır. Belediyeler halkın ihtiyaçlarını doğru tespit ederek, hizmetlerini daha verimli yerine getirmelidir. Bunun için, *yaşam kalitesi* ile ilgili çalışmalarını takip edip, bu çalışmaların sonuçlarını çalışmalarında veri olarak kullanmalıdır. Gelişmiş ülkelerdeki, kentsel yaşam kalitesi yüksek kentlerin belediyelerinden örnek alınarak, yeni bir belediyecilik anlayışı benimsemelidir. Hatta yurtdışında birçok yerel yönetimin yaptığı gibi, belediyelerin de yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalar yapması ve sonuçları halk ile paylaşması gerekmektedir.

- *Kente ilişkin projeler;* kentsel yaşam kalitesini yükseltmek için belediyeler çeşitli ölçeklerde projeler geliştirmelidir. Bunlar büyük kapsamlı kentsel yenileme projeleri, sağlıklı kent projeleri ve kentin ihtiyaç bölgeleri öncelikli olmak üzere *rekreasyon alanlarını* çoğaltma projeleri olabilir.

- *Katılım olanaklarının artırılması;* tüm bu projelerin gerçekleştirilmesi kentte yaşayanların kent yönetimine örgütlü *katılımı* ile sağlanmalıdır. Belediye başkanları hizmetleri sunarken halkın talep ve şikayetlerini dikkate almalıdır. Şikayet ve öneri merkezi ya da düzenli kamuoyu yoklaması gibi farklı teknikler ve uygulamalar kullanılarak sistemli, kurumsal ve düzenli olarak yerel halkın beklentileri öğrenilmelidir.

Merkezi yönetim için getirilen öneriler; kentsel yaşam kalitesinin gelişmesine yönelik olarak, kentlerde özellikle varoşlarda, gecekondu bölgelerinde bireylerin toplumsallaşması, çevreye uyum sağlaması, çevredeki aksaklıkları gidermesi, değiştirmesi yönünde istekli olması için, eğitim çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Avrupa Kentsel Şartı'nda sayılan fakat Türk Belediye Yasaları'nda bulunmayan yetkilerin yerel yönetimlere tanınarak, kentsel yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla olanaklar sunulması gerekmektedir. Bunun için de, belediye

yasaları yenilenirken Avrupa standartlarının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yasalarla tanınan fakat gelir yetersizliği sonucu uygulanamayan yetkilerin hayata geçmesi için yeterli fon aktarımının yapılması gerekmektedir. Kapsamlı ve güvenilir yaşam kalitesi göstergelerinin olabilmesi için Türkiye çapında veri açığı giderilmelidir.

Sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak yapılabilecek öneriler; meslek odaları ve demokratik kuruluşlar yerel yönetimlerle işbirliği çerçevesinde kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çaba harcamalıdır. STK'ların çalışmaları aynı bölgede süreklilik kazandırılarak, çözüm üretici olmalıdır. Geleneksel olmayan, çağdaş örgütlenmeler yoluyla kente yeni göç edenlere, bilgilenme ve yardımlaşma açılarından kente uyum sağlama, kentsel ortama girme olanakları sunulmalıdır.

Özel sektöre yönelik olarak yapılabilecek öneriler; yatırımların yer seçiminde, alt gelir düzeyinin ulaşım sorunları ve tüm kentin çevre etkilenmesi gözönüne alınmalıdır. Özel sektör kentin ve kentlilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, uzun dönemli çalışmalara destek unsuru olarak katılmalıdır ve bölgedeki istihdam sorununa çözüm arayışı içine girilmelidir.

Son olarak Denizli Belediyesi'ne, Karşıyaka Mahallesi'ne ve kentin bu nitelikteki diğer mahallelerine yönelik önerilerimiz şunlar olacaktır: Bu bölgede, kentsel yaşam kalitesini geliştirmeye yönelik politikaların izlenmesine ihtiyaç vardır. Denizli, kentsel yaşam kalitesi yüksek ve yaşanabilir bir kent olmalıdır. Bu kent, her şeyden önce insanların işsiz, yoksul, aç kalmadığı, kendisi için zaman ayırabildiği, iş dışındaki zamanlarını değerlendirebilmesi için uygun mekanların oluşturulduğu, çağdaş yaşam standartlarına ulaşıldığı, yeşil alanların insanların ve kentin soluk almasına yetecek kadar çoğaltıldığı bir kent olmalıdır.

Bu çalışmada, belediyelerin kentsel yaşam kalitesi üzerine etkileri ele alınmış, Denizli Belediyesi ve Karşıyaka Mahallesi örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma, belediyelerin olası etkilerinin tamamını açıklayan genel yargılara ulaşıldığı yönünde bir iddia taşımamaktadır. Araştırmanın sonuçları, konuyla ilgili ortaya atılmış bazı ulusal ve uluslararası ölçekte koşulların sınanmasına olanak sağlayacaktır. Elde edilen bulguların, Denizli hakkında bundan sonra karşılaştırmalı analiz kullanılarak yapılacak, kentsel yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalara veri teşkil edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Andrews F., Withey S. B. (1976). *Social Indicators of Well-being*, NewYork: Plenum Press.
- Adaman F. vd. (2004). Sürdürülebilir Kentleşme: Yalova Örneğinde Bir Yöntem Önerisi, *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Adaman F., Çarkoğlu A. (2000). *Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform*, İstanbul.: TESEV Yayını.
- Akder A. H. (2005). *Türkiye’de İnsani Gelişme ya da Yaşam Kalitesi: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Raporlarına Göre Bir Değerlendirme*, www.asomedy.org , (31/1/2005, 15:56)
- Akkoyunlu K. E. (1997). Kentli Hakları, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 3, s. 44.
- Aksoy Y. (2005). İstanbul’un Yeşil Alan Durumu, <http://www.peyzaj.org/2004/Kentsel/istanbul.htm>, (12/05/2005, 16:00)
- Alkan A. (2005). *Yerel Politika ve Kadın*, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma ve Uygulama Merkezi, [http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1095679082Yerel Politikada Kadin.doc](http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1095679082Yerel_Politikada_Kadin.doc), (11/4/2005, 14:23)
- Alkan A. (1998). *Türkiye’de 1980’den Sonra Dar Gelirlilerin Konut Sorunu ve Konut Kooperatifleri*, Ankara: Türkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birliği Yayını.
- Andrews F.A, Withey S.B. (1976). *Social Indicators of Well-being: American’s Perceptions of Life Quality*, New York: Plenum Press.
- Annez P. (1998, May/June). *Livable Cities for the 21st Century*, Society, Vol 35, Issue 4, s. 45.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*, Çev. Zerrin Yener ve Kumru Arapkirlioğlu, Ankara:Yayın No: 10.
- Aybar L. V. (2005). *Human Development Report 2002*, http://hdr.undp.org/reports/view_reports.cfm, (15/2/2005)
- Ayran N. (1995). ‘Mimari Çevre Problemlerine Geniş Açıdan Yaklaşım Gereği’, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Taşkışla İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi, Çevre ve Şehircilik UYG-AR Merkezi.
- Azaklı S. (1999). *Belediye Hizmetlerinde Bilinçli Strateji Geliştirme Süreci ve Sorunları (Ege Bölgesi Örneği)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, İstanbul.

- Bademli R. (Aralık- Şubat 1998). *Kentli Olmak* (Tartışma Toplantısı) Oturum Başkanı Ruşen Keleş, Ada Kentliyim, Yıl 4, Sayı 12.
- Baker W. E. (2003). Defining Quality of Life in Alabama: A Perceptual Community Based Definition for Local Leaders, *International Journal of Public Administration*, Vol. 26, No. 7., s. 738-759.
- Bakıcı Z. (2002). Yönetimler Arası Mali İlişkileri Düzenleyen Uluslararası Anlaşmalar ve Organizasyonlar, *Sayıştay Dergisi*, S. 53.
- Barber B. (1995). *Güçlü Demokrasi: Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset*, çev. Mehmet Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Başkaya F. (1996). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Politik Ekonomik Boyutları. *Sürdürülebilir Kalkınma Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 14-20 Mayıs 1996, Ankara: TMMOB Yayını.
- BC Sprawl Report (2005). *Economic Vitality and Livable Communities 2004*, www.smartgrowth.bc.ca (15/2/2005, 12:30)
- Bergman B., Klesfjö B. (1996). *Quality From Customer Needs to Customer Satisfaction*, Sweden: Mc Graw- Hill Book Company.
- Bird C. (1983). *The Good Years: Your Life in the Twenty-First Century*, New York: E.P. Dutton Inc.
- Blomquist G. C. vd. (1988). New Estimates of Quality of Life in Urban Areas”, *American Economic Review*, Vol. 78, s. 89-107.
- Bostancı N. (2003). *Sosyolojiye Giriş*, Ed. İhsan Sezal, Ankara: Martı Yayınevi.
- Bozkurt G. (1996). *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Campbell A. vd. (1976). *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations and Satisfaction*, New York: Russell Sage Foundation.
- Campbell A. (1981). *The Sense of Well-being in America*, New York: Mc Graw-Hill Book Company.
- Cırıkçı A. Ö. (1997). *Kentsel Tasarım Açısından Çevresel Standartların Yükseltilmesinde Teknoparkların Rolü İzmir-Alaçatı Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Conway M. M. (2000). *Political Participation in the United States*, 3rd Ed., Washington D.C.: CQ Press.
- Çabalar Bayrak N. (2001). *Yaşanabilirlik Kavramı Ve Ankara 2025 Metropolitan Alan Planlama Çalışmaları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çıngı H. (1990). *Örnekleme Kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi.
- Çitci O. (1989). *Yerel Yönetimlerde Temsil, Belediye Örneği*, Ankara: TODAİE Yayını.

- Çukurçayır M. A. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Davey K., Emrealp S. (1991). *Kentsel Mali Kaynakların Yönetimi*, İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- Demirer G. vd. *Ve Kirlendi Dünya....*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Demirer G. N. vd. (1999). *YDD Kıskaçında Çevre ve Kent*, İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- Denizli Belediyesi Halkla İlişkiler Birimi, Kıvanç Tanrıoğen (11/03/2005). “Denizli Belediyesi YG 21 Karşıyaka Mahallesi Ailelerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Düzeylerini Belirleme Anketi Sonuçları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.
- Denizli Belediyesi YG 21 (2004). Ailelerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Düzeylerini Belirleme Anketi Sonuçları Raporu, Denizli.
- Dinçer B. (2004). *İllerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/dincerb/il/>, (12/11/2004, 12:28)
- Dökmeci V. vd. (1997). Marmara Bölgesi’nde Sanayi Şehirlerinde Halkın Memnuniyetinin Araştırılması, *7. Ulusal Bölge Bilimi Kongresi Bildiriler Kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Dökmeci V. vd. (1996). İstanbul, Ankara ve İzmir’de Yaşam Kalitesinin Karşılaştırılması, *İstanbul 2020 Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İTÜ, 17-19 Nisan İstanbul.
- DPT (1999). *Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı*, Ankara.
- DPT (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*, Ankara.
- Egeli G. (1996). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları*, Ankara, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları.
- Ekinci O. (1997). “Kıyılar ve Toplum Yararı”, *İnsan Çevre Toplum*, Ed. Ruşen Keleş, Ankara: İmge Kitabevi.
- Erdem S. E. (2005). *40 Davalı Metropol*, <http://www.arkitera.com/haberler/2004/05/25/metropol/.htm>, (17/2/2005, 13:58)
- Erkut G. (1995). Kentsel Mekan ve Yaşam Kalitesi, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İTÜ. Mimarlık Fakültesi. İTÜ Çevre ve Şehircilik UYG-AR Merkezi, Taşkışla, İstanbul.
- Eroğul C. (1991). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Ersoy M. (1994). *Kentsel Alan Kullanım Normları*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Ertan B. (1997). Yaşayan Kent, G. Demirer vd., *Ve Kirlendi Dünya....*, Ankara: Öteki Yayınevi.

- Ertürk H. (1996). Sürdürülebilir Kentler, *Yeni Türkiye*, Habitat II Özel Sayısı, Yıl 2, Sayı 8.
- European Environment Agency (2004). *Indicators*, <http://themes.eea.eu.int/indicators/> (6/12/2004, 15:38)
- Evcil Türksever N. (2001). *Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İTÜ, İstanbul.
- Evrengil E. (1996). Habitat II’nin Yeni Gündemi, Yaşanabilirlik İşleyen Bir Demokrasi Gerekliyor, Ankara: *Ada Kentliyim*, Yıl. 2, S. 5, s. 3-5.
- Feigenbaum A. V. (1991). *Total Quality Control*, Singapore: Fourtieth Anniversary Edition. Mc Graw Inc.
- Fıçıcılar İ. (2005). Kütüphaneler ve Türkiye, http://bilim.ficicilar.name.tr/sayfa/Kutuphaneler_ve_Turkiye.html, (12/05/2005, 16:15)
- Fişek K. (1980). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi*, İstanbul: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Flax M. J. (1972). *A Study in Comparative Urban Indicators: Conditions in 18 Large Metropolitan Areas*. Washington D.C.: The Urban Institute.
- Friedman M. I. (1997). *Improving the Quality of Life: A Holistic Scientific Strategy*, Westport C.T.: Praeger.
- Garrison B. M. E. (1998). Determinants of the Quality of Life of Rural Families, *The Journal of Rural Health*, Vol. 14(2), s. 146-153.
- Geller A. L. (September 2003). Smart Growth: A Prescription for Livable Cities, *American Journal of Public Health*, Vol 93, No 9, s. 1410-1415.
- Geray C. (Ocak 1997). “Ülke Ülke Yerel Yönetimler: İtalya’da Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 6, Sayı 1, s. 58-70.
- Geray C. (2000). “Kenttaşlık Hakları”, *Türkiye’de İnsan Hakları*, Der. Oya Çitçi, Ankara: TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, s. 499.
- Geray C. vd, (Ağustos-Kasım 1995). “Can Güvenlikli Kent”, *Ada Kentliyim*, Açık Oturum, Yıl: 1, S. 3, s. 57.
- Geray C. (1998, Aralık). “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 70, Sayı 421, s. 327.
- Görmez K. (2003). *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gössweiner V. vd. (2001). *Quality of Life and Social Quality*, http://europa.eu.int/comm/employment_social/eoss/downloads/workingpapers_12_en.pdf
- Günday M. (2003). *İdare Hukuku*, Ankara: İmaj Yayınevi.

- Güvenç İ.Ü. (1998). A Multi Dimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of İstanbul: (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ, Bilim ve Teknoloji Enstitüsü, İstanbul.
- Hamamcı C. (1983-84). Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 5-6, Ankara: TODAİE Yayını, s. 276-277.
- Horgan D., Emrealp S. (1992). *Yerel Yönetimde Alternatif Hizmet Üretimi*, İstanbul: IULA-EMME Yayını, s. 3.
- İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü, Sosyal Araştırma Dairesi (1969). *Atina Anlaşması*, Ankara.
- Johnson R. S, (1993). *TQM Management Processes for Quality Operations*, Milwaukee: ASQC Quality Press.
- Kapani M. (1999). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karakurt E. (2004). *Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’de Kentsel Haklar*, www.isguc.org, (26/11/2004, 13:25)
- Karlık R. (1996). *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kavili S. (2001). *Kent Yönetimine Katılım ve Türkiye’de Yerel Gündem 21 Uygulamaları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kaya P. (2004). *Sokaklar Güven Vermiyor*, <http://www.ntvmsnbc.com/news/298707.asp>, (6/12/2004, 12:35)
- Keleş R. (1991). “Kent Suçu ve Kent Hakkı”, *Ankara Bülteni*, S. 6, s. 5
- Keleş R. (Kasım 1995). “Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Avrupa ve Türkiye”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 6, Ankara: s. 5.
- Keleş R. (1997). “Çevre, Yurttaş, Sorumluluk”, *İnsan Çevre Toplum*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş R. (Aralık- Şubat 1998). “Kentli Olmak”, *Ada Kentliyim*, Yıl 4, S. 12, s. 43.
- Keleş R. (1998). Nüfus, Çevre ve Kentleşme, *Nüfus Çevre ve Kalkınma Konferansı 13-14 Kasım 1997*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Keleş R. (2004). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş R. , Hamamcı C. (2002). *Çevrebilim*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılbaş Köktaş Ş. (2004). *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koray M. (2000). *Sosyal Politika*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Kösecik M., Sağbaş İ. (2003). Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışı Üzerine Bir Çalışma, *Kamu Yönetiminde Kalite III. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayın No:319.

- Köseçik M., Sağbaş İ. (2004). Public Attitudes to Local Government in Turkey: Research on Knowledge, Satisfaction and Complaints, *Local Government Studies*, Vol.30, No.3.
- Köstekli Ş. İ. (2005). *Türkiye'nin Üretim İstihdam Sorunu, Strateji ve Politika Önerileri*, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=861>, (11/4/2005, 15:09)
- Lichtenstein G. vd. (2003). "The 15 Best Places to Reinvent Your Life", AARP: The Magazine (online), www.aarpmagazine.org/travel/Articles/a2003-03-27-mag-bestplaces.html, (16/2/2005, 15:13)
- Liu B. C. (1976). *Quality of Life Indicators in US Metropolitan Areas: A Statistical Analysis*, New York: Praeger Publishers.
- Mancini J.A. (1979). Social Indicators of Family Life Satisfaction: A Comparison of Husband and Wives. *International Journal of Sociology of the Family*, Vol. 9 (2), s. 221-231.
- Marans R. W.(2003). The Policy and Research Benefits of Quality Of Urban Life Studies, *International Conference On Quality Of Urban Life*, İstanbul.
- Mazumdar S. (2003). Sense Of Place Considerations For Quality Of Urban Life, *International Conference On Quality Of Urban Life*, İstanbul.
- Mc. Granahan G. & Satterthwaite D. (2003). Urban Centers: An Assessment of Sustainability, *Annual Review of Energy & The Environment*, Vol. 28, Issue 1, s. 252-253.
- Moller V. (1998). Quality of Life in South Africa: Post-Apartheid Trends, *Social Indicators Research*, Vol. 43, 27-68.
- Neil R. (2000). "The Vitality and Viability of Town Centres", *Urban Studies*, vol 37, no 13, s. 2537-2558.
- Orta L. (2004). Belediyeler ve Spor, *Yerel Yönetimler Kongresi Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı*, Biga-Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Ortaylı İ. (1980). *Türkiye İdare Tarihi*, Ankara: TODAİE.
- Ökmen M. (2003). *Kent, Çevre ve Globalleşme*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Öndül H. (2004). *Kentli Haklarının Kavramsal Temelleri*, <http://www.ihd.org.tr/makale/kent4.html>, İnsan Hakları Derneği, (14/12/2004, 12:30)
- Özcan Z. vd. (2005). *Sustainability Versus Metropolitan Development: Mudanya's War of Survival as a Liveable City*, 38th Congress Of The European Regional Science Association 28 August-1 September 1998 Vienna, www.ersa.org/ersaconfs/ersa98/papers/28.pdf+livable+cities.mudanya, (7/2/2005, 14:32)
- Özyaba M. (2005). *Sağlıklı Kentler*, <http://www.kentli.org/makale/saglikli.htm>, (29/1/2005, 12:39)

- Özer İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgür H., Savaş Yavuzçehre P. (2004). Kentsel Yaşam Kalitesi Çerçevesinde Ege Bölgesinden Başarılı Belde Belediyesi, Yaşanabilir Kasaba Örnekleri: Yeşilyuva-Acıpayam, Atça-Sultanhisar, Alaçatı-Çeşme, *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Özmete E. (1997). *Değerlerin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Rolü* (Tokat Örneği), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Palabıyık H. (2004). Belediye Meclislerinde Temsil ve Katılım: Çanakkale Belediyesi Meclis Örneği, *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Pektaş E. K. (2004). *Belediye Yönetiminde Zabıta Hizmetleri ve 21. Yüzyıl Kentinde Zabitanın Yeri* (Afyon Belediyesi Örneği), <http://www.basarm.com.tr/yayin/malihukuk/belediyeonzabita/02.htm>, (28/9/2004,15:38)
- Piar Gallup (1993). *Profil'93 Türkiye Değerler, Tutumlar, Davranışlar ve Temel Ekonomik, Demografik İstatistiki Veriler*. İstanbul: Piar Gallup Araştırma Limited Şirketi.
- Plamper H. (1997). Global Ekonomide Güçlü Yerel Yönetimler, Çev. M. Akif Çukurçayır, *Belediye Dergisi*, C. 4, S. 5, s. 33-34.
- Polatoğlu A. (2003). *Kamu Yönetimi Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması*, Ankara, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş.
- Portney K. E. (2002). Taking Sustainable Cities Seriously: a comparative analysis of twenty –four US cities, *Local Environment*, Vol 7, No 4, s. 371-377.
- President's Commission for a National Agenda for the 1980's. Report of the Panel on the Quality of American Life (1980) *The Quality of American Life in the Eighties*, Washington D.C.: Superintendent of Documents, U.S.Government Printing Office.
- Resmi Gazete, 06/02/2000 tarihli ve 23956 sayılı.
- Resmi Gazete, 21/5/1991 tarihli ve 20877 sayılı.
- Saltık A. (1998). “Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi: Kavramsal Bir Yaklaşım”, Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı-, 11-12 Aralık 1997, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını No:126, s. 29-30.
- Schumacher R.G., T.O'Donnell S. (1989). *World Quality of Life Indicators*. Santa Barbara: CA: ABC-CLIO.

- Scoot W., Argalias H., McGranahan D.V. (1973). *The Measurement of Real Progress at the Local Level: Examples From the Literature and a Pilot Study*, Geneva: United Nations Research Institute for Social Development.
- Stover M.E., Leven C.L. (1992). "Methodological Issues in the Determination of the Quality of Life in Urban Areas", *Urban Studies*, vol 29 (5), s. 737-754.
- Sufian A. J. M. (1993). "A Multivariate Analysis of the Determinants of Urban Quality of Life in the World's Largest Metropolitan Areas", *Urban Studies*, vol.30 no.8, s. 1319-1329.
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü (1995). *Belediyeler -İmar -Altyapı -Konut Rehberi*, Ankara: Yayın No:80.
- Tatar M., Tatar F. (1998). *Yerel Yönetimler ve Sağlık*, Ankara: Türk Belediyecilik Derneği.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 31/12/2004 tarihli, B050MAH0650002/82216 (50-51)-04 sayılı, Valiliklere gönderilen genelge.
- Tekeli İ. (1980). *Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri, Türkiye'de Kent Planlaması*, Ankara, ODTÜ, ŞBPB.
- Tekeli İ. (1983). "Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi", Ankara: AİD, C:16, s. 2-10.
- Tekeli İ. (2002). İnsan Haklarının Yerleşmeye ve Mekana İlişkin Boyutları Üzerine, *İnsan, Çevre, Kent*, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Tekeli İ. (2001). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara: İmge Kitabevi.
- The Independent Commission on Population and Quality of Life (2005), Caring for the Future, <http://66.201.75.104/org/di660.htm>, (15/2/2005, 15:59)
- Terlekyj N. (1975). *Improvements in the Quality of Life: Estimates of Possibilities in the United States 1974-1983*, Washington D.C.: National Planning Association.
- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (1996). *Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı*, Ankara.
- Top N. (1999). *Belediye Hizmet Yeterliliği Adapazarı Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans) Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Topçuoğlu M. (1998). *Çevre Hakkı ve Yargı*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Toprak Karaman Z. (1987). Türkiye'de Kentleşme ve Yerel Yönetime Katılmada Halkın Rolü, *TİD*, İçişleri Bakanlığı Yayını, Sayı: 374, Ankara, s. 195.
- Toprak Karaman Z. (1992). *Yerel Yönetimler*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

- Toprak Karaman Z. vd. (2005). *Belediyeler Arası Yurtiçi ve Sınır Ötesi İşbirliği*, <http://www.geocities.com/yereldemokrasi/bis.htm>, (31/3/2005, 17:15)
- Torlak S. E. (2004). Yerel Gündem 21: Yerel İnisiyatiflerin Kentsel Ekonomik Kalkınmadaki Yeri, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt II.
- Torlak S. E. (2001). *Üç Başkan Üç Siyaset Bir Kent – Ankara*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Kent ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Toros A. (1998). *Kahire Konferansı'nın Getirdikleri ve Türkiye*, Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı 13-14 Kasım 1997, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Tortop N. (1999). *Mahalli İdareler*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Torunoğlu E. (1997). *Kentleşme-Çevre Sorunları ve Kentsel Yaşam Kalitesi*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- TÜBA Çevre Çalışma Grubu (2004). *Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (2003). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Türkiye İş Kurumu (2005). *İstatistikler*, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/istatistikbultenleri/istatistikbulteni.html>, (17/01/2005, 13:48)
- Türk Standartları Enstitüsü (2001), *Kalite Notları*, Ankara: TSE Yayınları.
- Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını (1991). *Ortak Geleceğimiz*, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Ankara.
- Türkiye Çevre Vakfı (2001). *Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı*, Ankara: TÇV Yayını.
- Uğurlar A. (2004). *Denizli*, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ŞBP 361/B Şehircilik Projesi V, Ankara.
- Ural E. (1981). *Çevre Hukuku*, Ankara: TÇSV Yayını.
- Veenhoven R. (2000). The Four Qualities of Life, *Journal of Happiness Studies*, Vol.1, s. 1-39.
- Westphal J. M. (2000). Book Reviews: Designing Healthy Cities Prescriptions, Principles and Practice/ Joseph Aicher, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 49, s.192-215.
- WHO (2002). *The European Health Report*, <http://www.euro.who.int/document/e76907.pdf>, (3/3/2005, 9:35)
- WHO (2003). *Definition of Health*, <http://www.who.int/about/definition/en/>, (3/3/2005, 10:05)

- WHO (2004). *Healthy Cities and Urban Governance*, www.euro.who.int/healthy-cities, (6/12/2004, 11:30)
- WHO (2004). *What are the qualities of a healthy city?*, http://www.euro.who.int/healthy-cities/How2MakeCities/20010828_1, (6/12/2004: 13:35)
- Wısh N. B. (1986). “ Are We Really Measuring the Quality of Life? Well Being Has Subjective Dimensions, As Well As Objective Ones”, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 45(1), s. 94-105.
- World Bank (2001). *Urban Environmental Priorities*, <http://wbln0018.worldbank.org/essd.nsf/GlobalView/Urbanprio.pdf> , (7/12/2004: 11:25)
- Yalçındağ S. (1996). *Belediyelerimiz ve Halkla İlişkileri*, Ankara: TODAİE Yayınları, No:275.
- Yener Z. , Arapkirlioğlu K. (Haziran-Ağustos 1996). Şart mı, Ne Şartı Avrupa Kentsel Şartı, Ankara: *Ada Kentliyim*, Yıl 2, Sayı 6, s. 100.
- Yeter E. (1993). Kente Karşı Suç Kavramı Üzerine Düşünceler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Ankara: TODAİE, C 2, S. 5, s. 44-45.
- Yılmaz A. , Bozkurt Y. (2004). Yerel Halkın Çevre Sorunlarına ve Sorumlularına Bakışı Üzerine Bir Araştırma, *Yerel Yönetimler Kongresi Düünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çanakkale.
- Zenhner R. (1977). *Indicators of the Quality of Life in New Communities*. Cambridge, MA: Ballinger Publishing Co.
- Zilelioğlu H. (1992). *Avrupa Topluluklarında Çevre Politikası ve Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- (2005). *Belediye Tarihi*, <http://www.denizli-bld.gov.tr/belediyemiz/belediyetarih/?PM=B>, (12/05/2005, 12:25)
- (2004). UNDP Raporu: *Türkiye'deki Yaşam Kalitesi Artıyor*, <http://www.tv8.com.tr/scripts/news>, (13/11/2004, 13:49)
- (2004). *Birleşmiş Milletler Zirveleri*, <http://www.youthforhab.org.tr/tr/kaynaklar/icerikler/bm/bm-04.html>, (11/12/2004, 11:25)
- (2005). Teşkilat Bilgi Sistemi, www.cevreorman.gov.tr/teskilat/index.htm, (25/02/2005, 11:45)
- (2005). *Healthy Cities–International Implementation*, http://www.utoronto.ca/innis/urban/ini235Y_i.pdf , (22/2/2005, 12:30)
- (2005). *BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ...* <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmekohak.html>, (21/3/2005, 17:55)

- (2005). *En Gelişmiş İl İzmir Çıktı*,
<http://www.milliyet.com.tr/2005/01/11/ekonomi/index.html>, (11/1/2005,
9:25)
- (2005). *Cenevre’de Olmak Var*,
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=146611&tarikh=16/03/2005>
(12/4/2005, 11:53)
- (2005). *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*,
<http://www.tihv.org.tr/belgeler/bildirge.html>, (21/3/2005, 17:30)
- (2005). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*,
<http://www.tihv.org.tr/belgeler/aihs.html>, (21/3/2005, 17:50)
- (2005). *Avrupa Yerel Yönetimler Özerk Şartı*,
http://www.avrupakonseyi.org.tr/tur/antlasma/aas_122.htm, (11/4/2005,
11:45)
- (2005). *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bursa’da Kuruldu...*,
<http://www.bursa-bld.gov.tr/haber/haber.asp?HaberID=615> , (25/2/2005,
12:25)
- (2005). *Kazasız Güvenli Yol Basın Bildirisi*,
<http://www.cankaya-bld.gov.tr/sagliklikent/>, (25/2/2005, 14:45)
- (2004). *Seçim Sonuçları*,
[http://www.yerelnet.org.tr/il/il_secim.php?ilid=20&yil=2004&bbb=5620](http://www.yerelnet.org.tr/il/il_secim.php?ilid=20&yil=2004&bbb=5620#baskan)
[#baskan](#) , (3/2/2004, 13:25)
- (2004). *Yeşilirmak Bölgesel Kalkınma Birliği, Yeşilirmak Havzası İlleri ve İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu*,
<http://sehircim.netfirms.com/yesilirmakrapor.htm>, (22 Kasım 2004,
13:42)

EKLER

EK 1: Yaşam Kalitesine ve Yaşanabilirliğe İlişkin Göstergeler ve Kriterler

Ek 1.a: 1970–1979 Tarihleri arasında tanımlanan yaşam kalitesi göstergeleri

Robert Zenhner (1977)	1.boş zamanları değerlendirme 2.zaman 3.sağlık 4.aile hayatı 5.evlilik 6.iş
Frank A. Andrews & B.Whitney Stephen (1976)	1.ekonomik durum 2.toplumsal bağlılık 3.hizmetler ve etkinlikler 4.eğitim 5.iş 6.komşuluk 7.arkadaşlar ve iş arkadaşları 8.konut 9.boş zaman 10.boş zaman aktiviteleri 11.aile 12.kişiler arası ilişkiler 13. mevsimsel değişiklikler
Frank A. Andrews & B.Whitney Stephen (1976)	1.ulus hakkındaki düşünceler 2.merkezi ve yerel yönetimler 3.ekonomik durum 4.toplum 5.hizmetlerin ve etkinliklerin ulaşılabilirliği 6.iklimsel koşullar
Angus Campbell & Converse Philip & Rodgers L. Willard (1976)	1.iş 2.evlilik 3.sağlık 4.konut
Nestor Terleckyj (1975)	1.sağlık 2.kamu güvenliği 3.temel eğitim 4.yüksek öğrenim 5.öğrenim kabiliyeti 6.gelirin yeterliliği 7.gelirin devamlılığı 8.genel ekonomik eşitlik 9.ırklar arasında ekonomik eşitlik 10.cinsiyetler arasında ekonomik eşitlik 11.konut ve komşuluk 12.kirlilik kontrolü 13.açık hava etkinlikleri 14.bilim 15.sanat 16.ekonomik büyüme
Wolf Scott & Helen Argalis & D.V. McGranahan (1973)	1.işsizlikteki azalma 2.eğitim kalitesindeki artış 3.cahilliğin azalması 4.sağlık koşullarının iyileştirilmesi 5.içilebilir su 6.beslenme imkanlarının iyileştirilmesi 7.konut koşullarının iyileştirilmesi 8.çocukların durumu 9.gelişme sürecindeki gençlerin katılımı 10.kadınların katılımı 11.ekolojik dengesizliğin iyileştirilmesi 12.iletişim ve altyapı olanakları 13.tarım topraklarında mülkiyet reformu.
M.J.Flax (1972)	1.işsizlik 2.yoksulluk 3.gelir 4.konut 5.sağlık 6.akli sağlık 7.kamu düzeni 8.ırklar arası eşitlik 9.toplumun katkısı 10.halkın katılımı 11.eğitime katılım 12.ulaşım 13.hava kalitesi 14.sosyal parçalanma

EK 1.b: 1980–1989 Tarihleri arasında tanımlanan yaşam kalitesi göstergeleri

R.Schumacher & G.Sevrens & T.O'Donnell & L.Torrence & K.Carney (1989)	1.coğrafi konumu 2.ekilebilir toprakları 3.sağlık problemleri 4.nüfus yoğunluğu 5.gelişme oranı 6.anne ve bebek ölümü 7.doktor ve yatak sayısı 8.ülkedeki dini ve etnik bozulma 9.cahillik oranı 10.ulusal harcama 11.hükümet sistemi
Carolyn Bird (1983)	1.demografik değişim 2.sosyal hizmet ve güvenliğin sağlanması 3.sağlık ve sağlık göstergelerindeki değişim 4.hayat stili 5.yaşam standartları
Angus Campbell (1981)	1.sosyal statü 2.medeni durum 3.aile ve arkadaşlar 4.iş tatmini 5.cinsiyete bağlı roller 6.yaşanılan yer 7.yaşam süresi
Quality of American Life Panel (1980)	1.sağlık 2.konut 3.boş zaman 4.kişisel güvenlik 5.sanat 6.eğitim 7.iş

EK 1.c: 1990–1999 Tarihleri arasında tanımlanan yaşam kalitesi göstergeleri

Betsy Garrison (1998)	1.ekonomi 2.ev,aile ve arkadaşlar 3.ev işleri 4.toplum 5.çevre
Valerie Moller (1998)	1.yaşam standartları 2.gelir eşitsizlikleri 3.yükselen beklentiler 4.yeni endişeler
M.I.Friedman (1997)	1.gelir 2.iklim 3.çevresel kalite 4.sağlık 5.suç oranları

EK 1.d: Yaşanabilirlik için performans kriterleri

Adı geçen kavramlar yaşanabilirlik için performans kriterleri oluşturmada bir anahtar liste olma özelliğine sahiptir.

- Yeterli altyapı, hava ve su kalitesi, gürültü kontrolü ve temizlik gibi, yeterli sağlamlık koşulları ve çevresel niteliklerin sağlanması ile kentlilerin yaşam ve sağlık hakkının korunması;
- Evde, iş yerinde ve kamusal alanda, her zaman, başta kadın ve çocuklar olmak üzere, tüm kentlilerin emniyet ve güvenlik içinde olması;
- Hakça hizmet, tasarım, esnek bölgeleme ve yönetsel ve yasal önlemlerle mahalleler, konut piyasaları, kamusal mallar ile hizmetlerde segregasyonun önlenmesi;
- Kentlilerin istedikleri yerde yaşama hakkına cevap verecek şekilde, güvenlik, sağlamlık ve sağlık koşullarına uygun, mahremiyetin korunabildiği, düşük maliyetli, ihtiyaç ve beğenilere göre çeşitlenmiş satılık ve kiralık konut sunum biçimlerinin bulunması;
- Özellikle özel ve kamusal kullanımlar arasında ve mahalle parkları, oyun alanları gibi yeşil alanlarla yapılı çevre arasında olmak üzere, dengeli arazi kullanım planlaması ve pratiğinin derinlemesine müzakere süreçleri içinde elde edilmesi;
- Randımanlı kent formu, konut ve iş yerleri arasında anlamlı mesafeler, nitelikli ulaşım ve kamu taşımacılığı ile kentlilerin zaman ve mali bütçelerinin etkili kullanımının sağlanması;
- Sağlık, eğitim, ulaşım ve iletişim alanlarını da içermek üzere, kamusal alan, mal ve hizmetlerinin, başta özürsüz, korunmasız ve mahrum kalmış bireyler olmak üzere tüm kentliler için kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve mevcudiyetinin sağlanması;
- Dinlenme, eğlenme ve spor amaçlı yeterli alan ve olanakların kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve mevcudiyetinin sağlanması;

- Ruhani, tarihi ve kültürel anlamı bulunan yapı, bölge ve yaşam pratiklerinin korunması;
- Yerleşme estetiğinin, sanat, mimari, kent tasarımı ve planlaması alanlarındaki geleneksel, yerel, modern ve diğer stillerdeki gelişmeleri dikkate alan ve bunlar arasında derinlemesine müzakere sonucu oluşmuş bir dengeyi gözetilen bir yöntemle oluşması;
- Sosyal bütünleşmeyi güçlendiren ve yaşam biçimlerine, farklılıklara, kültürel kimliklere ve diğer kentlilerin haklarına saygıyı geliştiren, bireyler arasında ve o yerleşme ile dünya arasında etkileşimi sağlayan şebekelerin artması ve geliştirilmesi;
- Öğrenmeye, iletişime ve kentlilerin bireysel ve kolektif gelişimine güç katan eğitim, yetiştirme ve kültür merkezleri, müzeler, kütüphaneler, tiyatrolar, konser salonları, gazete ve televizyon istasyonları gibi yerel kuruluşların niteliği ve mevcudiyetinin olması;
- Kentlilerin tüketici haklarının korunması ve sürdürülebilir tüketim kalıplarının hakkında bilginin erişilebilir olması;
- Yaşanabilirlik koşullarının bozulmasına yol açan faaliyet ve süreçlerin önlenmesi ve düzeltilmesi için derinlemesine müzakere edilmiş izleme ve denetim mekanizmalarının var olması ve bunların işlerliğinin sağlanması;
- Hiçbir kişi veya gruba ayrımcılık yapılmadan daha iyi yaşanabilirlik koşullarının tüm vatandaşlar için sağlanması için kamusal alanda çaba gösterilmesi.

EK 2: Türkiye'nin Kent ve Çevre Konusunda Bağlı Olduğu Anlaşmalar

- Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme, 16.11.1972: EIF 17.12.1975 (Convention for the Protection of the World Cultural Heritage) (Paris), Türkiye R.G., 20.2.1984 sayı 18318)
- Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, Paris, Aralık 1994, (Convention to Combat Desertification)
- BM/AEK Çevrenin Korunması ve Doğal Kaynakların Rasyonel Kullanımı İçin Bölgesel Strateji 1988 (Regional Strategy for Environmental Protection and the Rational Use of Natural Resources)
- BM/AEK Flora, Fauna ve Yaşam Ortamlarının Korunması Deklerasyonu (Declaration for the Protection of Flora, Fauna and the Living Environment)
- Gündem 21, Haziran 1992, Rio de Janeiro (Agenda 21), Orman Prensipleri, Haziran 1992, Rio de Janeiro (Forest Principles)
- Barselona Kararı, Haziran 1995, Barselona (Barcelona Decision)
- OECD Çevre Bakanları Tebliği, 1996 (OECD Statements of the Ministers of the Environment)

11. Sosyal güvenlik durumunuz nedir?
 1.SSK () 3.Emekli Sandığı () 5.Yok ()
 2.Bağ-Kur () 4.Yeşil Kart () 6.Diğer..... ()
12. İşinizden memnun musunuz?
 1.Evet () 2.Hayır ()
13. Cevabınız hayır ise nedeni?
 1.Ücreti yetersiz () 2. Çalışma koşulları kötü () 3. Gelecek beklentim yok ()
14. Bir ayda evinize giren geliriniz?
 1. 350 Milyon ve altı () 3. 701Milyon – 1 Milyar ()
 2. 351 - 700 Milyon () 4. 1 Milyar ve üstü ()

III. HANE İLE İLGİLİ BİLGİLER

15. Oturduğunuz ev kendinizin mi?
 1.Evet () 2.Hayır ()
16. Bu konutta oturma nedenleriniz nelerdir? (Birden çok şık işaretlenebilir)
 1.İşe yakın () 3.Çocukların okuluna yakın()
 2.Kirası ucuz () 4.Akrabalara yakın () 5.Büyüklüğü uygun ()
17. Kaç yıldır bu evde oturuyorsunuz? 1. 1-5 yıl () 2. 6-10 yıl () 3. 11-15 yıl () 4. 16 yıl ve üstü
18. Evde kaç kişi yaşıyorsunuz? 1. 1-4 kişi 2. 5-10 kişi 3.11-15 kişi 4.16 kişi ve üstü
19. Evde bulunan oda sayısı (salon dahil) 1.1oda 2. 2 oda 3. 3oda 4. 4 oda 5. 5oda ve üstü
20. Aşağıdakilerden evinizde bulunanları işaretleyiniz.
 a.Tuvalet 1. var () 2.yok ()
 b.Banyo 1. var () 2. yok ()
 c.Ayrı bir misafir odası 1. var () 2. yok ()
 d.Depo 1. var () 2. yok ()
21. Isınmak için ne kullanıyorsunuz?
 1.Soba (ise 21a.'ya geçiniz) 2.Kalorifer() 3.Diğer..... ()
- 21a.Sobada ne yakıyorsunuz?
 1.Odun kömür () 2.Çalı çırpı () 3.Kağıt karton () 4. Diğer..... ()
22. Komşularınızdan şikayetleriniz
 1.Çöp () 2.Gürültü () 3.Yaşam tarzlarımız farklı () 4.Şikayetim Yok ()
23. Evdeki dayanıklı tüketim eşyaları
 a.Televizyon 1. var () 2. yok ()
 b.Buzdolabı 1. var () 2. yok ()
 c.Çamaşır makinası 1. var () 2. yok ()
 d.Fırın 1. var () 2. yok ()
 e.Radyo/Müzik Seti 1. var () 2. yok ()
 f.Şofben 1. var () 2. yok ()
 g.Telefon 1. var () 2. yok ()
 h.Bulaşık makinası 1. var () 2. yok ()
 ı.Termosifon 1. var () 2. yok ()

j.Klima 1. var () 2. yok ()

24. Arabanız var mı?
1.Evet (25 a'ya geçiniz) () 2.Hayır ()

25.a.1.At arabası () 3.Ticari taksi ()
2.Kamyon/kamyonet/tır/otobüs () 4.Otomobil ()

IV. BELEDİYE HİZMETLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

25. Evde kullanılan suyun kaynağı
1.Mahalle çeşmesi (taşımaya) suyu () 3.Kuyu suyu ()
2.Şebeke suyu () 4.Damacana suyu ()

26. Suyunuz devamlı akıyor mu?
1.Evet () 2.Hayır()

27. Suyu güvenerek içebiliyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır()

28. Bölgede kanalizasyon şebekesi var mı?
1.Evet () 2.Hayır()

29. Belediyenin hizmetlerini değerlendiriniz.
a.Çöplerin toplanması 1.Yeterli () 2.Yetersiz ()
b.Caddelerin aydınlatması 1.Yeterli () 2.Yetersiz ()
c.Caddelerin temizliği 1.Yeterli () 2.Yetersiz ()
d.Yeşil alan (park-bahçeler) 1.Yeterli () 2.Yetersiz ()
e.İtfaiye 1.Yeterli () 2.Yetersiz ()
f.Ulaşım 1.Yeterli () 2.Yetersiz ()

30. Güvenlikle ilgili sorun yaşıyor musunuz?
1.Evet () (30.a.'ya geçiniz) 2.Hayır ()

30.a. 1. Hırsızlık () 2. Gasp () 3.Tecavüz () 4.Geceleri dışarı çıkamama ()

31. Oturduğunuz bölgede çevre kirliliğinden (hava kirliliği, gürültü) rahatsız oluyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()

32. Ulaşımınızı nasıl sağlıyorsunuz?
1.Yaya () 3.Otobüs () 5.Dolmuş ()
2.Özel otomobil () 4.Servis aracı() 6.Diğer..... ()

33. İtfaiye veya ambulansın ihtiyaç anında size hemen ulaşacağına inanıyor musunuz?
33.a İtfaiye 1.Evet () 2.Hayır ()
33.b.Ambulans 1.Evet () 2.Hayır ()

34. Karşıyaka Mahallesiinde çocuklarınız için yeterli okul var mı?
1.Evet () 2.Hayır()

35. Mahallenizde halkevi, gençlik merkezi gibi yerler var mı?
1.Evet () 2.Hayır (38 a'ya geçiniz)

38.a. Halkevi yada gençlik merkezine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()

36. Mahallenizde yapılan çalışmaları işaretleyiniz.
a.Yol	1. var ()	2.Yok ()	d.Su	1. var ()	2.Yok ()
b.Kanalizasyon	1. var ()	2.Yok ()	e.Aydınlatma	1. var ()	2.Yok ()
c.Sağlık	1. var ()	2.Yok ()	f.Eğitim	1. var ()	2.Yok ()
37. Mahalle ve evinizi daha yaşanabilir bir hale getirmek için ilk olarak nereden yardım istersiniz?
1.Belediye ()	3.Valilik/Hükümet ()	5.Muhtar()
2.Sivil toplum kuruluşları ()	4.Siyasi partiler ()	
38. Sizce belediyenin bu mahallede ilk olarak ne yapması lazım?
1.Sokakların düzeltilmesi ()	5.Aydınlatma ()	9.Yol park bahçe yeşil alan ()
2.Ulaşım ()	6.Çöp toplama ()	10.Spor tesisleri ()
3.Sağlık hizmetleri ()	7.Eğitim hizmetleri ()	11.Diğer.....()
4.Kaplama()	8.Kanalizasyon ()	
39. Mahallenizde ilk olarak hangi sosyal tesisin bulunmasını istersiniz.
1.Okul ()	3.Çocuk bahçesi,Park,Spor alanı ()	5.Cami ()	7.Diğer.....()
2.Kreş ()	4.Sağlık ocağı ()	6.Pazar yeri ()	
40. Yaşadığımız çevre ile ilgili olarak alınacak kararlarda fikrinizin sorulmasını ister misiniz?
1.Evet ()	2.Hayır ()
41. Sağlıklı bir kent ve çevre oluşturmak için sizden bir katkıda bulunmanız istenirse, aşağıdakilerden hangisini yaparsınız?
1.Hiçbir katkıda bulunmam ()
2.Bedensel olarak çalışırım ()
3.Çalışmaları, maddi yardım yaparak desteklerim ()
4.Çevreyi korumak için kurulmuş olan derneklerde çalışmak isterim ()
5.Diğer..... ()
42. Genel olarak bu kentte yaşamaktan memnun musunuz?
1.Evet ()	2.Hayır ()
43. Kaliteli yaşamdan ne anlıyorsunuz?
1.Güvenli bir kentte yaşamak ()
2.Çevre kirliliği olmayan bir kentte yaşamak ()
3.Sağlık imkanları iyi olan bir kentte yaşamak ()
4.Park ve yeşil alanların çok olduğu bir kentte yaşamak ()
5.Sosyal imkanları (sinema, tiyatro vb.) çok olan bir kentte yaşamak ()
6.Trafik sıkışıklığı olmayan bir kentte yaşamak ()
7. Geçim zorluğu olmayan bir hayat yaşamak ()
8.Ulaşım (otobüs, minübüs vb.) imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamak ()
9.İş bulma imkanlarının iyi olduğu bir kentte yaşamak ()
10. Hava ve gürültü kirliliği olmayan bir kentte yaşamak ()
44. Sizce yaşamınız kaliteli mi?
1.Evet ()	2.Hayır ()
45. Yaşamınızın kaliteli olması için neler olmalı?.....

Kişinin oturduğu mahalle, sokak :

Anket saati ve tarihi:

Anketi cevapladığınız için teşekkürler...

Arş.Gör. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Pınar Savaş Yavuzçehre
Doğum Yeri: Isparta
Doğum Tarihi: 11/01/1974
Lisans Eğitimi: Ankara Üniversitesi SBF İşletme Bölümü (1992-1997)
Yüksek Lisans Eğitimi: Pamukkale Üniversitesi SBE İşletme Bölümü Organizasyon ve Yönetim Ana Bilim Dalı (1998-2002)
Pamukkale Üniversitesi SBE Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı (2002-)
Çalıştığı Yer: Pamukkale Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Kentleşme ve Çevre Sorunları Ana Bilim Dalı (2002-)